

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10395

ARUM MOSKVER YIDISHN TEATER

Yosef Sheyn

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

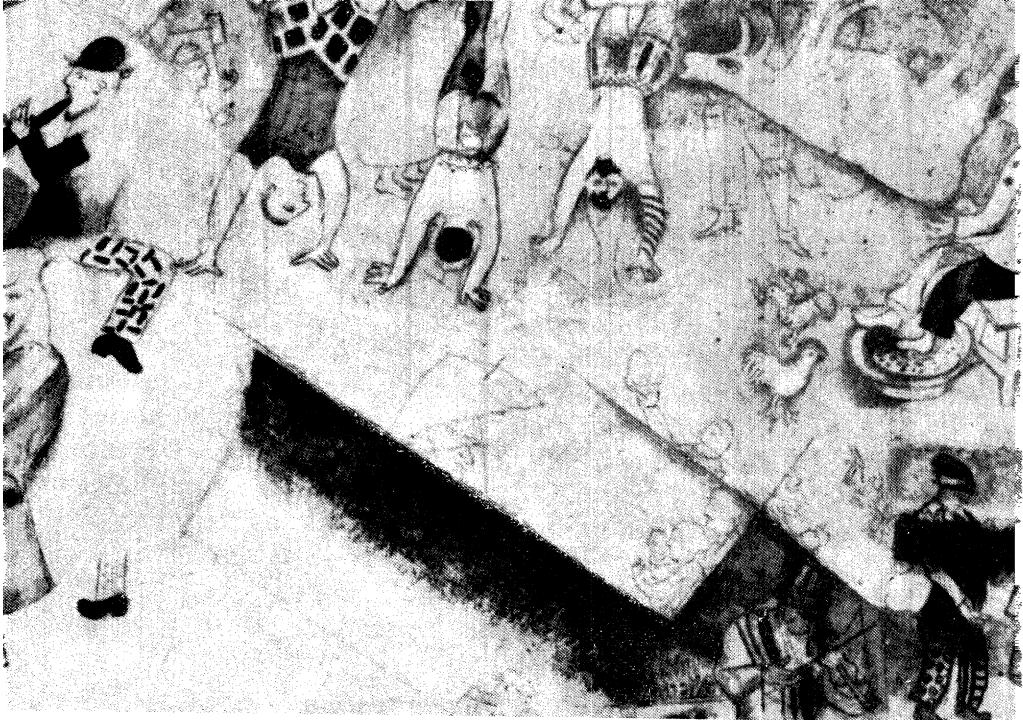
יוסט שיין :

ארום

מאסקווער

יידישן

טעאטער

Marc Chagall

דער מאָקעט צו דער וואָנט-מאַלעריי פון
מאָסְקוּעָר יִידִישָׁן טַעַטָּעָר (1919).

מארק צ'רנוביץ 1948

יּוֹמָת לְשׁוֹן

אַפְּנִים
בְּאַפְּקָרְבָּן
כְּלַעֲלָעָה
לְעַלְעַלְעָה

JOSEPH SCHEIN :
A PROPOS DU
THEATRE JUIF
DE MOSCOU

MAQUETTE ET
COUVERTURE :
MAREK HALTER

DESSIN DE MIKHOELS
PAR A. TISCHLER

יוסף שיין :
ארום מאָסְקוּעַר
וַיְדִישָׁן
טעאטער

דעָר מאָקעַט
און די הילע :
מאָרָעֵךְ האַלטער

די צייבענונג פון
מייבאָעלסן דורך :
א. טישלער

Venice. 8/4 1963

Dear Mr. [unclear]
I am writing to you from Venice, Italy, where I am currently staying at the Hotel Europa. The weather has been excellent, with clear blue skies and warm temperatures. I have been exploring the city's beautiful architecture, including the Grand Canal and St. Mark's Square. The food here is delicious, especially the fresh seafood. I am looking forward to my return home.

Yours sincerely,
John [unclear]

10 dec 1962. Paris

Venice, 8.9.1963

ליבער יוסף שיין,

א דאנק א גרויסן פאר איינער קיומע אאטיקל לאיזער מײַן פרבעט מיט דעם מאסקווער יידישן טעэтער. ס/איין גוט און האזיך געשרבּן. איך קלעו, איז אָר זײַט הײַנט בּמַעַט דער אַינְזִיקּעָר טעэтער-מענטש, וועלכּעָר קען און דאָרָךְ אַנְשֶׁרְיָהּן וועגן יענְעָר ווּכְתִּי קער און טראגִישׂעָר עַפְּאַכְּבָּעָן אַין מאָס-קְחוּעָן.

מייט בעסטע גָּרוֹסָן

מאָרָק שאָגָאַל

10-טֵן דעַצְעַמְבָּעָר Paris, 1962

ליבער יוסף שיין,

א דאנק איך פאר איינער ברוּוּ. איך האָבּ זיך שטענדיק אַינְטערעַסְטַּר מיט איינער אוּיפְּטוֹן אַין טעэтער אַין פָּאָרָה, אַבּעָר לְיִיעָרְהָאָבּ אַיך נִישְׁתְּגַהְעָטְהָאָט די מעַלְעַכְּקִיּוֹת צוֹ קְרֻמָּעָן וּן, נוֹ אָפְּשָׁר אָן אַגְּדָעָר מָאָלָה. איך בֵּין דָּאָר אַזְוִי צַעֲטָרָגָן אַ�ן מֵיַּן וַיְילַן אַ�ן קְעַנְעָן גַּיְעָן זיך אַפְּטָפְּנָגְנָלָרָה. אַיצְטָן וועגן אַיְינָר בּוֹן : יִדְישָׁר מַאְסְקָוּעָר טַעַטָּעָר, אַיך וּוָאלְט אַיך מִיט פְּרָאָגָעָנִין גַּהְהָאָלָפָן מַטּ דִּי דָּעָהָרָאָקְצָעָס, אַיְזָה זַיְהָ קָעָן אַיך דָּאָס טָאָן אַ�ן מֵיַּן צַוְּשָׁתָאָנָה. אַיְ, דָּאָס אַ�ן שְׂיִין אָן אַלְטָע גַּעַשְׁכִּי טָע, וַיְהִיאָ אַזְטָה זיך פָּאָר מִיר אַגְּגָעָהוּבָן נָאָך אַ�ן ווִיטָּעָבָסָק, וּנְעָן גַּרְאָנְטָוּסְקִי מִיט זַיְהָ סְטוּדִיָּע אַיְזָגָעָמָעָן אַ�ן יָאָרָה, דָּאָכָּט זַיְהָ, 1918, בְּעַטְּעָן מִיר קְרֻמָּעָן קִיְּזָן מַאְסְקָוּעָן אַ�ן מַיְיכָאָלָס אַ�ן אַבְּנָה דָּעָרָע עַנְעָן גַּעַוְעָן אַך "רְנוּעָ" שִׁיְּ לְעָרָס אַ�ן אַלְץ אַיְזָה נָאָך גַּעַוְעָן אַ�ן רְיִינְהָאָרָדָס (בָּעָרְלִין) אַ�ן אָן בִּיסְטָאָר נִיסְלָאוּסְקִי סְטָלָה. אַיך בֵּין גַּלְקְלָעָה, וָאָס אַיך בֵּין גַּעַוְעָן בְּאַפְּרִינְזָעָט מִיט מַיְיכָאָלָס, זַוְּסָקִין אַ�ן אַגְּדָעָר אַ�ן אָפְּשָׁר זַיְהָ אַינְסְפִּירָט, גַּעַחָט זַיְהָר לְיבָעָ, אַ�ן אַיצְט אַיְזָה אַלְץ גַּעַנְדִּיקָט אַ�ן דָּעָם גַּרְרִיכָן דָּוִישָׁן טָוָמָאָן צָרָ מִישְׁט מִיט פְּנַטְּיִיִּישָׁע עַפְּלָלָן.

אַיך ווִינְשָׁ אַיך גַּלְיכָן צָו שְׂרִיבָן וועגן זַיְהָ אַ�ן דָּעָם טַעַטָּעָר. וּנְעָן אַיך וּוָאלְט האָבָּן כּוֹה, וּוָאלְט אַיך אַיך גַּעַז שְׂרִיבָן, אַבּעָר די פְּעָונָה האָלָט זיך נִשְׁתַּבְּהָ בַּיְּ מִיר אַ�ן האָגָט. אַ�ן אָפְּשָׁר אַיְזָ זַיְהָר שְׁמַיְיכָל אַ�ן אַידְעָל אָן בִּיסְל אַ�ן מֵיַּן קוֹנְסָטָט.

זַיְהָר גַּעַזְוָנָט מִיט בעסטע גָּרוֹסָן

מאָרָק שאָגָאַל

|

דער
אנהייב

פעטערבורג, אקטאבער 1919. הינט ווערט פיערלעך אַפְגָּעָמָעָרֶקֶת דער צוֹוִיִּיעְרִיקָעֵר יובל פון דער רעוואַלְזִיעַ. אויפֿן פָּאוּן צָאָרִישׁן ווַיְנְטָעָרְ-פָּאָלָאָץ שְׁפִילְט זִיךְ אָפְּ אַדְיוֹן-אוּפְּפִירְוָנָגָ: טוֹזְנְטָעָר סָאָלְדָאָטָן, מָאָטָרָאָסָן, אַרְבָּעָטָעָר אַיְן פּוּיְרִים, פָּאָרוּוָאנְדְּלָטָעָ אַיְן שְׂוִישְׂפִּילְעַר, וּוּאָרְפַּן זִיךְ מִיטָּ אַגְּמִינְגְּזָאָמָעָן הָוָאָרְגָּשָׁיְרִים, צָו שְׁטוּרְעָמָעָן דִּי צָאָרִישׁעָ פָּעָסְטוֹנָגָ. זִיךְ שְׁפָאָרָן פָּאָרוּסָץ צָו דִּי גַּעַשְׁלָאָ-עֲשָׂרִי צָו שְׁטוּרְעָמָעָן דִּי צָאָרִישׁעָ פָּעָסְטוֹנָגָ. זִיךְ שְׁפָאָרָן צָוְיִיךְ קָעְפִּיקָן אַדְלָעָר. בָּאַלְדָּ וּוּעָלָן אַוְיפְּרָאָלָן דִּי טְוִיעָרָן אַוְן דָּעָרְ הָמוֹן וּוּטָם יְוָלָן דָּעָם זִיךְ פָּוּן בְּאָפְרִיאָוָנָגָ.

אַיְנוּם גָּרָאָעָן בָּאַלְטִישָׁן פָּאָרָנָאָכָט זָעָנָעָן דָּא פָּאָרָאָמָלָט צָעַנְדִּילְקָעָר טוֹזְנְטָעָר צְשָׁוּעָר, וּוָאָס פָּאָלָגָן נָאָךְ דָעָם מָאָסְ-סְפָּעְטָאָקָל. טִילְ פָּוּן דִּי צְשָׁוּעָר שְׁלִיסָן זִיךְ אַיְן אַיְן דָעָר הָאַנְדָּלוֹנָגָ. אַיְן יְדָעָן זִיךְ דָעָרְוָאָכָט דָעָר בָּאַגָּעָר נָאָכָמָאָל דָוְרְכְּצָלְעָבָן דָעָם רִיְצְנְדִיקָן גַּעַפְּלָן פָּוּן צָעַשְׁמָעְטָעָרָן דָעָם פָּוּן הָוְנְדָעְטָעָר יָאָרָן פָּאָרָהָאָסָטָן צָאָרִיזָם.

דָעָר אַרְכִּיטְעָקָט רְאַסְטְּרָעָלִי, בּוּיְנְדִיקָן פָּאָרָן צָאָרְ זִיךְ זִיךְ ווַיְנְטָעָרְ-פָּאָלָאָץ, הָאָט זִיךְ גָּמִיטָ אַיְן דָעָר קָאַלְטָעָר, גַּעַפְּלְדִיקָעָר סְלָאָוִוִישָׁר הַוִּיפְּטְשָׁאָט אַרְיִינְבָּרְעָנְגָעָן דִּי זָוָן פָּוּן אַיְתָאָלִיעָ, אַיְרָהָרָמָאָגִישָׁ שִׁינְקִיָּתָ פָּוּן פָּאָלָאָצָן, אַנְסָאָמְבָלָעָן אַוְן סְקוּוּרָעָן. אַנְאַנְדָּעָרָעָר אַיְתָאָלְיָעָנָעָר, רָאָסִי, שָׁאָפְנְדִיקָן דָעָם אַפְעָנָעָם, לַופְּטִיקָן הָאַלְבִּיָּקָרִיָּוָן פָּוּן דָעָר אַדְמִירָאַלִיטָעָט, אַרְוּם דָעָם צָאָרִישׁן פָּאָלָאָץ, הָאָט צְגָוְעָבָן דִּי וּוּנְטָם אַוְן קָאַלְגָּעָס, בּוּיְ-אַנְסָאָמְבָלָעָן, דִּי קָאַלְיָרָן פָּוּן זָוָן מִיטָּ וּוּוִים. שְׁפִילָן דִּי דָזְיָקָעָ קָאַלְיָרָן אַיְנוּם רָעָגָן אַוְן טָוִי אַוְן וּוּאַרְעָמָעָן דָעָם אַוְמָהִימְלָעָן פִּיְזָאָשָׁ פָּוּן דָעָר צְפָוּן-שְׁטָאָטָם, אוּפֿן בְּרָעָגָן פָּוּן בָּאַלְטִישָׁן יָם.

די אַרְיִינְגְּשָׁאָסָעָנָעָ רָאָקָעָטָן צָעַשְׁפְּלִיטָעָרָן זִיךְ אַיְן פִּילְצָאָלִיקָעָ לִיבְטְּ-גִּידָּ-לָאָגָדָן אַוְן בָּאַלְוִיכָטָן דִּי רִיְכָעָ אַרְוָמִיקָעָ פָּאָלָאָצָן אַוְן "אַסָּאָבָנִיאָקָעָס" פָּוּן דִּי נַעַכְתָּ טִיקָעָ הָעֲרָשָׁעָר. זִיךְ וּוּאָרְפַּן אַשְׁיִין אוּפֿן הוַיְכוֹן תּוֹרָעָם פָּוּן דָעָר פָּעַטְרָאָפָאָוָוָה לְאַוְסָקָעָר פָּעָסְטוֹנָגָ. וּוּדוֹרוֹת רֻעוּאַלְזִיאָנְגָרָן הָאָבָן בָּאַגְּעָגָנָט דָעָם טְוִיטָ אַוְיָה דָעָר תְּלִיהָ.

איצט זענען די נעכטיקע פארפאלגטע די היינטיקע בעלייבותים. זי האבן באזעט די פאלאנן און ריכע סאלאנען און א羅יסגעהאנגען אויף די ביכיקע באלאקאנען די רויטע פאן פון פראלעטאריאט.

אויפן ריון-פלאי ווערט אלץ געדעקט מיט דורך פון פלאמייק שיטערן אין א羅יסגעהוביגען פאקעלן. שטייט אין זיין גליקיגלט דער צארישער פאלאיין אוון קווקט אראפ צום מענטשן-אויפברוי מיט צענדייקער מיטאלאגישע פיגורן. בלויין די פענצטער שפיגלען אפ דעם פלאם פון אנגעצעונגעטנען פיעיר.

אלעקסאנדר גראנאוסקי (אוזארך), דער יידיש-אייראפעאישער רעשהיסער, וועלכער אין אהער אנגעקומען פון מינכען, קווקט צו מיט אינטערעס די ריון-פארשטעלונג, מיט וועלכער עס פירט אן דער יונגר באנאבטער ניקאלאי פערטראו.

אט אווי האט עס מסתמא אויסגעזען, ווען אין אקטאבער 1917 איז דערקלערט געווארן דער אויפקום פון א ניעם רוסלאנד. גראנאוסקי ווערט פארקאפט פון דער אנגעטליטער אטמאספער. אים דוכט, איז ער ווערט גערראגן פון די טוינטער צו שטורעמען די אלטער וועלט. ער אין עמאציאנרט און פארגעשט אפט זיין ראל פון א צישוער. אים גלווט זיך אנטיצילצונגעמען אין דער שפיל, אונטערזאגן, געבען באפעלן, אונפירן.

פון פארשיידענע שטאט-באצירקן קומען אין באואפנטע מאטראַסן, סאלדאָטן, צו דער רזויידענע פון געוועזונגעם צאר. פון אויבן זעם מען די בריטית-צענאגסגענע אין גראניט אינגעציזימטע נועואה. אין אירע וואסערן אנקערט די רעוואַלוצ'אנגעדע שיף "אווארָאַ". אירע זאלפֿן אויפֿן ווינטער-פאלאיין האבן אויפֿגעציזוונגען די קאָפִיטוֹלָצְיַע פון דער צִיטְוּיְלִיקְעָרְ רַעֲגִירָוָנָגְ אַוֵּיךְ אַיצְטְ אַין שְׁפִילְ, בָּאַדְרָאַףְ זֶה, אַין דָּעַר אַנְגָּעָמָעָרְקָטָעְ צִיטְ, אוּסְרִירִיעַן דָּעַם טְרִימְפַּ זֶה.

דרוי הילכיקע, מיט פיעיר שפייננדיקע, זאלפֿן דונערן אין דער אַנְגָּעָנְלִיטָעְ לוֹפְטְ. מיט דעם ווערט דער אקטאבער-שְׁפִילְ פָּאַרְעַנְדִּיקְט אַון דָּעַר יּוֹם-טּוֹב טְרַעַט אַרְיִין אין פּוֹלְן גָּאנְגְ.

גראנאוסקי נידערט אראפ פון דער טְרִיבּוֹנוּעַ, דָּעַר וּוְינְטַ, וּוְאַס טְרָאָגְט זֶה פון דער נועואה, קילט און געמט דורך. אין דער צִיטְ פָּוֹן שְׁפִילְ האט ער פָּאָרְ בעסן און נישט גַּעַשְׁפִּירְט די קָעַלְטַ.

פָּאַר אִים אֵין דָא אֶלְץ נַי. כָּאַטש עַר אֵין אוֹפְּגָעָוּזָאַקְסָן אֵין רִיגָּעַ, דָעַר
צְוִיגָּן אֵין דָעַר רֹוְסִישָׁעַר קָוְלוֹטוֹר אֵין אֲרוֹסִישָׁעַר גִּימָנָזְיוּעַ. זַיִן טַעַטְרָאַלְעַ אָוִיסְ
- לְדוֹנוֹג הָאַט עַר בָּאָקוּמוֹעַן אֵין דִּיטְשָׁלָאנְדַה. עַר הָאַט גּוֹט גַּעֲקָאנְט דִּי אַוְיפְּפִירְוָנְגָעַן
פָּוֹן מַאְקָס רַיְינָהָאָרְד אָוֹן דִּי עַרְשָׁטָעַ פָּרוֹוֹן פָּוֹן פִּיסְקָאַטָּאָר. עַר הָאַט אַוְיךְ גַּעַלְרָנְט
מִיט אִינְטָעָרָעָס דִּי פָּאָרְשָׁטָעַלְגָּנְגָּעַן פָּוֹן וּסְעוֹזָאָלָאָד מִיעָרְכָּאָלְד. אַיְם אֵין גַּעַוּונַ
נָאָעָנַט דָעַר פְּרוֹוֹן פָּוֹן מַאְסָן-פָּאָרְשָׁטָעַלְגָּנְגָּעַן.

עַר הָאַט גַּעַשְׁפָּאָנְט מִיטָּן גַּרְאָנִיט-זּוֹועַג פָּוֹן דָעַר בְּלִיעְרָנְדָר, אָוְמְרוֹאִיקָעַר גַּעַוּוֹא.

— נַיְן, עַפְּעָס שְׂטִימָט נִישְׁט — הָאַט עַר גַּעַטְרָאַכְט — עַס אֵין טָאַקָּעַ רִיזְיקַ
גְּרוּוֹס, וּזְאָס נִיקָּלָאֵי פָּעַטְרָאָו הָאַט אִיצְט בָּאוֹזְוּן, אַבְּעָר עַס אֵין וּוֹי אֵן אַוְיפְּנָעַן
שְׁטָעַלְט בְּלִילְד, עַס אֵין מַעְכָּאָנִישַׁ, נַאֲרַ פָּאָרְן אַוְיַּג. עַס הָאַט נִישְׁט דִּי בָּאוֹזְוּנָג. עַס
צְוִינְגָּט נִישְׁט צַו טְרָאָכָן, דָעַקְעָן, מַאְכָן אַוְיסְפִּירָן. עַס אֵין עַמְּאַצְיָאָנָעַל וּוֹי אֵ
קָאָרְגָּנוֹאָל, אַבְּעָר פָּאָרְשָׁוְיִינְדָט מִיט זַיִן לְעַצְמָן מַאְרָשָׁ.

אַיְם הָאַט אַוְיסְגָּזְעַן, אֵין זַיִן אַוְיפְּפִירְוָנָג, אֵין פָּעַטְעַרְבָּוְרָגָעַר צִירָק, פָּוֹן "קָעְנִיגַּ
עַדְיף" פָּוֹן סָאָפָּאָקָל, כָּאַטש עַס שְׁפִיגְלָת אֶפְ אֲצִיט פָּוֹן אַבְּעָר צְוּוֵי טָוִינְגָּט יָאָר
צְרוּרִיק, רֹופָט זַיְךְ מַעְרָ אַבְּעָר מִיטָּן הַיְינָט, וּוֹי פִּילְ פָּלָאַקָּאָט-אַוְיפְּפִירְוָנְגָעַן. אַיְם
אַיְם הָרְעַמְדָד דָּס סְטִיבְּכִישָׁע, דָּס מַעְכָּאָנִישָׁע פָּוֹן מַאְסָן-פָּאָרְשָׁטָעַלְגָּנְגָּעַן, וּזְאָס טְרָאָגָן
אֵין זַיְךְ דָעַם קָעְרָן פָּוֹן צְוָעַלְקִיְתָן. אֵין "קָעְנִיגַּעַדְיף" גַּעַמְעַן אַגְּטָאַלְיָוָר
פָּוֹן אֶלְעָלָע פָּעַטְעַרְבָּוְרָגָעַר טַעַטְעָדוֹן אָוֹן אַוְיךְ פָּוֹן זַיִן נִיְּגָעְגִּירִינְדְּעַטָּעַר יִדְיִשְׁעָר
טַעַטְעַדְסְטּוֹדִיעַ. אֶלְץ אֵין דָא אַרְגָּאָנוֹיְרָט מִיט דָעַר אַיְזָעְרָנְדָר דִּיסְצִיפְלִין פָּוֹן
רְעוֹשִׁיסְעִירִישָׁן גַּעַדְאָנָק אָוֹן וּוֹילְזָן.

וּוִיכְטִיק אֵין דִּי פָּאָרְשָׁטָעַלְגָּנְגָּלָס אֶלְס אֲגָנְצָע, אֶלְס אַזְלָבְּסְטָשְׁטָעַנְדִּיק וּוּרְקָ.
אַיְם אִנְטָעַרְעָסִירָט וּוַיְינִיקָעַר דָעַר סָאלִיסְטָה, דָעַר אַיְנְצָעַלְגָּנְדָר אַקְטִיאָר. אַבְּעָר
אֶלְץ אֵין דִּי קִינְסְטָלְעִירִישָׁע לִיְזָוָג פָּוֹן דָעַר אֲגָנְצָעָר פָּאָרְשָׁטָעַלְגָּנְגָּה, דִּי רְעוֹשִׁיסְעִירִישָׁ
וּזְיִזְעַן אָוֹן צּוֹגָאנָג, דָעַר בָּאָנָעָם אָוֹפָן פָּוֹן אַרְוִיסְבָּרְעַנְגָּעָן אַזְדָּרָמָאָטִישׁ וּוּרְקָ.

הָאַט דָאֵךְ פִּיאָדָאָר שָׁאָלִיאָפִין גַּעַפְּרוּוּט אַיְנְרִיְידָן גַּרְאָנוֹסְקָיָן, צַו דָעַרְלִיבָן
שְׁפִילָן מַעְפִּיסְטָא אֵין זַיִן אַוְיפְּפִירְוָנָג פָּוֹן "פָּאָוָסְטָ", אֵין זַיִן רְוִיטָן לְבּוֹשָׁ.

— נַיְן, טִיעְרָעַר פִּיאָדָאָר אַיְוָאָנוֹוִוִּישָׁ, אַיְר וּוּעַט שְׁפִילָן אֵין דָעַם גְּרָאָ-
שְׁוּאָרָצָן קָאָסְטִיּוֹם, אַזְיִי זַע אֵיךְ מַעְפִּיסְטָא אֵין מַיִן אַוְיפְּפִירְוָנָג.

שאליאפין איז ניט אפגעטראטען. פאר מעפיסטא איז אויפגעטראטען און אנדרערער שוויישפילער, וועלכער האט זיך אונטערגעווארפן דעם ווילן פון גראנאוסקי.

דאס איז געוווען א נײער צוֹגָנָגָג, גַּעֲרִישֶׁנְטָפָן פֿוֹן מַאְקָסָם רַיְנָהָאָרְדָּס שָׁוֹלָן. אלְזָבָשְׁטִימָט דָּעָר רַעֲזִישִׁסְעָר. עָרָ אֵיז דֵי הַעֲכָסְטָע אִינְסְטָאָנָץ אָוֹן אַוִּיטָאַרִיטָעָט בְּיָמָים שָׁאָפָן אַפְּאַרְשְׁטָעָלָנוֹג.

אט איזו שווין דאס שמאלע געסל, ווועס געפֿינְט זיך זיין יידישע טעאטער-סְטוֹדְיעַ. דָּאָרָמָן, אֵין דָעַם קְלִינְיָעַם צִימָעָר, וּוּאָרְטָן אוּפָּיך אִים דֵי יְוָנָגָע אַקְטִיאָרָן. אַלְעָמָעָן פַּאֲרָאַיְנִיקָט דֵי בָּאַגְּיָסְטָרְוָוָגָן פֿוֹן שָׁאָפָן אַפְּיִינְשָׁע טַעַטָּעָר אוּפָּיך נַיְעַ פרָאַפְּעָסִיאָגָנָלָעָן קוֹלְטוֹרִיסְדוֹתָן. צְוָוִישָׁן זַיְתִּילָט זיך בָּאוֹנוֹנְדָּרָס אָוֹס דָּעָר נִישְׁטָּשִׁינְגָּר רִיגָּעָר בָּחוֹר, שְׁלָמָה וּוּאָפְּסִי, וּוּלְכָבָר הָאָט בָּאַשְׁלָאָסָן אַנְגָּעָמָעָן דָעַט סְצָעָנִישָׁן פְּסֻעוֹדָאַנִּים מִיכְאָעָלָס, נָאָך זַיְן פָּטָעָר, וּוּלְכָן מַעַן הָאָט גַּעֲרוֹפָן מִיכְלָל. אֵין דָעַם 28-יעָרִיקָן פָּעַסְטָגְגַּעְבָּוִיטָן מַעֲנְטָשָׁן פִּילָּט מַעַן דָעַם פָּוָנָק פֿוֹן אַגְּרִיסְטָן תָּאָלָאָנָט, עָרָ אֵיז גַּעֲקוּמָעָן אֵין דָעָר סְטוֹדְיעַ מִיטָּה הוֹיְרַ-בִּילְדוֹנָג פֿוֹן יְוָרִידִישָׁוֹן וּוִיסְנָשָׁאַפָּטָן אֵון מִיטָּה קַעַנְטָעַנִּישָׁ פֿוֹן דָעָר יְדִישָׁעָר אָוֹן וּוּלְטָלְעָבָר קוֹלָטָר. מִיכְאָעָלָס פַּאֲרָמָגָט אוּיך דָעַרְפָּאָרְוָגָן פֿוֹן אַרְוִיסְטָרָעָטָן פָּאָרָן צְוָוִישָׁעָר מִיטָּה רַעְצִיָּה. טַאָצִיעָס פֿוֹן בִּיאָלִיךְ, פָּרוֹג אָוֹן פָּרָאָזָעָ פֿוֹן שְׁלוֹם-עַלְיכָם.

גרָאנָאּוֹסְקָיָן קָוָמָט אוּפָּן גַּעַדְאָנָק "אוּרִיאָל אַקְאָסְטָא". אַט מִיט דָעַם דָעַר וּוּאַקְסָעָנָם, תָּאָלָאָנְטָפָּלוֹן שְׁלָמָה וּוּאָפְּסִי אֵיז עַס מַעְגָּלָעָן. אַבָּעָר אִיצְט בָּאַדְאָרָף מַעַן טַרְאָכָטָן וּוּגָן "די בְּלִינְדָעָ", פֿוֹן מַעְטָעָרְלִינְק, וּוּאָס עָרָ רַעֲפָעָטִירָט אֵין מִיט זַיְינָע נַיְעַ יְדִישָׁע יְוָנָגָע שַׁוִּישְׁפִּילָר.

פֿוֹן וּוּיְיטָן, פֿוֹן פְּלָעַצְעָר אַגְּנָגְעָפִילְטָעָ מִיטָּה זַיְגָעָנְדִיקָע אָוֹן טָאַנְצְנְדִיקָע, אַוְנְטָפָר דָעָר בָּאַגְּלִילְטוֹנָג פֿוֹן אַהֲרָמָאַשָּׁקָע, דָעַרְטָרָאָגָן זיך אַפְּגָעָרִיסְטָעָנָע טַעַנְעָר, גַּעַשְׁרִיְעָן, וּוּאָס וּוּרָעָן אַלְזָ שַׁוְּאָכָלָר, בֵּינוֹ זַיְן פַּאֲרָגְיִיעָן.

גרָאנָאּוֹסְקָיָן שְׁמִינִית אוּפָּיך דֵי, אַזְוִי גּוֹט בָּאַקְאָנְטָעָ טַרְעָפָ, פֿוֹן דָעָר הוֹיְרַ וּוּדי יְוָגָנָט זַיְצָט שַׁוִּין אֵין אַהֲלָבָ-קְרִיָּוִי אַרְוָם צְוָוְגָרִיָּיָן טַיְשָׁל פָּאָרָן קִינְסְטָלְעָרִישָׁן אַנְפְּרִיעָר, דָעַרְטָרָאָגָן זיך גַּעַלְעָכְטָעָר אָוֹן גַּעַזְאָנָג.

מִיט זַיְן אַרְיִינְקָוּמָעָן וּוּדְרָט אַלְזָ בָּאַרְאִיקָט. עַס הוּוִיבָּט זיך אָוֹן דֵי פְּרָאָבָעָן.

א. מ. גראנָטּוֹסְקִי

דאָן וווען די גאָס איז אַנגעפֿילט מיט רעוֹאַלְזִיאַנְגּוּרַן ברויין, בירגעֶר-קריגַגַּע.
פראנְט אָן בלְאַקָּאַדָּע, וווען עס וווערָן גַּעֲבָרָאָן אלְטָע, פָּוּן הַונְּדָעָטָעָר יַאֲרָן,
טרָאָדִיצְיָעָס, וווען עס רָוּפָן שְׁרִיְעַנְדִּיקָעַ לְאַזְוְגָּעָן צַו שְׁטוּרָעָמָעַן די ווּעָלָט, זִיצְנָן
איַן אַ פָּעַטְעַרְבּוֹרְגָּעָר צִימָעָר עַטְלָעָכָע צַעְנָדְלִיק יַוְגְּנָטְלָעָכָע, מִיט זֵיעָר דָּעַרְצִיעָר
אוֹן שְׁטוּדִירָן איַן די רָאַלְן פָּוּן מַעְטָעָרְלִינְקָס "די בְּלִינְדָּע".

**

דעָר פָּעַטְעַרְבּוֹרְגָּעָר פָּעַרְאָד פָּוּן גַּרְאָנוֹסְקִיס טַעַטְעַרְ-סְטוּדִיעַ אַיז אַנגָּעָ-
פֿילְטַ מִיט אַ לִיְדְּנָשָׂאַפְּטָלָעָכָן זָוכָן דָּעַם אַיְגָּעָנָעָם שְׁעַפְּרִישָׂן ווּעָג אָן סְטָילַ. אַ
חוֹן "די בְּלִינְדָּע" פָּוּן מַעְטָעָרְלִינְק (איַן ווּלְכָעַ דָּעַם רְעוֹשִׁיסְעָר גַּעֲלִינְגָּט אַרְוִיסְצָרוֹ-
ברָעָנָגָעָן דָּאָס סִימְבָּאַלְישָׂע פָּוּן דָּעָר פִּיעָסָע), ווּעָרָן אוּפְּגָעָפִירָט "גָּאַט פָּוּן נְקָמָה",
עַמְּנוֹן אוֹן תָּמָר" פָּוּן שְׁלוֹם אַש אָן "אוֹרִיאָל אַקְאָסְטָאָ" פָּוּן גַּוְצָקָאוֹן.

אוּסְטִיטִישְׁנְדִיק די דָאַזְיָקָע פִּיעָסָן אוּפִיךְ דָּעָר בִּינְעַ, אִינְטְּעַרְעִיסְרָט גַּרְאָנוֹרָ-
סְקִין ווּינְצִיקָעָר זֵיעָר אַיְנָהָאָלָט, ווּיְדָעָר אַיְנָהָאָלָט, די פָּאָרָם פָּוּן זֵיעָר אַרְוִיסְבָּרְעָנָגָעָן,
דָּעָר אָרָט פָּוּן בָּאָגָּזָן אוֹן אָנוֹוָעָנָדָן נִיעָיָ מִיטְלָעָן, נִיעָיָ סְצָעָנִישָׂע לִיְזָוְגָּעָן אוֹן
רִיטְמָעָן, דָּעָר אַקְטִיאָר הָאָט עַקְוִיסְטִירָט ווּיְאַפְּאָרָבָע, אַ דָּעָטָאָל צַו דָּעָר גַּאנְצָעָר
קָאָמְפָאָזִיצָע פָּוּנָעָם סְפָעְקְתָּאָקָל. דָּעָר מַאְטָעָרְיָאָל, די פִּיעָסָע, דָּעָר טַעַקְסָט אַיז
נָאָר גַּעְוּן דָּעָר רְוִיְישָׂטָאָפָע פָּאָרָן רְעוֹשִׁיסְעָר.

צַו דָּעָר גַּעַהְעָרְכָּאַמְּקִיט פָּוּן אַבְּסָאַלְטָוּן רְעוֹשִׁיסְעָרִישָׂן ווּילְוָן, הָאָט מַעַן באָ-
דָּאַרְפָּט דָּעַרְצִיעָן אַ נִיְיעָם טִיפְ יִדְיָישָׂן שְׁוִישְׁפְּלִיעָר, ווּאָס זָאָל זִיְין גְּרִיְיט צַו
פָּאָרְשִׁידְעָנָע סְצָעָנִישָׂע עַקְסְפְּרִיםְמַעְנָטָן אוֹן גְּלוּבָן, אַז דָּאָס אַיז דָּעָר אַיְנְצִיקָעָר
וּוּעָג אַיז דָּעָר טַעַטְעַרְ-קְוּנָסָט.

שְׁטָעַלְנְדִיק פָּאָר זִיךְ אַלְסְ צִיל צַו דָּעַרְצִיעָן אַ נִיְיעָם יִדְיָישָׂן אַקְטִיאָר, קְוּמָט
אוֹיסְ גַּרְאָנוֹסְקִין פִּיל צִיְיט אַפְּצָגָעָבָן דָּעָר פָּעַדְאָגָאַגְּשָׂעָר זִיְיט, בִּים אוּפְּפִירָט
זִיְינָע פָּאָרְשְׁתָּעַלְנוּגָעָן, דָּעָר דָאַזְיָקָע דָּעַרְצִיעָרִישָׂע צְוָגָאָנָגָ, די עַרְשָׁטָאָל יַאֲרָן פָּוּן
זִיְין טַעַטְיקִיטָה, הָאָט פִּיל גַּעֲגָבָן די יְוָגָע שְׁוִישְׁפְּלִיעָר, אַיבְּעָרְהָוִוָּט אוּפְּגָן גַּעֲבִיטָ
פָּוּן אַוְסְאָיָבָן דָּעָם קָעְרְפָּעָר, אַגְּטוּוּקְלָעָן דָּעָם חֹשָׁפָר רִיטָם אָן מַזְוִיקָאַלִישָׂקִיטָה.

די אוּסְגָּעָאַרְבָּעָטָע פְּרִינְצִיפְּן פָּוּנָעָם נִיְיעָם יְוָגָגָן טַעַטְעַר הָאָבָן דָּעַרְקָלְעָרָט
אַ נִיְיעָם צְוָגָאָנָג פָּוּן לִיְיָזָן פָּאָרְשִׁידְעָנָע פָּרָאָבָלְעָמָעָן אַיז דָּעָר טַעַטְעַרְ-קְוּנָסָט אַיז
טַעַטְעַרְ-פְּרָאָקְטִיקָ.

דאָס אַלְץ אֵין געוווען אַ נײַיעָס אִין דער געשיכטַע פֿוֹן יִדִּישַׁן טַעַטַּעַר אֵין
רוֹסֶלְאָנֶה, ווֹאָס אֵין געוווען באָזִירַת אוּפִּינְ פֿרִינְצִיפַּ פֿוֹן סְטָאַר אָוֹן צּוּפְּעַלְקִיְּתַן אֵין
דיַן טָאָגְטָעָגְלָעָכְנָה לְעָבָן.

וועַן מִיר פֿרְוֹוֹן באָטְרָאַכְּטָן דִּי הַוִּיפְּטַ-צִּילְּן ווֹאָס עַס האַט פְּאַר וַיֵּךְ גַּעַשְׂטַעַלְט
דַּעַר יְוָגָעָר טַעַטַּעַר, באָדָאָרְךָ מַעַן באָזְוַנְדָּעָר אַוִּיסְטִילְּן דְּרִיְּ, ווֹאָס האַבְּן פְּאַרְ
בּוּמְעַן, אֵין זַיִן ווַיְתַעֲרִיךְוּ שַׁעַפְּעַרְיִישַׁן לְעָבָן, אַ בֵּין גַּאֲרַ וַיְכִתְּבִּיךְ אַרְטָה.

צָוָם אַלְעָם עַרְשַׁטָּן (וּוַיְ שְׁטוּנְעַנְדִּיק דָּאָס זָאַל נִישְׁטַ קְלִינְגְּעַן), מִיט מִיטְלָעַי
פֿוֹן טַעַטְעַרְ-קְוָנְסַט "מִקְּבָּר" צָוַיְן דִּי טְרוּיְעַרְיקָע פֿאָרְגָּאָגְעַנְהַיִּת פֿוֹן יִדִּישַׁן
פְּאַלְקָה, ווּעַלְכָן דַּעַר צָאָרִים האַט פְּאַרְטְּרִיבָן אֵין דִּי דִּי' אַמוֹת פֿוֹן דַּעַר גַּעַטָּה, אוּפִּידָעָקָן
דָּעַם באָגְרָעָנְצָטָן שְׁטִיגְגָּר פֿוֹן דַּעַר קְלִינְשְׁטַעַטְלָשְׁעָר ווּעַלְט מִיט זַיִנְעַ קְרֻעְמָעַר,
פְּרָאָצְעַנְטִיקָעַם, כְּלִי קוֹדֶשׁ, רַעַלְגִּיעַזּוּ פְּאַנְאָטִיקָעַר, באַדְגָּלוּעַ טְרוּיְמָעַר אָוֹן
פְּאַגְּטָאָזְיָאָרָן.

צְוַיִּיתָנָס : באָקָעָמָפָן דָּעַם נְאָטוֹרָאַלִּיסְטִישַׁן שְׁטִיגְגָּר-שְׁפִּילְ פְּוֹנוּם אַלְטָן יִדִּישַׁן
טַעַטַּעַר, מִיט זַיִנְעַ נְאָיוּוּ שְׁצַעְנִישַׁע אַוִּיסְדְּרוּקָס-מִיטְלָעַן פֿוֹן באָוִירְקָן דָּעַם
צּוּשְׁוִיעָר.

דרִיטָנָס : דַּעַרְצִיעַן אַ נִּיעָם טִיפְּ יִדִּישַׁן שְׁוַיְשְׁפִּילְעָר, ווּעַלְכָעָר זָאַל זַיִן באַלָּדוֹן
מִיט דַּעַר דַּעַרְפָּאָרָוָגָן פֿוֹן דַּעַר הַיְנְטְצִיטִיקָעָר בְּינְעַ, מִיט דַּעַר טַעַכְנִיקָעָר פֿוֹן דַּעַר
מַאְדָעָנָעָר שְׁוַיְשְׁפִּילְעָרִישָׁעָר קְוָנְסַט.

א. גּוֹאָנָאָוָסָקִי אֵין צְגַעַטְרָאָטָן צָוַיְרַע שָׁאָפָוָגָן פֿוֹן אַ מַאְדָעָנָעָם יִדִּישַׁן
טַעַטַּעַר, מִיט דַּעַר מָאָס אָוֹן קוֹלְטוֹרָה פֿוֹן אָן אַיְרָאָפְּעִיעָר. אָוֹן דַּעַרְפָּאָר אֵין דַּעַר
צִיל גּוֹוָאָרָן — שָׁאָפָוָגָן אַיְרָאָפְּעָאַיִשְׁ-יִדִּישַׁן טַעַטַּעַר.

דיַ עַרְשַׁטָּע פְּאַרְשְׁטַעַלְגָּגָן, אֵין דַּעַר סְטוּדִיעָ, האַבְּן נִישְׁטַ גַּעַבְּרָאַכְּטָ דָּעַם
גּוֹוֹנְטְשַׁעַנְעָם דַּעַרְפָּאָלָגָ, זַיִן זְעַנְעַן גּוֹוֹעָן מַעַר אַ פְּאַרְמָעָסָט וּוַיִּאָּ דַּעַרְגְּרִיכְוָנָגָ
מַעַן האַט גַּעַפְּרוּוֹת דִּי כּוֹחוֹת. מַעַן האַט דַּעַרְקָעָנָט אַיְנָעָר דָּעַם אַנְדָּרָן, סְהָאַט וִיִּדְ
צְעַמְּעַנְטִירָט אַ קָּאַלְקָטִיוֹ, עַס זְעַנְעַן פְּאַרְפָּסְטִיקָט גּוֹוָאָרָן דִּי פְּרָאָפָעָסְיאַגְּנָעָלָע
גּוֹוֹוִינְהַיִּתָּן, מַעַן האַט, סּוֹף כָּל סּוֹף, גּוֹוֹסָט אָוֹן פְּאַרְשְׁטָאַגְּעָן ווֹאָס מַעַן ווַיִּלְ
וֹאָס מַעַן זּוֹכָט — אַבְּעָרָה, פְּאַרְבְּלִיבָּן אֵין מַעַן דַּעַרְוּוֹיִל אַוִּיפָּן ווּעַגָּ פֿוֹן זּוֹכְגָּעָן...

מארכַ שאנאָל
איַן מאָסְקוועָר
יִידִישָׁן טַעֲמֶטֶר

דאס איז געווין סוף 1919, וווען איז דער שאגאל-שטאט. וויטעבסק, זענען אָנְגַּעֲפָאָרָן די יונגע שויישפֿילֶעֶר פֿון דער גַּעֲרִינְדַּעְטָעֶר פֿעַטְעַרְבּוֹרְגֶּעֶר טַעַטְעָרֶר סְטוּדִיֻּעָה, מִיט זַיִעַר קִינְסְטְּלָעְרִישָׁן אָנְפִּירְעָר, אַלְעַקְסָאָנְדָּעָר גַּרְאָנָאָוָסָקִי בָּרָאַשְׁׁ. דָּא, אַיז וויטעבּסְק, ווועלֵן זַיִי בָּאוֹיְזָן זַיִעַר עַרְשְׁתָּעָט סְצַעְנִישָׁע פְּרוֹוֹן, צַוְּגַּעַרְגִּיטָּע אַיז פֿעַטְעַרְבּוֹרְג, פֿון "גָּאָטָּ פֿון נְקָמָה" (שְׁלוּם אָשׁ) אַוְן פֿון "אָרְדִּיאָל אַקָּסְטָאָ" (גּוֹצְקָאָוָן), אָבָּעָר פָּאָר גַּרְאָנָאָוָסָקִין אַוְן מִיכָּאָעַלְטָן שְׂטִיטָה פָּאָר נָאָךְ אָ וּוּכְטִיקָּע גַּשְׁעַעַנִּישָׁ: די באָקָאנְטְּשָׁאָפְּט מִיטָּן שְׁוִין דָּאָן באָרִימְטָן מַאְלָעָר מַאְרָק שָׁאָגָּאָל.

די דָּאָזְקָע באָגָעָנְגָעָנִישָׁ פֿון דָּרִי יִדְיִישָׁ קִינְסְטְּלָעֶר ווּעְרָט אָ גָּרְלִידְקָע אַיז דָּעָר גַּעַשְׁיכְּטָע פֿון יִדְיִישָׁ טַעַטְעָר. פִּיל גַּעַמְיִינְזָאָמָעָס ווּעְרָט אָוּפְּגַּעַלְעָרְטָט אַיז דָּאָזְקָע גַּעַשְׁפְּרָעָכָן. גַּרְאָנָאָוָסָקִי פָּאָרְבָּעָט שָׁאָגָּאָל צַוְּקָעָן קִיְּן מַאְסְקָוָע אַוְן צַוְּגִּירִיטָן די דָּקָאָרָאָצִיעָס פָּאָר דָּעָר דָּעַרְעַפְּגַּנוֹגְגָּפְּאָרְשְׁטָעַלְוָגָּ פְּוּנָעָם נִיִּיד גַּעַרְגִּינְדַּעְטָן יִדְיִישָׁ קָאָמְעָר-טַעַטְעָר, ווּאָס האָט אָרוֹמְגַעְנוֹמָעָן דָּרִי אִינְאָקְטָעָרָס פֿון שְׁלוּם-עַלְיכָם: "אָגָעָנְטָן", "סְאָלִיגָּן" אַוְן "מוֹלְטָוב", אָוְנְטָעָרָן נָאָמָעָן "שְׁלוּם-עַלְיכָם אָוְונְטָן".

איְבָּעָר ווּיטְעַבְּסָקָעָר גַּאָסָן שְׁפָאָצְרָן אַרְוָם די יונגע שְׁוִישְׁפֿילֶעֶר. מעַן אַיז גַּלְּקָלְעָךְ, פּוֹל מִיט הַאָפְּעָנוֹגָן. זַיִי ווּוְעָלָן בִּילְדוֹן דָּעַם עַרְשָׁטָן, אַיז דָּעָר גַּעַשְׁיכְּטָעָ, מַאְסְקָוָעָר יִדְיִישָׁ מַלְוָה-טַעַטְעָר, אָ טַעַטְעָר מִיט אַלְעָ רַעְכָּט, מִיט דָּעָר אָוּנְטָעָר-שְׁטִיצָנָגָ פֿון דָּעָר דָּעַרְגָּנוֹגָ, אַיז דָּעָר שְׁטָאָט, ווּוּיְדָוּן האָבָּן נִישְׁתְּ פָּאָרְמָאָגָט קִיְּן ווּוּזְנְדַּעְכָּט, ווּעַט זַיִק אִיצְטָ, יְעַדְן אָוְונְטָן, עַפְּגָעָנָעָן דָּעָר פָּאָרְהָאָגָג פֿון אָ סְטָאָבִילָן יִדְיִישָׁ טַעַטְעָר. זַיִי ווּוְעָלָן שְׁפִּילָן אַיז שְׁכָנָותָ פֿון באָרִימְטָן רַוִּישְׁעָ טַעַטְעָרָן, ווּיְדָעָר קִינְסְטְּלָעְרִישָׁר אַוְן דָּעָר מַאְלִי-טַעַטְעָר, אַיז קָאָנְטָאָקָט מִיט באָרִימְטָן שְׁוִישְׁפֿילֶעֶר ווּי קָאָנְסְטָאָנְטָאָן סְטָאָנִיסְטָאָוָסָקִי, מַאְסְקָוָעָן, לעָנְדָאָוָן, ווּאָכְטָאָנְגָאָוָן, יְעַרְמָאָלָאָוָא, ווּאָס אִיטְלָעְכָּר פֿון זַיִ אַלְיָין אַז אָנוֹיְוּרְסִיטְמָעָט פֿון טַעַטְעָרָן. קוֹנְסָטָן.

מַאְרָק שָׁאָגָּאָלָן פָּאָרְכָּאָפָּן די יְוָגְנְטָלְעָכָּע הַתְּפָעָלוֹת אַוְן די צִילָּן פֿון טַעַטְעָרָ.

ער געטט און די אינגלַאָדונג און פֿאָרט קִיּין מאָסְקוּעַ, ווֹ ער שליסט זיך אָן מִיט
זִין גאנצָן שֻׁמְּפָרְשִׁין בְּרָעָן אֵין דַּעַר גְּרִינְדוֹנְגּ פּוֹנוּם נִיעַם טְעַמְּטָעַר.

מאָרָק שאָגָאַל דער מאָנט ווֹעֲגַן יַעֲנֶר צִימַט, אֵין זַיְגַּעַם אַ בְּרוּיוֹ צַוְּ מִיר :

”יאָ, דַּאַס אָין שָׂוִין אָן אַלְטָע גַּעַשְׁכִּטָּע. זַי האָט זַיך פֿאָר מִיר אַנְגַּעַתְּהִיבָּן נַאֲך
אָין וּוַיְתַּעַבְּסָק, ווֹעֲגַן גְּרָאנְגָּוּסְקִי מִיט זִין סְטוֹדִיעַ אָיז גַּעַקְוּמָעַן, דַּאֲכָט זַיך, אִין
יאָר 1918, בעטַן מִיד קְוּמָעַן קִיּין מאָסְקוּעַ. מִיכְאָעָלָס אָן אַנְדָּעָרָע וּעְנָעָן נַאֲך
גַּעַוּעַן ”גְּרִינְגּ“ שַׁילְעָר אָן אַלְץ אָין נַאֲך גַּעַוּעַן אִין רַיְנָהָאָרְדָּס אָן אַ בִּיסָּל
סְטָאָנִיסְטָלָאָוּסְקִי סְטִיל. אַיך בֵּין גְּלִיקְלָעַד, וּוֹאָס אַיך בֵּין גַּעַוּעַן בְּאָפְּרִיְינְדָּעַט מִיט
מִיכְאָעָלָס אָן וּסְקִיְּנָעַן אָן אַנְדָּעָרָע אָן אַפְּשָׂר זַיך אַינְסְפִּירִירָט, גַּעַהָאָט זַיְעַר
לִיבָּעַ.“.

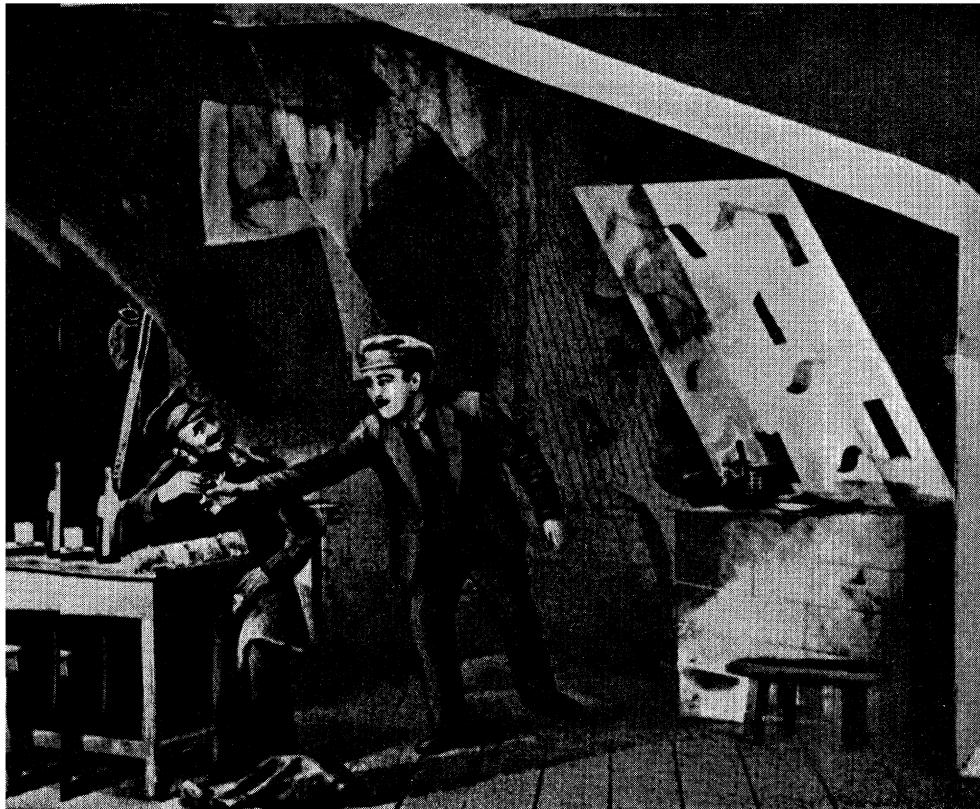
אָין אַיְנָע פּוֹן די שְׁמַאֲלָע גַּעַלְעָד גַּעַלְעָד אַרְוָם דַּעַר נִיקְיַּסְקָאִיאַ אַ בָּקוּמָט דַּעַר
טְעַמְּטָעָר אַ קְלִינְגּעַם לְאַקָּאַל מִיט אַ בִּינָע. בְּלוֹיזְ 90 פְּלָעַצְעָר פֿאָר צִוְּשְׁוִיעַר. טָאגְ
טְעַגְּלָעָד רַעֲפַעְטִירָט גְּרָאנְגָּוּסְקִי אַוְּפַּחַד דַּעַר קְלִינְגּר בִּינָע אָן דַּעַר זַעַלְבָּעָר
צִימַט מַאֲלָט שאָגָאַל די ווֹעֲנָט פּוֹן צְוּשְׁוִיעַר-זָאָל.

פּוֹן דַּעַר בִּינָע קְלִינְגּט דַּעַר זַאָפְּטִיקָעַר, פְּאַלְקְסְטִימְלַעַכְעָר שְׁלָוָם-עַלְיכָם טְעַקְסָט.
מאָרָק שאָגָאַל הַעֲרָת זַיך צַו אָין זִין פְּעַנְדוֹל מַאֲלָט : יִדְישַׁ לְעַבָּן, יִדְישַׁן טְרוּם
אוֹן יִדְישַׁ טְעַמְּטָעָר. שאָגָאַלן אָיז נַאֲעַטְנָדָה דַּי וּוּעָלָט, דַּי גַּעַשְׁטָאַלְטָן, דַּעַר הוּמָאָר
אוֹן דַּי פְּיַינְלַעַכְעָד וּוּרְקַלְעַכְקִיטָּט פּוֹן שְׁלָוָם-עַלְיכָם, אַ וּוּרְקַלְעַכְקִיטָּט, וּוּלְכָעָד עַד
הָאָט אַלְיָין אַיְבָּרְגַּעַלְעָבָט אָין זִין וּוַיְתַּעַבְּסָק. דַּעַמְּאָלָט ווֹעֲגַן גְּרָאנְגָּוּסְקִי גַּעַטְמַט
צְוּנְוִיפְּקָדָה דַּי שְׁוַיְשְׁפִּילְעָר אָן מַאֲכָט זַיְגַּעַם זַיְגַּעַם גַּעַנְגָּעַן, מַאֲלָט דַּעַר קִינְסְטָלָעָר זִין
פְּאַרְבִּיקָעַ וּוּעָלָט פּוֹן טְעַמְּטָעָר אָן שְׁפִּילָ.

אָזֶוַי גַּיִיט פְּאַרְבִּי דַּעַר עַרְשְׁטָעָר חַוְּדָש. אַוְּפַּחַד דַּי גַּעַמְּאָלָט ווֹעֲנָט זַעְנָעָן שָׂוִין
אַרְוִיסְגַּעַבְּרָאָכָט פְּאַרְשִׁיְּדָעָנָעָן כְּאַרְאַקְטָעָרָן אָן טִיפָּן.

אַ שְׁלָל פּוֹן פְּאַרְבִּן. יִדְישַׁעַר קְאַרְגְּנָאָוָאָל פּוֹן פּוֹרִים-שְׁפִּילָ, ווֹ אלְיַזְבָּעַגְט
זַיך אָין אָן עַקְסְפְּרָעָסְאַנְיִיסְטִיְּשָׁן עַקְסְטָאָזָן אָן דִּינְאָמִיזָם. שְׁלָוָם-עַלְיכָם טִיפָּן גַּעַמִּישָׁט
מִיט צִירְקְ-אַקְרָאַבָּאָטָן. יִדְישַׁעַר מַזְוִיקָאָנָטָן ווּעָרָן פְּאַרְכָּאָפָּט פּוֹן זַיְעַד שְׁפִּילָ אָן
טְרָאָגָן זַיך מִיט זַיְעַד מַזְוִיק אָין דַּי הַיְמָלָעָן.

אַיְבָּרְגַּעַלְעָד פּוֹן שְׁטַעַטְלָ שְׁוּעַבְטָ, מִיט זִין אוּפְּגַּעַעַפְּנָטָן שִׁירָעָם, דַּעַר

“מול-טוב” לויט שלום-עליכם.
דוקאראציע פון מאrk שאגאל (1921).
מיינעלס (לינקס) אוּן מ. שטיינמאן.

שאנגל-ייד. און אלץ צווארען א סימבאל פון טעאטער און גראטעס. די גאנצע
וועלט — א בינע און די מענטשן — שיישפילער. אלע שפילן זיער גדרעסער
אדער קלענער, וויכטיקער, אדער צוויטראנגיקע דאלאן.

מאرك שאגאל איז פארכאמפט פון זיין ארבעט און דער קליענער צושווייר-זאל
ווערט אנגעפילט מיט א וועלט פון פארבן, מיט א שאגאל-אטמאטפער און שאגאל-
איינהאלט. א שעפעריש׷ וועלט, וועלכע ווועט שפטער באוירקן נישט נארט דעם
צושווייה, נאר, און אייבערהייפט, די וואס שפילן, וועלכע שאפן די שפלי אויה
דער בינע.

און וווען א מידער ליגט ער אָפּ די מאלערוי, געט זיך דער קינסטלער צו
דער דעקראציע, צום עסקי פון קאסטיום פאר דעם שלום-עליכם אונטן. איצט
שטייט אים פאר צו באלאבן די וועלט פון מאלערוי, דורכוּ לעבעדיקן אקטיאר.
די שיישפילער וועלן אין באוועגונג, ושעסט. גרים און קלאנג שאפן לעבעדיקע
שאנגל-ביבלדער און שאגאל-טיפן. דעםאלט וועלן זיך צונזישמעלצן שלום-עליכם,
שאנגל, גראנאווסקי מיטן שפיל פון מיכאעלט. זוסקיין, ראטבים, שטימיאן, ני-
און בילדן א ניי קוונט-וואוּך — א שלום-עליכם פארשטעלונג.

דעם דערפאלג, וועלכן מיכאעלס האט געהאט איז דער ראל פון מנהם-מענדל
יאקנעוואָת, האט ער אין א גרויסער מס איז פארדאנקען דעם מאלער מארק שאגאל.
וועגן דער דזוייקער צווארעןארבעט פלעגט מיכאעלס דערציילן מיט א קלוג גוט-
מווטיקן שמייבּל.

— איז טאג פון דער פרעמייער איז שאגאל געקומען איז מײַן גרים-צימער.
נאכין צעלייגן די פארבן האט ער זיך גענומען צו דער ארבעט. ער האט געמיילט
מײַן געוויכט איז צוויי העלפֿטן. אינס געמאָלן אין גריין, דאס צוויתיע — איז געל
(מען זאגט דאָר, גריין און געל). מײַן רעכטן ברעם האט שאגאל אַרוייסגעחויבּן
מיט צוויי צענטימעטער העכער פון לינקן. די קנייטישן אַרום נאָו און לייפּן זענען
זיך צעגאנגען אייבערן גאנצן געוויכט. די דזוייקע קנייטישן-לייניעס האבן אַרוייס-
געבראָכט דעם טראגיזם פון מנהם-מענדלען.

איך האָבּ אַרְיִינְגְּעֻקּוֹט איז שפיגל און זיך אייבערצייגט, או דער גרים האט
געשאָפּן דעם דינאמיזם און עקספרעס אַז פון דער געשטאלט. דער קינסטלער האט
וויטער געארבעט מיט גרויס פלייט. פלווצים זענען זינע פינגער געלביבּן אייבער

מיין געוויכט מיט א פראגע-צ'יבן. עפער האט אים געשטערט : ער האט צוגעליגט א פינגער צו מיין אויג, עס אוווקגונגונמען און אפטערעטנדיק ערלעכע טרייט, מיר באטראקט און מיט באדייער צוגעגעבן :

— ער, סאלאמאן, סאלאמאן, ווען איד פארמאט נישט איעעד רעכט אויג, וואלט איד אוזיפיל געקאנט אויפטאן...

מייכאעלס האט געלאכט, נאר באלאן זיך פארטראקט און געווארן ערנסט.

— מיין לעבעדיק אויג, מיין מייכאעלס אויג, האט געשטערט שאגאלן ארויס-צוביינגען דאס מנהם-מענдель אויג, וואס ער האט איזוי בולט געזען און געפילט. די סיבה האט קאנטיק געשטוקט אין מיר...

דע ער עפייאד כארاكتעריווית, ווי טיף שאגאל איז אריינגעדרונגגען אין דער שעפערישער ארבעת פון טעאטער, פון זיין רעשהיסער און שוישפלער. אפשאנציגיק דעם שאגאל-פעריאד איז מאסקווער יידישן מלכה-טעאטער, צו יונער ציינ, האט דער געווועזענער רעדאקטאָר פון "מעס", דער אינפלוסרייכער וארטזאגער, משה ליטוואקאו, געשרבין :

"פאר די שלום-עליכמשע סאמנאָובילישע פיגורן, וועלכע זעען אויגגעברויזטעה חלומות אויף א גאנץ אויסגערכנטן "וואָאָר", האט דער טעאטער געפונען שאגאלן, וועלכער האט פון זיין זיט, געפונען דעם יידישן קאמער-טעאטער. איז אידיעאלע צויניפיגיסונג פון א טעאטער און א קינסטלער ווערט זעלטן דערגריכט. שלום-עליכמס פערסאנאָזון, סצעניש פאָרקיידעריט דורך די אַרטיסטן פון יידישן קאמער-טעאטער, איז די קאָסטימען און ראמען פון שאגאלס דעקרוציעס איז א ווונדר-שיינע טעאטראָלע שוישפיל, וועלכע גיט דעם יידישן צושווייר אַפְּלוֹ אַ ליטעראָריש נײַיעם שלום-עליכם".

משה ליטוואקאו האט שווין, צו יונער ציינ, אַפְּגעהשאָצט דעם גרויסן טאלאנט פון יונגן שאגאל און פאָרוויסגעזען, צו זיין קונסט וועט זיך נישט פאָרענדיקו פאָרָן טעאטער, מיט איין פֿאָרְשְׁטָעָלָגָג, צו זיין קונסט. אַרְיִינְגְּעַבְּרָאָכְּטָע דורך זייןע מאָלָעָרְיִעָן און דעקרוציעס, גרים און קאָסטְּטְּיָום, וועט באָוירְקָן דעם וויטערן שעפערישן זועג פון טעאטער. אַפְּלוֹ לויבנְדִּיק אַ צוֹּוִיטָן מַאֲלָעָר, האט ער די מעלהות אַיְנְגְּעַזְּעָן איז דעם, וואס זיין עספרי און פֿאָנְטָאָזְּיָע בְּיַם מַאֲלָן אַוְן שָׁפָּנוּ

דעקאראציעס איז באוירקט פון דער קונסטט פון שאנאל. איז אפמערkanדייך די געלונגגען דעקאראציעס צו דער פארשטעלונג "כישופמאכערין" פון גאלדפאדן, זאנט זיך ארויס ליטוואקאו:

"אין דער "כישופמאכערין" האט דער העלער לעבענסלוסטיקער, שאגאליך-זיטער רעהליום פון יצחק רabinowitz זיך ארויסגעוויז פאר אין אמרתע אנט פלאונג פאר די אויפגאנן פונעם יידישן קאמער-טעאטער".

מאך שאנאל העלפט, אין א געויסטר מסס, דעת יונגן טעאטער צו געפינען זיין סטיל, וועלכו גראנאואסקי האט איז ענרגיש און ליידנשאפטלען געוזט איז זינע פטערבורגער אויפפירונגען אין דער סטודיע.

די מאדרנע שאנאל-אויפפאסונג פון יידיש לעבן און די פארם פון ארויס-ברענגען, האט באוירקט גראנאואסקין איז זיין שעפערישער ארבעט איבער די וועرك פון אונדווערע קלאסיקער: שלום-עליכם, מענדעלע מוכר ספרים און י. ל. פרץ. זיין מאלערישע אויסטיטишונג האט אנטפלעקט דעת סינטעז פון דאס יידיש און אידראפעאישע, האט באשטייט דעת אופן פון טראקטירן די בילדערישקייט פון פיל גראנאואסקים מסאס-צענעם: מיט פליינדייק האצמאכס אין סטאמבול און סלאווייטשיך שדכן, וועלבער לאזט זיך אראפ פון אויבן מיט זיין שירם. מיר וועלן עס שפעטער זען אין די הימל פאריסענע ליטערעס און יידישע אוטיות, וואס שפילן אויפן פריפעטשאך, מיט שמייכלענדיקע לבנות און אויפגיענדיקע, שטראלנדייק קופער-זונגען. מיר וועלן עס פילן אין די ארייסגעבראכטעה הבותה-טאנצנדיקע, טריימענדיקע, לאכנדיקע און זינגענדיקע יידן.

דער שאגאליזטורטער סטיל האט זיך אפגרופן אין ושעטט, גרים, אין דער סצענישער באדיגגעתקייט און סימבאלישקייט פון צענדייקער בעטלער-הענט אין "מסעות בנימין השלישי", אין דער מיסטיק פון דער אויפגעשטאנגענער טויטן-וועלט פון "ביבאנט אויפן אלטן מארך", אין דעת קאראנוואל פאלקס-שפיל פון דער "כישופמאכערין" און פאלקסטימלען ליריום און גראטאסק אין דאס גרויסע געוינס". אין די אלע אויפפירונגען, וו גראנאואסקי האט זיך ארויסגעזהבן וויא געניאלער יידישער רעשהיסער. די ווירקונג פון שאנאל האט מען געשפרט אין די דערמאנט פארשטעלונג, נישט געקוקט דערויז, וואס די דעקאראציעס זענען געשפֿן פון די קינסטלער: ראנברט פאלק, נתן אלטמאן, יצחק רabinא-וויטש און רַאַבִּיטְשָׁעָוּ.

מארק שאגאל האט נישט אויפגעעהרט צו זיין אין "גאסעט" (מאסקווער יידישער מלוכה-טעאטער) אייך דעםאלט ווען ער אייז שווין לאנג געווען אַ הוועב אין אויסלאנד. אָפֶט האט מען דערמאָנט זיין נאמען: נישט שטענדיק הוייך, נישט שטענדיק אָפֶן. זייןע מאָלערישע, דעקיַאָטִיווּז טילן זענען געהאנגען אין דער פֿאַיע פֿון טעאטער אין צוושער פֿלעגן זיך לאָנג אָפֶשטעילן ביַי זיין בעת די אַנְטַרְאַקְטָן. ביַי, אויס פֿחד מען זאָל זײַ נישט אַוועקְנָעָמָעָן אָן פֿאַרְגְּנִיכְטָן, אָן די יַאֲרִין פֿון קָאָמָּךְ קָעָגָן פֿאָרְמָאַלִּזָּם. האט זײַ מִיכְאָעָלָס גַּעַנְמָעָן צו זיך אָן פֿאַרְהָאָנְגָּעָן זוֹ אַ הַיְלִיקְטוּם מֵיט אַ פֿרוּכְת (וֹוִי ער פֿלְעָגְט זיך אויסדרִיךְ).

מארק שאגאל אייז פֿאָרְבְּלִיבָן אין דער משפחה פֿון יַדְיִישָׁן (און נישט נאָר יַדְיִישָׁן) שַׂוְישְׁפִּילְעָר, שַׂרְיִיבָּר, מַאְלָעָר אייז רַאֲטַנְפַּאֲרָבָּאָנָּד, אָן אַיְינְגְּנָעָר, כָּאַטְש זיין אַדְרָעָס אייז געווען פֿאָרִין. אָן טעאטער האט מען די לִיבָּע צו אַים גַּעַשְׁפִּירָט בעת יַעֲדָעָר דֻּרְמָאָנוֹגָג. מען האט מִיט גַּרוּיס אַינְטְּרָעָס נַאֲכַעַפְּאָלְגָּט פֿון דער ווֹיִיט זײַ שַׁעְפְּרִישָׁע טַעַטִּיקִיָּת. דער מאָסְקְוּעָר יַדְיִישָׁר טעאטער אייז געווען שְׁטָאָלָץ צו האָבָן אייז זײַ גַּעַשְׁיכְּטָע דֻּעָם נַאֲמָעָן מַאְרָק שאגאל, וּוּלְכָעָר אייז גַּעַשְׁטָאָנָעָן, צַוְאָמָעָן מִיט גַּרְאָנָאָוְסָקִין, בַּיִּם עַפְעָנָעָן דֻּעָם עַרְשָׁטָן פֿאַרְהָאָנָּג.

און ווֹיְדָעָר ווּלְזָן מִיר זיך אָומְקָעָרָן אָן דֻּרְמָאָנוֹגָג מַאְרָק שאגאל, דֻּרְצִיְּלְנָדִיק ווּלְגָעָן די פֿאָרְשְׁטָעַלְגָּעָן פֿון מאָסְקְוּעָר יַדְיִישָׁן טַעַטָּע. ער אייז פֿאָרְבְּלִיבָן אייז אַים בַּיְזָן... דער פֿאַרְהָאָנָּג אייז צוֹם לְעַצְמָן מַאְל גַּעַפְּאָלָן.

„די כישופמאכערין“
לייט נאַלדפֿאָדֶן

דער שלום-עליכם-אונגט, מיט וועלכּן דער יידישער טעאטער, האט געגענט
וין פֿאָרוֹאָנגָא, דעם 1-טַן יאנואר 1921, האט אויסגענומען בײַם צושווייער. מאָסְקוּעָר
יידן האט באָוירקט דער שלום-עליכם הומאָר, די מוויך פֿון קאמפֿאָויטאָר אַחֲרָן,
דאָס שְׁפִילְ פֿון די יונגעַ אָקְטִיאָרֶן מֵיכָאָלֶס, זָסְקִין, רָאָטְבִּים, שְׂטִימָאָן, גַּעֲרְטְּנָאָר,
ראָם.

מייטן אַריינְקוּמָעָן אִינְגָם נִיְּגַעַפְּנָטָן, קְלִינְגָם לְאָקָאָל, אֵיזְ דַּעַר צַוְשִׁיעָר
גַּעֲפָנְגָעָן גַּעֲוָאָרֶן פֿון דַּעַר אַטְמָאָסְפָּעָר, וְאָסְ עַס הַאָבָּן גַּעֲשָׁאָפָּן די וּאָגָּט-מַאָּלָעָרִיעָן
פֿון מַאָּרָק שְׁאָגָּאָל, וַיְיַהְיָה זִיךְ אַבְּעָרְגָּרְפָּוֹן מִיט דַּעַר שְׁפִילְ, מִיט דַּעַר רֻעוֹשִׁי
פֿון גַּרְאָנְאָוָסְקִין אָוָן די גַּעֲשְׁטָאָלָן אַוִּיפְּ דַּעַר בִּינָאָ.

דאָר, הַאָבָּן די יונגעַ רַאֲמָעַן פֿון אַיְינְאָקְטָעָרָס בְּאַגְּרָעָנְעָצָט דַּעַם רַעֲזִישָׁעָר,
בְּאַשְׁרָעָנְקָט זִיְּנָעַ כּוֹחוֹת. גַּרְאָנְאָוָסְקִי האָט גַּעֲטְרוּיִמְטָ, אַרְוִיסְצּוּקְמָעָן מִיט גַּרְוִיסְעָ
פְּאַרְשְׁטָעַלְגָּגָעָן פֿון אָן אָנוֹיְוָרְסָאָלָן פְּאַרְמָעָסָט, מִיט אָ גַּרְוִיסְעָן אַגְּסָאָמְבָּל אָוָן נִיעָ
סְצַעְנִישׁ לְיַיְוָנְגָעָן אָוָן פְּאַרְמָעָן. שְׁוִין אִין דַּעַר פְּעַטְעַרְבְּגָעָר סְטוּדִיעָ פְּרוּוֹוֹת
עַד עַקְסְּפָעְיִמְעַנְטִירָן אַיְבָּעָר קְלָאָסִישׁ פְּיַעַשְׁן, וּי "זַי בְּלִינְדָּעַ" מַעֲטָעָרְלִינְקָס,
עַד "אוֹרִיאָל אַקָּאָסְטָאָ" — גַּזְקָאָוָס אָוָן "גַּאֲטָ פֿון נְקָמָה" פֿון שְׁלָוָם אָש. די דַּאְיִקְעָ
פְּרוֹוֹוֹן הַאָבָּן זִיךְ אַגְּנָעָשְׁטוּיסְן אַוִּיפְּ הַאַלְבְּ-גַּעַשְׁוָלְטָע שְׁוַיְשְׁפִּילְעָר, עַלְעַמְעַנְטָאָרָע
בִּינְעַ-אַיְנְרִיכְטָוָגָעָן אָוָן נִישְׁטָ גַּעֲרָאָכְט אִים דַּעַם גַּעֲוָוָנְטָשָׁעָנָם רַעֲזָלְטָאָט.

איַן מַאָּסְקוּעָ, מִיטְן פְּאַרְגְּרָעָסְעָרָן די צָאָל שְׁוַיְשְׁפִּילְעָר, נִיְּעָר בִּינָאָ, מַלוֹּכִישָׁעָר
אָוֹנְטָעָרְשִׁטְיְצָנָג, זַעַגְעָן אַנְטָשְׁטָאָגָעָן רַעַאלָע מַעֲגַלְכְּקִיטָּן פָּאָר גַּרְוִיסְעָ אַוְפְּפִיְּ
רוֹנְגָעָן. וַיְיַהְיָה אַרְוִיסְ גַּרְאָנְאָוָסְקִין וַיְיַהְיָה אִינְגָּעָם פֿון די גַּרְעָסְטָע יִדְיִשְׁעָ רַעֲזִישָׁעָרָן
אוֹן אַוְיִסְטִּיטִישָׁעָר פֿון אָונְדוֹזָעָר קְלָאָסִישָׁעָר לִיטְעָרָאָטוֹר.

"די כִּישְׁוֹפְּמַאְכָעָרִין", עַפְנָט די רְשִׁימָה פֿון גַּרְאָנְאָוָסְקִיס וּוּכְטִיקָּעָ שאָפְנוֹגָעָן
(איַן מַאָּסְקוּעָר טַעַאָטָעָר איַן די פְּאַרְשְׁטָעַלְגָּג גַּעֲגָנְגָעָן אָוֹנְטָעָרָן גַּאֲמָעָן "קָאָלָ"
דוֹנְגִיאָ"). דַּעַר פְּאַטְעָר פֿון יִדְיִשְׁן טַעַאָטָעָר האָט אַוְיִגְעָדָעָקָט פָּאָרָן מַאְדָעָרָנוּם

יידישן רועשייסער אין אוצר פון שפיל, פון רייכע סצענישע סיוטאציעס, פון שפרודילדיקן פאלקילאָר אוּן האנדולונג.

אלעקסאנדער גראנאָוסקי האט רועשייסרט "די כיישופמאכערין" לויט גאָלד-פֿאָדָן. פֿאָר אַים אִיז די פֿיעַסְעַ גַּעֲוֹעַן בְּלוּזַן אָן אַגְּרִיךְץַן צַו בְּוּזֶן די פֿאָרְשְׁטָעלְזָנוּגַן. ער האט, נישט באָר גַּעֲקִירְצַט אָן גַּעֲבִיטַן דַּעַם טַעַקְסַט, נַאֲר אַבְּעַרְשְׁטָעלְטַדְעַט דַּעַם סַדַּר פָּוּן דַּעַר האנדולונג, צוּשְׂרִיבְּנְדִּיקַן נִיעַסְעַדְעַס אָן לִידְלָעַד, כְּדֵי זַיִן אַיְפַּיְרְוָונְג וְאַל זַיִךְ אַבְּעַרְפָּוּן מִיטְן הִינְנַט, מִיטְן הִינְנְצִיטִיקַע פֿאָלִיטִישַׁעַ פרָגָן. די פֿיעַסְעַדְעַס פָּוּן גַּאֲלְדְּפָּאָדָן אִיז גַּעֲוֹעַן פָּאָרְן רְעוּשִׁיסְעַר דַּעַר סְצַעְנָאָר, אַין וּוּלְכָן מעַן האט באָדָרְפָּט אַריְנְבְּרָעְנְגָּעַן אַל לעַבְּדִיקָן דִּיאַלָּאָג. די אוּפְּגָּאָבָּעַ האט אוּרְפַּרְעָה זַיִךְ גַּעֲנוּמָעַן יְחֻקָּאֵל דָּאָבְּרוּשִׁין, וּוּאַס האט אַין דַּעַר פֿיעַסְעַדְעַס אַריְנְגָּעְשְׁרִיבָּן אַ נִיעַסְעַטְעַקְסְּט.

graanaoski האט זיך באָנוֹצְטַ מִיטְן סִימְבָּאָל "גַּאֲלְדְּפָּאָדָן", כְּדֵי צַו רַעַשְׁטָאוּרְרִין די טַרְאַדְּצִיעַ פָּוּן דַּעַר יְדִישְׁרָאָלְסְ-שְׁפִילְ אָן זַי באַהְעַפְּטַן מִיטְן אַיְרָאָפְּעָאַישָׁן טַעַטְאָרָע. אַזְוִי אִיז גַּאֲלְדְּפָּאָדָן גַּעֲוֹאָרְן דַּעַר אַוְרְקוּוֹאָל פֿאָר דַּעַר מַאֲדָעְרָנָעַר יְדִישְׁרָאָל טַעַטְרָאַלִּישְׁקִיטַ.

וּוַיְנְצִיקָּעַר פָּוּן אַלְץַ האט דַּעַם רְעוּשִׁיסְעַר אִינְטְּרַדְּעַסְיַרְט דַּעַר סִיוּשָׁעַט פָּוּן דַּעַר מַעְלָאָדְרָאָמָע, אַין וּוּלְכָן עַס וּוּרְטַ דָּעַרְצִילַט, וּוּי די בִּיּוּז שְׁטִיפְמָאָמָע באָסִיעַ, מִיט דַּעַר הִילְפַּת פָּוּן דַּעַר בִּישְׁוּפְמָאָכְעָרִין, פֿאָרְשִׁיקְט אַידְרַמְּאַנְצַע אַין חֲפִישָׁה אָן פֿאָרְקִוְּפַט זַיִן טַאֲכָטָר מִירָעָלַע דַּעַם טַעַרְקִישָׁן סַוְּלָטָאָן פְּאָר זַיִךְ האָרָעַם. graanaoski האט אַין דַּעַם אַיְנְגָּעְזָעַן בְּלוּזַן די פֿרָאָוּאַקְאַצְיַע צָוָם שְׁפִילְ.

סְאִיז אַוְיְסְגַּעְקּוּמָעַן, וּוּי די שְׁפִילְעַר פָּוּן דַּעַר פֿאָרְשְׁטָעלְזָנוּגַן, וּוּלְטָן זַיִךְ גַּעַז וּוּנְגָּדָעַט צָוָם צּוֹשְׁיַעַר בּוּהְ הַלְּשׁוֹן :

— מִיר, אַקְטִיאָרָן, באָצִיעַן זַיִךְ מִיטְן אַירְאָנִיעַ צַו דַּעַר גַּאנְצָעַר נַאֲאוּוֹרְד גַּעַשְׁיכְטַ מִיט דַּעַר באָבָּעַ יַאֲכָנָעַ, האַצְמָאָר, מִירָעָלַע. מִיר מִיעַן זַיִךְ אַפְּלִילְוָן: אַיְבָּרְלָעַבְן די דָּזְיִיקַע פֿאָסְטְּרָוְגָּעַן, נַאֲר שְׁפִילְן זַיִן אַוְיִס פְּאָר אַיִּיךְ. אַונְזָעַד צִילְ: אַלְיַין זַיִךְ פְּרִיעַיְעַן אָן אַיִּיךְ, צּוֹשְׁיַעַר, ברַעְנָגָעַן פְּרִיאַיד. דַּאֲס אַלְץ אַיז אַפְּרִילְעַכְּבָּר שְׁפָאָס אָן אַפְּלִיקְנָגָעַן פָּוּן דַּאֲס פֿאָרְעַלְטָעַרְטַע אָן אַיְנְגָּעְלָעַבְטָע. וּוּילְ סִיְּ אַירְ, סִיְּ מִיר, הַאָבָּן זַיִךְ באָפְּרִיאַיט פָּוּן צָאָרְיַשְׁן אָן נַאֲגִיאָנָאָלְן זַיִךְ. אַט פֿאָרוֹזָס אַונְזָעַר גַּעַוְיַין אִיז אָן אַנְגָּעַשְׁטָעַלְטָעַר, גַּעַשְׁפִּילְטָעַר. מִיר לְאַכְּן צְחוֹמָעַן, באַהְעַרְשַׁת פָּוּן

פרידיקון געפיל פונעם נייעם לעבן. מיר לאָן איבער דאס אלטער, איבער דעם אלטן יידישן טעאטער. מיט אונזער יונגטעלען ברען, מיט אונזער שפיל און לידלעך, ווילן מיר שאָפַן אייך אַ גוטן געמייט פֿאָרְן וויטערדיקון קָאמֶת.

בעת דער ארבעט איבער דער פֿאָרְשְׁטַעלְוָגָן אִין גּוֹוָאָרָן קְלָאָר, אָז דֵי באַשְׁיַׁידְעָנָע אַוְיפְּגָאָבָע פֿוֹן בְּלוֹיוֹן אוּסְטָלָאָכָן דעם אלטן יידישן טעאטער, אִין אַיבְּרָגְעָוָאָקָסָן אַירָעָ רָאָמָעָן. סְאִין אַרוֹיסְגָּעָקְמוֹעָן אַ קָּאָרְנָאָוָאָלְשְׁפִּיל, ווֹזָעָן הָאָט אַרוֹיסְגָּעָטָרָאָגָן אַ טּוֹיטְ-אַרְטְּטִיל דעם יידישן עָבָר אָז ווֹזָעָן אַלְץ ווֹזָעָן סְאִין מִיט אַיְמָן מִיטָן עָבָר, פֿאָרְבּוֹנְדָן. אָנוֹי, אָז נִישְׁתַּחֲוֵת גַּעֲקוֹקָט אַוְיף דער גּוֹלְצְנְדָעָר פֿאָרְמָן, גּוֹלְגָּעָנָע אַיְנְפָאָלָן, גּוֹלְצְנְדָעָר מִזְאָנָס, הָאָט דֵי פֿאָרְשְׁטַעלְוָגָן אַרוֹיסְגָּעָטָלָט דאס שְׁלַעַכְתָּע, דאס נְעַגְּאָטְיוּעָ פֿוֹן יִדְיָשָׁן לְעָבָן.

פֿוֹן טְעַטְּרָאָלָן שְׁטָאָנְדְּפָוָנָקָט אִין גְּרָאָנְאָוָסְקִיס פֿאָרְדִּינְסְט באַשְׁטָאָנָעָנוּ אִין קְאָנָעָנוּ אַיְפְּלָעָבָן, דָוָרָק גָּאָלְפָאָדָן, דֵי מַאְסָקָעָס פֿוֹן יִדְיָשָׁן פֿאָלְקָס-שְׁפִּיל. דער צְוֹשְׁוִיעָר הָאָט, ווֹי דָוָרָק אַ צְוִיבָעָר, בָּאָקוּמוֹעָן דֵי אַנְטְּפָלְעָקָט יִדְיָשָׁע "קָאָמְעָדָע דָעַל אַרְטָעָ", מִיט אַ פְּאָטָעָר אַבְּרָהָמִ'צָע, דעם יִדְיָשָׁן פָּאָנְטָאָלָאָנָעָ, מִיט אַ האָצְמָאָך — אַרְלָעָקִין מִיט דער יִדְיָשָׁר מְרַשְׁתַּת בָּאִסְיָע אָז "שְׁרָעַלְעָקָן" גּוֹלָן אַלְיקָומָן, מִיט דער טְרָאָדִיצְיָאָגָעָלָעָר קָאָרְטָנוֹאָרְפָּעָרִין, אַפְּשָׁפְּרָעָכְרָעִין אָז פֿאָרְשְׁפָּרָעָכְרִין — דֵי יִדְיָשָׁע כִּישְׁוֹפְּמָאָכָעָרִין.

אִין דער עַרְשְׁטָעָר גְּרוֹוִיסָעָר גְּרָאָנְאָוָסְקִי-פֿאָרְשְׁטַעלְוָגָן הוּאָבוֹן אָז זַיְעָר גַּעַז-מִינְאָמָּס-צְצָעָנִישָׁן ווֹעַג צְוַויִּי בָּאַרְמְטָע יִדְיָשָׁע אַקְטִיאָרָן, ווֹאָס מַאְכָן דָוָרָק זַיְעָר שְׁעָפָעָרִישָׁע בִּיאָגְרָאָפִּיעָ, ווֹי, בְּמַעַט, שְׁטָעָנְדִּיקָע פֿאָרְטָנְבָּרָן. עָס אִין אַ צְוָלְטָעָנָע דָעַרְשְׁיָינָגָן נִיט נָאָר אִין יִדְיָשָׁן טְעַاطָּעָר, ווֹעַן אַוְיף צְוַויִּי מַעְנָעָר-שְׁוִישָׁפִּיל עַד ווֹעַרְן גַּעֲבוֹיט דֵי מַעְרָהִיט פֿאָרְשְׁטַעלְוָגָעָן. אָזָוִי דָעַרְגָּאנָצָן אַיְנָעָר דָעַם צְוַויִּיטָן, אַנְהִוִּיבְּנִידִיק פֿוֹן דער "כִּישְׁוֹפְּמָאָכָעָרִין", ווֹי מִיכְאָעָלָס שְׁפִּילָט הָאָצְמָאָך אָז ווֹסְקִין דֵי בָּאָבָע יַאֲכָנָע (כִּישְׁוֹפְּמָאָכָעָרִין). מִיר ווֹעַלְן ווֹעַן בִּיְדָן אִין "זָאָס גְּרוֹוִיסָע גּוֹוִינְס", "מִסְעוֹת בְּנִימִין הַשְּׁלִישִׁי", "קָעְנִיגָּלִירָא". אָגָּדָה, בִּזְוֹ אַסְטָעָן ווֹעַט זִיךְרָאָגִיש אַיבְּרָאִיסָה, פֿאָרְ בִּידָן.

שְׁלָמָה מִיכְאָעָלָס אָז בְּנִימִין ווֹסְקִין זְעַנְעָן זְעַנְעָן נִישְׁתַּחֲוֵת גּוֹוֹעָן בְּלוֹיוֹן אַוְיְטָאָמָאָטִישָׁע אַוְיְסְפִּירָעָר פּוֹנָעָם רְעוֹזִיסְעָרִישָׁן גַּעַדְאָנָק, זַיְיָ הָאָבָן אַרְיִינְגְּעָבְרָאָכָט אִין דער פֿאָרְ שְׁטַעלְוָגָן אַיְגָעָנָע אַוְיסְטִּיטִישָׁוָגָן אָז בָּאוֹזְגָּוָגָן. נִישְׁתַּחֲוֵת שְׁטָעָנְדִּיק אִין עָס גּוֹוֹעָן גְּרִינְג אַרְיִינְצּוֹפָאָסָן אִין דֵי שְׁטָרָעָנָגָע פָּאָדְעָרָוָנָגָעָן פֿוֹן גְּרָאָנְאָוָסְקִין. דָאָס פֿאָלְקָס-

טימלעכע, דאס עכטע, אמתדייקע אין זיער קונסט, האט ווי אדרוכגערטין די "אייזנבעטאנגענע" גראטסעק-באוועגונגגען אוון שנידנדיק-געמאסטעגען וועסטן פון די געשטאלטן.

מייכאעלס האט אין דער האצמאך-געשטייט דערפילט דעם ריטט פון יידישן פיגארא.

האצמאך דא, האצמאך דארט.

האצמאך שטיטט נישט אויף און ארט.

האצמאך אנטפלעקט זיך אין די סאמע אויסטערלישע, פארשיידענע ערטרער. אין האצמאכן, האט מייכאעלס, ווי אין פיגארא, דערזען א מענטשן פון המווע, פון עמד. האצמאך אויז שטענדיק דארט, ווע ער אויז נויטיק. ער שווימט פלאצים ארויס אין סטאמבויל, אראפנידערנדיק פון די הימלען.

אין אוים אויז פאראן דער ערשטער אנדี้יט פון א "לוופט-מענטש" פון א מנהמ- Mundel אין דער יידישער ליטערטור. אויז האט דערזען די גعشטייט מייכאעלס.

דאס אויז געווען א געלונגגענער געדאנק, וועלכער האט די אבסטראקטע פיגור פון א יידישן אַרְלָעִקִּין צוֹגַעֲנָבָן קָאָנְקָרָעַטָּע לְעַבְנָס-שְׁטָרִיכָן, אַרְוִיסְגַּעַנוּמָעָן פון דעם יידישן אַרְוָם.

די גعشטייט פון האצמאך, וואס אויז געווען אַנְגַּעַזְאָפֶט מיט יידישע מעלאדייעס. האט געהאט פאר מייכאעלס א באזנדערן באדייט. דורך האצמאכן, האבן זיך אַרְוִיסְגַּעַווֹיָן זִינְבָּע אַיְנְגַּעֲבָוִירָעָנָע מַזְוִיקָאַלִּישָׁע פְּעָאֵקִיטָן, וועלכע ער קוֹלְטִיוֹירֶט שפעטער אוון אַנְטוֹוִיקְלֶט.

אין דער גָּאַלְפָּאַדְזָן-פָּאַרְשָׁטְעָלָוָג האט זיך, נאָר זיין קָאַלְאַמִּיּוּר יַדָּן, פון שלום-עליכם "טְאַלְיָגָן", באַוְיָזָן דער טָאַלְאַנְטָפּוֹלָעָר דְּרִיְּ-אָוָן-צְוֹאַנְצִיךְ-יעַרְיקָעַר בְּנִימִין זָסְקִין. אוים אויז געפָאַלְן צוֹ שְׁפִילָן די באַרְיִמְתָּ-גַּעַוְוַיְאָרָעָנָע, ווי אויך, באַלְיִיבְטָ-גַּעַוְוַאָרָעָנָע פִּיגָּוֶר, פון דער באָבָע יַאֲכָנָע.

בְּנִימִין זָסְקִינְעַן האט אוין דער באָבָע יַאֲכָנָע אַינְטָעַרְעַסְרֶט מַעַר די טְעַאַטְרָאָ-

“די כישופמאכערין”, זיטער אקט.

ליוירטע טראדייציע פון דעם גאלדפאדן-טיפ, אידער דער פסיכאלאגניש-לעבע-
דיינער **כארاكتער**.

דער אקטיאר אידאנזירט איבער זיין באבע יאנגע. דער דזוקער צוגאנג
וואס איז געווען גענטער צו דער פארטראכטער מסקונ-שפיל, האט זיך בי אים
אַרוֹיסְגָּוּווֹין אֵין דער אַנְטְּבּוֹלוֹזְטּוּר מִימִיק, בַּיּוֹם אַרוֹיסְשְׁטָעָלֶן דער באבע יאנגעס
פְּרוֹיְעָן-חַנְדְּלָעֶךְ אָנוֹ פְּרוֹיְעָן-הַעֲפָלָעָקִיט. שׂוֹין מִיט דַעַם, וְואָס די רָאֵל שְׁפִילָט
אַמְּאַנְצְּבִּיל, אַוְיךְ לִיְתְּ דַעַר טְרָאָדִיצְּעַ, שָׁאָפְּטַ דִּי בַּאַדְּבִּיגְלָעָקִיט פָּוֹן דַעַר גַּעַר
שְׁטָאַלְט. אֵין דַעַר כִּישְׁוֹפְּמָאָכְעָרִין בָּאוֹיְיוֹת זְוִסְקִין אַז עַלְתָּעָנָע שְׁפִיל אַוְיךְ דַעַר
וּוִירְטָאַוִּישְׁ-אַוִּיסְגָּאָרְבָּעָטָעָר דַעַטָּאַל, וְואָס דַעַרְגִּיט בַּיּוֹ גַּרְאָטָעָסְקִירָן בָּאוֹנְדָעָרָע
זְוִילְבָּן פָּוֹן וּוּרְטָעָר. בַּיּוֹם לִיְגַּן די קָאָרְטָן זְוִינְגַּט עַד אַונְטָעָר מִיט אַמְּאַנְטָאָר
צָעָצְוִיגְן נִיגְנָדָל "אַשְׁוּרְעָרָעָר וּוִיטִיק פָּעָרָעָסְטָן דִּיר די בעָרוֹסְטָן", בָּאוֹיְיוֹנְדִּיק
מִיט דַעַם דָּאָס גְּלִיכְגִּילְטִיקָע אָנוֹ פָּאָרְפִּירְעָרִישָׁע אֵין דַעַר דַזְוקָרָע קָאָרְטָן
וּוְאָרְפָּעָרִין. אֵין זַיְן שְׁפָאָנָעָן אַבְּעָר דַעַר בִּינְעָי, מִיט מְכַשְּׁפִישְׁ-שְׁוּעָבָנְדִּיקָע טְרִיטָּה,
וּוִי אַנְדָעָר דַעַטָּאַל, האט זיך אַוִּיסְגָּעָדְרִיקָט דַעַר אַגְּגָעָוָנְדָעָטָעָר אַרְאָנְזִירְטָעָר
שְׁוִישְׁפִּילְעָרִישָׁעָר צְוָאנָג.

אַלְעָסָאנְדָעָר גָּרָאָנוֹסְקִי האט אַוְיְגָעָפִירָט "די כִּישְׁוֹפְּמָאָכְעָרִין" אֵין אַצִּיטָּה,
וּוֹעֵן די קוֹנְסְטָטְעָאָרְטִיקָר אַוְיךְ דַעַר יִדְישָׁעָר גָּאָס הָאָבָן אַרְאָפָּגָעָשְׁרִיעָן מִיט
לְאַזְוְגָעָן, וְואָס הָאָבָן גַּעַפְּדָעָרָט, גַּעַדְרָאָט, דַעַמְאָסְקִירָט; "נוֹידָעָר מִיט עַמְאַצִּיעָס,
וּוְעַלְכָּעָ זְעַנְעָן נִיט אַונְטָרְגָּעָוָרְפָּן דַעַם רָאָצְיאָנָעָלָן צְוָאנָג פָּוֹן פָּאָלִיטִישָׁן גַּעַדְאָנְקוּן".

"נוֹידָעָר מִיט דַעַר עַכְטִיקִיט פָּוֹן אַפְּגָעָבָן זיך אֵין מַאֲכָת פָּוֹן מַעֲנְטָשְׁלָעָכָּעָן!
אַיבָּעָרְלָעְבָּוּנְגָעָן!"

— שְׁפִילָן, — האט גַּעַרְפָּוּן לִיטְוָאָקָאוּ — נָאָר אַרְוִיסְבָּרְעָנָגָעָן בָּאַצְיָוָנָה, אָנוֹ די
דַזְוקָרָע בָּאַצְיָוָנָג בָּאַשְׁטִימָט דַעַר מַאְרָקְטִיסְטִישָׁעָר קָלָאָסְן-צְוָאנָג, די אַידְעָלָאָגִיעָא.

גְּרָאָנוֹסְקִי, וְואָס האט אֵין דַעַר פִּיעָסָע גַּעַזְעָן בְּלוֹיוֹ דַעַם אַנְרִיעִץ צָוָם שְׁפִילָן,
הָאָט אַרְיִינְגָּעָפְּלָאָכָטָן אֵין דַעַר פָּאָרְשְׁטָעָלָוָג עַפְיוֹאָדוֹן אָנוֹ פָּלָאָקָאָטוֹן, וְואָס זְעַנְעָן
גַּעַגְנָגָעָן אֵין אַיְנְקָלָאָנָג מִיט די דַזְוקָרָע פָּאָדְעָרְגָּוָגָעָן.

בָּאָגְרִיסְנִיךְ מִיט בָּאָגְיִיסְטָעָרָוָג די פָּאָרְשְׁטָעָלָוָג, האט משָׁה לִיטְוָאָקָאוּ אַוִּיסְ-
גַּעַטְיִילָט אִיר וּוּרְטָמִיט דַעַם, וְואָס זַי אַזְמָבָר אַלְעָ אַפְּשָׁנִינָן פָּוֹנָעָם אַלְטָן
אוֹן "אַלְטָ-נִיעָם" יִדְישָׁן לְעַבָּן.

— זי קאנען האבן נאר אין טרייסט : אוז צויבערפלון הענקרע (א קאמפליי
מענט דעם טעאטער), אוז פרידיקון קברן אויז נאר קינעם נישט באשערט געווען
— האט געשפאסט ליטוואָקאו.

געזיכערט, או סאיין מיט דער רעוואַלציגע געקומען די גאולה אונ באנטיאוונג
פונ אלדאס בייח, פאר אונז יידז, אועס הוויבט זיך אונ א נוי לעבען, אויף ניעע
יסודות, האט מען דערוויל דעם גאנצן ברען באנווצט אויף צו באָגראָבן דאס
אלטער.

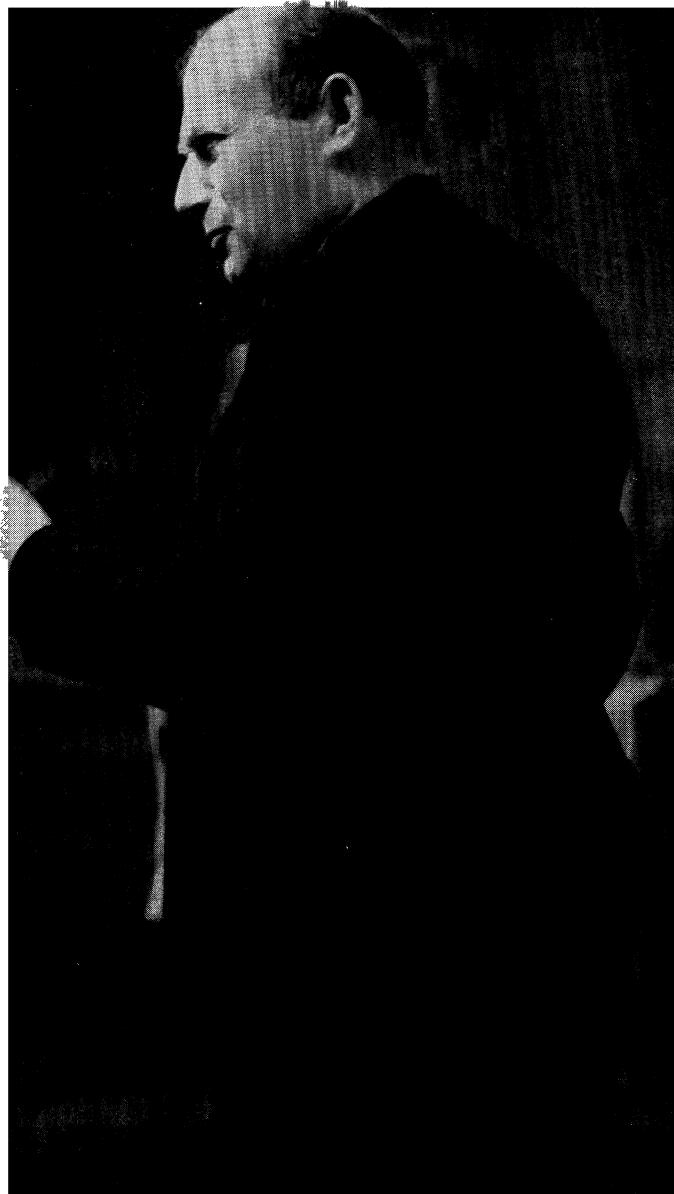
שווין מיטן אַראָפּקּומען אויף דער ביגע, פון האצמאָבן, מיטן נוסח פון "אַקְרָמוֹת"
ニיגון, האט מען אויסגעלאָכט אויז אַראָפּגּוּרִיסְטִין דעם פרומאָקִישְׁרָעֵלִיגִיעָן סְקָטָאָר.

"א גוטן מאָרגָן, ברידער,
האצמאָך איז דא ווּידער!
האצמאָך קומט אַהעֶר אַרְיִין
אַ בְּתִיְשְׁרָאֵל מְצִיל זַיִן!
האצמאָך דאָ האצמאָך דָּארָט,
האצמאָך שְׂטִיטִיט נִיט אָפּ אַיִן אַרט —
האצמאָך ווּיל פָּאָרְדִּינְעָן.

זיין אַראָפּקּומען פון די הוּיכָן אַין דער סְטָאָמְבּוּלָעָר קָאָפּעָ, מיט זַיִן סְחוּרוֹתָ
צעטל, האט דערמאָנט אָן שאָגָאָלָס בְּיִלְד, מיטן פְּלִיעַנְדִּיקָן יִד אַיבָּעָר ווִיטָּעָבָּסָק.

איןעם דרייטן בְּיִלְד פון דער פָּאָרְשְׁטָעָלָגָג, ווֹאָס שְׁטָעַלְטָ פָּאָר דעם שְׁטָעַלְשָׁן
מאָרָק, אויז אַרְיִינְגּוּפִּירֶט גְּעוּוֹאָרֶן די באָקָאנְטָעָ סְצַעְנָעָ פון דער לוֹוִיה פָּאָרָן
אלטָן יִדְיִישָׁן טְעַاطָּעָר. צָוָם עֲולָם האָבָן זַיך גַּעַטְרָאָגָן פְּרִידִיקָע אָונָה הִילְכִּיקָע
אויסְרָופָן :

צדקה תְּצִיל מְמוֹת!
געַשְׁטָאָרָבוּ? וּוּעָר?
דער אלטָעָר יִדְיִישָׁר טְעַاطָּעָ!
ברוך דיין אַמת (מיטן סְפָּרְדִּישָׁן נּוֹסָח, אויסְלָאָכְנָדיָקָן די "הַבִּימָה").
— קִינְגָּאָל — רֹופְט אַוִּס לִיטְוָאָקָאוּ — האט מען נאָז מיט אָזָה האָרְצִיקָעָר
פרִידָן נִיט באָגְרִיסְטִין דעם פָּאָקָט פון אַ לוֹוִיה.

אלכסנדר גרינבאום בעת α פראבו.

געענדיקט מיטן טעאטער, האט מען זיך גענומען פאר דעם "מיר יידן" שטייגער, ברענגן צו שפאת די יידישע טראדייציע, רעליגיע, נאציאנאלע און וועלטלעכע יידישקייט. מען האט געלאכט, פון אלע און פון אלעמען, און רחמנות, און סענטימענט.

אין דעם בילד פון כישוף, גיט אריין די באבע יאנגע אין אוֹזַע עקסטאָז, און זי רייסט אָרָאָפּ האָצְמָאָכּ אַפְּפִיאָה. אָוְגָלִיקָלָעַ, וּזְאָסְ עַד אֵין אַיְצָט אַיְדִּ מִתְּ אַיְקָה, צִינְדָּט אַוְ האָצְמָאָכּ אַלְיכָט אַיְיךָ דָּעַר עַד אַוְ בָּאָקָלָאנָט זִיְּן בִּיטְעָרָעַ לְאָגָעַ מִתְּ אַן "אִיכָּה" נִינְגָן :

— מִין אָרָעָמָעַ פִּיאָה — אַיְזָ גַּעֲוָאָרוֹן אַוְ לְמָנָה.

דָּעַר גָּאנְצָעָר רִיטְיוֹאָל פִּון כִּישְׁוֹפָן, האָט דָּעַר רֻעוֹשִׁיסָּעָר גַּעֲבּוּיט אַוְיָחָד די מַאְטִיוֹן פִּון "כָּל נְדָרִי", דָּוְרְכָּעֶפְּלָאָכְּטָן מִתְּ דָּעַר מַעְלָאָדִיעָ פִּון פְּרָאוֹוָאָלָאוֹנוּם "הָאָסְפָּאָדִי פָּאָמִילְוִי". דָּאָס האָט שְׁוִין בָּאָדָאָרֶפּ וִין די אָפְּלִיקָעָנוֹנָג פִּון יְעַדְעָר רַעֲלִינְגָע. אַוְיךָ דָּעַם "תְּקִיעָה שְׁבָרִים", בָּרְעָנְגָט אָרוֹיסָט דָּעַר "גּוֹלְן" אַלְיקָומָ אַיְזָ דָּעַר צִיְּטָ פִּון כִּישְׁוֹפָן.

זו דעם אלעט האָט מען זיט פָּאָרָגָעָסָן אַוְ די נַעֲפְּלִיטָ אַוְן שְׁפָעְקָוָלָאָנָמוֹן אַוְן אַרְיְינְגָעָפְּרִיט אַסְצָעָנָע, אַיְזָ וּוּעַלְכָּעָר די לְעַצְטָע "וּוּרָן דָּעָמָסְקִירְט", בָּאָגְלִיָּתָ פִּון דָּעַם אַיבָּעָרָאָנְדָּעָרֶשֶׁטָּן פָּאָלְקָסְ-לִידְלָ :

— "הָאָט אַיְדִּ גַּעֲנוּמָעַן הָאָנְדָּלָעַן —
נִיט מִתְּ דָּאָזְשִׁינְקָעָס אַוְן נִיט מִתְּ מָאָנְדָּלָעַן."

די אלע סְצָעָנָעָס אַוְן עַפְּיוֹזָאָדוֹן זִיְּגָעָן גַּעֲשְׁפִּילָט גַּעֲוָאָרוֹן מִתְּ אַפְּרָכָאָפְּנָדִיקָן טַעַמְפָעָרָאָמָעָנָט אַוְן רִיטָם. עַס אַיְזָ גַּעֲוָעָן אַיְזָ זִיְּ די פְּרִידָ פִּון אַגְּסָ-קָאָרָנָאָוָאָל אַיְזָ אַזְוִינְקָן, זָאָרָגָלָאָן טָאָג.

פָּאָר די דָוְרָכוֹן שְׁטוּרָעָם פִּון אַקְטָאָבָּעָרָ-רְעוֹוָאָלוֹצִיעָ אַפְּגָעָפְּרִישָׁטָע אַקְטִיאָרָן, האָט זִיךְ די שְׁטַעַטְלָשָׁע פָּאָרָגָעָנָהִיטָ פָּאָרָגָעָשָׁטָעָלָט וּוּי אַקְאַשְׁמָאָר, וּוּי אַשְׁרָעָקָלָעָכָר חָלוּם. וּוּיְיְנְדִיק דָוְרָכוֹן גְּרָאָטָעָסָק זִיְּן בָּאָצְיָאָונָג צָוָם דָּאָזְקָן פִּינְצְטָעָרָן דָּאָס פָּאָלָק גּוֹפָא — וּוּעַט שְׁפָעָטָעָר דָּעָרְצִיְּלָן מִיכְאָעָלָם.

ニישט אַלעַ צוּשְׁוִיעָר האָבָן גַּעֲטִילֶת די דָאַזְיָקָע פֿרִיד. אַיְינִיקָע האָבָן אָפָן
אַרְוִיסְגַּעֲבָרָאָכָט זַיְעָר פֿרְאַטְעָסְט, קַעְגָּן אַט דָעַם פֿאַרְבְּלָעְנְדָעָנוֹן גַּעֲלַעֲכְטָעָר אָזָן
שְׁפָאָט. זַיְיָ הָאָט בָּאַלְיִידִיקָט דָאָס אַיְודָעְקָעוּוֹן זַיְד, די אַפְּלִיקְעָנוֹגָן פָּוֹן אַלְדָאָס
הַיְילִיקָע אֵין לְעַבְנָן פָּוֹן יִדְיָישָׂן עַבְרָן אָזָן הַיְינָט. טִילָּי בָּאַזְוּכָעָר האָבָן זַיְד גַּעֲפִילָט
גַּעֲטָרָאָפָן פָּוֹן דָעַם בִּיטְסְקָן חֹזֶק קַעְגָּן דָעַם יִדְיָישָׂן עַבְרָן, פָּוֹן דָעַר סְצַעְנִישָׂעָר
פֿרִיד אֵין דָעַר לוֹיה אַיבָּעָרָן נַעֲכָטָן.

דָעַר בְּרִיטָעָר יִדְיָישָׂעָר עַולְמָן אֵינוֹ גַּעֲוָעָן דָעַרְשְׁטוּינָט פָּוֹן דָעַר נִיְעָר סְצַעְנִישָׂעָר
פָּאָרָם אָזָן נִישְׁטָט פֿאַרְשְׁטָאָגָעָן, וּוּסְמָס אַוְיְפְּצָוְנְעָמָעָן. סְאיָזָן גַּעֲוָעָן אַ צְוִידְרִיסְטָעָר,
ニישט צְוָגָעְגְּרִיטָעָר אַיְנָרִיסָן פָּוֹן דָעַם נַאֲיוֹרְנָאָטְרוֹאָלִיסְטִישָׂן נַסְחָ אַינְעָם אַלְטוֹן
טְעָמָטָעָר, בֵּין צָום דִּינְאָמִישָׂן עַקְסְפְּרָעֵסְטָאָנִים אֵין דָעַם נַיְיעָם.

מִיט דָעַר "כִּישְׁוֹפְּמַאֲכָעָרִין" האָט אַלְעָקָסְגַּדְעָר גְּרָאנְגָּוָסְקִי אַנְטְּפָלְעָקָט דָאָס
נַאֲוָאָטָאָרִישָׁע אֵין זַיְן קוֹנְסָט, וּוּסְמָס אֵין באַשְׁטָאָגָעָן אֵין קַאנְגָּעָן אַונְטָעְרוֹוָאָרְפָּן
אלָעַ צְעָנִישָׁע מִיטְלָעָן דָעַם צְוָגָעְטָרָאָכָט גַּעֲדָאָנָק. עַר האָט זַיְד באָוַיְוֹן וּוּ אַ
מִיסְטָעָר פָּוֹן בּוֹיְעָן מַאֲסְנִצְעָנָעָס אֵין קַאנְגָּעָן פֿאַרְבְּיָינְדָן וּוּאָרט מִיט באַוְעָגָנוֹגָה
מוֹזִיק מִיט טָאנֵץ אֵין לִיכְטָן.

דָעַר גְּרָאָטְעָסְקִידְסְטִיל האָט אֵין דָעַר פֿאַרְשְׁטָעְלָוָגָג גַּעֲוָבָלָט זַיְן פּוֹלָן זַיגָּ.
דָעַר גַּעֲנְצָעָר שְׁתָחָ פָּוֹן דָעַר בִּינְעָ אֵיזָ גַּעֲוָעָן פֿאַרְפְּלִיט מִיטָּ שְׁפִילָ, די וּוּיכְטִיקְסְטָעָ
בָּאַדִּיטְנוֹגָג באַקְוּמָעָן די מַאֲסְנִצְעָנָעָס. דָעַרְבִּער פּוֹלָעָר אָפְזָאָג פָּוֹן אַינְטָעְרִיעָר
אוֹן באַשְׁטָעְטִיקָוָג פָּוֹן עַקְסְטָעְרִיעָר, וּוּ די שְׁפִילָ וּוּעָרְטָ גַּעֲבָרִיט לְוִיטָן פֿרְנְצִיפָּ
פָּוֹן דָעַם אַלְטָן גְּרִיכִישָׂן טְעָמָטָעָר, מִיט דָעַם קָאָרְפִּיָּ (פֿאָר וּוּעָמָעָן עַס טְרָעָט אוֹיָף
הַאֲצָמָאָר, וּוּלְכָעָר אֵין דָעַר סְאַלִּיסְטָ) אֵין דָעַר כָּאָר אֵין די אַיְבָּרִיקָע מַאֲסָעָ, וּוּאָסָ
הַאֲלָט אִם אַונְטָעָר אֵין זַיְנָע לִידְלָעָךְ אֵין אַרְוִיסְזָאָגָנוֹגָעָן.

דָעַר בָּאַדִּיטָן פָּוֹן דָעַר "כִּישְׁוֹפְּמַאֲכָעָרִין" פֿאָרָן גַּאֲנָצָן אַנְסָאָמְבָל אֵין באַשְׁטָאָגָעָן
אֵין דָעַם, וּוּסְמָס אֵין אַיְרָהָאָט זַיְד אַנְטָבָלוֹזָט אֵין צְעַשְׁפִּילָט די קָאָמְעָדִיאָנְטִישָׁע
סְטִיכִיעָ פָּוֹן די אַקְטִיאָרָן.

דָאָס נַיְיעָם, וּוּסְמָס דָעַר רְעוּשִׁיסְעָר האָט צָום גַּעֲנָמָבָל אֵין באַשְׁטָאָגָעָן
בָּאַקְוּמָט אַ תִּיקְוָן אֵין אַנְטוּוּקְלָוָג אֵין זַיְגָע וּוּיְיטָעָרָ פֿאַרְשְׁטָעְלָוָגָגָעָן אֵין אַיְבָּרִיךְ
הַוִּיפְּט אֵין זַיְן קְרוּזָן-אַוְיְפְּפִירְוָג פָּוֹן "מְסֻוּתָּה בְּנִימָנִין הַשְּׁלִישִׁי" פָּוֹן מַעְנְדָעָלָעָ
מוֹכָר סְפָרִים.

אין דער פארשטעלונג אין דער טעאטער א羅יס מיט א פעסט-געבעויטן אנסאמבָּל. אַ חוֹזְ מִיכְאָעָלָס, וּסְקִין, האבן זיך באויזן ניע פנימער, יונגע, טאלאנט-פולע אקטיאָרָן אוֹן אַקְטְּרִיסָעָס, וּאָס האבן זיך גוט אַרְיִינְגָּעָפָאָסֶט אין זֵיעָרָעָדָלָן אוֹן עֲפִיאָדְ-גַּעַשְׁטָאָלָטָן. סְאָיָן גַּעַוּוֹן קָלָאָר, אוֹ מֵיט דָעָם יונגע שַׁעַפְּרִישָׁן קָאַלְעַקְטִּיוֹן שְׂטִיטָה פָּאָר דָעָם יִדְיָישָׁן טַעַטָּעָר אַ גְּרוֹיסָע צָקוֹנָפָט. ער אין גַּעַוּוֹאָרָן דָעָר עַרְשָׁטָעָר מַאֲדַעְרָנָעָר טַעַטָּעָר בֵּי יִדְן, וּוּמְעַן סְאָיָן אַוִּיסְגַּעַפְּאָלָן שַׁפְּעַטָּעָר צָוָבָעָמָעָן אַ וּוַיְכִתְיָקָן, אֹוְיב נִיט דָעָם וּוַיְכִתְיָקָסָטָן אָרט, אַינְעָם קוּלְטוּרְ-לָעָבָן פָּוּן סְאוּוּעַטִּישָׁן יִדְנְטוּם.

**שְׁלֹום־עָלֵיכֶם
„דָּם גַּרְוִיסָע
גַּעוּינָס.”**

אויפן שעפערישן וועג פון מאסקווער יידישן טעאטער פאָרנעםט "דאָס גּוֹיִסּע גּוֹוֹינְסּ") לוויט שלום-עליכם, נישט קיין קלענעַרְן פֿלאָץ ווי די "כִּישׁוּפְמָאָכְעָרִין" לוויט גָּלְדְּפָּאָדְן.

אלעלקסאנדער גראָנאָוּסְקִי האָט, אַמְּתָה, אֶסְךְ פּוֹן זַיְגָע סְצָעָנִישָׁע אַיְגָּנְפָּאָלְן אָונְ מִיטְלָעַן אַיבָּעָרְגָּעָטְרָאָגְן אֵין זַיְן צַוְוִיטָעָר גּוֹיִסּעָר פֿאָרְשְׁטָעַלְוָגָּה, וּוּ עַס וּוּעָרט אַוִיךְ אָונְטָעָרְגָּעָשְׁטָרָאָכְן דָּאָס קָאָמְעָדְיָאָנְטִישָׁע אֵין דָעַר שְׁפִילְ, עַס רָעַגְט דָעַר זַעֲלָבָעָר דִּינְגָּאָמִיּוֹם פּוֹן די מָאָסְן-סְצָעָנָעָס, אַוִיךְ דָא וּוּרָעַן די מְעַרְהַיִיט בִּילְ-דָעַר גּוֹבּוּיָּט לוּיטָן פֿרִינְצִיפְ פּוֹן כָּאָר (מָאָסָע) אָונְ קָאָרִיפִּי (פֿאָר וּוּעָמָעָן עַס טָרָעָט אָרוֹיסּ שְׁיָמָעָלָע סָאָרָאָקָעָר), די מִיזָּאָס וּוּעָרט אַינְעָם "גּוֹיִסּע גּוֹוֹינְסּ", וּוּ אֵין דָעַר "כִּישׁוּפְמָאָכְעָרִין" אָרוֹיסּגָּעָשְׁטָעָלְט אָוּיפּן עַקְסְּטָעָרְיָעָר, מִיר הָאָבָּן דָא דָעַם זַעֲלִיבִּקְן צַוְּגָּאָגְן צָוָם טָקָסְטָה, וּוּאָס וּוּעָרט וּוּידָעָר בָּאָטְרָאָכְט וּוּי אָסְצָעָנָאָר, אֵין וּוּלְכָן עַס וּוּרָעַן אַרְיִינְגְּגָעְשְׁרִיבָּן נִיעַ פֿרָאָזָן, סְצָעָנָעָס, לִידְלָעָן אָונְ גּוֹיִיכּוּעָרְטָלְעָעָד, כְּדִי צּוֹ אַקְטוּאַלְיוּרְן די גָּאנְצָעָה האָנְדָלְוָגָּה.

און דָאָס הָאָבָּן מִיר אַינְעָם "גּוֹיִסּע גּוֹוֹינְסּ" עַפְעָם, וּוּאָס אָונְטָעָרְשִׁידִיט די פֿאָרְשְׁטָעַלְוָגָּה פּוֹן דָעַר "כִּישׁוּפְמָאָכְעָרִין".

דאָס עִקְּרִידִיקָע אָונְ נִיעַ, וּוּאָס מִיר דָעַרְזָעָעָן אֵין דָעַר שְׁלָומָעָלְיכְּ-אַיְפִּיְּ פֿירְוָנָגְ, אֵין דָעַר סָאָצִיאָלָעָר פָּאָטָאָסְ, די פֿאָרְשָׁאָרְפָּוָגְ פּוֹן די סָאָצִיאָלָעָר קָאנְ-פְּלִיקְטָן, דָעַר אָפּוֹזָגְ פּוֹן אַלְגָּעָמִינְגָּר לִיְזָוָגְ אֵין צַוְּגָּאָגְן צּוֹעָדָעָנָע סָאָצִיאָלָעָר גּוּרְוָפָּן אָונְ כָּאָרָאָקְטָעָרְן אֵין דָעַר פֿאָרְשְׁטָעַלְוָגָּה, דָעַר דָאָזִיקָּעָר נִיעַר צַוְּגָּאָגְן צְוִינְגָּט אָפְט דָעַם רְעוּשִׁיסְעָר, וּוּ די מִיטְ-מְחַבְּרִים, צּוֹ גָּעָבָן זַיְעָר אַיְגָּעָנָע אָוִיסְ-טִיְּתְּשָׁוָגְ פּוֹן גּוֹשְׁעָבָנִישָׁן, טִיפְּן אָונְ דָעַר גָּאנְצָעָר האָנְדָלְוָגָּה.

* אֵין מאָסְקוּוּר יִדְיָישָׁן טָעַטָּר האָט די פֿאָרְשְׁטָעַלְוָגָּה גּוּטְרָאָגְן דָעַם נָאָמָעָן „200.000“.

אווי, צום ביישפיל, באויזיות שלום-עליכם דעם נעכטיקן אָרְעַמְעַן שנידער און פֿלֶצִים-אֹויפֿגעֻמָּנָעָם גִּבְּרָסָרָקָעָר וֵי אַ גְּרוּזָן בְּעַלְ-נְדָבָג, מֵיט אַ גּוֹט אָוֹן אָפְּרוֹפְּנְדִּיק האָרֶץ. אַין מַאֲסָקָוָעָר טַעַטָּעָר האָט מַעַן גָּאָר אַנְדָּעָרָש פָּאָרְגָּעָעָר שְׁטָעָלָט דִּי סְצָעָנָע :

ווען עס דעריגיט, אוּ שִׂימְעָלָעָסָרָקָעָר האָט גַּעַוּנוּנָעָן דַּעַם לְאַטְעָרִיְּ-בִּילָעָט אוּף צוֹוִי הַונְּדָעָרָת טְוִיזָּנָט, הערט מעַן וֵי דָעָר כָּאָר (די מאָסָע) רֹופָט זִיךְ אַיבָּעָר : "מעַן זָאָגָט, אָוֹן מעַן זָאָגָט, אָוֹן מעַן זָאָגָט, אוּ שִׂימְעָלָעָסָרָקָעָר אַיְזָן גַּעַוּאָרָן אַ גְּבִּיר".

פֿלוֹצִים וּוּרְטָט דָעָר אַיבָּעָרָה אַיבָּעָרָגָעָרָיסָן פָּוֹן דַּעַם שְׁנִידָעָרְ-גַּעַוּלְלָמָעָל, וּוּלְכָעָר שְׁרִיְּטָט אֹוִיסָזְזָן רָעָפְלִיק :

"שִׂימְעָלָעָסָרָקָעָר אַ שָּׁאָד, — עַס וּוּעַט צְוּקוֹמָעָן אַ חְוִידָן אַין שְׁטָאָט !".

אוּבָן אַין דָעָר "כִּישְׁוֹפְּמַאֲכָעָרִין" האָבָן מִיר גַּעַהָאָט פָּאָר זִיךְ דַּעַם רִיעִץְ פָּוֹן פָּאָלָק אַין שְׁפִּיל, די יִדְיִישָׁ קָאָמְעָדְיעָס דָעָל אַרְטָא, אַין דָעָר אַלְגָּעָמִינְגָּרָר פְּרִידָן פָּוֹן אַוְיסְלָאָכָן אַין אַוְיסְשָׁפָאָטָן אַלְצָן אַוְן אלְעָמָעָן, פְּרוּוֹוֹט דָעָר טַעַטָּעָר אַין "גְּרוּזָן גַּעַוּוֹנָס" אַרְיוֹסְבָּרְעָגָעָן דָאָס פָּאָלָק אַין זִיךְ אַינְגָּרְלָעָלָן סָאָצִיאָלָן קָאָמָה. מִיטָּמִיר האָבָן שְׁוִין דָאָ פְּוָנָאָנְדָעָרְגָּעָטְיִילָעָט וּוּלְטָן פָּוֹן גְּבִּירִים אַוְן "עַמְּךָ", מִיטָּמִיר האָבָן שְׁוִין דָאָ פְּוָנָאָנְדָעָרְגָּעָטְיִילָעָט וּוּלְטָן פָּוֹן קָאנְפְּלִיקְטָן. דַּעַם הַומָּאָר פָּוֹן שְׁלָוָמָה בָּאוּנְדָעָר לִיְדָן אַוְן פְּרִידָן, אַינְטָעָרָעָס אַוְן קָאנְפְּלִיקְטָן. עַלְיכָם האָט מַעַן אַיבָּעָרָלָאָט בְּלוּזָן פָּאָר "עַמְּךָ", דָאָן וּוּעָן די גְּבִּירִישָׁעָס סְבִּיבָה האָט מַעַן "גִּילְיָאָטִינְגְּרָט", וֵי עַס דְּרִיקָט זִיךְ אֹוִיסָז לִיטְוֹאָקָאָו, מִיטָּמִיר שָׁאָרָה פָּוֹן בִּיזְעָר סָאָטִירָע.

פָּאָר די בָּאוּנְדָעָר סְתִּירְוֹתְדִּיקָעָגְרוּפָן האָט אַלְעָקָסְאַנְדָעָר גְּרָאָנָאָסָקִי באָזָן נֹצֶט קָאָנְטָרָאָסְטָ-אָרְטִיקָעָ אַוְיסְדוּרָקָס-מִיטָּלָעָן פָּוֹן שְׁפִּיל, רִיטְמָעָן אַוְן טַעַמְפָאָס. וֵי שְׁוִין דָעַרְמָאָנָט, זָאָגָט זִיךְ אַפְּ דָעָר רַעֲשִׁישָׁעָר פָּוֹן אַיְנָה היְלָעָקִיט אַין דָעָר שְׁפִּיל, נָאָר דִּיְפְּעָרְעָנְצִירָט זִיךְ : מִיר האָבָן דָאָ אַ שְׁפִּילָן פָּוֹן "עַמְּךָ" אַוְן אַ שְׁפִּילָן גְּבִּירִים. זִיךְ פְּלָעַכְתָּן זִיךְ אַיבָּעָר אַין דָעָר פָּאָרְשְׁטָעַלְוָנָג אַין אַוְמָאָפְּהָעָר לעָן קָאָמָת.

צּוֹטִילְנְדִּיק דַּעַם שְׁלָוָמָ-עַלְיכָם-הַוּמָאָר דָעָר "עַמְּךָ"-גְּרוּפָעָ, האָט גְּרָאָנָאָסָקִי גַּעַוְאָלָט פְּאָרְבִּינְדָן מִיט זִיךְ דַּעַם אָפְּטִימִים אַוְן גְּלוּבָן אַינְעָם מַאְרָגְנְדִּיקָן טָאָג אַוְן בָּאוּזְגָּעָן דִּי לִיכְטִיקָעָ פְּרִידָן פָּוֹן אַרְבָּעָט.

שווין בי דער ערשותער עפענונג פונעם פאראאנג אייז געווארן דער צוּ
שייער באצוייבערט פון דער ערבותס-פריד : די זשעטען, די באוועונגגען, די
טאָנצענדיקע אַיבערגענג, די מזוק, דאס געזאנג אלץ אייז געווען אַדרוכגעדרונגגען
מייט אַ דערהויבענען עקסטאֹז פון אַרבעט, פון שאָפָן. די פרידן אָונִ לְיִדְן אוּפֶּ
דער בִּינְעַז זענען אַרוּסְגַּעַדְרָוְנְגָּעַן פון דער דָּזְקָעָר אַרבָּעַט אָונִ מֵי.

ווען מאָטָל אָונִ בִּילְקָעַ האָבָן אַיסְגַּעַשְׁפִּילְט זַיְעַר לִיבָּעַ מיַט יְוָגְנְטְּלָעְכָּן בְּרָעָן
פון גָּאָסְן-אַרְלָעְקִינְגָּעָן, דָּוָרָךְ טָעַנְצָאָן אָונְטָעַר דָּעַר מְזֻוק פון אַ שְׁפִּילְ-קָעְסְּטָל, מִיטָּן
פָּאַלְקְּסְּטִימְלָעְכָּן דִּיאָלָג :

"בי מײַן לעַבָּן אַיךְ שְׂוּעָר (בִּילְקָעַ).

"אָונִ אַיךְ בַּיְ מִינְ אַיְזָן אָונִ שְׁעָר" (מָאָטָל).

הָאָט אַרוּסְגַּעַשְׁטָרָאָט פון דער סְצָעָנָעַ דיַ פרִידְ פון יְוָגְנְטְּלָעְכָּן אָפְּטִימִים אָונִ
גְּלוּבָּן.

פול מייט לִיכְטַּ אָונִ שְׁפְּרוֹדְלִיךְ לְעַבָּן אייז געווען אַנְגַּעַפְּלִיט דָּעַר פִּינְאָל
פון פָּעָרְטָן אָקְטָן, וועַן שְׁימַעְלָעַ סָאָרָאָקָעָר קָעְרָט זַיְקָרִיךְ צוּ זְיִין "עַמְּקָ" - סְבִּיבָה,
נאָבָן פָּאָרְלִיךְן פון די "צְוַיְיָ הַוְנְדָעָרָט טְוִיזְנָט", וואָסָ האָבָן אִים אַפְּגָעָרִיסָן פון
זַיְעַנְ, וְאַרְשְׁטָאָט-בְּרִידָעָר. גְּלִיכְלָעַד מִיט זַיְעַר שְׁימַעְלָעַן לְאָוֹת זַיְקָרִיךְ "עַמְּקָ"
אַ טְּעַמְּפָעָרָאָמָעָנְטָפָולָן עַקְסְּפָרָעָסְאַנִּיסְטִישָׁן מָאָסְן-טָאָנָז, מִיט זְשָׁעָטָן אָונִ בָּאוּעָ-
גְּנוּגָעָן, וואָסָ האָבָן מִתְּגָעָרִיסָן דָּעַם צְשָׁוּעָר אָונִ אִים אַרְיִינְגָעָצִיגָן. אַין דָּעַר
אַטְּמָאָסְפָּעָר פון טָאָנָז, גְּזָוָאנָג אָונִ שְׁפִּילְ.

אָונִ וְוַיְ אַ קָּאנְטָרָאָסְטָן צוּ דָּעַר "עַמְּקָ" - פרִידְ, הָאָט דָּעַר רְעוּשִׁיסְעָר אַרוּסְגָּעָ-
שְׁטָעָלָט אַ פָּאָרְגְּלִיוּוּרְטָעָוּ וְעוּלָט פון מָאָנְקִינְגָּעָס, פון באּוּעָגְנְדִיקָעַ רָאָבָאָטָן, וואָסָ
זְעַנְגָּעָן מְסוּגָּל צוּ רְיִין-מְעַכְּבָנִישָׁעָבָן באּוּעָגְנְגָעָן דָּוָרָךְ דָּעַם צְיִבְעָרְדוּוֹאָרָט "צְוַיְיָ
הַוְנְדָעָרָט טְוִיזְנָט!" — דָּאָס אַיְזָן די וְעוּלָט פון דָּעַר אַוְיפְּקוּמָעָנְדִיקָעָר בָּרוֹזְשָׁוָאָזִיאָעָ,
וְואָס אַלְעַז זַיְעַרְ אִינְטָרָעָסְן דְּרִיקָן זַיְ אָוִיס אַיְן באּוּנְדָעָרָ אַפְּגָעָרִיסְעָנָעָ פְּרָאָזָן,
וְוַיְ :

— "אוּבָּי אָן עַלְיהָ — אַיְזָן שָׁוֹל בַּיְ מִירְ"

— "אָונִ אוּבָּי קְרָעְדִּיט — בִּין אַיךְ בְּאַנְקִירְ"

— "גָּאָט הָאָט גְּעוּוֹאָלָטָה, הָאָט עָרָ גְּעַגְּבָן — מִיטְ מְזָלָ".

אלעלקסאנדר גראנאוסקי האט נישט געקארוגט קיין טעאטראלע מיטלען פון
ביסיקער סאטירע, ביימ-פארשטעלן די וועלט פון די פינערם.

אונטער א קאלאנדאָדע פון צוּיִי גְּבִירִים — אֶן אַלְטָן אָנוֹ אַ נִּיְּאָוִיפְּגָעָמָעַ
געַם, גַּיְתָּ דָּוָרָךְ, זַיְכָּ בּוֹקְנְדִּיךְ, אַ רִּיְּ גְּבִירִים-מְאַרְיָאָגָעָטָן, אָנוֹ אַיבָּעָר דָּעָר "קָאָ
לאָנְאָדָעָ" פָּאָכָעָט אַ בעזָּעָם פָּוּן אַ גָּסְקָעָרָעָר — אַ בעזָּעָם, וַיַּיְאָ סָאָטִירִישׁ
"קָרוֹין" בַּיִּמְּ אָוִיפְּגָאָגָן אָנוֹ וַיַּיְאָ סִימְבָּאָל פָּוּנָעָם קּוּמְעַנְדִּיקָן פִּינָּאָל...

אוֹא אֵינוֹ גַּעֲוֹעַן דָּעָר עַרְשָׁטָעָר אָוִיפְּטָרִיט פָּוּן דָּעָר גְּבִירִישׁעָר וּוּלְעָט אֵינוֹ דָּעָר
פארשטעלובָג.

איַן אַ גּוֹטְ-טַעַטָּרָאַלְיוֹנִירָטָעָר פָּאָרָם האָט דָּעָר רַעֲזִיסְעָר גַּעֲבָוִיט דִּי צְוִיְּתָע
גְּבִירִישׁעָ סְצָעָנָעָ — דַעַם בָּאָל בַּיְּ דִּי פִּינְעָרָס מִיטָּן פֿרָאָגְרָאָם-הַיָּמָן:

"מעַן דָּאָרָךְ נִשְׁתַּחַווּ זַיְן שִׁין, מעַן דָּאָרָךְ נִשְׁתַּחַווּ זַיְן פִּין, מעַן דָּאָרָךְ נִשְׁתַּחַווּ זַיְן
קְלוֹג — מעַן דָּאָרָךְ נִאָרָהָבָן גְּלִיק".

איַן דָּעָר צִיִּיט, וַיַּעַן דִּי "עַמְּקָ" וּוּלְעָט האָט גַּעֲבָרוֹיזָט אָנוֹ גַּעֲשְׁטוּרָעָט מִיט
לְעַבְּן, מִיט לִיכְטָן, מִיט לִיבְעָן אַפְּרִיד אַונְטָעָר דָּעָר בָּאָגְלִיטָוָגָן פָּוּן "איַיְ�וֹן אָנוֹ
שְׁעָרָ" אָנוֹ גָּסְקָ-מוֹזִיק פָּוּן שְׁפִּילְ-קָעָסְטָל, וְעַנְעָן אַיְן דִּי גְּבִירִישׁעָ סְצָעָנָעָם גַּעֲזָעָן
גַּעֲרָטָעָ דָּאָמָעָן" אָנוֹ הַאָבָן לְאָגְוּיִילִיק אָנוֹ מְאַנְגָּטָאן גַּעֲזִיפְּצָט אָנוֹ אַיבָּעָרָגָעָ
רְעָדָט אָנוֹ אָנוֹ דִּי זְעַלְבָּעָ פְּרָאָזָן, וַיַּיְאָ "לִיְּוָבָּאָוָי אֵינוֹ דָּאָךְ לִיְּוָבָּאָוָי" אָ. אָ. וָו.

וְעַזְבָּן בַּיִּמְּ מְאָטָן שִׁין פָּוּן לִיְּכָטָעָרָס הַאָבָן וַיַּךְ גַּעֲשְׁטוֹיְסָן צָוָם "טִישָּׁ" אַפְּגָעָ
לְעַבְּטָעָ פִּיגְרָן פָּוּן דִּי פִּינְעָרָס, בַּיְּ סְעַנְטִימְעַנְטָאָלָעָ טְעַנְעָר פָּוּן דָּעָר מְוֹזִיק, וְאָס
עַס שְׁפִּילְן אַפְּאָטִישָׁ דִּי קָלְעוֹמָעָר, האָט עַס גַּעֲמָאָכָט דַעַם אַיְנְדָרָוק, באַשְׁטָעִיקָט
ליַּטוֹואָקָאָוָו, וַיַּיְאָ אַן "אַל מְלָא רְחָמִים" אַוִּיפָּ אַ לְוֹוִיה.

* * *

איַן דַעַם "גְּרוֹיסָן גַּעֲוִינְסָ" קְעַנְעָן מִיר פָּעַטְשָׁטָעָלָן אַ העַכְעָרָעָ מְדָרָגָה פָּוּן
אַקְטִיאָרְן-שְׁפִּילָ. דָאָס גַּעַהְעָרָט נִשְׁתַּחַווּ נִאָרָהָבָן צַוְּ דִּי הוֹיְפָטְ-רָאָלִיסְטָן, וַיַּיְאָמְכָעָלָס,
זְוָסְקִין, רַאֲטָבוּם, נִאָרָהָבָן, נִאָרָהָבָן נִיְּעָ טָאָלָאָנְטִירָטָעָ יְוָגָנָט אָנוֹ צְוּוֹשָׁן זַיְּ:

גַּעֲרָטָנָעָר, גַּאֲלְדְּבָלָאָט, קָרְעַטְשָׁמָעָר, נִיְּיָ, דָאָגְאָלָעָר, כָּאָזָאָקָ אָ. אָנָּדָ.

די גאנצע קרייטיק איז פון מיט שבחים פאר דער שפיל פון מיכאעלס אין
шибיעלע סאראקער.

מיכאעלס האט אויפגענו מען שיביעלען, לוייט זיין גאנץ ווועז, ווי אן "עמד",
— אַ מענטש פון פאלק, פון וואָרְשָׁטוֹם.

шибיעלע סאראקער איז פאר מיכאעלסן געווען אַ רעהַלְעֵד אָונִ גוֹטְבָּאַ
קאנטער טיפ פון אַ יידִישָׁן בעַלְמָלָאָה, ווֹאָס פֿאַרְמָאָגָט זײַן אַיְגָעָנוּם שְׁנִידָעַ
רִישָׁן "מְאַדְעַ-וְאַרְשָׁטוֹם". אַבעָר דָּאָס האָט נִישְׁתָּאָוּקְגָּעָנוּמָעָן אָונִ נִישְׁתָּאָוּסָ
גַּעֲשָׁלָסָן דָּאָס פֿאַנְטָאַסְטִיכָּשׁ, ווֹאָס סִיִּ דָעַר רְעוּשִׁיסָּעָד אָונִ סִיִּ דָעַר שְׁוַיְשְׁפִּילְעֵד
הָאָבָן דָּעָרוּעָן אַין דָעַר גָּאנְצָעָר פֿאַרְשְׁטָעַלְבָּגָן אָונִ בָּאוּנְדָעָרָס אַין דָעַר גַּעַשְׁטָאַלְטָ
פון שיביעלע סאראקער.

דער שוין דָאָן בָּאַרְיֶמְט-גְּעוֹוָאַרְעָנוּר יִדִּישָׁעָר אַקְטִיאָר שלמה מיכאעלס האָט
אויפגענו מען זײַן שיביעלען דָוָרָךְ דער פרִיזְמָעָן פון אַמְּאַדְעָא האָפְמָאָנס פֿאַנְטָאַסְטִיכָּ
וועגן דָעַם האָט מיכאעלס אַפְט גְּעַרְעַדְט. עַר האָט דָעָרוּעָן אַין דָעַר גַּעַשְׁכִּטָּ
מיַטָּן גַּעַוְינְגָּן דִי צְוַיִּי הָגְדָעָרָת טוֹיְוָנָט, ווי אַין דָעַם אַזְוִי אַומְּדָעַדוֹאַרטָן ווִידָעַרְ
פֿאַרְלִירָג, ווי אַין דָעַם אַומְּקָעָר פון סָאַרְאַקָּעָרָן צָו זײַן אַרְעַמְּעָר סְבִּיבָה, דִי אַוִיסָּ
טִיטְשָׁוָנָג אַין סָאַרְאַקָּעָרָס ווּרְטָעָר: "אָט ווּעַט אִיד בָּאַלְדְּ הָעָרָן, ווֹאָס פֿאָר אַ
חלָום עַס האָט זִיךְ מִיר גַּעַולְמָט".

דאָס אלִיךְ אַיְזָ אַדְעָר אַחֲלוּמָן, אַדְעָר אַ שְׁפָאָס פון אַ ווּלְכָן נִישְׁתָּאָזְלָן. פון
דאָגָעָן דָרְגָנְגָט אַרְוִיס דָעַר ווּלְן פון מיכאעלסן צָו דָעַרְהִיבָן זײַן סָאַרְאַקָּעָרָן.
איַבְּעָרָן שְׂטִיגָעָר, דָאָס שְׂטְרָעָבָן צָו רָאַמְּאַנְטִיוֹרָן דִי גַּעַשְׁטָאַלְט.

די פֿאַנְטָאַסְטִיכָּשׁ אַמוֹאַנדְלָנְגָן פון שיביעלען אַיְזָ אַגְּבָּרָן, אָונִ דָאָס ווִידָעַר
פֿאַרְוּזָאנְדָלָט ווּרְעָרָן אַיְזָ אַרְעַמְּאָן, הָאָבָן גַּעַגְעָבָן דָעַם אַקְטִיאָר דִי מַעְגָּלָעָקִיט
טִיפְּפָעָר אַיְזָ שְׂאַרְפָּעָר, ווי אַונְטָעָר אַ פֿאַרְגְּרָעָסְעַרְגָּלָאָ, צָו דָעָרוּעָן זײַן פֿעַרְסָאַנְאָוּשָׁ.

דער רִיךְ-גְּעוֹוָאַרְעָנוּר סָאַרְאַקָּעָר אַיְזָ גּוֹט אַנְגָּעָטָאָן, עַסְטָן צָו דָעַר זָאתָ
אַרְבָּעַט נִישְׁתָּאָ, ווּרְעָט אַנְגָּעָנוּמָעָן אַיְזָ דָעַר "הַעֲכָרָעָר גַּעַזְעַלְשָׁאָפָט", בָּאַלְדְּ ווּעַט
עַר אַרְיִינְטָעָטָן אַיְזָ קְרוּבָהַשָּׁאָפָט מִטָּן סָאמְעָן אַשְׁר פִּין — דָעַם הוֹיזְ-בָּעַלְ-הַבִּית
אוֹזָן סְוּחָרָ פון דָעַר עַרְשְׁטָעָר גִּילְעָאָ. אַבעָר דָאָס גִּילָּק גַּעַדוּיְעָרָט נִישְׁתָּאָנָגָן: דָעַם
לְעַבְנָס-לוֹסְטִיכָּן, פְּרִילְעָכָן שְׁנִיְּדָעָר שִׁבְּיעַלְעָ סָאַרְאַקָּעָר ווּרְעָט לְאַנְגָּוּיְילִיק אַיְזָ
דָעַר גַּעַזְעַלְשָׁאָפָט פון אַנְגָּעָבָלָאַזְעָנָעָ, פֿאַרְיסָעָנָעָ גִּבְּרִים.

געוווינט זיין גאנץ לעבען צו ארבעטען, מאטערט ער זיך פון גארנישט טאן. עס איין אים ענג און פאראקנעלטן אויף אלע קנעפ גיברישן סורדוט. אונ וווען די פליינקע מאכערס פון דער פילם-קאמפאניע נארן אויס בי אים דאס געלטן, קערט זיך צוריק שימעלע, און פאראדרום, צו זיין פריערדייק הונגעריך און ארעם לעבען, וואס איז אבער פריי און פול מיט ארבעטען-פרייד.

אווי האט מכאעלס דערזען דעם צורייקער פון שימעלען צו זיין סביבה. אווי האט ער די סצענע אויסגעשפילט, אונטערשטריבנדיק אין דער געתטאַלט דאס לירישע און באַרייכערנדיק זיין העלד מיט געלונגענע דעטאלן.

דאָס נײַע אֵין דער פֿאַרְשְׁטָולְגָּן אֵין גַּעֲוֹעַן דָּאָס בְּאִינְגְּלִיכְּבָּעָ אַינְעָם שְׁפִּיל מִיט קַעְגַּשְׁתָּאַנְדָּן, וְאָס הַאָּבָּן רְעָאֵל נִישְׁתְּקַוְּסְׁטִירָט אוֹיף דַּעַר בִּינְעַ, נָאָר וּלְכָעָ זְעַגְּנָעָן אַרוּמְגַעְשְׁפִּילָט גַּעֲוָאָרָן, וְיִי זַיְיָ וּוְאָלְטָן בָּאֶמֶת עַקְוִיסְטִירָט.

אווי זיצט מכאעלס-סַאַרְאַקְעָר אוֹפְּן טִיש אֵין זַיְן וּוְאַרְשְׁטָאַט אֵין נִיְּתָאָן אַנְצָוָג. דַּעַר אַקְטִיאָר האט דַּעַם גַּאנְצָן פְּרָאַצְּעָס פָּוָן נִיְּעָן גַּעַשְׁפִּילָט "בָּאַ-דִּינְגְּלִיכְּעָר". דַּעַר פְּאַרְגְּעַשְׁטָולְטָעָר אַנְצָוָג, וְאָס לִיגְטָטְלָה כְּלוּמְרָשְׁט אוֹיף זַיְנָעָ קְנִיָּה וּוּרְעָט גַּעַנְיִיט מִיט אַכְּלָמְרָשְׁטָעָר נָאָדָל. די דָּאַזְּקָעָ שְׁפִּיל האט מכאעלס אַרוּסִיָּה גַּעַרְאָכָט מִיט אָזָא נַאֲטְרִילְעָקִיטִית, אוֹוי גַּעַנְיִיט אַבְּעָרְגָּעָגָעָן די פְּרָאַפְּעִסִּיאָה גַּעַלְעָלָעָ גַּעֲוֹוִינְהִיטָּן אֵון באַרוּגְּנָגְּעָן פָּוָן אַשְׁנִידָעָר, מִיט אַזְּעָלָכָע שְׁטִיגְגָּעָר דַּעַטְאָלָן, אוֹ דַּעַם צְוֹשְׁוִיעָר האט זיך גַּעַדְאָכָט, אוֹ ער זַעַט אֵין הַאָנָּט דַּעַם שְׁטָאָה, די נָאָדָל אֵון פְּאַדְעָם. מכאעלס-סַאַרְאַקְעָר האט פָּוָן צִיִּיט אוֹיסִיָּה גַּעַדְרִיאִיט דַּעַם נִישְׁטָע-עַקְוִיסְטִירְנְדִיקָן אַנְצָוָג, האט גַּעַזְוִיגָּן מִיטָּן מַוְיל דַּעַם פְּאַדְעָם אֵון פְּאַרְקְּנִיפְּט קְנִיפְלָעָן, האט גַּעַמְאָסָטָן אֵון גַּעַשְׁנִיטָן דַּעַם פְּאַרְגְּעַשְׁטָולְטָן שְׁטָאָה. אוֹוי האט ער גַּעַלְעָבָט אֵון גַּעַהְעָנְדָלָט אוֹיף דַּעַר בִּינְעַ, פּוֹנְקָט וְיִי ער וּוְאָלָט גַּעַ-הַאָט צַוְּאָן מִיט רְעָאֵל חַפְצִים.

מכאעלס האט גַּעַנְיִיט אוֹיסְגַּעַשְׁפִּילָט דָּאָס קַאַמְעָדִיאַנְטִישָׁע אֵין טְעַטְרָאָלָע פָּוָן גְּרָאָנוֹסְקִים פְּאַרְטְּרָאָכְּטָן גַּעַדְאָנָּק אֵון האט עַס אַרְוִיסְגַּעְ�ָּרָאָכָט אֵין זַיְן שְׁמַעְלָעָן, באַזְּוַנְדָּרָס אַקְצְּעַנְטִירְנְדִיק דָּאָס קַאַנְטְּרָאָסְטִ-אַרְטִיקִע אֵין די סִיטִיאָצִיעָס אֵון רִיטְמָעָן, אוֹיף וּלְכָעָ ער האט גַּעַבְוִוִּיט די רָאָל.

סְאַיְן גַּעַנְגָּן דָּאָס צַו אַיְלָסְטְּרִירִן מִיט אַיְנִיקָּעָ סִצעְנָעָס :

אין ערשותן אקט טראגט זיך דער אָרְעַמֶּר, נאָר פֿרִילְעַבָּר, סָאָרָאָקָעָר,
וֹי אַ וּכְעָר אַיבָּעָר זִין וּאֲרַשְׁתָּאָט. פֿלוּצִים, וּזְעַן עַס דָּעָרְגִּיט צַו אַם דָּעָר
אַנוֹזָג וּזְעַן גְּרוּיסָן גְּעוּווִינָס, וּוּרְטָעַר פֿאָרוֹאָנְדָלָט אַין אָז אַנְגָּבָלָאָזָן מַעַן-
טְשַׁעַלָּע מִיט אַ פֿאָרִיסָעָנָעָר נָאָז, וּזְאָס גְּעַמְּטָאָזָן דֵּי שְׁטַעַלְוָנָג פֿוֹן נַאֲפָלָעָן.

דָּעַם דָּאוּיקָן אָונְטָרְגָּעַשְׁטָרָאָכְעָנָעָם קָאנְטָרָאָסְט פֿוֹן רִיטְמָעָן האָבָּן מַיְּד
אוּיך גְּעַזְעַן אַין דָּעָר סְצַעַנָּע, וּזְעַן מִיכְאָעַלְסִיסָּאָרָאָקָעָר (דרִיטָעָר אַקט) שְׁטָאָט
אָפָּא "וּזְיִזְטָ" זִין צְקוֹנוֹפְּטִיקָן מַחְוָתָן, דָּעַם גְּבִיר אַשְּׁר פִּין.

שִׁימְעָלָע, וּוּלְכָעָר אַיז שְׁוִין אִיצְטָסְעָמִיאָן מַאָקָאָרָאָוּוִיטָשׁ, בָּאָוּעָגָט זִיךְרָן
אַין דָּעָר סְצַעַנָּע, גְּעַלְאָסָן, סָאָלִיד, וֹי עַס פָּאָסְטָפָּאָר אָז אַוְיְגָעְקָוְמָעָנָעָם נַגְּדָר.
פֿלוּצִים, בעַת עַר דָּעְרוֹוָסָט זִיךְרָן, אָז דֵּי קִינְאָמָאָטָאָגְרָאָפְּלִילִיט האָבָּן אַוְיְסָגָעְנָאָרָט
פֿוֹן אַים דָּאָס גְּעַלְט אַין דָּעְרָצָו אָז דֵּי טָאָכָטָעָר אַיז אַנְטָלָאָפָּן מִיט זִין גְּעוּזָל,
לוּוּפָט עַר — וֹי אַ יִנְגְּלִינָג וּזְאָס שְׁפִילָט אַין פֿערְדָּלָעָך — פֿוֹן דָּעָר גְּבִירִישָׁר
סְעוּדָה.

די קִרְיִתִּיק, וֹי דָּעָר צְשֻׁוִּיר, האָבָּן אַוְיְגָעְנוֹנוֹמָעָן מִיכְאָעָלָסָן אַין שִׁימְעָלָע
סָאָרָאָקָעָר מִיט באָגִיְּסְטוּרָוָגָן. עַר אַיז גְּעוּזָרָן זִיעָר פֿאָפְּוּלָעָר צְווִישָׁן מַאָסְקוּוּר
אַקְטִיאָרָן, וּוּלְכָעָר זְעַנְעַן גְּעַקְמָעָן אַנְקָוָקוּ זִין שְׁפִיל אַיז "גְּרוּיסָן גְּעוּווִינָס" אוּן
זִיךְרָן לְעָרְגָּעָן.

צְוָגְּלִיךְ מִיטָּן שְׁפִיל פֿוֹן מִיכְאָעָלָסָן בֵּין אַיךְ גְּעוּזָן באָגִיְּסְטוּרָט פֿוֹן זָסָס
קִינְעָן אַיז דָּעָר גַּעַשְׁטָאָלָט פֿוֹן שְׁדָכוֹן סָאָלָאָוִיטִישָׁק.

"200.000" אַיז גְּעוּזָן אַיְנָעָ פֿוֹן מִינְגָּעָ ערְשָׁטָעָ פֿאָרְשְׁטָעַלְוָנָגָעָן, וּזְאָס אַיךְ
הָאָב גְּעוּזָן אַיז מַאָסְקוּוּר "גָּאָסָעָט".

נאָר דָּעָר פֿאָרְשְׁטָעַלְוָנָג בֵּין אַיךְ אַרְוִיף צַו זְסִקְינָעָן. עַר אַיז נַאָך גְּעוּזָן
אַין גְּרִים אַיז קָאָסְטִים פֿוֹן סָאָלָאָוִיטִישָׁק. זִין שְׁטָעָרָן אַיז גְּעוּזָן באָדָעָקָט
מִיט שְׁוֹוִיסִיסְטְּרָאָפָּן. עַר האָטָשׁ שְׁוּעָר גַּעַטָּעָטָט. עַר קָאָלָגָעָר אַיז גְּעוּזָן פֿוֹנָאנָנָי
דָּרְגָּעָשְׁפִּילָעָט. דָוְרָק דָעַם אַפְּעַנְעָם פֿעַנְצָטָעָר האָט אַרְיִינְגָּעָשְׁטָרָאָמָט פֿרִישָׁע
לוּפָט.

עַר האָט מִיךְ אַרְיְגָעְנוֹמוֹעָן מִיט אַ זְיִינָל. אַיז זְיִינָעָ אוּיגָן הָאָב אַיךְ אַרְוִיסְטָ
גַּעַלְיִיעָנָט דֵּי פֿרָאָגָע :

— נו, וואסטו זאגן? ווי געפערלט דיר דער פליינדר אוון קוועקיילבער-
באועננדיקער שדכו.

דער רואיךער אוון באשידענער שמייכל פון זוסקיןען דעם מענטש אוין געוויז
אין פולער סתירה מיט דעם וואס כ'האָב נאָרוֹוָאָר געזען אויף דער בינע.

מייטן אַראָפְּלָאָזֶן זיך מיט זיין פֿאָרָאַשׂוֹט אויף דער בִּינֵּעַ, אָזֶן אָמְדָעָרוֹאָרט
ווי אָז אַראָפְּגַעַפְּאַלְעַנְעָר פָּוֹן הִימָּל (באָוִירְקָט פָּוֹן דער שאָגָאַל-אַיְפְּפָאָסָנוֹג פָּונְגָם
יִדְישָׁן לוֹפְּטִים-מענטש), אָזֶן סַאֲלָאוּוִיטִישְׁ-זְוָסְקִין גַּעֲוָעָן אִין אָמוֹאַפְּהָעָלָעָכָר
באָוּעָנוֹגָן, עַס האָט זיך גַּעַזְאָכָט, אָז עַד שְׂטִיחַ נִישְׁתַּחַווּ אָזֶן דער ערְד, נַאָר
איַז אַיבָּעָר אִיר, זִינְגַּע פִּיס האָבָּן ווי סְפִּירָאָלָן זיך גַּעַזְוִידָעָט אִין אָנוֹטְרָעָגָע
שְׁפָרָוּנוֹגָן. עַד אָז גַּעַוְזָעָן גַּרְיִיט יַעֲדָע מִינּוֹת צָו לוֹפְּנָן, פְּלִיעָן, באָדִינְגָּן, צָנוֹיָפִּין
פִּירְן אַז וָאַנְטַמַּט אַז וָאַנְטַמַּט. אָנוֹטְרָזְוּנְגָּעָן, נַאֲכָזָגָן, עַפְּנָעָן טִירְן,
בִּיגְנַן זיך אִין דְּרִיְעָן פָּאָר זִינְגַּע בְּעַלְיְ-בָּתִים. עַד האָט נִישְׁתַּחַווּ פְּאַרְמָאָגָט זִינְגַּע
גַּעַנְגָּם אַיסְטְּרוֹק, זִינְגַּע אַיְגְּגָעַ גַּעַפְּלִין, נַאָר אַגְּגָנוּמוֹעָן דעם אַיסְטְּרוֹק, גַּעַז
שְׁפִילָט דעם לְזָן, וּוּלְכָן סְהָאָט גַּעַפְּאַדְעָרָט דער אַרְומָן.

אָז דעם אָז גַּעַוְזָעָן דָּאָס טְרָאָגִי-קָאַמִּישׁ פָּוֹן זִינְגַּע סַאֲלָאוּוִיטִישְׁ-שְׁדָחָן,
וְאָס אָז תָּוֹךְ אָז עַד גַּעַוְזָעָן אָז אָמְגָלְקָלָעָכָר, פְּאַרְיָאָגְטָעָר אָז פְּאַרְהָאָוּטָעָר:
עַד האָט אָלָעָמָעָן גַּעַשְׁטָעָרט. עַד פְּלָעָגָט וּוּרְעָן אָפְּגַעַשְׁטָוֹפָט אָז אַזְיִיט, אַבָּעָר עַד
הָאָט עַס גַּעַמּוֹת אַגְּנָעָמָעָן פָּאָר גָּוֹט. עַד האָט שְׁוִין נִישְׁתַּחַווּ גַּעַפְּלִיט דִּי בָּאַלְיְ-דִּיְ-
וּוְילָעָד עַד פְּאַרְלוּרְן דָּאָס מַעֲנְטָשְׁלָעָכָע, דִּי וּוּרְדָעָעָן פָּוֹן מַעֲנְטָשְׁלָעָכָן שְׁטָאָלָן.

בְּנִימִין זְוִסְקִין האָט דִּי עַפְּיוֹזְדִּישׁ פִּיגְוָר פָּוֹן סַאֲלָאוּוִיטִישְׁ-שְׁדָחָן פָּאָרָר
וְאַנְדָלְט אָז אָצְעַנְטָרָאָלָן פְּעַרְסָאנָאָוש אָז דער פְּאַרְשָׁטָעָלָוָג, וְאָס האָט צְוָאָמָעָן
מיט מִיכְאָעָלָסָן גַּעַשְׁאָפָן אָקְרָעָצִיעָן. זְוִסְקִין אָז גַּעַוְזָעָן אָפְּילְפָאָרְבִּיקָעָן פִּיגְוָר
פָּוֹן אָגְרָוִיסְטָרָפָאָרְאָלְגָעָמִינְגְּרוֹגָן.

די אויפְּרִידְוָוָג "דָּאָס גְּרוֹיסָע גַּעַוְזָנִיס" האָט דער טְעַטָּעָר פְּאַרְהָאַיט לְאַגְּגָע
יאָרָן אָז זִינְגַּרְעָטָאָר. דָּאָס אָז גַּעַוְזָעָן אָפְּאַרְשָׁטָעָלָוָג, וְאָס פִּילְמָאָסְקוּוּעָר,
קִיעְוּעָר, לעַנְיְגָרָאָדָעָר יִדְזָן האָבָּן גַּעַזְעָן עַטְלָעָכָע מְאָל, האָבָּן נַאֲכָזְעָנוֹגָעָן דִּי
לִידְלָעָד, גַּעַנוֹצָט פִּילְגִּילְיְ-כּוּוּרְטָלָעָד אָז גַּאנְצָע אַיסְטְּרוֹקָן.

“קעניג ליר” — הו. שעקספער.
זוסקין אין ראל פון לאַז.

דאָס איז געוען אָן אויפֿירונג, וואָס האָט פֿאַרמאָגַט הָוּמָאָר, שְׁפִיל, מְוֹזֵיך
אוֹן טָאנְץ, אוֹן אַיְדַּעַת אַוְיד גַּעֲועַן צָוְעַנְגָּלָעַךְ פָּאָרוֹן נִישְׁטְ-יִידִישָׂן צָוְשִׁיעָר,
וּוְעַלכָּעֶר האָט אַסְטְּ פֿאַרְשְׁטָאנְגָּעַן פָּוֹן דָּעַר שְׁפִיל.

"דאָס גְּרוּיסָע גַּעֲוִינְס" האָט וּוְיַדְעַר אַרוּיסָגַעְווּבָן גְּרָאָנוֹסְקִין וּוְיַאְמִיסְ-
טָעַר פָּוֹן אַ לִיכְטִיק-אַפְּטִימִיסְטִישָׂעַר אוֹיפֿירונג.

י. ג. פרצעם
„בײַינאכט
אויפֿן אלטֿן מאָרְקֿ.“

אלעקטאנדערא גראנאאוסקי האט לאנג און שווער געוזוכט די פאסיקע פארם פאר דער פריז-דרמאע. בנימין זוסקין דערציילט. און די רעלעטיציעס האבן געדייערט צען חדשים און אוּס זענען דורכגעפעריט געוווארן איבער צוויי הונַ דערט פופציך פראבעס.

וְגַנְגָּדוֹתֶל הַסִּפְר אֲיַגְעָנוּמָן פְּזַעַן פֵּישָׁע וְאֶ נִישָּׁט פָּאַעֲנוֹנִיק דְּרָאַמְּאַטְשׁ וְעַרְקָה, וְיֵאַסְצַעְנָאָרִים צַו אֶ פָּאַרְשְׁטָעַלְוָגָן. גַּרְאָנָאָסְקִין, וְיֵאַרְעַשְׁוִיסְעָרָה, הַסִּפְר גַּעֲרַעַטְדִּי אַוְיסְגַּעַלְוָמְטָעָ בְּאַדְיְנְגָלְעַכְעָ וְעוּלַט פָּוָן שָׁאַטְנָס אָוָן אַפְּגַעַה אַקְטָעָ אַיְנְצָלְנָעָ פְּרָצְיוֹן אָוָן וְעוּלַטְרָה. פָּרָץ גִּיט אַיְן "בִּינְגָאָכָט אַוְיְמָן אַלְטָן מַאְרָק" דֻּעָם רְעוּזְשִׁיסְעָרָה מְעַגְלַעַכְקִיטָה אַוְיפְּצַבְוִיעָן אָוָן שָׁאָפָן אֶ טְעַטְרָאַלְיוֹירָטָן, שְׂוִידְעַלְעָכָן טּוּיְטִיךְ אַרְגָּנוֹאָלָה, דָּעַרְפִּירְנְדִּיק בְּאַזְוְנְדְּעַרְעָה סְצַעְנָעָס צַו אֶ גְּרוּיְסָעָר סִימְבָּאַלְשָׁעָר פָּאַרְאַלְגְּוּמִינְבְּרוּגָגָ, גַּעַהְיִילְטָ אַיְן סִיטְזָאַכְיִיסָּעָ.

אין "ביינאכט אויפֿן אלטַן מאָרְקַ" האָבָן מיר כמעט אַלְעַ פרֶץ-פֿערֶסְאנָגָזֶן, וואָס לעבען אין זיינע ווועرك. אין דער דראָמָע זענָען זי פֿאָרוֹוָאנְדָלֶט אין טוּיטָע אָדָעָר לעבעדייקע סִימְבָּאָלֶן. אָזּוּ אָרוּם ווּעָרְטַּת אַלְעַ זַוְּאָס טוּמָלָט, לעבעט אָוּן שְׁטוּרְעַבְּט אַין יִדְּישָׁן לְעָבָן, סִימְבָּאָלְיוּרֶט. קִין קֻרְפָּעָר אִיז נִישְׁטָא. עַס אִיז דָּא בְּלוּזָא אַשְׁטָּוּן פֿוּן אַ וּאָרָט. דָּאָס זַעֲנָעָן שְׁאָטָּנָס פֿוּן רַעֲלָעַ מעַנְטָשָׁן, וואָס זַעֲנָעָן אָוִיס ווּי קָאָרֵיךְאָטָוּן פֿוּן דָּעָר ווּירְקָלְעָכְלִיט.

פֿרֶץ האָט גַּעַהָּט דָּעַם גַּעַנְגָּלַן גַּעַדָּאָנַּק אָרוּיסְצּוּבְּרָעְנָגָעָן, אָזּ דָעָר בְּדָחָן פֿירֶט די ווּעָלָט: דָעָר בְּדָחָן, ווּעָמָעָן עַס פֿעַלְתָּא וּאָרָט צַו מַאֲכָן אַ גְּרָאָם — פֿרָעָטָעָנְדִּידְרֶט צַו זִין דָעָר פֿירֶעֶר.

דָעָר בְּדָחָן קְוָמַט אָרוּיסְמִיט אַזְׁעַלְכָּעַ וּוּעַרְטָעַר:

מַאֲרָגָן קָאָגָסְטוּ שְׁטוּרָאָפָן!
נָאָרְכָּלְזָמָן דָו ווּעָסְטָ שְׁלָאָפָן
בֵּין אִיךְ פֿעַלְמָאָרְשָׁאָל!
אוֹן אִיךְ ווּעָלְ פֿירֶן!
הָעֵי, פֿוּן אַלְעַ נָאָכָטְ-קְוָאָרְטִּירָן
פֿוּן פֿעַלְדָא אָוּן וּוּאָלָד,
פֿוּן הַיִּילְ, רִיזְ אָוּן שְׁפָאָלָט
פֿוּן כָּפָהּ הַקְּלָעָ.

גְּרָאָנוּסְקִי האָט רִיכְטִיק אַוְיפֿגְּעָכָאָפָט דָעַם גַּעַדָּאָנַּק. דָעַרְפָּאָר טָאָקָע אַין דָעָר בְּדָחָן גְּעוּוֹאָרָן דִי צְעַנְטְּרָאָלָעַ פֿיגּוֹר פֿוּן דָעָר פֿאָרְשָׁטְעָלָגָג.

דָעָר רְעוּזִיסְטָר האָט בְּאָנוּמָעָן "בִּינְאָכָט אוּפֿן אלְטַן מאָרְקַ", ווּי אַ ווּונָן דָעַרְלְעָכָעַ סְכַעְמָעַ פֿוּן אַ סָּאָטְרִיְשָׁעָר דְּרָאָמָעַ, וואָס אִיז בַּיּוֹ גָּאָר אַיְינְגָּאָרְטִּיק מִיט אִירָעָ אַפְּאָרִיזְמָעָן, מִיט אִירָעָ אַיְמָפָעָט אָוּן נְעַרְוּוּזְיִיטָעָט. עַס אִיז אִים פֿאָרְבְּלִיבָן צַו גַּעַפְּרִיבָּעָן דִי גַּעַהָּעָרִיקָעַ פֿאָרָם פֿאָרָם דָעַם צְעַוְּאָרְפָּעָנָעָם, אַין בִּילְדָעָר אָוּן בְּאָזְוּנְדָעָרָעַ וּוּעַרְטָעָר, אֹזֶר, עַס אַרְגָּאַנְזִירָן אָוּן אָרוּיסְבָּרָעָנָגָעָן אַין דָעָר אַוְיפֿן פֿירֶונָג.

וּוְאֵין דָעַר "כִּישׁוֹפֶמְאַכְעָרִין" פּוֹן גָּאלְדָפָדוֹן, הָאָט גְּרָאנָאוֹסְקִי בָּאוֹנוֹצֶט זַיְךְ
מִתְּפָרְצָעַס דְּרָאָמָע, וּוְמִתְּאֵן אַסְצָעָנָאָרִים, אַיְנָפָלְעַכְטָנְדִיק נִיעַז טַעַקְסְטָן, נִיעַז
אַקְצִיעַס.

אֵין "בִּינָאָכֶט אַוִּיפָּן אַלְטוֹן מַארְקִ" קָוָמֶט אֲרוֹוִס דָעַר דִּיכְטָעָר אָוּן שְׁטוֹוִיסֶט
זַיְךְ אָוּן אַוִּיפָּן שְׁלָאָפְנְדִיקָן וּוְאַנְדָעָרָעָר. דָעַם דִּיכְטָעָר קָוָמֶט אַוִּיפָּן דָעַר גַּעַדָּאָנָק,
וּוְאָס עַר זָאָגֶט אֲרוֹוִס :

דִּיכְטָעָר (אֵין פְּלוֹצְלוֹנְגָּעָר אַוִּיפָּלִיכְטוֹנָג)

הָאָב אֵיךְ, הַיִּסְטָ עַם, אַיְנָעָם
פּוֹן זִינָעָ חַלְמוֹת גַּעַזְעָן,
אוּן דָעַם וּוּעַט מַעַן שְׁפִילָן.

גַּעַשְׁפִּילָט וּוּעָרָט דָעַר חַלוּם אוּן נִישְׁטָ דִי וּוֹאָר. אֵין אַחֲלוּם קָאָן מַעַן זַיְךְ
דָעַרְלָוִיבָן צְוָנוֹיְפָמִישָׁן דָאָס לְעַבְדִּיקָע אָוּן דָאָס טְוִיטָע, דָעַם קָאַשְׁמָאָר, דָעַם פִּיבָּעָר
פּוֹן פָּאָרְגָּעָנְגָּעָנָע צִיְּתָן אָוּן שְׁאָטוֹנָס פּוֹן הַיִּנְטָ אָוּן גַּעַכְטָן. אָט דָעַם חַלוּם, פָּאָרָּ
וּוְאַנְדָלְט אֵין אַ טְּרָאָגִישָׁן קָאַרְנָאָוָאָל", הָאָט אַלְעָקְסָאַנְדָעָר גְּרָאנָאוֹסְקִי בָּאַשָּׁאָפָן.

דָעַר דְּרִיעְשִׁיטָר שְׁרִיבָט וּוּעַגָּן וַיְיַיְן צְוָגָנָג צְוָגָנָג צְוָגָנָג דְּרָאָמָע :

"300 שָׂוֹרוֹת טַעַקְסָט, אָן סִיוּשָׁעַט, אַ שְׁטָעַנְדִּיקָעָר, אַוְמָאוּפָהָעַרְלָעַכָּר בִּיְתָ
פּוֹן בִּילְדָעָר, בִּילְדָעָר נִישְׁטָ גַּעַבְנְדָעָנָע. דָאָס אֵיךְ גַּיבָּעָר אָן אַיְגָנָאָרְטִיקָעָר קָאָרָּ
נָאָוָאָל פּוֹן מַעַנְטָשָׁן-שָׁאָטוֹנָס. נָאָר אָזְוִי, אֵין דָעַם קָאַנְטָעַקְסָט, הָאָט מַעַן עַס גַּעַקְאָנָט
פָּאָרוּירְקָלָעָכוֹן אַלְס טְּרָאָגִישָׁן קָאַרְנָאָוָאָל".

דָעַרְיָבָעָר הָאָט גְּרָאנָאוֹסְקִי גַּעַלְיִיגָט מַעַר אַוִּיפָּמְעַרְקָזָאָמְקִיָּת אַוִּיפָּן דָעַר צְוִוִּיטָעָר
הָעַלְפָט פּוֹן דָעַר דְּרָאָמָע — צְוָוִיָּה מִתְּיִ-בִּילְדָעָר. דִי הַעַלְדָּן זַעַגְעָן גַּעַוּעָן אָוִיסְ
גַּעַלְעַבְטָעָ מַתִּים. דִי הַאַגְּדָלָג שְׁפִילָט זַיְךְ אָפְ אַוִּיפָּן אַלְטוֹן יִדְיָשָׁן מַארְקִ. צְוִוִּישָׁן
קָלוֹוִיסְטָעָר אָוּן בִּיתְ-מָדְרָשָׁ. אַדוֹוִיסְקָרִיכְנָדִיק פּוֹן זַיְעַרְעָ קְבָרִים, אַיְילָן דִי מַתִּים
צָוָם מַארְקִ, אַוִיסְלָעָבָן דָאָס, וּוְאָס זַיְהָאָבָן נִישְׁטָ אַוִיסְגַּעַלְעָבָט בַּיִם לְעַבָּן. אָוּן
דָעַר. בְּדָחָן רֹופָט צְוָוִי :

לְעַבָּט, וּוְאָס אֵיר הָאָט נִישְׁטָ דָעַרְלָעָבָט !
פִּילָט, וּוְאָס אֵיר הָאָט נִישְׁטָ דָעַרְפִּילָט.

דען אלטער בית-יעולם מיטן פויסן מאָרָק האָבָן באַדָּאָרֶפֶט מיט זיך פֿאָרִי
שטעלן די אלטער פֿאָטְרִיאָרְכָּאָלָע יִדִּישׁ וועעלט מיט אַיר נַעֲבָעְכִּיקָּן, באַגְּרָעְנְעַצְּטָן,
צעלייגטן שטייגער, מיט מענטשָׂן, וואָס האָבָן נִישְׁתְּ גַּעֲוָסָט, בֵּים לְעָבָן, וואָס עַ
איַן אַזְוִינָס לְעָבָן-פֿרִיד.

אוֹיף דער האָלְבִּיחְוָשְׁכְּדִיקָּעָר בִּינְעָ, בֵּי קְלָאנְגָּעָן פֿוֹן טְרוּוּיְעָר-מוֹזִיק (קָאָמֶר
פֿאָזִיצִיעָ: א. קְרִין), האָבָן גַּעֲשְׁפָּאָנְט שְׁרָעְקְנְדִּיקָּע שָׁאָטָן. זַיִן זַעֲנָעָן גַּעֲוָעָן
"בְּאָפָּצָן" (קְנִיסְטָלְעָר רַאֲבָעָרְט פֿאָלָק) אַין קְלִיְּדָעָר, וואָס האָבָן פֿאָרְגָּעְשְׁטָלְעָל...
סְקָעְלָעָטָן, בִּינְעָר, שְׁטִיקָּעָר לִיב אָוָן קְלִיְּדָעָר, וואָס האָבָן נִישְׁתְּ גַּעֲוָסָט
צָו וּוּרָן. די אַלְעָ אַוְיפָּגְעָשְׁטָאָגָעָןָעָ מְתִים, גַּעֲוָעָנָעָ קְלָעוֹמָעָר, מְקוּבָּלִים, חְסִידִים,
הַעַנְדָּלָעָר, גָּאָסָן-מוֹידָן, טַעַנְצָעָרְנָס, מְשִׁיכִילִים, גַּעֲפָרְוִירָעָןָא. אַנד.— האָבָן זיך
צְנוּיְינְפֿגְעָשְׁטוּיסָן אָוָן פֿוֹגָאנָאנְדָעָרְגָּאָגָעָןָא אָוָן וּוּידָעָר זיך צְחוֹאָמָעָגְעָשְׁטוּיסָן אָיַן אָ
פֿאָנְטָאָסְטִישָׂן קְאָרְנָאָוָאָל.

דאָס איַן גַּעֲוָעָן אָ רְעָקוּוּיָּם דער אלטער וועעלט, ווֹ אַלְעָ אַיִן פֿאָרְשָׁאָטָנָט
אוֹן פֿאָרְאָוְרְטִיְּלָט.

פֿוֹן עַרְגָּעָץ טְרָאָגָט זיך דָּעַם שְׁמַשָּׂס קָוָל :

איַן שָׁוֵל אָרִין, איַן שָׁוֵל אָרִין!
גַּשְׁמֹות הַקְּדוֹשִׁים מַזְכִּיר זַיִן!
די דַעֲרָטְרוֹנוֹקָעָןָעָ, פֿאָרְבָּרְעָנְטָעָ,
די גַעֲפִינְיִקְטָעָ, גַעֲשָׁבְדָטָעָ...
איַן שָׁוֵל אָרִין, איַן שָׁוֵל אָרִין!

אוֹן עַס אַיְלָן אוּפָּן רֹפֶךְ דַי טְוִיטָע. עַרְגָּעָצָוֹו, איַן דער נַעֲעָנָט, פֿרָאָוָעָט
מעַן די שְׁוֹאָרְצָעָ חֹופָה. עַס בָּאוּוּיָּין זיך וָעַד אוֹן זַי. אוֹן אַיבָּעָר זַי אַלְעָ — דַעְרָ
בְּדָחְנִילָא, וּוּלְכָעָר פֿאָרְאָוְרְטִיְּלָט אַלְעָ אָוָן אַלְעָמָעָן. וְיִ אָוְיכָעָר רַיִיסָט עַר זַי
אָרִין אוֹן טְרָאָגָט אַרְוִיס זַיִן בִּיּוֹן פְּסָק.

הָאָט זַי בָּאוּיָּין די דַעְרָמָאָנָטָע פֿאָר, שְׁרִיִּיט זַי נַאֲך דַעְרָ בְּדָחָן: "איַן גִּיהְנָום!
איַן גִּיהְנָום!" אוֹן וּוּעָן די יִדְעָן וּוּנְדָן זַי צּוֹם רְבוּנוֹ שְׁלָל עַולְם: "גָּאָט, גָּאָט, גָּאָט"
וּוָרָט זַיִעָר גַעֲבָעָט פֿאָרְטְוִיבָטָט פֿוֹן בְּדָחָן, מִיט זַיִן אַוְיפָּגְעָרְאָכָטָן גַעֲשָׁרִי: "אַיִיעָר
גָּאָט איַן בָּאָנְקָרָאָט!"

ש. מיכאעלס — דער ערשטער בדוחן —
"בײַינאכט אויפֿן אַלטִן מאָרְק" פֿון י. ל. פרץ (1926).

א באזונגעדרן איינדרוק האט אויפן צושויער איבערגעלאות דער נאכט-אויסרווח פון בדchan: "נאכט, איך לעש דעם פייער; אין די הייער זאל זיין הוושך ווי אין קבר".

אין די אויסגערטעכנטע סצענעס זען מיר א צוגעשריבענען אדער גענדערטן טעקסט. בי פרצין זאגט דער בדchan וועגן דער נאכט:

היא, דו אלטער גרויל!
עפנ די אויגן עפנ דאס מויל!
דיין גיריך ליכט פלייט,
דיין וואסער גיט...
דער הימל פארמאכט!
עס אייז אונזער נאכט, אונזער נאכט.

דער סימבאל פון נאכט, ווערט די הויפט-טעמע פאר גראנאוסקין.

וועגן דער געפונגער טעמע איין גראנאוסקיס רעזשי האט משה ליטווארקיון געשריבן: "פרצעס "ביינאכט אויפן אלטן מארך" אייז נישט קיין פיעסע פאר טעאטער-שפיל, וואס אנטווקילט זיך איין אן איינההייטליך קייט פון דראמאטישע האנדולגען... דעריבער זענען פאראן געוואלטיקע שווערקייטן פארן טעאטער, וויל אויסער דעם וואס "ביינאכט אויפן אלטן מארך" האט נישט קיין איינההייטליך דראמאטישע האנדולגא, נאר א מין פאנגראמע, אייז די פאנגראמע אלין זיער כאאטיש געבעויט.

אבער דער מלוכה-טעאטער האט, א דענק גראנאוסקין, געליזיט די דאייקע שווערקייטן אויף א גלענדידיקן אויפן. פריער פון אלץ האט דער טעאטער ארכא ניזירת דעם איינהאלט, שאפנדיק א טעם, וואס אייז ניט ווית פון א סיוזשעט".

ארגאניזין דעם איינהאלט, האט געהיסן קאנען אroiינסגעמען פון דער פיעסע דאס, וואס אייז נויטיק פארן צוגעטראכטן געדענק פונעם רעזשיסער, צוגענדייך מוזיק, דעקהראציאם, קאסטיומען.

אין פאל פון "ביינאכט אויפן אלטן מארך" אייז עס געווען א גליקלעכער צונזיטרטער פונעם מחבר און רעזשיסער, א צונזיטרטער, וואס האט געגעבן א גראיס סצעניש ווערך.

גראנאוסקי האט אַרוֹוִיסְגָּעֶרְאָכְט אַ וּוּלְט, וּזְאָס אֵיזְגָּעַלְיִידְיקְט פֿוֹן
"אַלְץ", אַ וּוּלְט פֿוֹן וּוּלְבָעֶר עַס קְוֹקְט אַרוֹוִיס דָּעֶר יָאוֹש.

פֿרְץ דָּעַרְפִּירְט דִּי דָּאַוְיָקָע אַוִּיסְגָּעַלְיִידְיקְט וּוּלְט בְּלוֹוִיז צַו בָּאוּנְדָּעֶר אָפְּרָ
גּוּרִיסְעָנָע וּוּרְטָעָר, וּזְאָס דָּעַם מְעַנְשָׁן אֵיז פָּאָרְבְּלִיבָּן.

שְׁרִיְיט אַ מַּאֲרָקְסִיסְטִישְׁעָר אַגְּיִטְאָטָאָר:

"ס'אַיְז אָז אַיְזָעָרְן גּוּזָעַץ."

אָז דָּעֶר קְרֻעְמָעָר זִינְס:

"הָעָז, הָעָז, דָּעַם עַולְם הָעָז!"

אַ צְוִיְיטָעָר קְרֻעְמָעָר מִיט סָאָרְקָאָזָם:

"וּוּסְט אַוִּיסְגִּיסְן דִּי בָּאָד."

אָז אַ פְּרוּי זָגָט:

"זַיְיָ וּוּלְזָן פָּאָרְבְּרָעָנָעָן דִּי שְׁטָאָט!"

מִיד האַבָּן פָּאָר זִיךְ פָּאָרְשְׁטָאָרְטָע גּוֹלְמָס, וּוּלְבָעָר דָּעָדָן זִיְיד גָּאנְצָ לְעָבָן דִּי
זּוּלְבָע וּוּרְטָעָר, וּזְאָס מְעַן האַט זַיְיָ אַין מוֹיל אַרְיִינְגְּעָלִיגְט.

פֿרְץ אֵיז מְרָמָה, אָז דִּי גָּאנְצָע וּוּלְט מִיט אַירְעָ גּוּשְׁטָאָלְטָן אָז טּוּכְצָן אֵיז
אַיְן גּוֹרִיסְעָ אָז פּוֹסְטָעָ קְרֻעְטְּשָׁמָע, וּוּ דִי הוּוּפְטְּ-פִּידְל שְׁפִילְן בְּדָחְנִים, וּוּלְבָע
פָּאָרְמָעָטָן זִיךְ צַו פִּירְן דִּי וּוּלְט.

אַלְעַקְסָאַנְדָּעָר גְּרָאַנְאָוָסִי פָּאָרְוָאַנְדָּלְט דָּעַם בְּדָחְן אֵין דָעֶר הוּוּפְטְּ-פִּיגְוִיד
פּוֹנוּם גָּאנְצָן סְפָּעַקְטָאָקָל. עַד האַט שְׁטָאָרָק אַוִּיסְגָּעֶרְיִיטְעָרָט דִּי שְׁפִילְ-מְעַגְּלָעָכִ
קִיטְיָן פּוֹנוּם בְּדָחְן אָז אִים צְעַצְוּוִיט, אַרְיִינְפְּרָנְדִּיק אָז עַרְשָׁטָן אָז צּוּיְיטָן בְּדָחְן,
וּזְאָס האַבָּן גַּעַשְׁפִּילְט בְּאַנְגָּנְדָּר דִּי זּוּלְבָע רָאָל. גְּרָאַנְאָוָסִי האַט דִּי פָּאָרְצְוּוֹלִינְגְּטָע
גּוּשְׁטָאָלָט אַיְנְגָּעָטְיִילָט אִיטְלָעָכְן זַיְנָע פּוֹנְקָצְיָעָס. מִיכְאָעָלָס האַט אַרְוִיסְגָּעֶרְאָכְט
די דְּרָאָמָטִישׁ וַיְיַת פֿוֹן פְּרַצְעָס בְּדָחְן אָז זּוּסְקִין — דִּי לִירְישָׁע. דָעֶר עַפְעָט
פֿוֹן דָעַם עַקְסְצָעַנְטְּרִישְׁ-דָעְרְפִּינְדָּעְרִישְׁן גַּעַדְאָנָק אֵיז גּוּזָעָן אַ בְּיוֹ גַּאֲר שְׁטָאָרָעָר.
דָעֶר פָּאָרְטָאָפְּלָטָעָר בְּדָחְן אֵיז גּוּזָעָן דִּי הוּוּפְטְּ-סְעַנְסָעִיצְיָע פּוֹנוּם שְׁפִילְן. אִיטְלָעָר
וּוּאָרָט פֿוֹן אֵיז בְּדָחְן האַט בָּאַקְוּמָעָן זַיְן רְעוֹאָנָאָס אַיְנָעָם צּוּיְיטָן. אָז וּוּדְעָר —

דַּי בִּינָאכְטִיקָע קָאָפְּלִיעִישׁ.
אוֹ דֵי נָאכְטַ גַּעֲהָעֶרֶת צָום בְּדָחֵן, עַד אָיו דַעַר הַעֲרָשָׂעָר אַיבָּעָר אַיר, אוֹ עַד פִּירָט
טָאָגְנִירָוֹגָן פָּוֹן אַיְזָן אוֹן דַעַם זָעַלְבָן וּזְאָרָט — הַאָבָן אַזְעַלְכָע וּוּרְטָעָר וּוּי "אוֹגְדוֹעָר
טָעָמָן, נָאכְטַ", באָקְמוּן אַ נִיעַ פָּאָרָלְגָּעָמִינְגָּרוֹגָן אוֹן אוִיסְגָּעָדְרִיקָט דַעַם גַּעַדְאָנָקָן,
פָּוֹן אַיְזָן אוֹן דַעַם זָעַלְבָן וּזְאָרָט — הַאָבָן אַזְעַלְכָע וּוּרְטָעָר וּוּי "אוֹגְדוֹעָר
טָעָמָן, נָאכְטַ", באָקְמוּן אַ נִיעַ פָּאָרָלְגָּעָמִינְגָּרוֹגָן אוֹן אוִיסְגָּעָדְרִיקָט דַעַם גַּעַדְאָנָקָן,

מיכאעלס און זוסקין, וועלכע האבן געשפילט דעם צעכזוייאיקטען בדוחן, האבן זיער געתטאַלט נישט געקאנט בויען אויף די קנאָפּע טעקסטען פון סצעז נארדיום, נאר דער עיְקָר זיך געתשטייצט אויפּין דראמאַטיזם פון די געשפֿגען מיזאנָס צענִישׁ בילדער מיט דער הילָך פון דער מוזִיק, קאסטיומָנוֹן און דעַקָּאָרָאַצִּיעָס. דאס אַיִן אַבעָר געווונָן צו קנאָפּ כְּדֵי צו שאָפּן אַ לְּבָעֵדְיקָן פֿערסָגָאָושׁ. דער דורך ווערטער אַוְן די אַקְטִיאָרָן האָבן געמוֹזָן אַנקְוָמוֹן צו דער פֿאָרְשְׂטָאָרְקָטָעָר גְּרוֹגָרָטָעָסְקָאָרְטִיכָּר טְעַטְּרָאָלִישָׁקִיט. אַריִינְבָּרְעָנְגָּנְדִּיק כָּאַראָקְטָעָר-שְׁטָרִיכָּן פּוֹן אַוְיסָן, ד. ה. באַרְיְיכָרְעָן די געטאַלט מיט דער אַוְיסָעָרְלָעְכָּר פָּאָרָם אַוְן פָּאָרְ-

באנעומענדיק דעם נהייליזם פון בדחן ווי אונ אפליקעונג פון אלץ, וואס עס געשטע ארום דעם מענטש. דערערעט מיכאעלס אין זיין העלד אונ איגנארטיקן מעפיטסטא.

"דער בדზן - זאגט מיכאעלס — טראגט אין זיך אַ געהימיניס. דאס גען היימיניס פון אוומקום אוון פאראורתילונג, פון אַ נוtsלעכער פאראורתילונג".

געועון סודותהfol און טראגיש.

שווין אויסערלעך האט מיכאעלס-בדחן אויסגעזען בין גאר טשייקאווע. זיין קאָפּ
איו געווען פֿאָגרוּטֿסֿעַרט (ברט דער אויבערשטער טיל פֿוֹן שאָרבּן). אָ מגושמֶ-
דיָקּוֹן שְׁטוּרָן, אָ וִילְדְּ-בָּאוֹאָקְסָן פֿנִימָה, מִיטּ שָׁאָרְפַּעַן, סְפָּאָזָמָטִישׁ בָּאוּגָנוּגָנוּן.
זַיְגַּע הַאָסְטִיקָע אַיבְּרָעָנָג, זַיְגַּע אָמְדָעָרוֹוָאָרְטָע אַנְטָפְּלָעָקָונָג הַאָבָּן אַונְטָעָרְגָּעָ-
שְׁטוּרָאָכָן דָּעַם דִּינָאָמִיזָם פֿוֹן דָּעַר גַּעַשְׁטָאָלָט. דָּאָס אַוְיסְלָאָכָן, דָּאָס אַזְוְדָעָקוּוּזָן
זַיְגַּע אַיבְּרָעָדָי אַרְוָמִיקָע אַיְזָן אַונְטָעָרְגָּעָשְׁטוּרָאָכָן גַּעַוָּאָרָן דָּוָרָךְ דָּעַם, וּוָאָס דָּעַר
בדחן איי אַפְּט אַרְוִיסְגַּקְוּמוּנָן מִיטּ אָ בעֻזּוּם. עַר האט מִיטּן בעֻזּוּם גַּעֲבָרְנוּט

אויסקערן דאס אומריינע פון דעם אלטן לעבענש-שטיגער. וווען ער האט אוועקע געליגנט דעם בעוועם, האט ער אונגעהוויבן פאכען מיט אַ ווועס טיכל אין זיין רעכטער האנטן. איינציגיטיק האט ער געוויין פארשידענע קונגנץ, וואס האבן צוגעגעבן דער געשטעטלט, ווי מיר האבן דערמאנט, אַ סך סודותדייקיט.

מכאעלס האט איינגעזען די טראגנדיע פון בדחן אין דעם, וואס שלטנדיק און פאראורטילילנדיק דעם ארום און די אַרומיקע, פארמאנט ער אליאין אויך נישט קיין ניצוץ פון פאייטיוקיט : ער האט נישט וואס קענגאנזושטעלן אַט דער טראגניש-אומגליקלעכער וועלט.

ויז אַז אָויסטיטיטשונג פון פרצעט בדחן אין געווען בי זאג אַיגאנרטיק. עס האט זיך גענויטיקט די. גרויסע טעאטאלע גאננות פון מיכאעלסן, בכדי צו פארוואאנדלען די דזאיקע עפייאדיישע פיגור אין אַ מאנוומענטאלע געשטעטלט, וואס פארקאפט באָלד ביים ערשותן באַווײַזְן זיך אויף דער בינע און פארפאלאט אַיך אַ לעבענלאָג.

"בײַינאקט אויףן אלטן מאָרֶק" אין גראנאָווסקים אויפיפירונג האט אַרויסגערוףן אין רاطַן-פֿאַרבָּאנֵנד סתירודידייקע אָפְשאצְנוּגָעָן. טיל אַפִּיצְיָעָלָע קְרִיטִיקָעָר האבן זיך דערשראָקוֹן אָוּן פֿאַרשְׂרִיעָן דעם טעאטער, באַשׂוֹלְדִּיקְנִידִּיק אַים אָוּן פֿאַרְמָלִיזָם אָוּן מִיסְטִיצָּום. עס אַיְן גַּעַטְאָלָט גַּעַוָּאָרָן דער עַצְמָאָוּסְקִילִיבָּ פון דער פֿיעָסָע. מען האט באַשׂוֹלְדִּיקְט דעם רְעוּשִׁיסָּעָר, אוֹ ער האט אַרְיִינְגְּעַבְּרָאָכְט אַין דער האָנדְלָנְג דעם גַּעַדְאָנָק פון אַוְיסְטוּכְּטָלוּאַוְיִקְּיט, וואָס באַוְירְקָט דעם צוֹשִׁיעָר מִיט אַ גַּעַדְרִיקְטָעָר שְׁטִימָוָנָג. אַנְדְּעָרָע סְאַוּעַטִּישָׁע קְרִיטִיקָעָר, צוֹוִישָׁן זַיְהָ לִיטָּ-וּזְאָקוֹן, האָבָן גַּעַלְוִיבָּט אָוּן באַוְירְקָט. אוֹ די פֿאַרְשְׁטָעַלְוָג זָאל באַוְיַׁזְן וּוּרְזָן אַין אוּסְלָאנְדָן. די מַעַרְבָּ-אַירְאָפְּעָאַישָׁע פֿרְעָסָע האָט אַרוּסְגָּעָהוּבָן די דְזָאַיְקָע אוּפֿיפְּרִוּנָג אָוּן אַיְנְגָעָזָעָן אַיְן אַיר גָּאָר אַ גְּרוּוּס וּוּרְקָע. אַיְינָס פון די גַּעַנְיָאַלְסָטָע אוּפֿיטָעוּנָן פון מַאַסְקָוּעָר יִדְיָישָׁן מַלְכָּה-טְעַטָּאָטָעָר.

מענדעלע מוכר ספרים :
„مسעות
בנימין השלישי“.

אין 1927 פירט אויף אלעקסאנדר גראנאאוסקי "מעסות בניין השלישי", לוייט מענדעלע מוכר ספרים, און דער אינטערניזירונג פון י. דאברושין, דאס איז געווען א פארשטעלונג, וואס האט געמאכט א רושם ניט נאר אין ראטז-פארבאנד, נאר אויך אין אלע שטטעט פון מערבי-אייראפע, וו דער מאסקווער יידישער טעאטער האט גאסטראלירט.

"מעסות בניין השלישי" האב איך צום ערשותן מאל געוזן אין 1935. די אויפפֿירונג האט פֿאַרְהִיט אֵיר פֿרְישְׁקִיט, אֵיר חָנָן, אֵיר האַרְמָאָנִיעַ, אֵיר בִּישְׁוֹךְ קְרָאָפְּט.

ווען איך פרוו הײַנט דערצילן וועגן דער פֿאַרְשְׁטַעלְוָנָג, קאָן איך מַיךְ נִיט באָפְּרִיעַן פון דער טִיפְּעָר אַיבָּעָלְעָבוֹנָג וואָס כִּיהָב גַּעהָאַט מִיט כְּמַעַט דְּרִיסִיק יָאָר צָרוּק, אֵיך זֶעֶב בְּנִימְינָעָן אָזִין "שְׁנִי לְמַלְךָ" סְעַנְדָּעָרָל, זַיְעָרָטְרוּעָרִיךְ נָאָאוּוּ אָזִין מַעֲנַטְשָׁלָעָ-גּוֹטוּמָטוֹקָע אַוְיָגָן, אֵיך הָעָר זַיְעָר שְׁטָמָ, זַיְעָר אַיְנָ-גַּהְאַלְטָן-שְׁעַמְּעוֹדוֹדִיקָן גַּעַלְעַטָּר, זַיְעָר האַדְצִיקָן גַּעַוָּנָג.

מייכאָלַס האט באַשָּׁאָפָן וַיַּן בְּנִימְינָן אַכְּט יָאָר נַאֲךְ וַיַּן ערשותן אויפְּטְרִיט אויף דער בִּינָע, פֿאַרְשְׁטַאָרְקָט אָזִין אוַיסְטָגְּוָאָקָסָן אֵיך, פֿאָר דער צִיְּט, זִין טַאָלָגָט, זִין וַיַּסְּטָן פון דער טַעַטָּעָר-טַעַכְנִיק. ער אִיז גַּעוּוֹאָר אֵיך שְׁוַיְשְׁפִּילָעָר, וּוּלְעַבָּר האט גּוֹט באַהָעָרֶשֶׁט דִּי בִּינָע, ער האט דְּעַרְגְּרִיכְט דִּי קוֹנְסָט פון אוַיסְטָרְלָעְבָּר אוַיסְדְּרִיקְלָעְכְּקִיט, דִּי קוֹנְסָט וּוָאָס עַס האט אִין אִים דְּעַרְצְיוֹגָן גְּרָאָנוֹסָקי.

צּוּוִי סְטִיבְּיִיעַס האט מייכאָלַס פֿאַרְאִינְיקָט אִין זִין שָׁאָפָן — די טְרָאָגִישׁ אָזִין קָאָמִישׁ. אָפְּט וַעֲנָעָן זַיְעַגְּגָעָן בִּינָגָד, אַיבָּעָר גַּעַפְּלָאָכָטָן אָזִין אַרוֹיסִ-גַּעוֹאָקָסָן אִינְסָ פון דָאַס אַנְדָעָרָע. מִיר האָבָן עַס גַּעוּזָן אִין זִין מַנְחָם-מַעַנְדָל, רַב אלְטָעָר, דער בְּדָחָן אָזִין אַפְּיָלוּ האַצְמָאָר.

וַיִּאָּ לַיְבָּלָעָן בְּרוֹדָעָר פון רב אלְטָעָר אָזִין מַנְחָם-מַעַנְדָל פֿאַרְקָעְרָפְּעָרֶט מִיכְאָלַס זִין בְּנִימְינָן. ער ברענְגָט אַרוֹיס דֻּעַם קְרָאָךְ פון אַן אִידְעָאַלִיסְטִישָׂן טְרוּוּם,

פֿוֹן אַ פְּשׁוֹטוֹן אָוֹן אַרְעַנְטָלֶעָכָן מַעֲנְטָשׁ פֿוֹן פְּאַלְקָ, וּוֹאָס הָאָט אִין דֵי עַנְגָּע גַּעֲסָלֶעָךְ
פֿוֹן דָּעַר "טְשֻׁעָרְתָּא אַסְיַּדְלָאָסְטִי" נִישְׁתְּ גַּעֲקָאנְט אַנוּוּנְדוֹן זִין אַינְגָּרְלָעָכְעַ קְרָאָפְּטַ,
וּוֹאָס הָאָט גַּעֲבָרוּוֹת אִין אִים.

בְּלִיבְּנְדיַק טְרַיי זִין צְוָגָאנְגַּ צַו דָּעַר רָאָל, גַּעֲמַט אָוֹף מִיכְאָלָס דֵי בְּנִימִין
גַּעֲשְׁתָּאָלָט וּוֹי פֿוֹן אָן אַדְלָעָר מִיט אַפְּגָעָשְׁנִיטָּעָנָע פְּלִיגָּל.

— אַיך וּוֹיִס אָפְּיָלו — דָּעַרְצִילְט שְׁפָעַטָּעָר דָּעַר אַרְטִיסְט — וּוֹעַן סְאיַיְן גַּעַנְיָה
קְוָמָעַן צַו מִיד דֵי דָאַזְיָקָ וּוֹזְיָעָ, דָּאָס אִין גַּעֲוֹעָן אִין אַ גַּעֲשְׁפָרְעַד מִיטָּן קִינְסְטָלֶעָר
פְּאַלְקָ, וּוּלְכָעָר הָאָט גַּעֲוָכָט דָּעַם אַוְיסְעָרְלָעָכָן לְבּוֹשׁ פָּאָר בְּנִימִינָעַן. גַּעֲבָנוֹנִיק אָ
טְרָאָכָט הָאָב אַיך אַרְוִיסְגָּעָזָגָטָ, אָוֹן כִּפְּאָרָמָאָג דָּעַם גַּעַפְּילָ, וּוֹי אִין דֵי פְּלִיזְעָס
אִין אִים עַנְגָּ, אִים וּוֹילְט זִיךְ פְּלִיעָן, אַבְּעָר דֵי פְּלִיגָּל זְעָנָעָן אַונְטָרְגָּעָשָׂנִיטָן...

"בְּנִימִין — אַונְטָרְגָּעָשָׂנִיטָן פְּלִיגָּל", אָזְוִי הָאָט מִיכְאָלָס דָּעַרְזָעָן אִין זִין
פָּעָרְסָאָנָאָוּש אָן אַדְלָעָרָל, וּוֹאָס דָּאָס לְעַבְּן הָאָט אִים, נָאָך בִּים גַּעֲבָוִרְן, אַונְטָרְגָּ
גַּעֲבָרָאָכָן דֵי פְּלִיגָּל. דָּעַם אַדְלָעָרָל הָאָט מַעַן גַּעֲוֹאָרְפָּן אִין אָן עַנְגָּן, שְׁמוֹצִיקָן
הַינְּגָרְשְׁטִיגָּ, אָן אַומְבָּאַהָאַלְפָעָנָעָר אָוֹן נַעֲבָעְדִּיקָעָר אִין עַר דָּא גַּעֲוֹאָקָסָן, בְּעַנְקָעָנִי
דִּיק צַו דָּעַר דִּיחָבָות פְּנוּגָם בְּלִיעָן הַיְמָלָ. אַיְינְמָאָל נַעֲמָט עַר אַונְטָרְגָּעָשָׂנִיטָן דָּעַם פְּהָוּוֹ
אַרְוִיסְצָהָוִיָּבָן זִיךְ אִין דֵי הַוִּיכָן. עַר אִין, וּוֹאָס אָן אַמְּתָה, אַרְוִיְּפָגְעָפְּלוֹיָגָן... אַבְּעָר
אַרְוִיְּפָגְעָפְּלוֹיָגָן נִידְעָרִיקָ, נִישְׁתְּ זִיכְעָר אָוֹן אָין עַטְלִיכָּעָ סַעְקָוָדָן שְׁפָעַטָּעָר אַפְּאָפְּ
גַּעֲפָאָלָן אִין בְּלָאָטָעָ. זִין פְּלִי אָוֹן פְּאַלְקָ זְעָנָעָן גַּעֲוֹעָן לְעַכְעָלָעָר, אַדְעָר בְּעַסְעָר
— טְרָאְגִּיקָאָמִישָׁ.

אִין טְרָאְגִּיקָאָמִישָׁ סְטִיל הָאָט מִיכְאָלָס גַּעֲשְׁפִּילְט זִין רָאָל. גַּעֲשְׁפִּילְט
לִיְּדָנְשָׁאָפְּטָלָעָר, בָּאֲגִיסְטָעָרָט, מִיט אַ שְׁטָאָרְקָעָר עַמְּאַצְּיָאָנְגָּעָלָעָר אַגְּגָעָזְעָטִיקְטִיקִיטָ.
צְוָזָעָן מִיט וּסְקִינְעָן, הָאָבָן זִיךְ אִין אַרְוִיסְגָּהָוִיָּבָן אִין דָּעַר פָּאָרְשָׁתָעָלָנָגָ, וּוֹאָס
גְּרָאָנְאָוָסִיקִי הָאָט פָּאָרְטָאָכָט וּוֹי אַ רְיִנְדְּקִיקָעָ פְּפָאִיָּעָ.

"מִיטָּן רַעֲכָמָן פְּוָסָ, עַס זָאָל אִין וּוֹעָגָ, חַלְילָה, קִין צְרוֹת נִיט פָּאָסִירָן", מִיט
דֵי וּוּרְטָעָר לְאָוֹן זִיךְ אַונְדְּזָעָרָעָה הַעַלְדוֹן אִין וּוֹעָגָ, זָוָכָן דָּאָס לְאָנדָ פֿוֹן דֵי רְוִיטָעָ
יַּדְעָלָעָךְ. מִיטָּן שְׁטָעָקָן אִין אִין הָאָנָט אָוֹן קְלוּמִיקָל בְּרוּיטָ אִין דָּעַר צְוּוִיטָעָר,
קָאָמִישָׁ אָוֹן אַומְבָּאַהָאַלְפָעָנָעָ, זְעָנָעָן וּוֹי גַּעֲגָנָגָעָן וּכְנָן דָּאָס אַוְיסְגָּהָלָמָטָעָ לְאָנדָ
— אַרְץ יִשְׂרָאֵל.

אויפן וועגן זיין אפט געשטורייכלט, פאלן אריין אין פארשיידענע שווערטע
סיטואציעס. סענדעריל ציט, די גאנצע צייט, צוריק קיין טונעיאדאוקע ; בנימין
רייטס זיך פארויס אין וועגן, פארכאפעט פונגט טרוים צו געפינען דאס הייליקע
לאנד און ברעגען די טונעיאדאוקער קבזנים אויסלייזונג און פריד. זיין א
הייליקער פלאם ברענט אין אים דער באגער אויסטויגעפינען די רויטע ידעליך
מית די צען שבטים, פארלארבענע ערגץ הינטער די הריחוש. דער דאזיקער
טרויים באשינט זיין גאנץ וועגן אין דער ארעמער, שמויציקער און הונגעריקער
טונעיאדאוקע.

בנימין האט זיך ממש געבעטן פאר די אויגן פון צושויער. מיכאעלסטעס אַנְ
גערענטש שטיטם, זיין פיערדיקער בליך, די שטרעבענג פאָרויס, זיין צום פלי,
האט מען געשפרט אין זיין גאנצער פיגור. דאס אלץ האט פאָרוֹאַנדֶלט דעם
לצנישן טריימער אין אַ באָגייסטערטן זוכער פון אַמת. און ווען בנימין, אַזוי
אומדערוואָרט, קערט זיך צוריק צו זיין טונעיאדאוקע און אויף דער פראגע פון
סענדערל, "זוי זענען מיר אַהעֲרָאַרִינְגְּפָאַלְןְ?" ענטפערט ער מיט טרייער "אַ
סימן סענְדְעַרְלָאַ, אוֹ דֵי עַרְד אַזְיַיְלָעְכְּדִיקְ" און פֿאַרְצִיט זיין באָרייט לִרְיִיש
לייד "אי אַ חְלוּם, איי אַ חְלוּם" — פֿלְעָגְן דֵי הַרְצָעָרְ פון צושויער זיך אַנְפְּלִין
מיט טרייער, פֿאַר דֵי צְעַבְּרָאַכְּעַנְעָ פֿלִיגְלָ פון טויזנטער אַזְיַנְעָ גְּלִיקְ-זְוָכְרָ אַן
טרויימער.

אין דער דאַל פון בנימין, זואָס זיין אַיטְלְעַכְעָר אוּפְטְרִיט אַז גְּעוּוֹן באָגְלִיט
פון דער הערלעכער מוזיק, זואָס עס האַט פֿאַרְפָּאַט לִיב פֿולְוּזְר אַנְגְּנוּזְאַפְּט
מיט יִדְיִשׁ פֿאַלְקְס-מַעְלָאְדִּיעַס, האַט מִיכְאָעַלְס אַנְטְּפָלְעַקְט זיין מַזְוִיקָאַלְשִׁקְיִיט,
פֿלְאַסְטִיכְיִיט אַן דעם שְׂטָאָרְקָן אַינְגְּרָעָלְעָן גַּעֲפִיל פון רִיטְם. זיין שְׁפָרָאָך,
באָווּגָנוּג, וְשִׁיעָטָה, האַט בְּפִירְוִיש אַיסְגָּעָרְדִּיקְט דֵי גַּלְוְנְגְּעַנְעָ מַזְוִיק, אַין וּוּלְכָעָר
סְאַיְוּן דאס נַאֲיוּעָ פון אַ פֿאַלְקְס-לִיד אַן דאס לִרְיִישָׁע, דאס רַאֲמַנְטִישָׁ
דֻּעְרָה-וּבְעָנָע פון אַ סִּימְפָּאַנְגָּע.

מיט דעם אַרְוִיסְבְּרָעְנְגָּעָן דאס טְרָאָגִישׁע פון דער גַּעַשְׁטָאַלְט. דָוָרָך דעם
קָאָמִישָׁן, האַט מִיכְאָעַלְס זיך אַפְּט גַּעַנְצְּטָמָט. אַיבָּעָרְהוּפְּט אַין זיין אַרְבָּעָט אַיבָּעָר
מַנְחָמָ-מַעְנְדָלָעָן. נַאֲר באָוְנְדָעָרָס אַין עס אַים גַּלְוְנְגְּעַנְעָ אַין דער פֿאַרְקָעְרְפָּעָרְוָנָג
פון בנימינען — אַיְינָע פון זִינְעָ בעסְטָע סְצַעְנִישׁע שְׁאַפְּוּנְגָּעָן.

די גאנצע אוּפְפִירְוָנָג אַין גְּעוּוֹן אַרְוִיסְגָּהָוִין זיין אַידְילִיע. דָעְרָפָאָר

טאקוּ האט גראָנאָזקי באָנוּמָען "מעסות בנימין השליישִׁי", ווי אַ רְּרִינְדִּיקָעַ עֲפָאַפְּיעִי". דאס האט, אֶבעָר, ניט געשטערט דעם רְעוֹשִׁיסְעָר צו אַנטְפְּלָעָן דאס סָאַצְיָאלָע, אַומְמָעַנְטָשְׁלָעַכָּע פֿוֹן יְעַנְעַ בְּאַדְיְגָוְנְגָעָן, אַין וּוּלְכָעַ עַס האָבָן גַּעַלְעַבָּט בְּנִימִין, סְעַנְדָּעָרֵל אָזָן מִילְיאָנָעָן יִדְזָן, אַרוֹיסְצּוֹבְּרָעָנָעָן דעם טְרָאָגִים פֿוֹן טְוִיזְנָעָרָט טְרוֹזְמָעָר, וּאָס שְׁטָרְעָבָן צו בעסערָס. גַּאֲזָן אַרוֹיסְצּוֹרִיָּיסְן זִיךְ פֿוֹן דָעַר שְׂוִידָעָרָט לעכער טָאָגְ-טְּעַגְּלָעָקִיטָה, פֿוֹן זַיְעָר פְּאַרְמְשָׁפְּטָן לעַבָּן.

אַ גְּרָאָנָּאָזְקִין אַיְזָן גְּעוּווּן נָאָעָנָטָן מְעַנְדָּעָלָעָ-מוּכְּרָ-סְפִּירָם, דָעַר מְשִׁכְּלִיל. עַר האט פְּאַרְמָאָגָט דעם פּוֹלָן מִיטְלִילִיד צו די הַעַלְדָּן פֿוֹן "מעסות בנימין השליישִׁי". עַר האט זִיךְ נִיט פְּאַרְאָוְרְטִילְט אָזָן נִיט גַּעַשְׁטְרָאָפְּט, עַר האט מִיטְגְּלִילִיט פֶּאָר זִיְעָרָעָד דְּרוֹכְפָּאָלָן אָזָן גַּעַטְרְוִימָט צְוֹזָאָמָעָן מִיטָּזָן זִיךְ, דָעַר גַּלְעַנְגְּדִילִיקָעָר יְדִישְׁעָרָר רְעוֹשִׁיסְעָר, האט אַיְזָן מְעַנְדָּעָלָעָס "מעסות בנימין השליישִׁי", צָום אַלְעָם עַרְשָׁתָן אַיְגְּגָעָוָעָן אַ גְּרוֹיסָס הַומְּאָנִיסְטִישָׁוּן וּוּרְקָעָ, וּאָס דְּעַרְצִילְט אָזָן גִּיטָּאָיבָעָר דעם טְרוֹזָים אָזָן דְּרָאָנָג פֿוֹן לִיְדָנְדִיקָעָר זִיךְ אַרוֹיסְצּוֹרִיָּיסְן צו אַ שְׁעַנְעָרָעָר אָזָן יְשָׁרְדִיקָעָר וּוּלְטָן.

די קָאנְצָעְפְּצִיעָד פֿוֹן וּוּלְעָן גַּעַפְּגָעָן דאס אוִיסְגָּעָהָלָוְמָטָע לְאַנדָּן פֿוֹן אוִיסְלִיְעָוָגָן האט דָעַר רְעוֹשִׁיסְעָר אַקְצָעְנִיטְרָט אַיְזָן די וּוּרְטָעָר "אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, יְרוּשָׁלָם", וּאָס האָבָן אַרוֹיסְגָּעוּרְפָּן, בַּיְ אַיְנִיקָעָרְקִיטִיקָעָר, פְּאַרְדִּאָכָטָם, אַיְנוּעָנְדִיקָעָר אַיְזָן דעם אַ פְּרָאָוְקָאָטָאָרִישָׁוּן אַרוֹיסְרוֹף.

מִיכְאָעָלָס אָזָן זְוָסְקִין האָבָן זִיךְ גַּעַמִּיט אַרוֹיסְצּוֹשְׁטָעָלָן נִישְׁטָן דאס לעכערלְעַכָּע פֿוֹן זַיְעָרָעָד פְּעָרְסָאָנָאָזָשָׁן, נָאָר דָעַר עִיקָּר, דעם טְרָאָגִים פֿוֹן "בָּאַלְיִידִקְטָעָ אַיְזָן דָעַרְנִידְעַרְקִיטְטָעָ".

דָעַר באָקָאנְטָעָר יִדְיְשָׁ-סָאָוִוִּיטִישָׁעָר לִיטְעָרָאָטוּרְ-קְרִיטִיקָעָר, פְּרָאָפְּעָסָאָר נָוָה סִינְאָוּ, שְׁרִיבְּטָאָזָן 1936 :

"מִיכְאָעָלָס אָזָן זְוָסְקִין האָבָן באָשָׁאָפָן מְאָנוּמָעַנְטָאָלָע סִימְבָּאָלָן פֿוֹן אָזָעָקָעָר גַּיְעַנְדִּיקָעָר עֲפָאָכָעָר דָעַרְפָּאָר, וּאָס זִיךְ האָבָן אַרוֹיסְגָּעְבָּרְעָנְגָט נִיט נָאָרְיָוָן מִיטְלָאָלְטָעָרְלָעָכָן פְּאָנוּאָטִיזָם אָזָן דָעַלְגִּיגְיָוָעָ בְּאַגְּרָעְנָעְצָקִיטִיט, נָאָרְטָאָקָעָר דָעַרְפָּאָר, וּאָס זִיךְ האָבָן אַיְפְּגָעְדָּקָט זַיְיָעָר טְרָאָגִים, זַיְיָעָר גְּרוֹיסְ-מְעַנְטָשְׁלָעָכָן טְרוֹיָעָר. דָעַר אַבְּיַעַטְיוּוּר באָדִיאָטִיט פֿוֹן זַיְיָעָר טְרָאָגִים באָשְׁטִיטִיט אַיְזָן דָעַם, וּאָס זַיְיָעָר גַּאֲיוֹוִיטָעָט שְׁטוֹיסָט זִיךְ, הַיְסָטָאָרִישָׁוּן, צְנוּנִיף מִיטָּאָסְחָרִישָׁוּן פְּרָאָקְטִיצִים, זַיְיָעָר טְרוֹזָים — אוֹיפָ אַוְמְבָרָהְמָנוֹתְדִּיקִיט אָזָן רָוִיב, זַיְיָעָר מְעַנְטָשְׁלָעָקִיקִיט אָזָן צְוָרוֹי — אוֹיפָ אַכְּרוֹיְתִּידִיקָעָר זַשְׁעַדְעַקְיִיט.

ליגקס : ב. זוסקין — סענדערל.
רעכטס : ש. מיכאעלס — בנימין
אין "מסעות בנימין השלישי"
פון מענדעלע מוכר ספרים (1927).

זוי זענען קאמיש דערפֿאָר, וויל פּוֹן זיינְיעַרְעַ בָּאָגְרִיפַּן טֶרָאָגְטַּזְוּ זַיְדְּ מִיטְמֵילְ-
אלְטָרַ, בָּאָגְרָעָנָעָצְטָקִיְּתַ, זַיְדְּ זַעֲנָעַן טֶרָאָגְשַׁ אָזְןַ מַעֲנְטָשְׁלָעַךְ-דִּרְנְדִּיקְ, וּוְילְ
אוֹנְטָרְנָעָמְנְדִּיקְ זַיְעַרְ רִיוּעַ, פָּאָלַן זַיְיַ אָרִיןְ אַיןְ דַּעַם "מֶלֶכְתַּה פּוֹן טְרָעָרַן".

ニישט אויסלאָן זענען געקומען מיכאעלס אָזְן ווּסְקִין דַעַם יִדְיִישָׂן דָאַזְ-קִיכָּאָט
— סְאַנְטְּשָׂא פָּאַנְטְּשָׂא. דַעַר צַיְל אִיז גְּעוּוֹן אָזְן אַנְדְּעָרַר.

"דאַס דָאַזְ-קִיכָּאָטִישַׁע, טְרוּיְמְעַרְישַׁע, אָוֹאָגְנְטְּרִירְשַׁע שְׁפִיר אָזְן יַעַדְן
מַעֲנְטָשְׁן", זַאְגַּט מִיכְאָעַלְסַ, דַעַר צּוּשְׁוַיְעַר הָאָטַע עַס גַּעֲקָאנְטַע זַעַן אִין זַיְינְעַ גַּעַשְׁתָּאָלְטַן
פּוֹן שִׁימְעַלְעַ סָאַרְאָקְעַר, רָב אלְטָרַ אָזְן אָפִילְ אַין דַעַם בְּדָחַן פּוֹן "בִּינְאָכְטַ אַוְיְפַן
אַלְטַן מַאְרַק".

זַיְכְּעַר אִיז זַיְן בְּנִימְין גְּעוּוֹן דַּוְרְכְּגַעַנוֹמָעַן מִיטְאַ גְּעוּוֹסְעַר מַאְסַ פּוֹן אִירְאָגְנִיעַ:
סַיְיִ בְּנִימְין, סַיְיִ סְעַנְדְּעָרַל, זענען לְעַכְּרָלְעַד אִין זַיְעַר וּוּעַלְטַ-אַוְיְפְּפָאָסְוָגַ, נָאָר
פָּאָר מִיכְאָעַלְסַן אָזְן זַיְן הָרְלָעַכְן פָּאַרְטָנְעַר וּסְקִין, אִיזְוּ וּוּכְטִיקְעַר פּוֹן אַלְצַ גְּעוּוֹן,
דַעַרְטָאָגַן דַעַם טְרוּיְעַר אָזְן אָוּמְבָאָהָאַלְפְּגָנְקִיטַ פּוֹן דַעַם נְאַיוּרְפְּשָׁוֹטַן מַעֲנְטָשַׁ
פּוֹן פָּאָלַק, אִין זַיְן צְוָאָמְעָנְשָׁטוֹיסַ מִיטְאַ דַעַר שְׂוִידְעָלְעָכְעַר וּוּרְקְלְעָכְקִיטַ. "דאַס
אִין דַעַר טֶרָאָגִים פּוֹן אַ-קָּאָנְפְּלִיקַט, צְוִישַׁן גְּרוֹיסַן, נָאָר אָוּמְבָאָהָאַלְפְּגָנְעַם מַעֲנְטָשַׁ
לְעַכְן אִידְעָאַלְיָזַם אָזְן רְעַאַלְן מַעֲנְטָשְׁלָעַכְן פָּרָאָקְטִיצִיזְמַ", שְׁרִיבְטַ נּוֹסִינָאָו.

מִיטְלָעַן, אִין דַי גַּעַשְׁתָּאָלְטַ פּוֹן בְּנִימְין גְּעוּוֹאָרַן קָאָמְפְּלִיצְרִיטָעַר אָזְן דַעַרְהַיְבָעָנָר.

טָאָקַע דַעְרָפְּאָר וּוּרְטַ דַעַר גַּעַבְעָדְקִיעַ, קְבָּצְנִישְׁעַר בְּנִימְין, אִין שְׁפִילְ
פּוֹן מִיכְאָעַלְסַן, פָּאַרְוָאַנְדָלְטַ אִין אָזְן עַקְוָאַלְטִירְטַן זַוְכַּעַר פּוֹן גַּעַשְׁעָעָנִישַׁן, אִין אָזְן
עַנְטוֹזְיאָסַט, וּאָסְ נָעָמַת אִין, צִיְתְּנוֹווֹזַ, דַעַם אַגְּבָלִיקַ פּוֹן אַ-הַלְּדַ.

בְּנִימְין אִין כָּמָעַט אִין שְׁמַאְטָעַ: זַיְן קָאָפְּאָטַע צְעָרִיסַן, דַי הַוִּזְן גַּעַקְיִרְצַטְ
(פּוֹן וּוּלְבָנַעַס קָוּקָן אָרוֹיִסְ דַי אָוְנְטָרְ-הַוִּזְן), דַי פָּאַרְשְׁפִּיצְטַע יַאֲרְמִילְקַע דִּעְקָט
קוּיִם צַוְּזַיְן קָאָפַ, דַעַס גְּרִיבָע טִיכְלַ אָוִיךְ זַיְן הַאַלְדוֹן הָאַרְמָאַנְגִּירַט לְגֻמְרִי נִישְׁטַ
מִיטְ דַי אַיְבָּרִיקַע בְּגַדִּים. זַיְינְעַ רְוִיטַע דְּרִיְיעִיקַע בְּרָעָמָן, דַעַס אַוְיְסְגָעְקָרָאָכְן,
שְׁמָאַלְ-צָעְצִוְיגַן דָאַזְ-קִיכָּאָטַישַׁ בְּעַרְדַּל הַאָבָן בְּאַשְׁאָפָן, וּיְמִיר זַעַן, אָזְן אוּסְעַרְ
לְעַכְקִיטַ, וּאָס דַעְרַנְיַדְעַרְיקַט בְּנִימְינָעַן.

מיכאעלס האט אבער אווי געשלט, איז דיאזיקע אויסערלעבקיט איז
ווײ פֿאַרְשָׁוּוֹנְדָּן פֿאָרְן צוּשְׁוִיעָר. עס האט פֿאַרְכָּאָפֶט בְּנִימִינְס צִילְגְּעוֹנְדְּטְּקִיטִיט,
דעַר קוּם פֿאַרְוּאַרְפָּעֵנָר קָאָפּ מִיט דִּי טְרוּמְעַרְשָׁע אוּגָן, וּזְאָס האָבָן אַרְוִיסִיד
געֻקוּקֶט עַרְגָּעֵץ אִין דַּעַר וּוּיְיט.

דעַר פֿאַטָּאָס פֿוֹן מִיכְאָעַלְסָעָס שְׁפֵיל האט אַרְוִיסְגְּעַרְוָפּ אַצִּיטְעָר: אַיְיךְ
האט זיך געדאָכֶט, אַז דַּעַר אַקְטִיאָר גַּעֲפִינְט זיך אוּפִין רַאנְדָּ פֿוֹן פֿוֹלְקָאָמְעָן
צְנוֹוְפְּשָׁמְעָלֶץ מִיט זַיְן הַעַלְד — מִיט אַזְּאָ טְפָעָר דּוּרְכְּדִיןְגְּלְעָכְקִיטִיט האט
מִיכְאָעַלְסָאַיְבָּעָרְגָּעָבָן דִּי הַאַרְצִיקָּעָגָעָפָּלְן פֿוֹן זַיְן פֿעַרְסָאָנוֹאָשׁ. נַאֲרָ וּוּעָן
מעַן האט זיך בּוֹלְטָעָר אַרְיְינְגְּעַקְּוָקָט אִין זַיְן שְׁפֵיל, האט מעַן דּוּרְשְׁפִּיטָּט, אַז
די גַּעַשְׁטָאָלָט אִיז אַרְוּמְגַעְנוּמָעָן פֿוֹן אַלְיִיכְּטָעָר אַרְאָנִיעָ. דָּאָס אִיז נִישְׁתָּחָווּן
אַבְּאַלְיִידְּקָנְדִּיקָּעָ אַרְאָנִיעָ פֿאָרְ בְּנִימִינְעָן וּוּיְיל דַּעַר אַרְטִיסְטָה האט זיך באַצְוָיגָן
צַו זַיְן פֿעַרְסָאָנוֹאָשׁ וּיְ אַגְּרוּסְטָעָר הַוּמָאָנוֹיסָט.

דעַר אַבְּעַרְפְּלָעְכָּט פֿוֹן פֿאַטָּאָס אַזְּאָ פֿאַרְאָדִיעָ, סְעַנְטִימְעָנְטָ אַזְּאָ אַרְאָנִיעָ,
זַעַנְעָן דּוּרְגָּאָנְגָּעָן צַו אַזְּאָ מְדָרְגָּה, אַזְּאָ שְׁוּעָר גַּעֲוָעָן אַפְּצָוְטִילְן אַיְינְסָ פֿוֹן
דָּאָס אַנְדְּעָרָעָ, נִשְׁתָּחָווּן גַּעַקְּוָקָט אוּפִין טִיפָּן אַזְּאָ קַאְמְפָלְצִירְטָן פֿאַרְטְּרָאָכָט פֿוֹן
מִיכְאָעַלְסָעָס שְׁאָפָּוָגָה זַיְן פֿילְאָפְּשִׁישָׁר אַגְּגָעָלָאָדְּגָנִיקִיטִיט, אַזְּאָ דִּי גַּעַשְׁטָאָלָט פֿוֹן
בְּנִימִינְעָן פֿאָרְבְּלִיבָּן צְוָגְּעָנְגָּלְעָךְ פֿאָרְ דִּי בְּרוּיטָעָמָעָן צוּשְׁוִיעָה, וּיְ אַיְיךְ דַּעַר
מַאְתִּיוֹ פֿוֹן לְעַכְּצָן נַאֲךְ אַוְיסְלִילְיוֹבָגָן.

מעַן האט באַדְאָרָפֶט פֿאַרְמָאָגָן אַזְּאָ גַּעְוָאָלְטִיקָן חֹשָׁ אַזְּאָ חַכְמָה, אַזְּאָ גַּעַפְּיל
פֿוֹן טָקְטָקָ אַזְּאָ מָאָס, וּיְ דָאָס האט פֿאַרְמָאָגָט מִיכְאָעַלְסָ, כְּדִי צַו בְּאַנְעָמָעָן, אַזְּאָ
אַיְין בְּנִימִינְעָן טָאָר נִיט דּוּרְלָאָזָט וּוּרְעָן אַפְּיָלוֹ אַ שָּׁאָטָן פֿוֹן אַוְיסְלָאָכָן, פֿוֹן קָאָרָ
מִיקְרָן, אַט דִּי דְּאַזְּיִקָּעָ ערְנוֹסְטִיקִיט האט צְוָגְּעָבָן בְּנִימִינְעָן, אַיְין דִּי אוּגָן פֿוֹן
צוּשְׁוִיעָה, אַ בָּאוּנְדָּעָן באַדְיִיטָה.

די צּוּוִי גְּרוּסָע יִדְיָשָׁע שְׁוַיְשְׁפִּילָעָר, האָבָן זיך אַפְּט באַנְוָצָט מִיט מִיטְלָעָן
פֿוֹן קָאַנְטְּרָאָסָט אוּפִיךְ דַּעַר בִּינְעָ.

דעַר שְׁפֵיל אוּפִיךְ קָאַנְטְּרָאָסָט אִיז אוּפִיךְ גַּעְוָעָן אַרְיְינְגְּעָפְּרִיט אִין דִּי סְצָעָנִיִּי
שַׁע צְוַיְשְׁנָבָאָצְּיָאָנוֹגָעָן פֿוֹן מִיכְאָעַלְסָ אַזְּאָ וּסְקִין אִין "מְסֻעָת בְּנִימְיָן הַשְּׁלִישִׁי".
בְּנִימְיָן מִיכְאָעַלְסָ אַזְּאָ סְעַנְדְּעָרְלָ-זְוָסְקִין, האָבָן זיך גְּרִינְג אַסְאָצִירְטִיט מִיט דִּי
גַּעַשְׁטָאָלָטִין פֿוֹן סְעַרְוּאַנְטָעָסָס דָּאָזְּ-קִיכָּאָט אַזְּאָ סְאַנְטְּשָׁאָ-פָּאָנְשָׁאָ. דַּעַר קָאַנְטְּרָאָסָט

אי דא געוען בולטער וויל איטלעכער פון די געשטאלטן האט, אויף דער ביגע, געלעבט מיט זיין אויסגעעהאלטעןעם ריטם. מיכאעלס און זוסקין האבן מיט דעם ניט נאר אונטערגעשטראָן זיעדר אַראָקְטּוּר-איינְגְּשָׁאָפְּטָן, נאר — פִּיל ווַיְכִּתְקָעֶר — באַריַּכְעֶרט, דער גענְצֶט אַיִּינְסֶדֶס צוֹוִיטָע.

די פֿאָסְיּוּעַ לאָנְגְּזָאָמָּעַ נָאָטוֹר פֿוֹן סָעַרְדָּעֶרְלָעַן האט אַונְטְּעַרְגְּעַשְׁטָרָאָכָּן די אַקְטִיָּה ווּ אַנְגְּרִיפְּעִירִישִׁקְיִיטַ פֿוֹן בְּנִימִינְעַן. סָעַנְדָּעֶרְלָעַן האט אַיטְלָעֶכְעַן מִינְיוֹת גַּעֲצִימָט דֻּעַם אָמוֹזֵין פֿוֹן אָמְרוֹאִיקְן בְּנִימִין, בְּנִימִין רִיסְטַ וְזַיךְ שְׁטַעְנְדִּיקַ פָּאָרִים, סָעַנְדָּעֶרְלָעַן צִיטַ צְרוּקִיךְ, אָבָעֶר גִּיטַ זִיךְ אַונְטְּעָרָעַ, סּוֹףַ כָּלְ סּוֹףַ, דֻּעַם ווּלְיַןְ פֿוֹן בְּנִימִינְעַן. אַטְ קְוּמָעַ זַיִן, נָאָרָ אַשְׁוּעָרָן הַוְּגַעֲרִיקָן טָאגַ (די לעַצְמָעַ גְּרָאָשָׂנָס האט מעַן פֿוֹן זַיִן אַוּוּקְגַּעְגְּבָעַטַ). אַין דֻּעַר אַרְעָמָעַר אַכְסָנִיה אָוָן וְעַנְעַן גַּעַצְוּגְגָעַן צַוְּ לִיגְזַן זַיִן אוּפְּ קְאַלְטָעַ, נָאַקְעָטָעַ בְּעַנְקַ, צְעַבְּרָאַכְעַנְעַ, אַוְיסְגַּעְמָוְתְּשָׁעַטָּע, לִיגְזַן זַיִן יְעַדְעַר מִיטַ זַיִן קְרָעָכָן. אָפִילּוּ אַין דֻּעַם קְרָעָכָן, שְׁטָרִיכְיָן אַונְטְּעָרָעַ, בִּידְעַ אַקְטִיאָרָן, דַּאס אַינְדְּיוֹידְוּאָלָעַ פֿוֹן זַיְעָרָעַ פְּעַרְסָאַנְזָוָן. סָעַנְדָּעֶרְלָעַלְ צְעַגְיָסְטַ זַיִן אַין אַן אַומְאוּפְּ-הַעֲרָלָעַן "איַיַיַיַי...". בְּנִימִין, אַיְנְגַעְהַאָלְטָן, באַהֲרָשָׁתְ דֻּעַם הַוְּגָעָר אָוָן וּוְיִתְקָאָמַן דַּי גְּלִידָעַר מִיטַ עַטְלָעֶכְעַ אַוְיסְרָוָפָן "אוֹיַיַי...".

בְּנִימִין אַיְנְגַעְהַאָלְטָנִיקִיט אַין אַוִּיסְדְּרִיקָן זַיְנַע אָמְרוֹאִיקָע גַּעֲפִילָן, זַעַעַן מִיר שְׁוֹן אַין דֻּעַר עַרְשָׁטָעַר סְצַעְנָעַ פֿוֹן עַדְשָׁטָן אַקְטָה. אַין שְׁטַעְטָלַ קְוּמָט צַוְּ פָּאָרָן דֻּעַר בִּיכְעָרַ-הַעֲנָדָלָעַר, אַין וּוּלְכָן מִיר דַּעְרָקְעָנָעַן די גַעַשְׁטָאָלַטַ פֿוֹן מַעְנָדְלָעַלְ מַוְכְּרִיסְפִּים. עַר דַּעְרָצִילָטַ די אַרְוּמִיקָע יִדְגָן, צְוּוֹשָׁן וּוּלְכָעַס גַּעֲפִינָט זַיִן אַירְקָבְנִין, זַעַעַן וּוּיְטָעַ לְעַנְדָעַר, זַעַעַן דֻּעַם לְאַנְדָ אַרְץַ יִשְׂרָאֵל אָוָן דֻּעַר הַיְלִיקָעֶר שְׁטָאָטַ יְרוּשָׁלָיִם. בְּנִימִין הַעֲרָטַ זַיִן צַוְּ, עַר וּוּוּרְטַ דּוּרְכְּגַעְנוּמוּןַ פֿוֹן אַגְּוּאַלְטִיקָעֶר אַנְדְּרָעָגָנוּגָה, דַּאֲכָטַ זַיִן בָּאַלְדַ וּוּעַטַ עַר אַרְוִיסְרִירִיעַן זַיִן בָּאַוּוּנְדָרְנוּגָה, אָבָעֶר דֻּעַר אַקְטִיאָר צְוִימָט זַיְנַע גַּעֲפִילָן. זַיִן האָנטַ האָטַ אַרוּמְגַעְנוּמוּן אַדְרָבִיַ שְׁטִיעַנְדִיקָן יִנְגָעָלַע, עַר גְּלָעַטַ רְזָאִיקַ זַיִן האָנטַ עַר לְאַזְטַ אִים נִשְׁתַ אַפְ בֵּין צָוְם עַנְדָעַ פֿוֹן דֻּעַר סְצַעְנָעַ. אַזְוִי גִּיעַן בִּידְעַ אַפְ, תּוֹלְעִינְדִּיקַ זַיִן אַיִּינְסֶדֶס צָוְם אַנְדָרָעַן.

וּוֹי אַ גְּרוּיסְטָר מִיטָעַר פֿוֹן אַוִּיפְדָעַקְן דַּאס פָּאַרְבָּאַרְגָּעָנָע אַיִּינָם וּוּאַרט באַוּוּיְוַת זַיִן מִיכְאָעָלָס אַין דֻּעַר צְוּוּיְטָעַר סְצַעְנָעַ, וּוָסַ קְוּמָט נָאָרָן וּוָס באַשְׁרִיבְעָנָעָר. מִיכְאָעָלָס-בְּנִימִין קְוּמָט אַרוֹסַ אַלְיַין אוּפְ בִּינְעַ, עַר גִּיטַ צַוְּ נָאַעַנְטַ צָוְם צְוּשִׁוּעָר. זַיִן בְּלִיקַ בָּלְאַנְדוּשָׁעַט אָוָן וּוּכְטַ אַין דֻּעַר וּוּיְטַ. מִתְאַמְּלַ לְוּכְטַן אוּפְ זַיְנַע אַוְיְגָן, מִיטַ אַן אַיְנְגַעְהַאָלְטָנָעָר אָוָן דַּאֲךְ אַוְיְגָעַ רְעַגְעָלַר שְׁטִימָעַ בְּרַעְנְגָט עַר אַרוֹסַ :

— ירושלים... ארץ ישראל... את דא... אונטער די אויגן...

זין האנט ציט זיך פאראיס, די פינגער וויבירון אין טאקט פון דער אָר-
קעסטירטער מעלאדייע. זיין איינגעהאלטעןער פֿאַטְאָס, דאס וויבירון פון די
פֿינגער, איבער וועלכע עס פֿינקלען שטרײַלן פון ליכט, גיבן צו אַ טיפּן זיין
די דאַזְאַקְעָס צענען, וואָס ווֹאַקסְט אָוִיס ווי אַ סִימְבָּאָל פון בענקיינט נאָך דעם
איינגעבעם לאָנד, נאָך דעם ליַכְט פון יְרוּשָׁלָיִם.

דאָס היליקע לאָנד, אַיבערגעבען די בענקשאָפַט וַיַּעֲרֹעַ.
געווועָן בְּכָוח אַוּוּקָצָונָעָמָעָן דָּאָס וּוַיְבִּיכְתִּיסְטָעַ. דָּעַם גְּרוּזִין וּוְילִין צָו גַּעֲפִינָּעַן
וּוְעָגָג נֶאֱךָ אַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל הָאָט דָּעַר רַעֲזִישָׁעַר, וּוֹי די אַקְטִיאָרָן, אָנוֹ
טֻרְגַּעַשְׁטָרָאָכוֹן אַיְזָן דָּעַר סְצָעַנָּעַ, וּוֹעַן בְּנִימָיו אַוְן סְעַנְדָּעָרָל פָּאָרְלָאָזָן זַיְעָר
טוֹנְגַּיְאָדוֹקוּקָעַ. זַיְיָ הוֹיְבָן אָז זַיְעָר גָּאנָג "מִיטָּן רַעֲכָתָן פּוֹסָ", מִיטָּן צִיל צָו גַּעֲפִינָּעַן
דאָס הַיְלִיקָעַ לְאָנד אַוְן די רַוִּיטָע יַדְעַלְעַד. אָט בָּאַגְּעַנְגָּעַן זַיְיָ אַפּוּעָר, וּזָאָס
אַקְעָרָט זַיְן פֿעַלְד. בְּנִימָיו שִׁקְטָת סְעַנְדָּעָרָלָעָן צָוּם פּוּעָר זַיְדָעָרָוִיסָן דָּעַם
וּוְעָגָג נֶאֱךָ אַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל. די הַעֲרַלְעַכָּע שְׁפִילָ, גַּעֲמִישָׁט מִיטָּהָמָאָר, אַיְזָן נִישְׁטָ
טַּהַרְתָּן בְּכָוח אַוּוּקָצָונָעָמָעָן דָּאָס וּוַיְבִּיכְתִּיסְטָעַ. דָּעַם גְּרוּזִין וּוְילִין צָו גַּעֲפִינָּעַן

קֹמֶם אֲרוֹסִים מֵיט אָזָא לְשׁוֹן :

= א ניז' זשינע טשעלאוועטשע קודי דאראגא נאר ארצ'ישראל?:

פרעוגט ביז אים. דער פווייד אין צעטומלט, ער פארשטייט ניט וועגן וועלכן "שרולע" מען

— שלא מקע, מאוסקע באטשעל, שROLU — שריט דער פויער — ניע באטשעל.

בנימין לując וויטקידיק איבער, זואס סענדערל קאן זיך מיטן פועל נישט דערידן, זיין אומגעולדן וואקסט. ציענדייק סענדערלען צו זיך שרײיט ער ממש אין אים ארין:

— זאג אים, סענ-דערל שארפער, שארפער איד-ריש ישראל!
אווי עטלעכע מאל חורט זיך איבער דאס-זעלבע און דערביי ווערט אונטער-
געשטראָן און אויסגעשפֿילט דאס ווארט אַרְץ-ישראל, ירושלים, וואס פֿאַרְוּאַנדְלֶט
זיך אין דער הויפט-טעמע פֿון דער פֿאַרְשְׁטְּעָלָג.

דער סוד פֿון מיכאָעלסָס דערפֿאָלָג אין דער רָאֵל פֿון בנימין איי אַוִיך
בָּאַשְׁטָאנְגָּן אַיְן דער פֿוֹלָעָר רְוַאַקִּיט אַוְן גָּאנְצִיקִיט, וואס עַס פֿאַרְמָאָגָן קְלָאַסִּישָׁע
ווערך.

אָוְמְפֿאָרְגָּעָסְלָעָךְ פֿאַרְבְּלִיְּבָט די שְׁפִּיל פֿון בנימין זְסְקִין אַיְן דער רָאֵל
פֿון סְעַנְדְּרָלְ-דִּיְּדָעָנָע.

אַיך האָב גַּהְאָט דאס גְּלִיק אָפְּט צו זַיְן מִיט זְסְקִינְגָּן, שְׁמוּעָסָן אַוְן פִּיל פֿון
אַים צו לעַרְנָעָן. עַר האָט גַּעַשְׁטָאמָט פֿון מִין שְׁטָאָט אַיְן דער לִיטָע, פֿון פָּאָ-
נְיוּוּעָש. מִיר האָבָן אָפְּט דֻּרְמָאָנָט גַּעֲמִינְגָּאָמָע בָּאַקָּאנְטָע, פֿאַסְיְּרוֹנְגָּעָן, קְבָּצָנִים
אַוְן סְתָּהָם שְׁטָעַטְלָשָׁע מְשֻׂגָּעִים.

זְסְקִין אַיְן, אַיְן פּוֹלָן זַיְן פֿון וואָרט, גַּעֲוָעָן אָפְּלָקְסְ-אַרְטִיסְטָ (עַר האָט
אַיך גַּעַטְרָאָגָן דַּעַם אָפְּצִיכְעָלָן טִיטָל — פֿאַלְקְסְ-אַרְטִיסְטָ). די מַעְרָהִיט פֿון זַיְן
שְׁאָפָּן האָט עַר גַּעַשְׁפָּט פֿון זַיְגָע דַּעַרְנוֹרְגָּגָע. זַיְעַנְדִּיק דַּעַר זַיְן פֿון אָשְׁנִידְעָר-
הָאָט עַר שַׁוִּין אַיְן זַיְן קִיבְּדָהִיט אַיְגְּעַזְאָפְּט דאס גַּעַזְאָגָן פֿון דַּעַם טָאָטָנָס בָּאַחַעַל-
פְּעָרָס, זַיְן צְגַעַהְעָרָט צו זַיְעַרְעָ וּוֹיצָן. שְׁפָעַטְעָר אַרְדָּנְטָ עַר שַׁוִּין אַלְיָין אַיְן
פָּאַמְּלִיעַ-אָוֹנוֹתָן, וּוּ עַר טְרָעָט אַרְדָּוָס מִיט אַיְמְתָאָצִיעָס פֿון זַיְגָע שְׁטָעַטְלָשָׁע
בָּאַקָּאנְטָע אַוְן קְרוּבִּים, לִיְעַנְטָ שְׁלוּמְ-עַלְבִּים. זְסְקִין, נַאֲךְ אַלְסָ קִינְדָּה, האָט אָפְּט
פֿאַרְטְּרָעָטָן זַיְן פְּאַטְעָר, דַּעַם מִיגְּלָדָיָן דַּעַר פָּאַנְיְּעוּזְעָשָׂר קְהִילָה, בַּיִּם אַוְיְסְטִילָן
אַרְעָמְלִיעַת נְדָבָות, גַּעַבְנָ הִילָּפָ, אַוְיְפְּקָלְעָרָן וּוּרָ עַס נְוִיטִיקָט זַיְקָ, וּוּרָ פְּאיָין
קְרָאנְק, אַזְוִי אַיְן עַר גַּעַוּאָרָן "אַן אַיְגְּעַנְעָר" בַּיִּי די שְׁטָעַטְלָשָׁע קְבָּצָנִים, וּוּאָס
הָאָבָן אַיְם גַּעַלְאָדָן אַוִיך זַיְעַרְעָ חַתְּנוֹת, בְּרִיתָן אַוְן לוֹוִיסָה. אַוְמָעָטָם האָט מַעַן
גַּעֲזָעָן דַּעַם יְוָגָגָן בְּנִימְקָעָן מִיט זַיְן גַּעַדְכְּטָ-גַּעַקְרִיזְלָטָן קָאָפָּהָאָרָ. עַר האָט
זַיְךְ צְגַעַקְוָקָט צו פֿאַלְקְסְ-מַעְנְטָשָׁן אַוְן פֿאַרְשְׁיְדָעָנָע טִיפָּן, גַּעַלְעָרָט זַיְעַרְעָ
אַיְגְּנָשְׁאָפָּטָן, זַיְעַרְעָ אַרְטְּ רִידְעָן, זַיְעַרְעָ אַרְטְּ גִּינְן, זַעַסְטָ אַוְן פֿאָרָם פֿון אַרְוִיסְבְּרָעָנָגָעָן
פְּרִידְעָן, לִיְדָן, הָאָס אַוְן צָאָרָן. עַר האָט פֿאַרְגָּעַדְעָנָקָט וּוּרְטְּלָעָךְ, לִידְלָעָךְ, קְלָלוֹתָן.
חַכְמָות אַיְגְּנָשְׁאָפָּטָע אַיְן דַּעַר יוֹגָנָט אַיְן די אַרְעָמָע שְׁטָעַטְלָשָׁע קְרִיּוֹן.

אַרְיָף מִינְעָ פְּרָאָגָן צַו אַיְם. וּי אַזְוִי עַר האָט בְּשָׁאָפָּן די אַדְעָר יְעַנְעָ גַּעַשְׁמָאָלָט,
אַרְוִיסְגָּעָפָּוֹנָעָן זַיְגָע כָּאַרְאָקְטָעָרִ-שְׁטְּרִיכָּן, זַיְן אַוְיְסְעָרְלָעְכִּיקִיט, פְּלָעָגָט עַר, כְּמַעַט

שטענדיק, אַרְוִיסְשָׁטָעלְן אלס אַ פֿרְאַטְמָטִיפ פֿוֹן דָעֵר גַעַשְׁפָעַנְגָעַר גַעַשְׁטָאלַט, אַלְעַבְדִּיקְן מַעֲנוֹתְשׁ, וּוֹאַס עַר הַאַט פֶאְגָעַדְעַנְקָט פֿוֹן זַיִן קִינְדְהִיט, פֿוֹן זַיִן שְׁטָעַטְל.

מייך האט תמייד אַינְטָעַרְטִירַט דָעֵר סָוד, וּוֹ אַזְוִי זַוְסְקִין, וּוּלְכָבָר אַיְזָעַזְעַן פִילְּ הַעֲבָרְ פֿוֹן זַיִן פֶאְרְטָנְגָעַר מִיכְאַעַלְס, וּוּרְטַ אַיְן סְעַדְעַרְלַ מִיט אַקָּאָפְ נִידְעַרְקָעַר, וּוּרְטַ פֶאְרוֹאַנְדְלָט אַיְן אַ צְעַפְלָאַסְעַנְגָעַר, רַוְנְדִיקְעַר "יַדְעַנְעַ". זַוְסְקִין, אַיְן סְעַדְעַרְלַ, האט דַעְרְגְרִיבִיכְט דַי פֿוֹלָעַ שְׂוִישְׁפְּלִיעְרִישַׁ אַיבְעַרְגַעְשְׁטָאַלְטַונְג, עַר הַאַט גַעַבְיטַן נִיט נַאַר זַיִן אַוִיסְעַרְלַעְכַן אַוִיסְעַזְעַן, נַאַר זַיִן גַאנְצָעַ אַינְטָעַרְלַעְכַע וּוּלְטַ אַיְזָעַזְעַן אַן אַנְדְעַרְעַ, זַיִן אַרְטַ גַיְינַ מִיט דַי פֶאְרוֹנְדִיקְטַעְבַיְגַלְפִיס, מִיט דַי גַרְוִיסַע הַיְפָטָן, זַיִן וּוּיְבָעַרְישַׁ קָוָל, דַי צְוִויִי גַרְוִיסַע, קִילְעַכְבַדְיקָעַ, נַאַיוּוּ אַוְיגַן, זַיִן גַוְטוּמְטִיקְעַר רַוְנְדִיקְעַר גַעַזְיכְט "בָאַצְירַטַט" מִיט בָהָאַרְטַעְבָרְאַזְוקָעַס, דָעֵר הַאַלְבְ-שְׁמִיכָל, וּוֹאַס האט נִיט פֶאְרְלָאַזְט זַיִן פְנִים, דַאַס אַלְעַזְעַטְהַאַט גַעַמְאַכְט אַוְמְגָלוּבְלַעַעַ, אֹזְ פָאַר אַיְיךְ גַעַפְינַט זַיִךְ דָעֵר הוּיְכָעַר, בָרְיְטַעְטַר אֹזְוִי גַוְטְ-בָאַקְאַנְטַעְרַ זַוְסְקִין.

אוֹףְ מַיִן פְרָאָגָעַ צַוְ אַיִם, וּוֹ אַזְוִי עַר הַאַט גַעַרְבָעַט אַיְבָעַר סְעַדְעַרְלַעַעַן, וּוֹ אַזְוִי עַר אַיְזָעַזְעַן צַוְ דַעַם גַלְעַנְגְדִיקָעַ רַעַזְלָתָטָט אַיְן דָעֵר רַאַל, הַאַבְאַיְיךְ בָאַקְוּמוּן זַיִן עַנְטָפָעַר :

— אַיְיךְ קָאַן דִיר גַעַנְיִ נִיט זַגְאנְ... אַיְיךְ שְׁפִיר, קָוְדָם כָל, דַי דָאַל אַיְן זַיִךְ... דַי אַינְטָוְאַיצְיַע פֶאְרְגָעַמְט אַ וּוִיכְטִיקְן אַרְטַ אַיְן מַיִן אַרְבָעַט. נִיט אַלְעַזְעַט זַיִךְ אַיְן דָעֵר קָוְנָסָט אַוְן אַיְבָעַרְהוּיְפָט אַיְן אַונְדוּעַרְעַר, דַעְרְקָלְעַרְן. — עַר הַאַט אַיְצַט גַעַקְוּט אַן אַ זַיִיט, מִיטְאַמְלָאַ אַוִיפְגַעַשְׁפְּרוֹנוֹגָעַן, שְׁטַאַרְקַ דַעְרְפְּרִיטַ, אַגְעַהוִיכְבַן רִידְזַן שְׁנָעַל, וּוֹ עַר וּוֹאַלְטַ גַעַוְועַן בָאַגְרְגָעַצְט אַיְן צִיְיט אַן מַוְן בָאַוְוִיזְן אַלְעַזְעַט אַרְוִיסְרָעַזְן — גַעַדְעַנְקָסְט, אַיְן פָאַנְיְעוּוֹזָש אַיְזָעַזְעַן אַן אַיְזְוַאַשְׁטִישַׁ (פְרָמָאַזְעַט), וּוּלְכָבָר אַיְזָעַזְעַן גַעַשְׁטָאַגְעַן נִעְבָּן אַיְזְוַנְגְעַפְט פֿוֹן גַבְירַ בָזָק. וּוּינְטָעַרְ-צִיְיט אַיְזָעַזְעַט עַר גַעַשְׁטָאַגְעַן מִיט זַיִן דָאַרְ פֶעְרְדָל אַוְן שְׁלִיטָל אַוְן גַעַוְואַרְט אַוְיתַ אַ "יַאֲזֹעַ". עַר הַאַט פֶאְרְמָאַגְט קְרוּמָעַ פִיס, עַר אַיְזָעַזְעַט גַעַגְגָעַן, נַאַר, וּוֹ זַיִךְ גַעַקְיִיקְלַט ; פֿוֹן וּוּיְטָנָס הַאַט מַעַן גַעַמְיִינְט, אֹז סְגִיְיט אַ יַדְעַנְעַ, וּוּינְטָעַרְ, אַיְן פֶאְרְאַסְטִיקַע נִעְכָט, פְלָגָט עַר זַיִךְ וּוּאַרְעַמְעַן מִיט פֶאְרְוָאַרְפָן דַי הַעֲנָט אַוְנְטָעַר דַי פֶאְכָוּעַס אַוְן צְוָרִיקַ, דַעְרְבִי זַיִעַר קָאַמִישַׁ אַוְנְטָעַרְגַעְשְׁפְּרוֹנוֹגָעַן. (זַוְסְקִין הַאַט עַס מִיר אַילְוְסְטִירְט). דָעֵר דַאְזְיִיקְעַר אַיְזְוַאַשְׁטִישַׁ אַיְזָעַזְעַט גַעַגְעַבְן דַעַם רִיכְטִיקְן גַעַדְאַנְקָבִי מִינְיַן אַרְבָעַט אַיְבָעַר סְעַדְעַרְלַעַעַן. עַס הַאַט מִיר גַעַגְעַבְן דַעַם רִיכְטִיקְן שְׁטוֹוִיס צַוְ בִּיטְן מַיִן אַוִיסְעַרְלַעְכְקִיט. מִיט דַי רַוְנְדִיקְעַ אַוִיסְגַעְקְרִימְטַע פִיס הַאַב אַיְיךְ

דערגריניכט וואס כ' בין געווואָרַן נידרייקער פון מײַן פֿאָרטְנֶער, צוּוִיִּיטְנֶס —
וּוֹבְּעֵרִישׁ. יָאָ, דָּאָס אַיבְּעָרִיקָע אַיז שְׂוִין גַּעֲקוּמָעַן פָּוּן זַיְךְ. אַיז בְּעַרְלִין, בְּעַת
אָונְדוּעָרָעַ גַּאַסְטְּרִיאָלָן, פְּלָעַגְטַּס אַפְּט אַרְיִינְקָומָעַן צָו מִיר מַאֲסִיסִי, עַד הַאֲטַּבָּאָזְנַבְּזָה
וּוֹנְדַּעַרְטַּס מִין אַיבְּעָרְגַּעַשְׁטָאַלְטוֹנוֹג אַיז סְעַנְדְּעַרְלָעַן. מִיר הַאֲטַּבָּאָזְנַבְּזָה
עַר וּוֹאָלָט אוּיךְ גַּעֲוָאָלָט שְׁפִּילְזָן מִין סְעַנְדְּעַרְלָעַן. — פְּלָצִים, וּיְךְ וּוֹאָלָט זַיְךְ
עַפְּעַס דְּעַרְמָאנָט. צְוַגְּעַבְּן — יָאָ, כִּיהָאָב פְּאָרְגָּעָן, גַּעַדְעַנְקָסְט "גִּימְפָּל דָּעַם
קְרָאַצְעָרָה", דָּעַם שְׁטַעַלְשָׁן מַשְׁוֹגְעַנְעָם, דָּעַם שְׁטַעַנְדִּיק פְּרִילְעָכָן, אוּיךְ בַּיְּ אִים
הַאֲבָאָזְנַבְּזָה פָּאָר דָּעַר גַּעַשְׁטָאַלָּט.

כִּיהָאָב מִיר דְּעַרְמָאנָט דָּעַם קְרוּמָעַן אַיזוּאַשְׁטְּשִׁיק, דָּעַם מַשְׁוֹגְעַנְעָם "גִּימְפָּל
דָּעַם קְרָאַצְעָרָה", וָאָס אַיז אַן וּוֹנְטַעַרְטָעַג גַּעַנְגַּעַנְעָם מִיט אַ צְּעָלָאָזְטָה הַעֲמָד אַן
גַּעַטְרָאָגָן אַן אַיזוּרְגָּעָם קְרָאַצְעָרָה, וּיְךְ לְאַנְגָּעָן גַּאֲפָל, וָאָס עַר פְּלָעַגְט, פָּוּן
צִיְּתָן צָו צִיְּתָן. אַרְיִינְשְׁטָעַקְן הַיְּנְטָעַרְן קָאַלְגָּעָר.

פְּאָרְשְׁטִיטִיט זַיְךְ, דִּי אַלְעַ פְּרָאַטְאִיטְפָּוּן זַעַנְעָן בְּלוּוּן גַּעַוְוָעַן דְּעַטְאָלָן פָּאָר דָּעַר
גַּעַשְׁטָאַלָּט, הַאֲבָן גַּעַדְינָט וּיְךְ דָּעַר אַוִּיסְגָּאָנְגָּס-פּוֹנְקָט פָּאָרָן גְּרוּיסָן בִּינְעַקְיִינְסְּטָלָעָר
זַוְּסִיקָּן, וּוֹלְכָעָר הַאֲטַּבָּאָזְנַבְּזָה זַיְיךְ פְּאָרְשִׁיטְפָּט, טָאָגְ-טָעַגְלָעָר גַּעַאַרְבָּעָט אַיבְּעָר זַיְנָעָן
פְּעַרְסָאַנְגָּזָוָן.

סְעַנְדְּעַרְלָעַל — זַוְּסִיקָּס עַרְשְׁטָעָר אַרְוִיסְגָּאָנְגָּס אַוִּיפָּחָדָה דָּעַר בִּינָעָן, אַיז גַּעַוְוָעַן
פְּאָרְפּוֹלֶט מִיט אַבְּאוֹנְדָעָר נָאַאוּוִיטְפָּעָט אַן לִירִישְׁקִיטָה. מִיר זַעַנְעָן וּיְךְ דִּי קִינְדָעָר
שְׁפִּילְזָן מִיטָּן טְשֻׁעָקָאָוֹן סְעַנְדְּעַרְלָעַן, טְרִיאָבָן אַיבְּעָר אַים קָאַטְאָוָעָס, צִיעָן אַים
פָּאָרְדִּי פָּאָלָעָס, קְרָאָצָן אַים אַיז סְעַנְדְּעַרְלָעַל אַ צְּוֹפְּרִידְעַנְעָר צְוַיְשָׁן זַיְיךְ וּיְךְ לְאַיְינָן
אַקְינָה, חֹורֶת אַיבְּעָר זַיְיךְ עַרְשְׁטָעָר רַעַפְּלִיק "סְאָרָא דָאָגָה כִּיהָאָב, זָאָלָן זַיְיךְ מִיךְ
קְרָאָצָן".

עַנְלָעַד הַאֲטַּבָּאָזְנַבְּזָה זַיְךְ בָּאַצְוִיגָּן צָו דִּי שְׁטִיפְּעַדְיִישָׁע יִינְגְּלָעָךְ דָּעַר פָּאַנְיְ�עוּוּזְשָׁעָר
גִּימְפָּל. עַד הַאֲטַּבָּאָזְנַבְּזָה זַיְךְ גַּעַלְאָזָט מִיט אַים שְׁפִּילְזָן אַן אַפְּטָאַלְיִינְס אַרְוִיס אַין טָאָנָץ
מִיט חֶבְרָה.

דָּאָס אַינְפָּאַנְטִילָּעַ הַאֲטַּבָּאָזְנַבְּזָה אַין זַוְּסִיקָּנְס סְעַנְדְּעַרְלָעַל מִיט זַיְנָעָן
סְפָּעַצְיִישָׁ-אַוִּיסְגָּאָנְגָּס פִּיס אַן דָּאַכְּיִיטִישָׁן הַוְּלָךְ. אַיז דָּעַר בָּאַקְאַנְטָעָר סְצַעְנָעָן
פָּוּן חֶלְום, בָּרִינְגָּט אַרְוִיס סְעַנְדְּעַרְלָעַל זַיְיךְ בָּאַוְּנוֹנְדָעָרְנוֹג דָוְרָךְ דָּעַם, וָאָס עַר
שְׁפָרְנִיגָּט, וּיְךְ לְאַיְינָה, פָּוּן אַיז בָּעַנְקָל אַוְּפָנְצְוִיִּיטָן. דִּי דָּאַזְיִיקָּעָ "שְׁפָרְנִיגָּעָנְדִּיקָּעָ"

באווננדערונג און מורה ביים דערשיינען פון לינדווארם איז בי אם געווען איזו גראיט, איז זי האט פארקאפט, אפילו, דעם אינגעהאלטעןעם בנימיין, וועלכער באראיאקט זיין סענדערלען: "האָב קײַן מורה סענדערל, דאס איז דאָך אַ יידישער לינדווארם, ער טשעפעט קײַנען ניט".

זוסקין סענדערל האט אַרְוִיסְגָּוּרֶפָּן ניט נאָר געלעכטער און לירישן שמייכל, נאָר טרייער און מיטגעפֿיל, פֿאָר פֿיל באַליידיקטּ און באָגרענצעטּ, וואָס די צייט פון נויט און פֿינְן האט באַשאָפּן.

* * *

"מעסות בנימיין השלישי" איז געווארן דער טריומף פון דעם ריעושיסער גראאנאָוסקי. די פֿאָרְשְׁטָעָלָוּגָן האָבּן באַוּנְדָּעָרָט ניט נאָר יִדִּישׁ צוּשְׁוֵיעַר, נאָר איז דער גָּאָנְגָּעָן, מיט אַיר פֿאָלְקְסְטִימְלְעָכְרָן פֿאָרָם אָוּן אַינְהָאָלָט, צוּ צוּשְׁוֵיעַר, וואָס האָבּן ניט פֿאָרְשְׁטָאָנָעָן יִדִּישׁ. צוֹוָאנְצִיךְ יָאָר, האט דער טעאָטָעָר פֿאָרְהִיטּ וואָס זיינְנָאָן ניט פֿאָרְשְׁטָאָנָעָן יִדִּישׁ. זַי אַיְזָן גָּעוּעָן באַלְיבָּט בַּיְּ דַּי אַקְטִיאָרָן, וואָס האָבּן אַיְזָן גַּעַשְׁפִּילְט אָוּן אַיְלְעָכָע פֿאָרְשְׁטָעָלָוּגָן אַיְזָן גָּעוּעָן פֿאָר זַי אַיְזָטָובּ. מעָן האט עַס גַּעַשְׁפִּירָט אַיְזָן דַּי הַגְּנַטְּרָקְוִילְסָן, אַיְזָן דַּי גְּרִיםְ צִימָעָרָן, אַיְזָן דער אלְגָּמִינְגָּעָר הַיְּלִיקָעָר פֿרִידָן אַיְזָן דַּעֲרוֹהִיבְּנָקִיטָן.

"מעסות בנימיין השלישי" איז באָשְׁעָרָת גָּעוּעָן צוּ ווּעָרָן די לעַצְטָע אַוְיפּ פֿירָונָג פון גְּרָאָנְאָוָסְקִין אַיְזָן מַאְסְקּוּוּעָר יִדִּישׁן טַעַטָּעָר. נאָך דער אוּפְּפִירָונָג פֿאָרָט אַרְוִיס דער טַעַטָּעָר קִיְּן אַוְיסְלָאָנד אוּפּ גַּאֲסְטָרָאָלָן, פֿוּנוֹאָנָעָן גְּרָאָנְאָוָסְקִי קָעָרָט זַיְך מַעַר נִיט צּוּרִיק אָוּן פֿאָרְבִּילִיבָּט אַיְזָרָאָפּּעָ.

גרָאָנְאָוָסְקִי האט מיט דער מַאְס פָּוּן אַ גְּרוּיסְן מִיסְטָעָר אַרְוִיסְגָּבְּרָאָכְט אַיְזָן "מעסות בנימיין השלישי" די האָרְמָאָנִיעָן פָּוּן שְׁפִּיל, מִיחְאָנְסְצָעָן, מוֹזִיק, מַאְלָעָרִי אָוּן לִיכְטָן. אלְצִיְּן האט מִיטְגָּעוּוּרִיקָט אַיְזָן דער גַּעַהְעִירִיקָעָר פֿרָאָפְּאָרָץ דַּעֲרָגְעַנְגְּדִיךְ אַיְינָס דַּאֲס צְוִוִּיטָע אַיְזָן צְוָאָמָעָן באַשָּׁאָפּּן אַ גְּרוּיסְ סְצָעְנִישׁ ווּעְרָק. אַיְזָן דער גַּעַשְׁכְּטָעָר פָּוּן מַאְדָעָרָנָעָם יִדִּישׁן טַעַטָּעָר אַיְזָן שְׁוּעָר צוּ גַּעַפְּיָנָעָן אַ עַנְלָעָכָע פֿאָרְשְׁטָעָלָוּגָן, וואָס זַאְל שְׂטִינוֹ אַוְיפּ דער קִנְסְטְּלָעִירִישָׁר הוֹיךְ זַי "מעסות בנימיין השלישי".

צארט און שפילעווודייק, ליריש און טרויעריך, נאיאו-זוניק מיט הומאל איז געוען די מוזיק פון ליב פולווער. דער צושויער האט ניט געלאנט פאר בלייבן גלייגלטיך צו פולווערס ניגונים צו בנימינס און סענדערלט מארש. צו דער מוזיקאלישער עקוואטיך פון חלום, צו דער אילוסטראציע פון מארק. דער צושויער איז מיטגערטן געוואוּן פון דער מעלאדייע, האט געשפראט איר רייטם, איר הארצקייט. פולווערט מוזיק האט באוירקט די אקטיאַרָן, פראוואצ'רט די אויפריכטיקע געפֿילְן און איבערלעבעונגָן און מיט דעם מיטגעוּוּירקט צו באשפֿן די יידישלעך-לייריש אטמאָספֿער פון דער פֿאַרְשְׁטְּעָלָנְג.

אומפֿאָרגעסלעך בליבט די מאָלערישען, פֿאָרְבִּיךְע און אָזֶוּי באָחָנְטָע וועלט פון קינסטער ראנבערט פֿאָלָק, וואָס האט אויפֿגָעְבוּיט און באָלעְבָּט דאס שטעטל, די קְרוּמָע הייער, טִיכִּין, פֿעלְדָעָר, טִיפֵּן, רְעָאָל און פֿאָנְטָאָסְטִישָׁע, די קוּפְּעָרִ זָוּן אָזֶן צַעֲשְׁמִיכְלָטָע לבָנָה, דעם לִינְדוֹאָרָם אָזֶן דעם בלויין סְמְבָטְיוֹן, פֿאָלָק וועלט אָזֶן גַּעַוּעַן סְטִילְזִוְּרָט באָדִינְגְּלָעָר אָזֶן אָזֶוּי יִדְישְׁלָעָך, דְּרוּכְּגָעְזָאָפָט מיט דער יִדְישָׁעָר פֿאָנְטָאָזִיָּע אָזֶן פֿאָלְקָלָאָר, מִיטָּן יִדְישָׁן טְרוּוֹים אָזֶן צָעָר. רְאָבָעָרְט פֿאָלָק האט, ווי אַין זִין צִיְּתָמָאָרָק שָׂאָגָּאָל, באָוִירְקָט די שְׁפִּיל אָזֶן די פֿאָרְ קְעָרְפְּעָרְוָנְג פון די פֿעָרְסְּאָנָאָזָן.

אט דער שעפֿערישער צְנוּוּפְּקָוּם פון אלעְקָסְאָנְדָעָר גְּרוּאָנָאָסְקִי, שלמה מיכאָלָס, בנימין זְסָקִין מִיטָּן קְאָמְפָאָזִיטָאָר לִיב פֿולְוָעָר אָזֶן מאָלָעָר רְאָבָעָרְט פֿאָלָק, האט גַּעַרְאָכָט צו דעם גַּלְעַנְצְּנָדִיקָן רְעוּלְטָאָט פון דער אויפֿרְיְרָוּנְג "מִסְעוֹת בְּנֵיַם הַשְּׁלִישִׁי". עַס האָבָן זִיךְ פֿאָרְגָּעְדָּעָנְקָט אַיְן פֿאָרְשִׁידְעָנָע פֿעָרָסָאָז נָאָזָן די אַקְטִיאָרָן: שְׂרָה רְאָטְבּוּם, פֿינְקָעְלְקָרוּטָם, שִׂידְלָא, גַּעַרְטָגָעָר, נָעִי, כָּאָזָק, רְאָגָּאָלָעָר, רָאָם, מִינְקָאָזָא.

דעם צושויער האט זִיךְ אַיְבָּרְגָּעָגָעָבָן דאס פֿאָעְטִישָׁע, דְּעַרְהְוִיבְּעָנָע, דער מיטיליד צום מענטשָׁן, וואָס טְרוּוּמָט אָזֶן לִידְט. דער טְעָאָטָעָר אַיְן נִיט צַוְּגָעָגָעָנָעָן מיט דער מָאָס פון דער "כִּישְׁפָּמָאָכְעָרִין" ד. ה. משְׁפָטָן אָן רְחָמָנוֹת. די שעפֿער פון דער אויפֿרְיְרָוּנְג, האָבָן בַּיְת אָוִיסְגָּעָלָאָכָט אָזֶן אַרְאָפְּגָעָרִיסָן, נָאָר אַרְוִיסְגָּעָרָאָכָט דעם גַּעַדְאָנָק, אֹזֶן נִיט דער יִד אַיְן שְׁוְלִידִיק אַיְן זִינְעָ לִידְן, נָאָר די שְׁוּעָרָעָ אַוְיסְעָרְלָעָכָע באָדִינְגְּנוּנָעָן, וּוּלְכָע באָגְרָעְנוּנָעָן, פֿאָרְקְּרִיפְּלָעָן אָזֶן פֿאָרְדְּלָוָתָן זִין וועלט, זִין לעַבָּן. דער פֿאָר — זִין אַיְבְּקָעָר דְּרָאָנָג צו אַוְיסְלִיזְוָג אָזֶן באָפְּרִיאָנוֹג פון זִינְעָ לִידְן, אַדרְאָנָג וואָס לעַבָּט אַיְן יִדְן טְוִיזְנְטָעָר יָאָרָן.

"מסעות בנימין השלישי" איז לאנגע יארן געווען די קרוין אין דער קונסט פון מאסקוועד יידישן טעאטער. איר נאציאנאלאָ פאָס און נאציאנאלאָר אַנְהָאַלְט האָבָּן באָוִוִּיךְט דעם ווַיְתַעֲרֵדְקָוּן שֻׁפְּעַרְיִשְׁן ווּגְ פָּוּן טַעַטָּר, כָּאַטְשׁ וּלְטָן האָט עֶרְ פָּאַרְמָאָגָט. די מַעְגָּלָכְיִיטָּס עַס אַרְוִיסְצָוָזָגָן מִיט אֹזָא אָפְּגָנָעָר אוּפְּ-רִיכְטִיקִיטָּן אַוְן האָלָצִיקִיטָּן ווּזְ אַינְ דָּעָר פָּאַרְשְׁטָעַלְוָגָן.

ערשות מיט צען יאָרְ שַׁפְּעַטָּר, ווּעַט מִיכְאָלָס אַינְ זַיְנָע אַוְיפְּפִירְנוּגָעָן פָּוּן האָלְקִינְס "שְׁוֹלְמִית" אַוְן "ברְ-כּוֹכְבָּא", ווִידָעָר אַרְוִיסְהִיבָּן אַוְן בָּאַזְינְגָעָן יִדְיִישָׁ גְּבוּרָה אַוְן לִיבָּעָ צָו אַרְצִ-יְשָׂרָאֵל. אַבָּעָר די פָּאַרְשְׁטָעַלְוָגָעָן האָבָּן נִיט דָּעַרְגִּיכְכָּט דעם קִינְסְטָלְעַרְיִשְׁן נִיוֹא, ווָאָס עַס האָט פָּאַרְמָאָגָט "מסעות בנימין השלישי".
זַיְעָר לְעַבְּנָסְ-זְדוּעָר אַיְזָן דָּעַרְבִּעְרָגָעָן אַוְן פָּאַרְבִּיגִיגִיעַנְדִּיקָעָר.

לאָנָגָע יָאָרְן האָט דָּעָר טַעַטָּר אַפְּיִישִׁרְטָ גְּרָאנָאָוּסְקִים אַוְיפְּפִירְנוּגָעָן פָּוּן "מסעות בנימין השלישי". יַעֲדָעָט מָאֵל האָבָּן דעם צַוְּשִׁיעַרְ-זָאֵל פָּאַרְפּוֹלֶט מאָסְקוּעָר, מִינְסְקָעָר, קִיעְוּעָר, אַדְעָסָעָר אַוְן לְעַנְגְּגָרָאָדָעָר יִדְן, פָּאָר וּלְכָעָר די פָּאָר שְׁטָעַלְוָגָע אַיְזָן גְּעוּעָן אַוְן יִסְמְטוּבְּדִיקָעָר נְחַתְּ-דָרָוָה אַוְן אַטְפִּעְעָאָרְלְעַבְּוָגָן.

**דוד בערגעַלסָּאנָם
„דעַר טויבעַר.“**

נאר דער אויפפирונג פון "מסעות בנימין השלישי" פארט דער מאס-
קווער יידישער טעэтער קיון מערב-איידראפע. וועגן די גאסטראל-יארן אין
אויסלאנד האט מען זעלטן דערמאנט. דאס איז געווען נישט דערפאָר וויל די
פארשטעלונגען האבן נישט אויסגענומען, פאָרקרערט, די מערב-פֿרעַס איז געווען
פול מיט ליב און באֲגִיסְטֶרְוָונְג פֿאָרְן טַעַטָּעֵר. די פֿרַעַס ווי דער צְשֻׁוּעָר
האָבן מיט התפעלות אויגענומען "ביינאָכְט אַלְטָן מַאְרָק", (דאס 200.000)
גרויסע געווענס), "די כִּישְׁוּפְמָאָכְעָרִין" און באָזְונְדָּעָרָס "מסעות בנימין השלישי",
זוי האָבן אַפְּגָעָם עַרְקָט דאס נִיעָ, אַרְגִּינְגָּלָעָן אַין דער דָּאַיקָּעָר קוֹנָסְט. די סִיבָּה
פֿוֹן פֿאָרְשָׁוּיְגָן די גָּאַסְטָרָלָן אַין באַשְׁטָאָנְגָּעָן אַין דַּעַם, ווּאַס אַין אוַיסְלָאַנד אַין
פֿאָרְבְּלִיבָּן דער שַׁעַפְּרָע אַון קוֹנְסְטְ-לִילְיָטָעָר, אַלְעָקְסָאַנְדָּעָר גְּרָאנָאָסְקִי, וועגן וועלכָן
מען האָט אוַיסְגָּעָמִיטָן צּוֹ רִידִּין. אַון אוּבָּר מען האָט שְׂוִין יָאָ דַּעַרְמָאַנט זִין נָאָמָעָן
איַן עַס גְּעוּעָן לְגַנְגָּי.

איַן דער דָּאַיקָּעָר צִיְּתָה האָט דער שְׂרִיט פֿוֹן ווּלְזָן פֿאָרְבְּלִיבָּן אַין אוַיסְלָאַנד
אוַיסְגָּעָרְפָּן אַ בהלה אַון פֿאָרְלָאָרְנְקִיט. מען האָט גַּעֲפָרוֹוֹת גְּרָאנָאָסְקִין אַיבָּעָרָד
צִיְּגָן, אַיבָּעָרְדִּיְדָן אַבעָר אַן רַעֲוָלְטָמָט. ער האָט אלְץ גַּעֲטָעָהָט, אַזְּ פֿרִיְּ שָׁאָפָּעָ.
קָאָן עַד נָאָר אַין אוַיסְלָאַנד אַון אוּזִין באַשְׁלָוָס אַין אַן עַנְגָּלִיטִיקָּעָר.

דעַרְשָׁלָאָגָן אַון פֿאָרְיְהָמָט קָעָרְן זִיךְּ דִּי שְׁוַיְשְׁפִּילְעָר צְוִירִיק קִיְּן מַאְסְקָוָעָ.

טַאָקָע פֿוֹן יָעָנָעָר צִיְּתָה האָט מען אוַיסְגָּעָמִיטָן דַּעַרְמָאַנטָן דַּעַם נָאָמָעָן גְּרָאָז
נָאָסְקִי. ער אַין גְּעוּוֹאָרָן פֿאָרְעָכָנְט פֿאָר אַ פֿאָלִיט-עַמִּיגְרָאָנְט, אַ פֿיְינְט, אַ פֿאָרְעָעָד
טָעָר. זִין קוֹנְסְט אַין גְּעוּוֹאָרָן אַיבָּעָרְגָּעָאָצָט אַון דַּעַרְקָלְעָרָט פֿאָר שַׁעַדְלָעָר. ער
איַן פֿאָרְשָׁרִיגָּן גְּעוּוֹאָרָן ווי אַ פֿאָרְמָאָלִיסְט אַון בּוֹרוֹזְוֹאָזָעָר עַסְטָעָט, וּוּלְכָעָר האָט
פֿאָרְפִּירָט דַּעַם טַעַטָּעָר אוּפְּפֿרְעָמְדָע, ער סָאוּיְעָטִישָׁעָר קוֹנָסְט, וועגן. גְּרָאָז
נָאָסְקִי אַין גְּעוּוֹאָרָן באַשְׁולְדִּיקָט אַין באַוּוֹסְטוּינִיקָן אַפְּרִיסְטָן דַּעַם יִדְיִישָׁן טַעַטָּעָר
פֿוֹן דַּעַר סָאוּיְעָטִישָׁעָר טַעַמְאָטִיק, פֿוֹן דַּעַם סָאַצְיָאָלִיסְטִישָׁן רַעֲלִיּוֹם. אַין יָעָנָעָר
צִיְּתָה אַין פֿאָרְשָׁוּוֹנְדָן זִין נָאָמָעָן פֿוֹן דִּי טַעַטָּעָר-אָפִישָׁן, פֿרָאָגְרָאָמָעָן, רַעֲצָנְזִיעָס,
כָּאַטְשָׁ זִינְעָר אוַיפֿפִּירְוָנְגָעָן וּוּעָרָן וּוּיְטָעָר גַּעַשְׁפִּילְט.

אין דער משפה יידישע אקטיאָרַן האט מען אלעקסאנדער גראָנאָוּסְקִין דערמאָנט שטילערהייט מיט ליבע און אַנְעָרְקָעְנוֹנְג. ער האט פֿאָרגּוּזְעַצְט זיין לעבען איז זינע אַרְיֶפְּפִירְוּגְּגָעָן, אַינְעָם שְׁפֵּיל פֿוֹן זִינְעָ שְׁילְעָר, וּאַסְמָּה אַבְּוֹן דּוּרְצִיְּלָט וּסְאַשְׂאָאַ (אלעקסאנדער) האט גּוּבוּיט אַ בְּילְד אַין אַ פֿאָרְשְׁטָעְלוֹנְג, האט אוּסְגּוּטְיִיטְשַׁט וּזְוּ צְוּ פֿאָרְקָעְרְפָּעָרְן אַ פֿעְרְסָאָנוֹשׁ. ער אַיְזָן לְגַנְגָּיָר אַרְבָּלִיבָּן דער אוּטְאִרְיִיטְעַט מיט וּעֲמַעַנְסִים יְרוּשָׁה מען האט שְׁטָאַלְצִירְט.

ニישט ליבט איז אַנְגְּעָקוּמָעַן די אַפְּיצְיְּלָע אַינְסְטָאַנְצָן צָו פּוּעָלָן, אַז דער יִדְּישָׁע טְעַטְּעָר זָאָל אַיְבָּרְעִיסְּן מִיט דַּעַר קְוֹנְסְּט, וּאַס גְּרָאָנְאָוּסְּקִין האט אַיְנָה גּוּפְּלָאַנְצָט אַין מַשְׁךְ פֿוֹן אַרְאָן אַזְּן וּאַס האט אַיְם דּוּרְפְּרִיט צָו אַזְּינָע שְׁעַדְעוּרְעָן, וּזְוּ "בִּינְאָכָט אַוְיפְּן אַלְטָן מַאְרָק" אַזְּן "מְסֻוּות בְּנִימִין הַשְּׁלִישִׁי". עַס האט זִיךְּר אַרְוִיסְגּוּווֹזָן פֿאָר אַוְמְעָגְלָעָץ אַוְעַקְצּוֹנְעָמָעָן זִיךְּר אַיְנְפָלוֹס, זִיךְּר לְעָרָע, זִיךְּר מַעַטָּאָד פֿוֹן אַרְבָּעַט אַיְבָּר אַגְּשְׁטָאַלְט.

די אַפְּיצְיְּלָע קְרִיטִיקָעַר האַבָּוּן גְּעַרְוָפָן דַּעַם יִדְּישָׁן טְעַטְּעָר זִיךְּר אַרְיִינְצִיּוֹן פְּאַסְמָן אַין די אַנְגְּעָנוּמָעָן אַלְעָמִינָעַ רְאַמְּמָעַן פֿוֹן סָאַצְיְּאַלְיִיסְטִישָׁן רְעַאְלִיּוֹם. די הַוּפְּטְּפָאַדְעָרְנוֹג אַיז גְּעוּוֹן צָו פֿאָרְעָנְדִּיקָן, נַאֲךְ צְוּוּלָּף יָאָר אַקְטָאַבָּרְרְעָוָאָז לְצִיעָּר, מִיט דַּעַר פֿרְאַקְטִיק פֿוֹן אַפְּשְׁוִיגְלָעָן אוּף דַּעַר בִּינְעָן בְּלִיוֹן די פֿאָרְגָּאָנָה גְּעַנְהִיטָּה פֿוֹן יִדְּישָׁן פְּאָלָק. שְׁוֹין צִיִּית האַבָּוּן גְּעַשְׁרִיבָּן די צִיְּתוֹנְגָּעָן, אַז דַּעַר יִדְּישָׁר טְעַטְּעָר זָאָל זִיךְּר אַוְיסְדְּרִיעָן מִיטָּן פְּנִים צָו דַּעַר סָאוּוּעִיטִישָׁר וּוּרִיקָּד לְעַכְקִים, צָו דַּעַר טְעַמְּאָטִיק פֿוֹן הַיִּינְט. שְׁוֹין צִיִּית אַרְוִיסְצּוּבְּרָעְנָגָעָן אוּף דַּעַר בִּינְעָן די עַנְדָעָרְנוֹגָעָן, וּאַס די רְעוּאַלְצִיעָּה האט אַרְיִינְגְּעַבְּרָאָכָּט אַנְעָם לעַבְּנָה פֿוֹן די זְעַלְבָּעָ יִדְּישָׁע מַאְסָן, וּוּלְכָעָ מעַן האט פְּרִיעָר אַוְיסְגּוּשְׁפָּאָט, וּזְוּ אַין "די כִּישְׁוּפְמַאְכָּעָרִין" אַזְּן שְׁפָעְטָעָר אַרְוִיסְגּוּבְּרָאָכָּט מִיט באַדוּיעָר אַזְּן מִיטְגָּפְּלִיל וּזְוּ אַין "מְסֻוּות בְּנִימִין הַשְּׁלִישִׁי". סָאוּוּעִיטִישָׁע יִדְּן, רְעוּאַלְצִיעָןְעָרָה, אַרְבָּעָתָר, בּוּיָּר באַדָּאָרָפָן פֿאָרְנָעָמָעָן דַּעַם פְּלָאָץ פֿוֹן די לְוֹפְּטְּמַעְנְטָשָׁן אַזְּן באַדְנָלָאָזָע טְרוּמָעָר. ער טְעַטְּעָר האט באַדָּאָרָפָט גְּעַבְּנָה זִיךְּר עַנְטָפָע.

איָן 1929 יָאָר אַיְזָן שְׁלָמָה מִיכְאָעָלָס באַשְׁטִימָט גְּעוּוֹאָרָן אַלְס קִינְסְטְּלְעִירִישָׁר אַנְפְּרִיעָר פֿוֹן מַאְסְקָוּעָר יִדְּישָׁן מַלְכָּה-טְעַטְּעָר.

דאַס עַרְשְׁטָע וּאַס מִיכְאָעָלָס נַעֲמָת אָונְטָעָר אַיז אַרְוִיסְצּוּקְוּמוֹעָן פֿוֹן דַּעַר פֿאָרְצְוּוּפְּלְטָעָר לְאָגָע. ער פֿאָרְשְׁטִיִּיט אַזְּנָה צָו עַקְוּסְטִירָן אַיז מעַן גְּעַצְוּנְגָּעָן נַאֲכְזּוּקְוּמוֹעָן די אַפְּיצְיְּלָע פֿאָדְעָרְנוֹגָעָן בְּנוֹגָע דַּעַם רְעַפְּרָטוֹאָר, אַז דַּעַר יִדְּישָׁר

טענטער, ווי דאס האבן לאנג אינגעפירט אין זיער פרاكتיק אנדער טענטערן, באדראָף אויפֿירן סאויעטיש-יידישע פיעסן. מיכאעלס אינספֿירט די יידישע מהברים: ד. וועויאָרְקָע און ל. רעזניק, וועלכּוּ שְׂרֵיבֶּן פַּעֲסָן פָּוֹן הִינְתָּ: דער ערסטער "137 קינדער-הײַמָּעַן", דער צוֹוִיטָעַר — "אויפֿשְׁטָאנְדָּן".

די אויפֿגַּעַפִּירְטָעַ פָּאַרְשְׁטָעַלְוָנְגָּעַן אוֹיף די דער מאָנְטָעַ פַּעֲסָן האָבָּן נִישְׁתַּגְּהָצָּט קִין דֻּרְפָּאָלָג אָוּן זַעַנְגָּן גִּיד פָּאַרְשְׁוָוָונְדָּן פָּוֹן אַפִּישׁ. צַו שְׂוֹאָד זַעַנְגָּן גַּעוּנָן די וּוֹרָק פָּוֹן וּוֹוֹיאָרְקָע אָוּן רַעֲזִיק, כַּדִּי מַעַן זֶאָל קַאנְגָּעַן אוֹיף זַי בּוּעָן אַ פָּאַרְשְׁטָעַלְוָנָג.

דער מאָסְקּוּעַר יִדְיִשְׁעָר טַעַטָּעַר מַאְכָּט דָּוָרָךְ אַ שְׂוֹעָרָן קְרִיזִיס. פָּוֹן אַיִּינְסָט, דָּאָס נִישְׁתַּגְּהָצָּט קַאנְגָּעַן זַיְדָּה שִׁידְּרָן פָּוֹן דָּעַם גַּעוּוִינְטָן סְצַעְנִישָׁן מַעְטָאָד אַיִּינְסָט פָּוֹן שְׁפִילָן, פָּוֹן דָּעַר צְוִוִּיטָעַר, די אַלְּצָאָרְשְׁטָאָרְקְטָעָרָעַ פָּאַדְעָרְנוּגָּעַן פָּוֹן בָּאוּזִין. נִיעַ סּוֹשָׁעָטָן, נִיעַ פָּעָרְסָאנְזָוָן.

בָּאנְעָמָן די אַפִּיצְיְּעָלָעַ פָּאַדְעָרְנוּגָּעַן אֵיזְ גַּעוּעָן נִישְׁתַּגְּהָצָּט שְׂוֹעָרַ, פִּינְגָּלָעַ-שְׂוֹעָרַ אֵיזְ אָבָּעַר גַּעוּעָן צַו קַעַנְגָּעַן עַס דְּעַאלְיְּזִירָן אַיִּינְסָט דָּעַר פְּרָאָקְטִיךְ.

דער דָּאָזְקָעָר פְּרָאָצָּעָס פָּוֹן וּוֹאָלְגָּוּגָּעַן, אָפְּנוּיָגָּוּגָּעַן אַיִּינְסָט דָּעַר יַעֲנָעַר רִיכְטָוָנָג, וּוֹ גַּרְאָטָעָסָקָה אַטְזָאָט זַיְדָּה גַּעֲפָאָרָט מִיט נָאָטוֹרָאַלִּזָּם, דָּעַרְפִּירְטָעַר דָּעַם טַעַטָּעַר צַו אַ שְׁעַפְּרִישָׁעַר יַרְדִּה.

די פְּאָלִיטִיךְ פָּוֹן צְוִוְּגָּעַן אַפְּצָוּרְעָטָן פָּוֹן גַּרְאָנוֹסְקִים קוֹנְסָטָה, האָט אַגְּגָעַן הוֹיְבָן צַו צְעַשְׁטָעָרָן דָּאָס אַלְּצָאָרְשְׁטָאָרְקְטָעָרָעַ, וְאָס סְאִין מִיט אַוְוִיפִּילְיָה דָּעַרְגְּרִיכְטָעַר גַּעוּוֹאָרָן. עַס וּוּרְטָעַר אַוּוּקְגָּעָנוּמָעַן דָּאָס אַיְגָּנָאָרְטִיךְ, דָּעַר טַעַטְרָאַלְפְּאָרְבִּיקָּעָר סְטִילָה, די סְצַעְנִישָׁעַ פְּאָרָם פָּוֹן זַיְנָעַ פָּאַרְשְׁטָעַלְוָנְגָּעַן, דָּאָס פָּאַעְטִישְׁ-יִדְיִשְׁעַ.

עַס הוֹיְבָן אָז זַיְדָה צַו בָּאוּזִין סְפַּעַטְאָקְלָעָן, וּוּלְכָאָ פָּאַרְמָאָגָן אַ קְוָרְצָן אַטְעָם, וְאָס רָעָגָן נִישְׁתַּגְּהָצָּט דָּאָס הָאָרֶץ אָז גַּעַדְאָנָק פָּוֹן צְוּשִׁיָּעָר, סְפַּעַטְאָקְלָעָן צְנוּפִיְּגָעָן שְׁטָעַלְטָעָן אַיִּילְעָנִישָׁ, וּוֹ וּלְנְדִיקָה אַוְיְסְפִּירָן אַ דְּרִינְגָּעָנְדִּיקָה בָּאַשְׁטָלְוָנָג.

דָּעַר סְטִילָה פָּוֹן גַּרְאָטָעָסָקָה פָּאַרְגְּנָעָמָט דָּעַם אַוְיְבָן-אָז אַיִּינְסָט גַּנְיִשְׁעָס "גַּנְיִשְׁטָעַטָּהָת", אַיִּינְסָט דָּאָבְּרוֹשִׁינָס "דָּעַר גַּרְיִיכְטָעַט גִּיטִּיָּה", פָּאַרְקָעָרט "פִּיר טָעָגָה" פָּוֹן דָּאָגְּנִילָה וּוּרְטָעַר אַוְיְגָּעָפִּירָט אַיִּינְסָט דָּי רָאָמָעָן פָּוֹן אַלְטְּמָאָדִישָׁן נָאָטוֹרָאַלִּזָּם. אַוְיִזְעָטָה פָּאָר דָּעַר טַעַטָּעַר, מִיט גַּרְוִוְעָט שְׂוֹעָרִיקִיטָן, זַוְּנָן זַיְנָעַ נִיעַם וּוּגָה.

אויפן פאן פון שוואכע פארשטעלונגגען הויבט זיך אָרוּסִים די אויפפֿירונג "דער אַיְבָּעֶר" פון דוד בערגעלסאָן.

**

בערגעלסאָנס אַינְסְצָעְנִיזְרֶטְעַ נָאוּעֶלְעַ "דער טַוְּבָּעֶר" האָט אָוּפְּגָּעְפִּירֶט דער באָקָאנְטָעֶר רֹסְיִישָׁעֶר רֹעֲוִישָׁעֶר סֻעְגֵּי רָאְדָּלָאָו. עָרְהָאָט באָדָּרֶפֶט מִיט דער פָּאָרְשָׁטָעֶלְזָג פָּאָרְפָּעֶטִיקָן דָּעַם רָעְאִלִּיסְטִישָׁן וּוּגָ פָּוּן יִדְיָשָׁן טָעָטָעֶר.

"דער טַוְּבָּעֶר" האָט שְׁוִין נִישְׁתָּפָּאָרְמָאָגֶט די אַיְגָּנָּאָרְטִּיקִּיִּטְּ פָּוּן די פְּרִיעָרֶדְזִיכְּרֶה דִּיקְּעַ גְּרָאָנוֹסְקִּי-אָוּפְּפִּירְוָנְגָעָן. רָאְדָּלָאָו האָט דָּעְרָפִּירֶט די שְׁפִּילְ, דָּעְקָאָרְאַצְּיָעַס, מִיזְאָנָּס, צַו דָּעַר גְּעַנוּיָּעֶר אָפְּשָׁפִּיגְלָוָג פָּוּנָעָם שְׂטִיגְעָרְלָעֶבָּן, בָּאָטָּשׁ מִיכְאָעָלָס אָוּן וּסְקִין הָאָבָּן זִיךְ נִישְׁתָּפָּאָרְמָאָגֶט, מִיט וַיְיָעֶר שְׁפִּילְ אַרְיִינְפָּאָסָן אַיְן דָּעַר גְּאָטוּרְזִיכְּרֶה רָאִלִּיסְטִישָׁעֶר שִׁיטה פָּוּן דָּעַר רָעְזָשִׁי אָוּן זִיךְ גַּעֲמִית צַו פָּאָרְבָּלִיבָּן טְרִיאְיְ וַיְיָעֶר פְּרִיעָרְדִּיקְּן צַוְּגָאָנָּגְ פָּוּן שָׁאָפָּן אַ גַּשְׁטָאָלָטְ.

דָּעַר פְּסִיכָּלָגִישְׁ-רָאִלִּיסְטִישָׁעֶר צַוְּגָאָנָּגְ פָּוּן לִיְּזָן בערגעלסאָנס פִּיעָסָעַ, וּוּי דָּעַר אָפָּן פָּוּן טְרָאָקְטִירְן די פָּעָרְסָאָנָאָזָן, דָּעְרָגָעָנְטָעָרֶט די פָּאָרְשָׁטָעֶלְזָג צָוָם סְטָילְ פָּוּן מַאְסְקָוּעָר קָוָנָסְטְּ-טָעָטָעֶר, וּוּסָמָה האָט אַיְן די סְטָאָלְזִינְ-יָאָרְן גַּעֲדִינְטְּ וּוּי אַ בִּישְׁפִּילְ פָּאָר אַלְעָ אַיְבָּרְיקָעְ טָעָטָעֶרְן פָּוּן רָאְטָן-פָּאָרְבָּאָנְדְּ. אַלְזְ וּוּסָמָה אַיְן גַּעֲוָעָן אַנְדָּרֶשְׁ וּוּי אַיְן מַאְסְקָוּעָר קָוָנָסְטְּ-טָעָטָעֶר אַיְן דָּעְרָקָלְעָרֶט גַּעֲוָאָרְן פָּאָרְמָאָלִיזְמָן.

שְׁלָמָה מִיכְאָעָלָסְ, וּוּלְכָעֶר האָט גַּעֲשָׁפִּילְטְּ דָּעַם טְוִיבָּן, אַיְן פָּאָרְבָּלִיבָּן טְרִיאְיְ דָּעַר בִּילְדָּעְרִישָׁעֶר אָוּן פִּילְאָסְאָפִּישָׁעֶר אָוִיסְטִּיטִישָׁוָגָן פָּוּן דָּעַם בערגעלסאָן-פְּעָרְזָה סְאָנוֹשָׁ, בָּאָטָּשׁ דָּעַר רָעְוִישָׁעֶר האָט אַנְגָּעָבוֹנָדְן זִין שְׂטִיגְעָרְ-נָאָטְרָאָלִיסְטִישָׁן צַוְּגָאָנָּגְ.

סִי דָּעַם רָעְוִישָׁעֶר אָוּן סִי דָּעַם אַקְטִיאָר אַיְן אַוִּיסְגָּעָקוּמוֹעָן פִּילְ מוֹתָר צַוָּן, כְּדִי צַוָּן קְוּמָעָן צַוָּן גְּעוּווּסָעֶר פְּשָׁרָה. די דָּאְיִקָּעְ צְוִישְׁטִימָוָגָן פָּוּן מִיכְאָעָלָסְ דָּעְרָגָעָנְטָעָרֶט זִין טְוִיבָּן צַוָּן דָּעַר סִיסְטָעָם פָּוּן סְטָאָנִיסְלָאָוָסְקִין.

איַן זִין טְוִיבָּן זְעַעַן מִיר שְׁוִין נִישְׁתָּפָּאָרְמָאָגֶט בְּלֹוִין בָּאָצְיאָוָגְ צַוָּן גַּעֲשָׁפִּילְטְּעֶר גַּעֲשָׁטָאָלָטְ, צָוָם אָרוּם, וּוּוּ דָאָס טָעָטָרָאָלָעְ, די שְׁפִּילְ וּוּעָרֶט אָוְנְטָעְרָשְׁטָרָאָכְן

יעדע רגע און לאוֹט דעם צושוּעַר זיך נישט פֿאָרגעַסֶן, אָז ער איז געקוּמעַן פֿאָרְבּוּנְגַעַן, שפֿאָטוֹן, לאָכוֹן צוֹאָמָעַן מִיטַן אֲקְטַיָּר אַיבָּעָרוֹן לְעֵבָן פֿוֹן נַעֲכָתָן, וּוֹי מִיר האָבוֹן עַס גַּעֲזַעַן אַיְן "דַעַר כִּישׁוּפְמַאֲכָעָרִין", "200.000" (דאָס גַּרוּסַע גַּעוּווַינַס) אָנד. אַינְגָעַם טוֹיבָן זַעַנְעַן מִיר שְׂוִין עַדוֹת פֿוֹן אַ פֿוֹלְקָאָמָעַן צוֹנוּפְגָוָס פֿוֹן אָנד. אַינְגָעַם טוֹיבָן זַעַנְעַן מִיר שְׂוִין עַדוֹת פֿוֹן אַ פֿוֹלְקָאָמָעַן צוֹנוּפְגָוָס פֿוֹן אָנד. אַקְטַיָּר אָז פֿעַרְסָאנָאָזֶשׁ, וּוֹ דַעַר אֲקְטַיָּר לְעֵבָט אָזֶן לְיִידְעַן פֿוֹן דַעַר גַּעַשְׁפִּילְטָעַר גַּעַשְׁטָאַלְטַה, ד. ה. וּוֹ דַעַר אֲקְטַיָּר דַעַרְגִּיכְטַה דַי פֿוֹלְעַ אַיבְּרָגְעַשְׁטָאַלְטָוֹנָג, וּוֹ מִיר האָבוֹן עַס גַּעַהָאַט אַיְן גַּעַוּסַע סַצְעַנְעַס פֿוֹן זַיִן בְּגַיְמַין.

די טִיף-פֿסִיכָּאַלְגִּישׁע בְּאַרְכְּטִיקְוָגָג פֿוֹן דַעַר האַנְדְּלוֹנָג דַאָס קַאנְעַן זַיְך אַרְיְינְלַעַבָּן אוֹיסְטַרְלַעַךְ אָזֶן אַינְגָרְלַעַךְ אָזֶן דַעַם פֿעַרְסָאנָאָזֶשׁ, דַעַר פֿילְאָסְפִּישְׁרַע זַוְּגָאָגָג אָזֶן בְּיִלְדְּעַרְיִשְׁקִיטַה פֿוֹן זַשְׁעַסְטַה, וּוֹאָרט אָזֶן קְלָאָנָג, בְּרַעַנְגַּט מִיכָּאָלְעַסְטַן צֻוְם אַיְיגְעַנְעַס סִינְטַעַז פֿוֹן בְּאַשְׁאָפָּן אַ סַצְעַנְיִשְׁעַגְעַשְׁטָאַלְטַה, וּוֹ בְּאַזְוְנְדָעַרְסַט וּוֹעַט עַס קוּמָעַן צֻוְם אוֹיסְטְּרוֹק אַיְן זַיִן קַעְנִיגְ לִיר.

מִיכָּאָלְסַט האָט אַיְן טוֹיבָן בְּאַרְיִיכְעַרְט דַעַם לְיִטְעַרְאַרְיִישַׁן פֿעַרְסָאנָאָזֶשׁ אָזֶן אִים דַעַרְהַוִּיבָן צַו אָז אַלְגָעְמִיְּן-מַעְנְטָשְׁלַעַכְעַד מַדְרָגָה. דַעַר טּוֹבְּעַרְ-מִיכָּאָלְסַט אַיְן וּוֹי אַרְיוֹסְגָעְוָאָקָסְט אָזֶן אַיבְּרָגְעַגְוָאָקָסְט דַי רַאְמָעַן פֿוֹן דַעַר בְּעַרְגָּעַלְסָאָן-גַּוְועַלְעַי אָזֶן דַי בְּאַשְׁאָפָּעַז פֿיְעַסְטַה לְוִיטַה דַעַר נַאֲוּלָעַ. דַאָס קַאנְעַן זַיְך דַעַרְהַוִּיבָן אַיבְּעַר דַעַם לְיִטְעַרְאַרְיִישַׁן וּוֹעַרְט פֿוֹן דַעַר אַינְסְצָעְנוּזְאַצְיַע, האָט גַּעַדְגִּינְטַה, פָּאָר פְּילְיִינְעַד פֿאָרְעָרָעַר אָזֶן טְעַאְטְעַר-קַעְנָעַר צַו דַעַרְזָעַן אַיְן זַיִן טוֹיבָן דַי מַעְגָּלְעַקְיִיטַה צַו פֿאָרְקָעְרָפְּרוּדָן אַיְינָע פֿוֹן דַי גַּרְעַסְטַע סַצְעַנְיִשְׁעַגְעַשְׁטָאַלְטַה, אַיְן דַעַר גַּעַשְׁכְּטַע פֿוֹן וּוֹעַלְט-טְעַטְעַטְעַר — דַעַם קַעְנִיגְ לִיר.

איְיך אַיְן "דַעַם טוֹיבָן" טַרְעַטָּן אוֹיפְּסַט מִיכָּאָלְסַט אָזֶן זַוְּסָקָן וּוֹי צַוְּיִי הַוִּיפְּטַה פֿאָרְטָנְעַרְזָה, וּוֹסָס פִּירָן דַי פֿאָרְשָׁטְעַלְוָוָגָג. אוֹיך דַאָ שְׁטַיְעַן זַיְך אַפְּט אַיְינְעַד קַעְגָּן אַנְדָעַן אָזֶן דַעַרְגָּעַנְצָן אַיְינָס דַאָס צַוְּיִיטַע. אוֹיך דַאָ וּוֹעַרְט אַרְיוֹסְגָעְבָּרָאָכָט דַוְרָךְ דַעַר שְׁפִּילְ פֿוֹן אַיְינְעַם. דַאָס פֿאָרְבָּאָרְגָּעַנָּע אָזֶן פֿאָרְהַוִּילְעַנָּע פֿוֹן צַוְּיִיטַן.

איְן דַעַר בְּעַרְגָּעַלְסָאָן-גַּעַשְׁטָאַלְט בְּרַעַנְגַּט מִיכָּאָלְסַט צֻוְם עַרְשָׁטָן מַאל אַיְן זַיִן סַצְעַנְיִשְׁעַר פֿרְאַקְטִיק אַ גַּעַשְׁטָאַלְט פֿוֹן אַ יִידְעַן אַ הַאֲרַעְפָּאַשְׁנִיק. פֿרְאַצְיִיך יִאָר אַרְבָּעַט אוֹיפְּס זַיִן בְּעַלְ-הַבִּית דַעַם בַּיְקָ, פֿאָרְלִוְרְנְדִיק אוֹיפְּס דַעַר אַרְבָּעַט זַיִן גַּעַהָעָר, פֿאָרְוּאַגְּנָלָט מִיכָּאָלְסַט טוֹיבָן אַיְן אַ פֿאָרְבִּיטְעַרְטָן, פֿאָרְשָׁלָאָסְעַנְעַם אַיְן זַיְך, אַיְינְאָמָעַן אַכְבָּעַר נַאֲך שְׁטָאָרָקָן זַקָּן. אַרְום אִים האָט גַּעַבְּרוּזַט מִיטַּלְעַבְּן אָזֶן

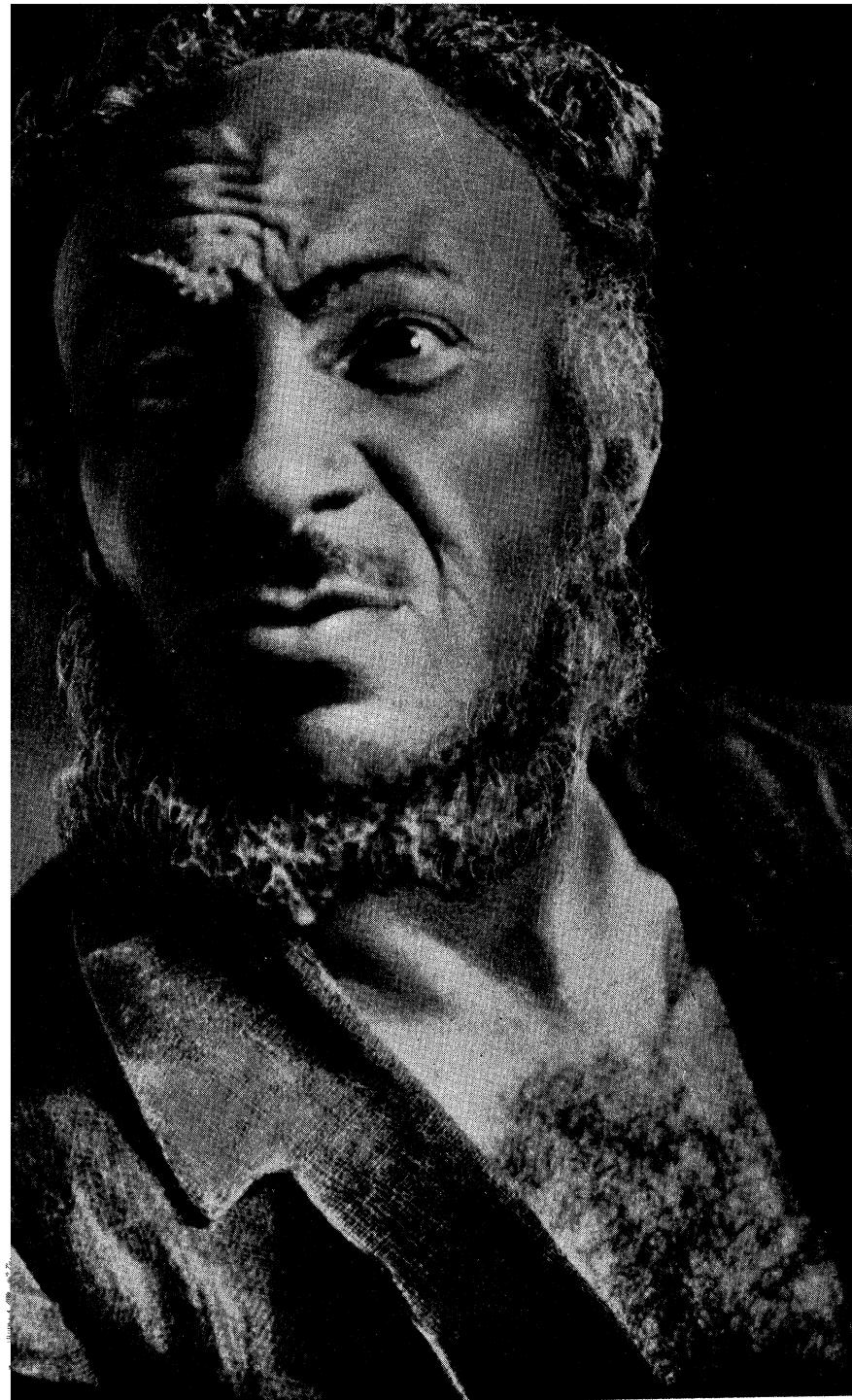
שטערימט. דארט אויסער דער מיל, אין שטעהן דהאט זיך יידישע יונגט-גרופירט אין סאציאלייטישע קרייזן, געקעמאפט פאר בעסערע ארבנטס- באדיינונגגען, זיך געגראיט צו דער ריעוואלזיצע פון 1905 יאָר. אויך אויף דער מיל, אַרום דעם טויבן, האט מען געשטררייט, זיך געגראיט צו קעמעפּן מיטן נגיד ביך, אַבער דער טויבער האט נישט געוואָלט פון דעם וויסן. ער פֿאָרבלִיְבַּט צו דעם אַלעט טויב. מיכאָעלס האט אַיבערגעגעבן דעם סימבָּאַלְיִישָׁן באַדִּיט פון דער דָּזֵיְקָעֶר טויבקייט צום אַרום. צום לעבן, צום קאמּפּ.

זיין טויבער אייז אַ טיפּ-ליידנדער מענטש. דא אויף דער מיל, פֿאָר די לאָנגַע בערטזיך יאָר, האט ער פֿאָרלאָרין זיין וויבּ. זיין אַינְצִיקָעֶר פֿאָרבלִיְבַּעֲנָעֶר טַרְיסִיט, נאָכָן טויט פון זיין וויבּ. אייז די טאָכְטָעָר אַסְתָּר אָנוֹ די אייז אַיצְט פֿאָרשְׁעָמֶט אָנוֹ באַשְׁמוֹצֶט פּוֹנָעָם אוּסְגַּעַלְאָסְעָנָעָם ווֹנְדָלְפּוֹן באַלְעָבָּאָס. צו דעם אַלעט ווּרט ער שיַעַר נִשְׁתְּ דָעַרְהָגָעַט פון אַ שׂוּעָרָעָר מַאֲסָע, ווּאָס פָּאלָט אוּפּ אַים בעט דער אַרבָּעַט.

אָומְברַחְמָנוֹתְדִּיק אַוְיסְגַּעַנּוֹצֶט אָנוֹ דָעַנְדִּירִיקְט פֿאָרְבְּלִיְבַּט ער טויב צום אַרום. גָּאנְצָע טָעַג פון זָוַן-אוּפְּגָּאנְג בֵּיז זָוַן-אָונְטְּרָגָאנְג שְׁלַעַפְּט ער אוּפּ זִינְעַז פְּלִיצְעַס שׂוּעָרָעָר זַעַק מִיטְ מַעַל.

אוּפּ דעם שׂוּעָרָעָר-אַנְגְּוּזְעַטְיקָטן פָּאוֹ האט מיכאָעלס אַרוּסְגַּעַבְּרָאָכֶט דעם אַיבְּעָרְבָּרוֹך, ווּאָס שְׁפִילְט זיך אַפְּ אַין טויבּן, בעט ער דעררוּסְט זיך אַוּ זִין טאָכְטָעָר אייז גַּעַשְׁעַנְדָּעָט פון באַלְעָבָּאָס ווֹנְדָל. דער שְׁטַעַנְדִּיק שׂוּעָרָעָר-בָּאוּעָגְלָעָכָר, מְרַהְ-שְׁחוֹרְהָדְיקָעָר מיכאָעלסְעָם טויבּער אייז גַּעַוְאָרָן מַאֲמַעְנָטָאָל פֿאָרְכָּאָפּט פון אַהְסְ-גַּעַפְּלִיל אָנוֹ ווּילְזָן צוּ גַּעַמְעָן נְקָמָה. דָּאָס אייז גַּעַוְעָן דער אוּפְּגַּעַוּעַקְטָעָר פְּרָאָמְעָסְטָט פון אַ מַעְנְטָשָׁן, ווּאָס מעַן האט לאָנְגָּע יָאָרָן באַלְיִידִיקְט אָנוֹ ווּאָס האט שׂוּוּגְגָנְדִּיק גַּעַלְיטָן.

מִיט אַן אַרוּסְגַּעַהוּיְבָּעָנָעָר פֿאָרְשָׁאָרְפָּטָעָר האָק רִיסְט ער זיך צו זִין פִּינְט דעם ביך, ווּאָס באַרוּיוֹט צוּ דער צִיִּיט צוּ פֿאָרְשָׁוּוִינְדָן אָנוֹ אַוְיסְמִידָן דעם טוּיט. דער טוּיבּער, נִשְׁתְּ טְרֻעְפְּנִידָק זִין באַלְעָבָּאָס, לְאָוטָרָאָפּ, מִיט אַ וַיִּיטִּיקְ- גַּעַפְּלִיל אָהָן יָאָש, דִּי האָק. גַּעַפְּרִירְט פון פְּרַעְזְעַנְלָעָכָר באַלְיִידִיקְונָג, דָּרְזָעָן מִיר אַין אַים דִּי עַרְשְׁטָעָ אַוְיפְּוָאָכוֹנָג פון זִין קלָאָסְ-בָּאוּסְטוּזִין.

ש. מיכאעלס אין דער ראל פון
„טוויבן“ (1931).

פָאַר מִיכְאָעַלְסֵן אִין גָעוּעַן ווִיכְטִיק אָונְטַעַצְוַשְׁטֶרְיִיכְן דַעַם קוֹלְמִינָאָצְיעַד פָוְנְקְט אִין דַעַר גַעַשְׁטָאלְט — דַאס אַוְיפְהַוִּיבֵן דַי הָאָק צַו נַעֲמַעַן נַקְמָה. אִין דַעַם הָאָט דַעַר אַקְטִיאָר אַיְנְגָעָזָעַן דַעַם סֻוֵף פָוֵן זַיִן טַוִּיקִיט אָוָן פַאַרְבָּלְעַנְדְּקִיט. זַיִן הָעַלְד, דַעַרְקָעַנְגַּנְדִּיק דַעַם בִּיטְעָרָן אִמְתָ פָוֵן לְעַבְנָן, ווּעְרָטָ פָוֵן דַעַם מַעַנְטַשְׁלָעָר שְׁטָאַרְקָעָר.

מִיכְאָעַלְסֵן הָאָט נִישְׁתָ נָאָר גַעַשְׁפִילְט דַעַם צִיְיט-אָפְשָׁנִיט פָוֵן דַעַר פִיעָסָע, נָאָר הָאָט אַוְיךְ פַאַרְגַּעַשְׁטָאַלְטִיקְט דַי קִינְפְטִיקָעַן האַנְדְּלוֹגָעָן פָוֵן דַעַם טַוִּיבָן, פַאַרְבָּלְיְבָנְדִּיק טַרְיִי זַיִן מַעַטָאָד פָוֵן זַוְכָן דַאס בִּילְדְעַרְישָׁע אִין דַעַר גַעַשְׁטָאלְט, הָאָט מִיכְאָעַלְסֵן דַעַרְקָעַנְגַּנְדִּיק דַעַם טַוִּיבָן וּזְיִי אַמְעַנְטָשָׁן מִיט פַאַרְבִּילְטָעָפָוִיסְטָן אַיְבָרָעָן קָאָפָ. דַי פַאַרְבִּילְטָעָפָוִיסְטָן וּעְנָעָן פַאַרְבָּלְיְבָן דַעַר נָאַטְרִילְעַכְעָר וּשְׁעָסָט פָוֵן זַיִן טַוִּיבָן. דַעַר דַזְאַיְקָעָר בִּילְדְעַרְישָׁע אַוִיסְדָרָוק אִין נִשְׁתָ גָעוּעַן סְתָם צַוְעַטְרָאָכְט פָוּגָעָם אַרְטִיסְט, נָאָר אִין אַרְוִיסְגַעַדְרָוְגָעָן פָוּגָעָם עַצְמַ-כַאַרְאַקְטָעָר פָוֵן דַעַם טַוִּיבָן אַרְבָּעָט. מִיט פַאַרְבִּילְטָעָפָוִיסְטָן אַיְבָרָעָן קָאָפָ הָאָט עַד גַעַשְׁלָעָפְט דַי פּוֹלָעָן זַעַק, וּוּלְכָעָ ער פַאַרְוָאָרְפָט אַיְבָרָדְיִי פְלִיצְעָס. מִיט דַי פַוִּיסְטָן הָאָט עַר וּזְיִי גַעַוְוִינְיָן לְעַד אַרְאַפְגָעָוִישָׁט דַעַם שְׂוִוִיסָפָוֵן שְׁטָעָרָן. מִיט פַאַרְקְלָעָמְטָעָפָוִיסְטָן הָאָט עַר שְׁוּוּעָרָעָר אַוִיסְגַעַמְאַטְעַרְטָעָר אַרְבָּעָט.

דַעַר מַעַנְטָשָׁן מִיט דַי פַאַרְבִּילְטָעָפָוִיסְטָן אַיְבָרָעָן קָאָפָ — אֶזְוֵי הָאָט אַיְטְלְעַכְעָר פַאַרְגְּעַדְעַנְקָט מִיכְאָעַלְסֵן אִין דַעַר רָאָל. אַבְעָרָ פַאַרְגְּעַדְעַנְקָט הָאָט זַיִן דַי אַוִיסְעָרִי לְעַכָּע צִיְיכָנוֹגָפָוֵן דַעַר גַעַשְׁטָאַלְט פָוֵן טַוִּיבָן דַעַר אַרְטִיסְט הָאָט גַלְעַנְצָנְד אַיְבָרְגַעְגָבָן דַוְךְ דַעַם דַי פְסִיכָאַלְאָגִיעָפָוֵן הָעָלְדָס אַיְגָעַרְלָעַכְעָר וּוּלְטָ.

וּוִי פַאַרְשְׁטִינְגָעָרט, אָן דַעַם מִינְדָסְטָן גַעַפְיל אָנוּ ווּילָן אַוִיפְצָוָנָמָעָן שְׁטִימָעָן אָנוּ קְלָאנְגָעָן פָוּגָעָם אַרוּם, זַעַעַן מִיר מִיכְאָעַלְסָעָט טַוִּיבָן אִין עַרְשָׁטָן אָקְטָט. דַעַר אַקְטִיאָר הָאָט כִמְעַט גַעַשְׁרִיגָן, אַרְוִיסְבְּרַעְגַעְנְדִיק זַיִן זַעַגְעָר וּוּרְטָעָר, וּוִי עַס שְׁרִיְעָן גַעַוְיִינְטָלְעָד מַעַנְטָשָׁן וּוָסָה הָעָרָן אַלְיָוָן שְׁלַעַכְט. זַיִן שְׁתִים אִין גָעוּעַן אַפְנָהָאָקְט אָנוּ פַאַרְטוּבִּט, וּוִי זַוְאָלָט גַעַפְאָלָן אִין אַיְדִיקָעָר פָאָס. עַד הָאָט זַיִן בָאָוָעָגָט שְׁוּוּעָר אִין מִיד.

צְעִירִיכָט, שְׁלִילְדְעַנְדִיק אַלְיָזָפָוֵן ווּוָגָ, גְרוּזָאמָ אִין זַיִן אַוִיפְגַעְוָאַכְטָעָר, נִישְׁטָה גַעַצְוִימְטָעָר קְרָאָפָט, שְׁרִיְעַנְדִיק פָוֵן זַוִּיטִיק אִין צַעָר — אֶזְאָ אִין גָעוּעַן מִיכְאָעַלְסֵן אִין דַי מִינְזָטָן, וּזְעַן דַעַר טַוִּיבָר דַעַרְוִיסְט זַיִד וּזְעַן דַעַר שְׁעַנְדוֹגָפָוֵן זַיִן טַאָכִי טָעָר, וּזְעַן עַר רַיִיסְט זַיִד צָמָבְיךָ.

און אויסגעמאטערטער אוון פאָרלֿאַרְעַנְעֶר מיט זיין אַראָפֿגּעַלְאָוּטֶער האָק, וואָס
אייז אַיצְט גּעוֹזָן ווי אַיבְּעָרִיק, האָכָּן מיר גּעוֹזָן דעם טוּבָּן אַין דְּרִיטָּן אַקט.

מייכאָעלְס האָט נִישְׁתַּפְּאָרְעַנְדִּיקְט מִיט אָוּמָעַט אָוּן אַנְטוּשָׁוָנְג די גּעֲשִׁיבְּטָע
פּוֹן זִין פֿעַרְסָאנְאָוּש. זִין טוּבָּר אַיְז נָאָר עַטְלַעְבָּע רְגָעָס גּעַשְׁטָאָגָעָן נָעָבָן דַּעַם
ליידְיקָן בעַטְפּוֹן זִין בְּאַלְעָבָּאָס אָן אַנְמַעְכְּטִיקָּעָר אָוּן גּעַבְּוִיגְּעַנְעָר. מִיטְאָמָּאל
הָאָט עַר זִיךְ צְנוּנִיְּפֿגּעַנוּמוּן, זִיךְ אַנְגְּשָׁעַטְרַעַנְגָּט, ווי דְּעַרְהַעַרְנְדִּיק זִין אַינְעַרְלַעְבָּע
שְׁטִים, אוִיסְגַּעְגַּלְבִּין זִין דְּרוֹקָן, פֿאָרוֹאָרְפָּן דַּעַם קָאָפְּ מִיט שְׁטָאָלָץ, פֿאָרְבִּילְט די
פֿוּסְטָן, קוּוִים אַרוּסְגַּהְוִיבָּן די האָק אָוּן זִין גּוֹזִיכְט מִיט בְּרַעְנְגְּדִּיק אַוְיָגָן
אייז גּעוֹזָרָן ווי אוִיסְגַּהְעַלְט אָוּן קְלָאָר. אַיְז דַּעַר פֿינְגָּלִיסְצָעָנָע אַיְז צְוּשְׁוִיעָר
דֻּעְרְגָּאָגָעָן אָז דַּעַר, נָאָך נָעַכְתָּן, טוּבָּר צְוָם אַרְוָם. הָאָט פֿאָרְשָׁטָאָגָעָן דַּאָּס זִין
לְאוֹז אָוּן פֿרְוּכְטָלָאָזָעָפּוֹן זִין סְטִיכִיכְשָׁן בְּוֹנְטָן, אָז עַר הָאָט בְּאָנוּמָעָן די. נָוִיטָּר
וּונְדִּיקִיט פּוֹן גּעַרְאָנְגָּל.

איַן דַּעַם פֿעַרְסָאנְאָוּש פּוֹן טוּבָּן האָט צְוָם עַרְשָׁטָן מֵאָל אַיְז שְׁפִּילְטָע
מייכאָעלְס גּעַקְלוֹנְגָּעָן דַּעַר פֿרְאָטְעָסְטָפּוֹן יִדְיָשָׁן "קְלִיְּנָעָם מַעְנְטְשָׁעָלָע" קָעָגָן
דַּעַר סְאַצְיָאָלָעָר אַוְרְעָכָט. די גּעַשְׁטָאָלָט פּוֹן טוּבָּן האָט מִיכְאָעָלָס גּעַדְיָנָט. ווי
אַטְרָאָמְפָּלִין צְוָם זִין שְׁפַּעַטְעַרְדִּיקָּעָר רָאָל פּוֹן בְּאַלְשְׁוֹוִיק יוֹלִיס אַיְז דְּאָנִיעָלָס פֿיעָס
"פֿירְטָעָגָן", כָּאַטְשׁ יוֹלִיס האָט נִישְׁתַּפְּאָרְמָאָגְטָה די מַאְנוּמָעַנְטָאָלְקִיט אָוּן פֿאָרְ
בִּיקִיטָה פּוֹן טוּבָּן.

אַסְדָּ נִיעָס האָט אַרְיִינְגְּעַבְּרָאָכָּט אַיְז דַּעַר גּעַשְׁטָאָלָט פּוֹן קָאָסִיר יִאָסְעָלָע
בְּאַבְּצָעָס בְּנִימִין זְוִסְקִין. דַּאָּס נִיעָס פֿאָרְ זְוִסְקִינְעָן אַיְז גּעוֹזָן דַּעַר עַצְמָ צְוִתְיָילָן
אִים די רָאָל פּוֹן אָז אוִיסְגַּעְשְׁפָּרָאָכָּן גּוֹגְאָטִיוֹן פֿעַרְסָאנְאָוּש.

זְוִסְקִין, וואָס האָט אַרְיִינְגְּעַוּבְּט אַזְוִיפִּיל לִיבָּע אָוּן הָאָרֶץ אַיְז וַיְיָעַ, בֵּין
איַצְטָ, גּעַשְׁפִּילְטָע פֿעַרְסָאנְאָוּשָׁן, האָט אַיְז יִאָסְעָלָע בְּאַבְּצָעָס בְּאַדְאָרְפָּט זָוָן אָוּן
זִיךְ נְצָן מִיט נִיעָס פֿאָרְבָּן פּוֹן זִין אַקְטִיאָרִישָׁעָר פֿאָלְעָטָע, פֿאָרְבָּן, שְׁטְרִיכָּה, וואָס
זִיךְ דְּעַמְּאָסְקִידָן, פֿאָרְאָרְטִיְּלָן, אוִיסְשְׁפָּאָטָן. אָוּן כָּאַטְשׁ דַּעַר אַקְטִיאָר האָט
צְוּגְעָבָן דַּעַר גּעַשְׁטָאָלָט פּוֹן יִאָסְעָלָעָן שְׁטְרִיכָּן פּוֹן אוִיסְטְּרַעְלְעָכָר אָוּן אַיבְּרָ-
לְעַכְעָד פֿאָרְקִירְפְּלָוָגָן, אַיְז עַר דַּאָּך נִישְׁתַּפְּאָרְמָאָגְטָה, וואָס
וַעַט נָאָר די שְׁטְרָאָפָּר פֿאָר זִינְד. וַסְקִין האָט זִיךְ בָּאַצְוָגָן מִיט אַגְּרוּסִעָר מָאָס
פּוֹן מִיטְלִיךְ צְוָם בִּיתָה, וואָס עַס טְרָאָגָט אַיְז זִיךְ יִאָסְעָלָע בְּאַבְּצָעָס. וַסְקִין
יִאָסְעָלָע האָט פֿאָרְמָאָגְטָה פֿאָרְשְׁפִּיצְטָע אַוְיָרָן אָוּן אָז אוִיסְגַּעְצְּיוֹגָעָן נָאָן. עַר

האט באדארפט אלען דערהערן און דערישמעקן, כדי עס אונטערצוטראגן דעם באלאעבאם. וועמען ער דינט מיט ליב און לעבן. יאסעלע איז א שטררייך-ברעכער אוון וווערט געהאסט פון די ארבעטער. זוסקין האט איבערגעגעבן דעם געדאנק איז נישט דער מענטש איז אפט שלדייך איז זיין ביין, נאר די סאציאלע באידיגונגגען, וואס פאָרקריפלען אים און שטוייסן, צוליב זיין עקייסטען, אויף די נידערטרעכּי טיקסטע טאָטן און מעשים.

דער צושויער האט עס געווען איז דער סצענע, ווען דער איבערגעשראָקענער יאסעלע בעט זיך בי די ארבעטער זיי זאלן אים מוחל זיין זיין שטררייך-ברעכער, טענזהדיק איז ער געטט "אַכְצָן רָוֶבֶל אַחֲדָשׁ, אַכְצָן". זוסקין האט אַרוֹסִיגְשְׁוִירְגִּין די דָזְאַיקָע רָעֵפְלִיק וַיְיָ אַבְּשָׁוְלִיקָוָנָג קָעָגָן די, וואס האָבָן אָפְגָעָנוּמָן בַּיִּי אִים זַיְן מַעֲנְטָשְׁלָעֶכֶת וַיְיָדָע אַוְן אַרְנְטָלָעֶכֶת.

אַוְמָפָאָרְגָּעָטְלָעֶךָ אַיז פָּאָרְבְּלִיבָּן די סְצָעָנָע, ווען זַוְסִיקִינָס יָסְעָלָע בְּאַבְצָעָס פָּאָרְבְּלִיבָּט מִיטָּן טַוְיבָּן בַּיִּים לִיְדִיקָן טִיש. פָּאָרְאַינְזָאָטָם, פָּאָרְלָאוֹן, זַעַגְעָן בִּידָע גְּעוּזָען בַּיִּים גְּבִירִישָׂן טִיש, ווּ מַעַן האָט פְּרִיעָר גַּעֲפָרָאוּעָט די סְעוֹדָה. זַוְסִיקִין אַיז דָא גְּעוּזָען דְּרָאַמָּאַטִּישׁ-לִירִישׁ, דֻּעָר צַוְּשִׁיעָר האָט אִים באַדוּיעָרט. פָּוּנְקָט וַיְיָ דֻּעָר טַוְיבָּר, זַיךְ אַנְלָעָנְעָנְדִיק אַוְיפָּט פּוֹסִיט מַאֲכָת זַיְן הַעַלְד דָוֶךְ זַיְן חַשְׁבוֹןְהַנְּפָשָׁה. זַיְן גָּאנְץ דָעֲרַנְידָעָרִיקָט לעַבָּן לוּפְטָט פָּאָר אִים אַדוֹרָךְ אַיז אַיז אַוְיְגָנְבָּלִיק.

אַיז דֻּעָר פָּאָרְקָעְרָפְּעָרְוָוָג פָּוָן דֻּעָר יָסְעָלָע-גַּעַשְׁטָאָלָט האָט זַוְסִיקִין אַיז אַ נִיּוּם שַׁיִן בָּאוֹזִין דֻּעָם קְלִינְשְׁטָעְטְּלִידִיקָן טִיפָּאָשׁ. אַיז דֻּעָר סְצָעָנָע ווען דֻּעָר טַוְיבָּר וּוְאַרגְטָ יָסְעָלָעָן, צַי ווען יָסְעָלָעָן קְוָמָט זַיךְ קְלָאָגָן אוֹיף דֻּעָם ווָאָס די ארבעטער האָבָן אִים גַּעַשְׁלָאָגָן, האָט זַוְסִיקִין טִירְ-מַעֲנְטָשְׁלָעָךְ אַנְטְּפָלָעָקָט גַּרְאָד דָּס אָוָמָד מַעֲנְטָשְׁלָעֶכֶת אַיז זַיְן פְּעָרְסָאָנָאָשׁ. מִיט וַיְיִתְּמִיק אַנְטְּפָלָעָקָט עַד די מַעֲנְטָשְׁלָעֶכֶת פָּאָרְקָרְיְפְּלוֹנָג, די דָעְגָּרְאָדְרִוָּג פָּוָן יָסְעָלָעָן. זַוְסִיקִין אַיז גְּעוּזָען פּוֹל מִיט לִיְדָן אַוְן באַלְיְדִיקָוָג פָּאָר דֻּעָר גַּעַשְׁעַנְדָעָטָעָר מַעֲנְטָשְׁלָעֶכֶת ווִירְדָע. אַיז דֻּעָם אַיז גְּעוּזָען דֻּעָר באַדִּיטָפָן זַוְסִיקִינָס אַקְטִיאָרִישָׂעָר לִירִישׁ-דְּרָאַמָּאַטִּישָׂעָר אַינְטָעָר-פְּרָעְטָאַצִּיעָ. פָּוָן דֻּעָר יָסְעָלָע-גַּעַשְׁטָאָלָט.

בְּעַרְגָּעָלְסָאָנס "דֻּעָר טַוְיבָּר" האָט דֻּעָר טַעַטָּעָר פָּאָרְהִיט אַ לעַגְעָרָע צִיִּיט אַיז זַיְן רַעַפְעַרְטוֹאָר אַוְן האָט גַּעַדְיִינְט וַיְיָ אַיסְוָד פָּאָר די צַוקְוָנְפְּטִיקָע פָּאָר-שְׁטָעַלְגָּעָן.

**סטודענטן
אין פריידן...**

קענאניבער דער רווייטער געביידער פון מאסקווער סאועט, געפינט זיך דאס
שמאלע געסל סטאָלעשניאָכו. דעם נומער 8 פֿאָרְנוּמֶט אַ צוֹוִישׁתָאַקְיָעָר אַסְאַבְגִּיאָק
פֿוֹן אַ גַּעוּזְעַנְעָם קַוְפָּעָן. היינט, אַיְזָע אַסְפָּאַטְדְּרוֹכְשָׁנִיטְלָעָץ הוֵי, וְאָס
דָּערְמָאנְט אָן דָּער פֿאָרְרוּאַלְזָיאַנְעַדְרָעָר מַאֲסָקְוָוע. מִיט אַ פֿאָרְ צַעְנְדְּלִיק יַאֲד
צַוְּרִיק הָאָט דָּא גַּעֲבָרְיוֹת מִיט לְעֵבָן אָן שָׁאָפָּן פֿוֹן אַיְבָּעָר 60 יוֹגְנְטְּלָעָכָע, וְאָס
הָאָבָּן גַּעֲלָעָרְנְטָן דִּי קוֹנְסְטָן פֿוֹן וּוּרְן יִדְיָישָׁ אַקְטִיאָרָן.

דאָס אַיְזָע גַּעוּזָע דִּי אַיְנְצִיקָּע יִדְיָישָׁ טַעַטְמָעָרְשָׁוֹל, אוִיסְגָּהָאַלְטָן פֿוֹן אַ
רְעַגְּרוֹנָג, מִיט אַ שְׂטָאָב פֿוֹן פֿרְאַפְּעָסָאָרָן, מִיט אַ דּוֹרְכְּגַּעַטְרָאַכְּטָעָר לְעַרְזְנִיטְסְטָעָמָּה,
בָּאוּזִירְט אַוִּיפָּט דָּערְפֿאָרְנוֹגָן פֿוֹן עַנְלָעָכָע שְׁוֹלָן אַיְן דּוֹסְלָאָנד אָן אַיְן מַעֲרָבִּי
איַירָאָפָּע. אַנְגַּעַפִּירְט מִיט דָּער סְטוּדִיעָה אָט שְׁלָמָה מִיכְאָעָלָס.

זַיְן אַיְבָּרְגָּעָלְאָרְעָנָע אַרְבָּעַט אַיְן טַעַטְמָעָר אָן פֿאָרְשִׁידְעָנָע גַּעַזְעַלְשָׁאַפְּטָלְעָכָע
אַינְסְטִיטְוּצְיָעָס הָאָבָּן אִים נִישְׁתְּ גַּעַגְבָּן דִּי מַעְגְּלָעְכִּיִּט צַו זַיְן אַפְּטָעָר מִיט
זַיְנָע יְגַנְּטָלְעָכָע. דָּערְיָהָרְפָּעָט פֿלְעָגָט יְדָע טַרְעָפָונָג מִיט אִים פֿאָרוֹאַנְדָלָט וּוּרְן
אַיְן אַ יּוֹםְ-טָוָב. נַאֲך אַ לְעַקְצִיעָה מִיט מִיכְאָעָלָסָן זַעַנְעָן מִיר אַרְוִיסְגַּעַגְגָעָן, וּוּי
בָּאַפְּלָגְלָלָט אָוֹן בָּאַרְיִיכְרָעָט מִיט נִיעָגְדָּאָנְקָעָן. מִיכְאָעָלָס הָאָט אַיְסְפִּירְטָה
פָּאַנְטָאָזִיעָה מִיטָּן אָוֹפָן פֿוֹן אַנְטָפְּלָעָקָן דִּי דִינְסְטָע סְדוֹדָהָרָן שָׁאָפָּן אָן בָּאוּזִינְקָן
דִּי קוֹנְסָטָן פֿוֹן טַעַטְמָעָר אָן לִיטְעָרָאָטוֹר. עָרְהָאָט שְׁטַעַנְדִּיק גַּעַרְעָדָט בִּילְדְּעָרִישָׁ,
אַוִּיסְנוֹצְנִידָּק פִּיל בִּיְשְׁפִּילָן פֿוֹן דָּער קְלָאָסִישָׁר לִיטְעָרָאָטוֹר אָן פָּאַלְקָלָאָר. זַיְנָע
שְׁמוּעָן הָאָבָּן גַּעֲוָוִירְקָט עַמְּאַצְּיָאָנָעָל, כָּאַטְשׁ זַיְן זַעַנְעָן גַּעֲוָוָן בָּאוּזִירְט אַוִּיחָדָה
אַונְטָרְגַּעַשְׁטָרָאַכְּעָנָר לְאָגִיק אָן קָאנְקְרָעְטִיזְיָרָטָן גַּעַדְאָנָק.

עָרְהָאָט גַּעַשְׁפִּירְט דִּי יְוָגָנָמָ, וּוּילָ, וּוּ אַ קִּינְסְטָלָעָר, אַיְזָע עָרְגַּעַזְעָן גְּרִיטִיט
אַיְטָלְעָכָע מִינְגָּוָת אַ שְׁטִיף צַו טָאָג, מַאֲכָן אַ שְׁפָאָס. דָּערְצִילְן אַ וּוֹיְץ אָן דָּערְבִּי
אַלְיִין פֿאָרְגִּיְין אַיְן אַ גַּעַלְעָכְטָעָר. עָרְהָאָט דָּאס יְגַנְּטָלְעָכָע, קְוּדָם כָּלָם, פֿאָרְהָיִיט אַיְן
זַיְד אָן זַיְן אַרְבָּעַט. אָן דָּערְפֿאָרָה, אַיְזָע גַּעַוָּעָן גְּרִינְגָּצָו גַּעַפְּנִינְגָּן מִיט יְגַנְּגָעָן
מַעְנְטָשָׁן אַ גַּעַמְּיִינְזָאָמָע שְׁפָרָאָך.

היינט איז מאנטיק, דער אַרוֹיסָגָאנְגָס־טָאג אַין טָעַטָּעָר אָוּן מִיכָּאָעָלָס אַיִּז
מייט אונדז. זיבַן אַיִּז אָוֹנֶט. אַוְיסָגָעָזָעַצָּט וֵי אַיִּז אָהָלְבָקְרִיאִיז. קָוָקוּ מִיר אַרוֹיס
אוּן וּוְאָרְטָן מִיט אָמְגָעְדוֹלָד אַוִּיפָּזִין קָוָמעַן.

אט הָעָרָן מִיר זִינְעַ גַּעֲמָאַטָּעָנָע טָרִיט. עָרָ קָוָמָט אַרְדִּין, בְּרָעַנְגָּעָנְדִּיק מִיט
זִיךְרַ, דַּעַם יּוֹם־טוֹב. נִיט גַּעֲמִילָת לִיגְט עָרָ אַרוֹיס דַּאס שָׁאָכָּטָל "קָאָזְבָּעָקְ",
פָּאָרוֹיכְבָּעָרָט אַ סִּיגְאָרָעָט אַוּן בָּאַטְרָאָכָּט דָּוָרָכָּן רְוִיךְ, דַּי אַרְומִיקָּע. פָּלוֹצִים וּוּעָרָן
זִינְעַ אַוְיגַן פָּאַנְגָּעָפָלָט אַוּן פָּאַרְגָּלוֹיוֹעָרָט אַוִּיפָּז אַיִּין פָּלָאָצָן. מִיר וּוּיִיסְן, וּוּאָס עָרָ
טָרָאָכָט — וּוְיִדְעָר פָּעָלָט אַיְינָעָר פָּוָן אָוֹנֶז. אַוְועָקָגָעָנוּמָעַן מִיט עַטְלָעָכָע טָעַג
צְוִירִיק, וֵי אַ פִּינְעַט פָּוָן פָּאָלָק, דַּעַר דָּרִיטָעָר פָּאָר דַּי לְעַצְטָעָחָדִים. זִינְעַ
קוֹרְצָעָ פִּינְגָּעָר, קָלָאָפָן בִּיְיָ אַיְבָּרָעָן שָׁאָכָּטָל, עָרָ גַּיְיט צַוְּצָוָמָעָרָט, גַּיט אִים
אַ פָּרָאָל־אַוִּיפָּז אַוּן שְׂטִיטָאָט אַ וְגַעַ פָּאַרְטָרָאָכָט. מִיר שְׂוִיְיגַן מִיט אִים צְחוֹאָמָעָן.
אַיצְטָן, זָעַנְעַן מִיר פָּאַרְאַינְיָקָט פָּוָן זָעַלְבָּן גַּעַדְאָנָק.

— מעַן באַקָּלָאָגָט זִיךְרַ אַוִּיפָּז אִיךְ. אִיר אַרְבָּעָט וּוּיִינְיק. אִיר פָּאַרְשָׁוּעוֹנְדָּעָט
די צִיְיט אַוִּיפָּז גַּאֲרְנִישָׁט, אַוִּיפָּז פּוֹסְט, עָס טָאָרָן נִיט זִיךְרַ אַיִּז לְעַבְן פָּוָן מַעֲנְטָשָׁן
פָּאַרְלְוִידָעָנָע טָעַג. יְעַדְן אַוְיפָּדְעָרָנָאָכָט, וּוּעַן כְּלִיגְגָּמִיךְ אַיִּז בְּעַט, שְׁטָעָל אִיךְ
זִיךְרַ אַלְיָזְנִיךְ דִּי פְּרָאָגָע : מִיט וּוּאָס הָאָב אַיךְ מִיךְ בָּאַרְיִיכְבָּעָרָט פָּאָרָן טָאג ? וּוּאָס הָאָב
אַיךְ גַּעַלְיִיעָנָט, דַּעַרְוָאָרְבָּן אַזְוִינְס, וּוּאָס הָאָט אַוְיסָגָעָרְבִּיטְעָרָט מִין וּוּיסְן ? אַיִּז
לְעַבְן פָּוָן מַעֲנְטָשָׁן אַיִּז אַחֲתָא צַוְּחָאָבָן פָּאַרְלְוִידָעָנָע טָעַג. אַיְטָלְעָכָר טָאג אַיִּז
אַיְנְמָאָלִיך. נִוְצָת אִים אַוִּיס. זִוְיט גִּירִיךְ ; לִיעַנְטָן, זָעַט פָּאַרְשָׁטָעַלְגָּעָן, הָעָרָט
מוֹזִיק. אַרְבָּעָט אַיְבָּרָעָן וּוּאָרָט, עָס זָאָל קָלְגָּעָן זָוְבָּעָר אָוּן מוֹזִיקָּאָלִישָׁן, אַיבְּט
אַיְיָעָרָרָעָר, אִיר זָאָלָט קָגָעָן פְּרִיְיָ זִיךְרַ בָּאַוְועָגָן אַוִּיפָּז דַּעַר בִּינְעַ, פְּלִין דַּי
הָעָנָט, דַּי פִּינְגָּעָר. דַּי פָּאַעַטְיָשָׁע בָּאַרְיִיכְעָרָוָגָן פָּוָן אַיְיָעָר גִּיסְטִיקָּעָר וּוּעָלָט, דַּאס
פָּאַעַטְיָשָׁע אַיִּז שָׁאָפָן אַיִּז דַּאס וּוּיכְטִיקְסָטָעָ פָּאָר אַיִּיךְ, פָּאָר אַיְיָעָר צְקוֹנוֹפָט אַיִּז דַּעַר
וּוּעָלָט פָּוָן קָוָנסָט. אָן צַוְּשָׁפִּירָן דַּאס פָּאַעַטְיָשָׁע אַיִּז אָוּמְמָעְגָּלָעָץ צַוְּבָיְעַן אַ
פָּאַרְשָׁטָעַלְגָּעָן, שָׁאָפָן אַ גַּעַשְׁטָאָטָל.

סְאַיִּז נִשְׁתָּחַט מַעֲגָלָעָץ הָיִינְט צַוְּזִין אַ גַּוְטָעָר אַקְטִיאָר נִשְׁתָּחַט הָאַבְּנָדִיק אַ
בָּאַשְׁטִימָטָן בָּאַגְּאַוְשָׁ פָּוָן קָוְלָטוֹר אָוּן וּוּיִסְן. דַּעַר צְוָשְׁוִיעָר קוֹקָט דָוָרָךְ דַּעַם אַקְטִיאָר,
וּוּדַּאס טָוָט אָוְנְדָזָעָר רָעַנְגָּעָן־אַפְּאָרָאָכָט. דַּעַר אַקְטִיאָר, אַוִּיפָּז דַּעַר בִּינְעַ, אַנְטְּפָלָעָקָט
זִיךְרַ, קוּדָם כָּל, וֵי אַמְעָנְטָשָׁן אַיִּז זִיךְרַ גַּאֲנְצָעָר נַאֲקָעָטְקִיָּת. וּוּאָס עָרָ זָאָל נִיט
שְׁפִּילָן, מִיט וּוּאָס עָרָ זָאָל זִיךְרַ גַּוְיִיכָּט אָוּן קָעָרְפָּעָר נִיט דַּעַקָּה, זָעַט מָעַן גַּלְיָין
אַרוֹיסְזָעַן דַּאס עִקְּרְדִּיקָעָ : צַי עָרָ אַיִּז אַמְעָנְטָשָׁ מִיט קָוְלָטוֹר, אַדְעָר אַ גַּרְאָבָעָר

אין דער מאסקווער יידישער טעאטער-סטוריע :
דורך בערגעלסאן אוון בנימין וויסקון צווישן ארטיסטן-סטודענטן,
טייל אין גרים.

יונגע. ווי קען מעו זיך אינגלעבן אין א געשטאלט. נישט באגעמענדיק דאס ווערך פון מהבר אוון זיין פארטראכטן געדאנק. ווי קאנו מעו פארקערפערן צ. ב. האמלעט, בעת דער אקטיאר, וועמען עס שטיטיט פאר צו שפילן די דזוקע דאל, אויז גיסטיק ארעמער פון זיין העלה, פון זיין ארט דענ侃ן. נאָר אַ קינסטלער מיט אַ הויכער קולטור, אויז פֿעאַיך צו לײַזן פֿראָבלעמען פון קוּנטַסְט. אַזוי האָט אויסגעשפילט זיינע געשטאלטן שאַלייאָפִין, אַזוי האָט פֿאָרְקָעְרָפֶעֶרֶט "מעסות בניין השלישי" גראָנאָוסקי, אַזוי שאָפט זיינע כָּאָרְקָטָעָרְן זַסְקִין.

אין "בניין דער דרייטער" האָב אַיך דערזען זיינע צְעַבְּרָאַכְּעָנָע פְּלִיגְל. אַזוי האָב אַיך באַצְּיִיכְנֵט מיין געשטאלט "בניין צְעַבְּרָאַכְּעָנָע פְּלִיגְל". דער רְעוֹשִׁישָׁר האָט גוט פֿאָרְשָׁטָאנָען דעם געדאנק, בויענדיק ווינע מיזאנְסָן. בניין וויל זיך אויפֿהויבּן אוון אוועקפליעַן. זיינע הענט צִיעַן זיך אויס פֿאָרוּסִיס, די פֿיס אַנגָעַצְיוֹגָן. ער שטעלט זיך אויף די שְׁפִּיצְׁ פֿינְגְּעָר, נאָר אַ מִינְטָן אוון זיין חְלוֹם ווועט פֿאָרוּירְקָלָעָכְט וווערָן אוון ער ווועט זיך טְרָעָפָן מיט זיינע ברידער, די רוּיטָע יְדַעְלָעָך פון הִינְטָעָר די הרִי חָוָשָׁך. נאָר, וווע ער הויבָּט זיך שְׂוִין אוּתָה, פֿאָלָט ער גְּלִיךְ צְרוּיקָ, ווי אַ שְׂוֹאָכָּעָר פֿוּגְּל, גְּלִיךְ אַין בְּלָאָטָע אַרְיָין. אין דעם לִיגְט די גְּרוּיסָע טְרָאָגְּעָדִיעָ פון טְרוּוִים אוון ווּרְקָלְעָכְקִיטָה. פון איין זִיט, דער גְּרוּסָעָר ווַילְּן אַרוּזְצָוְרִיסָן זיך פון דער דְּרִיקְנְּדִיקְעָר אַטְמָאָסְפָּעָר פון קְלִינְיָעָם שְׁטָעָטָל אַין דער גְּרוּסָעָר ווּלְּטָ, פון דער צְוִיְּתָעָה, די צְעַבְּרָאַכְּעָנָע פְּלִיגְל, ווֹאָס קְלָנָעָן דעם דְּרָאָנָג פון אוון אויסגעחלומְטָעָר ווּלְּטָ נִיט פֿאָרוּירְקָלָעָכְן.

אט דער געדאנק האָט באַשְׁאָפָּן די געשטאלט אוון באַשְׁטִימָט זיין לעַבְּן אוּתָה דער בְּינָע. דער געדאנק פֿרָאוֹאָצִירָט דאס עַמְּאַצְּיָאָנָעָלָע אַינְעָם שְׁפִּיל פון אַקטְּיאָר.

— דער רְוּסִישָׁר שְׂוִישְׁפִּילָעָר מָאָסְקוּין, וועמען אַיך קְעַנְט אַזוי גומָ, האָט מיט מיר גערעדט, ווי שׂוּוּרָע עס אויז צו דער צְעַבְּרָאַכְּעָנָע אַקטְּיאָרָן. אַט, זָאגְט ער, אויז צְוּגְעָגָנָגָעָן אַמעְנְטָשׁ צו דער פֿינְגָּאָ, האָט אַ דְּרִיךְ גַּעֲטָאָן מִיטָּן פֿינְגָּעָר — האָט זיך באַקְוּמָעָן אַ קלָּאנְגָּ, נאָר דאס אויז נאָר נִיט קִין מוֹזִיקָ, אַז אַט דער מעְנְטָשׁ ווועט זיך אַנְהָוִיבָּן לְעַרְנָעָן, ווועט ער אוין אַ צְעַן יָאָר אַרוּום שְׁפִּילָן, ער ווועט אַפְּשָׁר קִין גְּרוּסָעָר מְזוּזִיקָעָר נִישְׁתְּ וְזִיהָ, אַבְּעָר אַ פֿיאָנִיסָט קְאָן ער וווערָן, אַדְעָר אַ קִינְד אַזוי צְוּגְעָגָנָגָעָן צָוָם פֿידָל, האָט אַ שְׁמִיר גַּעֲטָאָן מִיטָּן סְמִיק — האָט זיך באַקְוּמָעָן אַ סְקָרִיפָּ. אָז קִינְד ווועט זיך לְעַרְנָעָן אַ יָאָר פֿוֹפְּצָן ווועט ער, סּוֹף כָּל סּוֹף, אַפְּשָׁר פֿאָרְנָעָמָעָן אַ לְעַצְּטָן פּוֹלָט אוון סִימְפָּאָגִישָׁן אַרְקָעְסְּטָעָרָ, ד. ה. עֲפָעָס ווועט פון אוים אַרוּסְקָומָעָן. נאָר אַט בַּיִ אַונְדוֹן אַקטְּיאָרָן, זַעַנְעָן

די סטראונעס באהאלטן ערגעץ אין הארץ, אין דער טיף, מיט פינגער וועסטו צו זיין זיך ניט צורירן.

— דאס איז אלץ ריכטיק, נאר מיט איז איסבעסערונג, וועלכע איך וואלט געוואלט אריינטראגן אין מסקווינס ווערטער: די סטראונעס זענען ווירקלעך באהאלטן אבער נישט אין הארץ, נאר אין קאף. די פאטעיש באגאָבּוֹנְג, די לאגיש באגאָבּוֹנְג, די באגאָבּוֹנְג פון באזינונג, פון קלארזעוואָדיקיט און אנדערע סטראונעס פון אקטיאַרִישן טַאַלָּאנְט — זיין זענען אין אונדערע מאָרְקְ-צַעֲנְטֶעֶרֶט.

אָזֶן האָט פֿאָרגֿעָזֶעֶצֶט מֵיכָאָעָלָס זִין שְׁמוּעָס. זִין גַּעֲזִיבָּת אָזֶן גַּעֲזָעָן באַשְׁיָּינְט מיטן אַינְדָּרְלָעָן לִיכְתָּט פָּוֹן אַשְׁפָּעָר, וואָס אַנְטְּפָּלָעָקָט פָּאָר זִיךְ אָזֶן פָּאָר די אַרְוַמִּיקָּעָ דָּס, וואָס זִיךְ וּוַיְיָן נִשְׁתָּט. אִם אָזֶן גּוֹט, וואָס צֻוָּאנְצִיךְ פָּאָר אָזִיגָּן פָּוֹן יִדְיָישׁ בְּחָוִרִים אָזֶן מִידָּלָעָק קוֹקָן צָו אִם מִיט אָזֶן לִיבָּע, כָּאָפָּן אוּפְּקָה אַיְתָלָעָד ווּאָרְט זִיְּבָּס.

שְׁנַעַל גִּיעָן פָּאָרְבִּי די צְוֹוִי שְׁעהָ, מֵיכָאָעָלָס שְׁטוּלָט זִיךְ אוּפְּקָה אָזֶן גַּעֲזָעָן זִיךְ. פָּאָרְבִּיגְיָינְדִּיק לִיגְט עַר אַרְוַיְיךְ זִין האָנט אוּפְּקָה מִין פְּלִיאִיצָּע אָזֶן דָּרְמָאָד גַּעֲנְדִּיק זִיךְ מִין עַדְשָׁטָע אַרְבָּעָט אָזֶן דָּעָר סְטוּדִיעָ, גַּיט עַר פְּלָצִים אַשְׁמִיכָּל.

— נָו, שִׁין, טַרְאָכָסְט נָאָךְ פָּוֹן יַאֲגָּא ? — אִיצְט גִּיט דָעָר שְׁמִיכָּל אַיְבָּעָר אָזֶן אַגְּוַמּוֹטִיךְ גַּעֲלָעְטָר. עַר דָּרִיקָט פְּעַסְטָר מִין פְּלִיאִיצָּע, וּוּ אַסְּימָן, אָזֶן עַר מִינְטָ נִשְׁתָּט שְׁלָעְטָט. — אַיךְ האָלָט, אָזֶן דָעָר אַוְיסְצָוָג פָּוֹן שְׁקָסְפִּירָס “אַטְעַלָּא” אָזֶן גַּעֲזָעָן פִּיל וּוַיְכִּטְקָעָר, וּוּ דִין דָעָרָפָלָג אָזֶן קָעְרוֹבִינָא, וואָס האָט זִיךְ דִּיר אַיְנְגָעָבָן אָזֶן שְׁוּעָרִיקִיטָן. מִיר לַעֲרָנָעָן פָּוֹן אַונְדָּעָרָעָ פְּעַלְעָרָן. נָו, סְיוּעָט זִין גּוֹט !

אַרְוַמְּגַעַרְינְגָלֶט פָּוֹן חְבָּרָה, וואָס פָּאָרוֹוָאָרְפָּט אִם מִיט פְּרָאָנָן אָזֶן שִׁיכָּות מִיט זִיעָרָע אַוְיסְצָוָג, וועלכָּעָ זִיךְ גְּרִיְּתָן, באָמִיט עַר זִיךְ יַעֲדָן אַיְנָעָם עַפְעָס וואָס “אַונְטָעָרְוָאָרְפָּן”, אַזְוִינָן, וואָס זָאָל רִידָן צָו זִין פָּאָנְטָאָזִיעָ, אִם הַעֲלָפָן צָו פָּאָרְשְׁטִינְזִיךְ דִּי גַּעֲשְׁטָאָלָט. אָזֶן וּוְיִזְנְדִּיק אַוְיפָּן זִיגָעָר גִּיט עַר, אַיְלָנְדִּיק צָו אַנְיִיעָר אַונְטָעָרְגָּנְעָמָונָג, זִיכָּוָנָג.

— חברה! — האט אויסגערוףן דער עלטסטער — איך רעכּן אויס דִּרי און צייט, פֿאָר דִּי ווֹאס פֿאָרנְעַמְעַן הִינְט דִּי בִּינְעַן.

— די ערשותע גייען איזן "קָעלְלָד שְׁטוּבָּן". די צוֹוִיטָעָן "סְבָּרְעַנְטָן", די דְּרִיטָעָן "דָּעָר וּוֹאלְדָּן", די פֿעַרְטָעָן...

מיין סצְעַנְעַפּוֹן אַסְטְּרָאוֹסְקִיס פֿיעַסְעָן "דָּעָר וּוֹאלְדָּן" אַוְיפּוֹן דְּרִיטָעָן פֿלְאַזְעַן, דִּה אַיךְ פֿאָרְמָאָגֶן. אַין מיין רְשֻׁוֹתָן, אֲצְוּוֹיָה, דִּרְיָה שְׁעהָ. אַיךְ נָעַם מיין פֿאָרְטְּנְעַרְעַן אַונְמִיר טְרָאָגָן זִיךְ, פֿיְילָפּוֹן בּוֹיגָן, אַרְאָפּ דִּי טְרָעָפּ, אַוְיפּ דָּעָר זָוּ אַונְפֿרְילְינְגָן, אַוְיפּ אֲסְקוּוּרָה, נָעַבְן אֲפָאנְטָאָן, דָּאָרָט, וּוֹעַלְן מִיר זִיךְ דְּרוֹכְרִידָן מִיט אַסְטְּרָאוֹסְקִיס טְעַקְסְּטָפּוֹן אַונְדוּעָרָן סצְעַנְעַפּוֹן, באָגְלִיטָפּוֹן אַונְדוּעָרָן קָעְגְּנוּזִיטִיכְעָן גַּעֲפִילָן, נָאָרָן מיין פֿאָרְטְּנְעַרְעַן צְוִינְגָּטָן מִיךְ צָו דְּרָעְצִיְּלָן וּוֹעַגְן מיין דְּרוֹכְפָּאָל אַינְיָאָגָּא, אַונְצּוּלְיבָּן וּוֹאס מִיכְאָעָלָס האָט גַּעַלְאָכָּט. אַיךְ טּו אִיר צּוּלִיבָּן, אַיצְטָן אַיזְמִיר אַלְעָזָן, זָאָל מַעַן לְאָכְנָן, אַבְּעָר דַּעְמָאָלָט...

גַּעַוְועַן אַיזְמִיר אַוְיפּוֹן עַרְשְׁטָן קוּרָם, בֵּימְסָוףּ פֿוֹנוּם הַאַלְבִּיאָר, די צִיִּים וּוֹעַן עַס וּוֹעֶרטָן באַשְׁטִימָט דָּעָר וּוֹיְטְרִידְקָעָר גּוֹרָל פּוֹן אַיְטְלָעָן סְטוֹדְעָנָט. דָּעָר עַיְקָר זִיְּנָעַן וּוֹיכְטִיקָּן דִּי עַקְוָעָמָעָנס פֿאָר אַקְטִיאָרִישְׁעָר מִיסְטְּרָעְשְׁאָפָּט. אַיךְ אֲבָחוֹר פּוֹן נִינְגְּזָן יָאָרָה, הַאָבָּזִיךְ גַּעַלְאָוָת אַיְנְרִידָן פּוֹן אַונְעַלְטָעָרָן חָבָר, אֲוֹ צִיְּאָל מִיט אַיְנְרָעְפְּעָטְרִין אֲגַרְעָסְעָרָעָן סצְעַנְעַפּוֹן שְׁעַקְסְּפִירָס "אַטְעָלָא". אַיְם האָט וּוֹינְצִיךְ גַּעַקְיְמָעָרָט, אֲזָוּ כְּבִין אַיְנְגְּאָנְגְּזָן נִיטָּצְגְּעָפְּאָסָט צָו שְׁפִילָן פֿאָר זִיְּן פֿאָרְטְּנְעַר — יָאָגָּא. אַיְם אַיזְמִיר גַּעַנְגְּגָעָן אַיזְמִיר לְעַבְן צָו בָּאוּיְיָזִיךְ אַין דָּעָר גַּעַשְׁטָאָלָט פּוֹן אַטְעָלָא. אַיךְ הַאָבָּזִיךְ נָאָר באַדְאָרָפְּט דִּינְגָּעָן אַלְסָ דָּעָר, וּוֹאס גִּיטָּא, צָו דָּעָר צִיִּטָּה, די גַּעַהְעַרְקָעָר דַּעְפְּלִיקָה, — שְׁפִילָן טְעַטְּעָר, וּוֹעַט עַד...

אַיךְ הַאָב גַּעַטְרָאָכָּט, אֲוֹ אַזְאָרָאָל וּוֹעַט גַּעַבְן די מַעְגַּלְעַכְּקִיטָּה צָו דַּעְרוּיְיָזָן דָּעָר וּוֹעַלְטָן, אַוְיפּ וּוֹאס אַיךְ בֵּין פֿעָאָיקָה. אַונְמָוּ וּוֹעַנְגָּעָן נָאָר פֿאָרָאָן אַוְוִינְגָּעָן מַעְגָּזָלְקִיטָּה עַכְקִיטָּה עַס צָו דַּעְרוּיְיָזָן, וּוֹי בֵּי שְׁעַקְסְּפִירָן?...

בָּעַת די פֿרָאָבָן אַיזְמִיר אַלְעָזָן צְוּגְעַנְגְּגָעָן גַּלְאָטָן. אַיךְ הַאָב רַעְפְּטִירָטָה מִין מאָנוֹאָלָאָגָּה, שְׁפַעְטָעָר פֿלְעָגָט אַרְוִיסְקּוּמְעָן מִין חָבָר אַטְעָלָא, מִיט זִין גַּרוּסְעָר

אייפערזיכט צו דעוזדעםאנע, וואס איך מי זיך צו אונטערהאלטן און פאר-
שטיינקן. אין א געוויסן מאמענט, פארכטפֿט פון אייפערזוכט-איינסטינקט, ווארטפֿט
זיך אטעלא אויף יאנג, נאָר באַהערשט זיך גלייך און גײַט אָפּ אָן אָ זײַט.
דאָס אָן געווין אונדווער סצענע.

אין טאג פון די עקוֹאמענס זענען אינעם קלינעם צושיער-זאל, געווין
פארזאָמלט שוישפֿילער, רעושיסטרן, שרייבער און פרײַנְט. מײַן פֿאָרטנער האָט
מיך באָאָרגט מיט אָ שוואָרץן באָלעט-טֿרֿיקֿא. וואס אָיז מיר געווין אָזוי לאָנגּ
אוֹן כּֿבֿֿן געצּוֹנוֹגּעּן געווין צו פֿאָרדֿרֿיֿעּן אָ דֿיקּוֹן קֿרֿיֿוֹן אָרוֹם מײַן טֿאָלֿיעּ. אוֹפֿֿן
קֿאָפּ האָבּ אִיךּ אָרוֹיֿפֿֿגֿעּצֿוֹגּן אָ שוֹוִיצֿֿאָרֿישֿן הוֹט מיט אָ פֿעֿדֿעּר, דֿערֿצּוֹן אָ
שוֹוִיצּעּ פֿעֿלֿעֿרֿינֿעּ מיט אָ לֿאָנֿגֿעּר שֿׁוֹוִעֿרֿ בֿֿיֿם זֿײַט. דֿאָס אָן געווין אָ
טֿיֿפֿֿשֿׁעּר קֶאָסֿֿטֿיֿוֹם. פֿאָר אָ פֿרֿאָוֿינֿצֿֿיעּלֿן מֿאָסֿֿקֿׂ-בֿֿאָלֿ.

עס קומט אונדווער רֿיֿ צו פֿאָרֿגֿעֿמֿעֿן די בֿֿינֿעֿ. וֿוי אָוֿיךּ די פֿרֿאָבֿֿן, לאָזּ
אִיךּ מֿיךּ אָרֿאָפּ פֿוֹן די סֿצֿעֿנֿיֿשֿׁעּ טֿרֿעּפּ, לעּוֹן זֿיךּ-אָן דֿער קֶאָלֿאָגּ אָן הֿיֿבֿֿרֿ
אוֹן מֿײַן מֶאָנֿגֿלֿאָגּ. פֿלוֹצֿֿים האָבּ אִיךּ דֿערֿהֿעֿרֿט אָן אָיבֿֿרֿיֿדֿן זֿיךּ אָיז אָ פֿאָרֿ
שֿׁטֿֿיקֿֿטֿן גֿעֿלֿעֿכֿטֿעֿר. אִיךּ האָבּ פֿאָרֿגֿעֿזֿֿצֿֿט. עּס באָוֿיֿשֿׁט זֿיךּ מֿײַן אָטֿעֿלֿאֿ, אָן
דאָיז גֿעֿשֿׁעֿן עֿפֿֿעֿס אָזֿוֹנֿס. וֿואָס סֿאָיזֿ שֿׁוֹוּרֿ אָיבֿֿרֿצֿֿוֹגֿעֿבֿֿן. אִיךּ דֿערֿקֿֿעֿן
נֿיטֿ מֿײַן פֿאָרֿטֿנֿעֿ, מֿײַן גֿוֹטֿן חֿבֿֿר פֿוֹן רֿוֹמֿעֿנֿעֿ. גֿאָטֿ מֿיֿנֿעֿרֿ! מֿוֹרֿמֿלֿ אִיךּ מֿיטֿ
שֿׁרֿעֿ, וֿואָס פֿוֹן אָ מֶעֶנֶֿשֶׁן קֿאָן וֿעוֹרָן. זֿיֿנֿעֿ אָוֿיֿגֿן זענען געווין וֿוי אָיבֿֿרֿ
גֿעֿדֿרֿיֿתֿ. מֿעֿן האָטֿ אָרוֹיֿסֿגֿעֿזֿעֿן בֿֿלֿוֹיֿ דֿי וֿוֹיֿסֿלֿעֿן, די הענטֿ האָבּן באָקֿומֿעֿן
אָ בלֿוֹיֿן קֶאָלֿיֿר, די פֿיסֿ האָבּן גֿעֿשֿׁפֿֿאָנֿט וֿוי הֿילֿצֿעֿרֿנֿ. אָן ערֿ אָלֿיֿין אָיז געווין
אָיז אָ צֿוֹשֿׁטֿאָנֿדֿ פֿוֹן אָוֹמֿנֿאָרֿמֿאָלֿקֿֿיֿתֿ. עּס אָיז מֿיר געוווארֿן קֶלאָר, אָן עּס
שֿׁטֿֿיֿטֿ פֿאָרֿ אָ קֶאָטֿאָסֿֿטֿרֿאָפֿֿעֿ, וֿוֹ ערֿ אָן אִיךּ וֿוֹעֲלֿן זֿיין די קֶרֿבֿֿנֿוֹתֿ...

וֿוֹעֿן ערֿ אָיז צֿוֹגֿעֿקֿוֹמֿעֿן גֿעֿנֿטֿעֿר, האָבּ אִיךּ אִים, שֿׁטֿֿילֿ, פֿוֹן דֿער זֿײַט, גֿעֿפֿֿרֿוֹוֹת
באָרוֹאָיקֿן. אלֿעֿ מֿיֿנֿעֿ באָמֿיאָנוֹגֿעֿן זענען גֿעֿגֿנֿגֿעֿן לֿאָיבֿֿהֿ. אִיךּ וֿוֹיֿיסֿ, אָז באָלֿדֿ
קֿוֹמֿטֿ דֿער מֶאָמעֿנֿטֿ, וֿוֹעֿן זֿיֿנֿעֿ צֿוֹוִיֿ הֿעֿנֿטֿ קֶלֿאָמֿעֿרֿן זֿיךּ אָיז אָיז מֿײַן הֿאָלֿדֿ...
אָן ערֿ שֿׁטוֹיסֿטֿ מֿיךּ אָפּ אָן אָ זֿײַטֿ. אָיז זֿאָלֿ וֿוֹעֲרֿתֿ דֿאָס גֿעֿלֿעֿכֿטֿעֿ שֿׁטֿֿאָרֿקֿֿעֿרֿ...
וֿואָס טֿוֹטֿ מֿעֿן? מֿעֿן מֿוֹ דֿערֿפֿֿרֿןֿ די סֿצֿעֿנֿעֿ בֿֿיֿוֹן סֿוֹףֿ. מֿיֿטֿאָמֿאָלֿ דֿעֿרֿשֿׁפֿֿרֿ אִיךּ
וֿוי זֿיֿנֿעֿ הֿעֿנֿטֿ כֿאָפֿןֿ אָרוֹם וֿוי מֿיטֿ צֿוֹוִי אָיוֹזֿעֿרֿגֿעֿן, מֿײַן הֿאָלֿדֿ. ערֿ שֿׁטֿֿיקֿֿ
מֿיךּ מֿיטֿ אָלֿעֿ כֿוֹחֿותֿ... אִיךּ אָפֿעֿלֿיֿרֿ צֿוֹ אִיםֿ שֿׁוֹין אָפֿןֿ, פֿרוֹוֹנוֹנֿדֿקֿ אָמֿצֿוֹקֿעֿרֿןֿ אִיםֿ
אָיז אָ נֿאָרֿמֿאָלֿןֿ צֿוֹשֿׁטֿאָנֿדֿ. עּס הֿוֹיֿבֿֿטֿ אָן פֿעֿלֿןֿ לֿופֿֿטֿ... נֿאָךֿ אָמֿינֿטֿ אָן אִיךּ
פֿאָרֿלֿיֿרֿ דֿעֿם באָוּסֿטוֹזֿיֿןֿ. אָיז זֿאָלֿ דֿעֿרֿגֿיֿטֿ דֿערֿ גֿעֿלֿעֿכֿטֿרֿ בֿֿיֿ הֿיֿסֿטֿעֿרֿיֿ...

ערשת דאן האט זיך דערבעארעט מיבאעלס און איבערגערטן אונדזער סצענע
מייט א צופרידענער שטיים.

גענוג! א דענק! כהאכ גאנשיט געוווסט, איז שיין איז בי אונדו א קאמעיקער...

עמצעער האט מיך אַפְּגָעַרְיסָן פֿוֹן מִינְ אַפְּרָטָנָעָרָסְ הענט אַונְ צַוְּגָעָטָרָאָן אַ
גַּלְאֹז וְאַסְעָרָ. דֵי סַצְעָנָעָ אַיז גַּעֲוָעָן אַרְאַפְּגָעַרְיסָן אַונְ אַיךְ דַּעֲרָקָלָעָרָט אַלְסָ
קָאַמְּיקָעָר...

אייצט, איז עס שיין פַּאֲרָגָאנְגָעָנְהִיט אַונְ מִיר לאָכָן בַּיְדָעָ אַיבָּעָר דָּעָם...

* * *

ס'איז פַּאֲרָבַּי אַיאָרָ. וּוִידָעָ נִיעָרָ פַּרְאָבָלָעָמָעָן, וּוָאָסָ וּוָרָעָן קָאַמְּפָלִיצִירָטָעָר
אוֹן עַמְּפִינְדָּלָעָכָרָ. נָאָר אַ גַּעַנְיְטָעָר פַּעַדָּגָאָגָה האט גַּעַקָּאנְטָ גַּעַפְּינְעָן דֵי
רִיכְטִיקָעָ לְיוֹנָגָ אַונְ בַּאַשְׁתָּאָנְעָן אַיז דֵי זָאָר אַין דָעָם, אַיז טִילָעָן פֿוֹן דֵי סְטוּדָעָנְטָן
וּוָאָסָ האָבָן בַּאַדְאָרָפָט אַיז זַיְעָרָעָ סַצְעָנָעָסָ אַרְוִיסָבְּרָעָנְגָעָן אַינְטִימָסְ-הַאַצְּרִיכָעָ
גַּעַפְּילָן, האָבָן אַיבָּעָגָעָטָרָאָן, דֵי זַעֲלָבָעָ, אַין לְעָבָן. טִילְמָאָלָה האט עָסָ אַפְּילָוּ
גַּעַהְאָלָפָן, טִילְמָאָלָ גַּעַשְׁטָעָרָט אַונְ גַּעַבְוָנְדָן דָעָם צַוְּקָנְפִּטְיקָן אַקְטִיאָרָ. עָרָ אַין
גַּעַוְאָרָן, אוּחָרָ דָעָרָ בַּיְנָעָ, נִיטָרָ דְּרִיסְטָטָן, אַגְּנָעָשְׁטָרָעָנָגָןָ. אַים האט זַיךְ גַּעַדְאָכָטָן,
אוֹן עָרָ גִּיטָרָסָ דָעָם אַיְגָעָנָעָסָ סָודָ, זַיְן אַיְגָעָנָעָ אַצְּיָאָנָגָןָ צָוָ דָעָרָ פַּאֲרָטָעָרָן.
גַּעַוְאָן אַיז מָעָן אַין עַלְטָעָרָ פֿוֹן 17 בַּיְזָ 20 אַונְ דֵי נַאֲטָוָרָ האָט נִיטָרָ גַּעַוְאָלָטָ מסָכִים
זַיְן מִיטָרָשָׁפִּילָן בְּלוֹזָן אַין לְיָבָעָ, נָאָר פַּרְאָזָאָצִירָט אַוְיָף אַוְיָרְכִּטִּיקָעָ גַּעַפְּילָן. אַזְוִי
אַיז גַּעַשְׁעָן מִיטָרָ אַונְדָזָעָרָ רַאֲמָעָ אַונְ יְוִילָאָ, וּוּלְכָעָ האָבָן דֵי זָאָר גַּעַנוּמָעָן
אוֹיָ עַרְנָסָטָן, אַיז נִישָׁטָ אַיְנָשְׁטִימָעָנְדִיקָמִיטָ שַׁקְּסָפִּירָןָ צָוָ עַנְדִּיקָןָ מִיטָרָ טָוִיטָן,
אַיְידָעָרָ אַן לְיָבָעָ, זַיְגָעָן גַּעַבְלִיבָןָ לְעָבָן אַין לְיָבָעָ אַונְ שַׁפְּעָטָעָרָ חַתּוֹנָהָ גַּעַהְאָטָן.

אוּחָרָ אַיךְ בַּיְן גַּעַשְׁטָאָנָעָן פַּאֲרָ דָעָם נִסְיוֹן, שַׁוִּין אַ גַּעַוְוִיסְטָ צִיְטָ, וּוֹי נָאָכָן
רַעַפְּטִירָן מִיטָרָ יְעוֹוָאָ, אַונְדָזָעָרָ אַוְיָצָזָגָ פֿוֹן פִּיאָטָעָרָ אַונְ אַקְסִיּוֹשָׁאָ, פֿוֹן אַסְ-
טְרָאָוְסְקִיםָ "דָעָרָ וּוּאָלָדָ", טְרָאָכָטָ אַיךְ מָעָרָ פֿוֹן דָעָרָ לְעַבְדִּיקָעָרָ יְדִישָׁעָרָ מִידָלָ,
וּוֹיָ פֿוֹן דָעָרָ רַוְשִׁעָרָ אַקְסִיּוֹשָׁאָ. דָאָס דַעְנָעָרוּוֹרָטָ מִיךְ אַין שְׁטָעָרָטָן, וּוֹעָן מִירָ
זַעַנְעָן אַלְיָין אַוְיָף דָעָרָ קְלִינְגָרָ סְטוֹדִיעָ-בִּינָעָ האָבָן מִירָ דָעָם פּוֹלָן גַּלוֹיבָןָ, אַזְוִי
מִירָ גַּעַפְּינְעָן זַיךְ אַוְיָף דָעָרָ נַאֲטָוָרָ אַין וּוּאָלָדָ... אַיךְ נָעָם אַרְוָם מִינְ אַקְסִיּוֹשָׁאָ-
יְעוֹוָאָ, שְׁפָעָסָ אַונְ דַעְשָׁרְפָעָרָ דָעָם כַּאֲרָקְטָעָרָ פֿוֹן פִּיאָטָעָרָ, וּוּלְכָעָרָ אַיז אַיְסָגָעָ-
וּוֹאָקָסָן אַיז פְּרִיעָרָ פָעָלָדָ. פִּיאָטָעָרָ אַיז גַּעַוְנָטָן, יְוָנָגָ פְּרִישָׁןָ וּוֹיָ דָעָרָ וּוּאָלָדָ אַונְ עָסָ

טרראגט פון אים דער רייח פון סמאלאע און יאדלאַ-ביינער. אויך זיין ליבען אין פררי, נאָטירלעך, טעמאָפעראמענטפּול און פֿאָעטיש. ער איין אַנגעווואָפּט מיט זוֹן, מיט בִּימְעַרְדּוֹשִׁי, מיט פִּיגְלָג-גּוֹזָאנְג. מיר איין גְּרִינְגָּג, ווֹעֵן מִיר זענען אלְּקִידִים, אַרוֹסִצּוּבָּרְגָּנְגָּעָן פִּיאָטָעָרָס לִיבָּעָ-וּוּרְטָעָר, עַס פְּאָלָט זִיךְ צְנוּוֹףּ מיט מִינְעָ רִידִּי, ווֹאָס צְיוֹאָלָט וּוֹעֲלָן זָגָן מֵין האַמְלָעָר מִידְּל. דָאָס גַּעֲמִינְגָּזָעָמָע פָּון מִיבָּע אָז פִּיאָטָרָס גַּפְּלִיג, שאָפְּט דָאָס אַרגְּגָנִישׁ לְעַבְּן אַין דַּי גַּעֲכַבְּעַנְעַ בְּאַדְּינְגְּגָעָן.

נאר אט קומט די שעה פאר אקטיארישער מיסטערשאפט. מיר באדרפּן דאָס זעלבע איבערלעבן אין דער אַנוּזונהייט פֿון צוּשייער, כאָטש דיינע חברים. דיך וועט קאנטראילן אַ געניטער מיסטער, וואָס ווועט שפֿעטער, אנאליזין דיינע פֿעלען. אַט די נײַע באַדְינָגָנָגָען צוֹוְגָּעָן קלָפּן שטָאַרְקָעָר דאָס הָאָרֶץ אוֹז בִּינְדוֹ דִּיך.

אויף דער בינע איז אלץ גרייט. אַ טאָבוּרט. אַ זָּק, אַ פָּאָדִים. דאס דאָרָךְ מײַט זיך. פֿאָרְשְׁטוּלְן דעם מײַטָן. פּוֹן אַ גַּעֲדִיכְטָן וּוְאָלָד. דער טאָבוּרט — אָן אַפְּגַּעַהְאַקְּטָן בוּוִים. דער זָק — דאס גַּרְיָנָע גַּרְאָז. דָּרְפֶּסֶט אַיְצָט פֿאָרְטָמָגָן דעם פּוֹלָן גַּלוּבָן, אָן דאס אַיז וּוְאָלָד אָונְ דוּ. בִּיסְט פִּיאָטָעָר אָונְ דיַין מִידְלָ אַקְּסִיּוֹשָׁא. מִיר גַּיְעַן אַרְיוֹף אוּרְפָּה דער בִּינָע. אַיך הַוִּיב אָן דֵּי עַרְשְׁטָעָן וּוּרְטָמָעָר אָונְ עַס טְרָעָפָן זיך אָונְדָּזָעָר אַוְיָגָן אָונְ כְּדָעָרְזָעָן... וּוּדָעָר מִיָּן יְעוּוֹאָה, מִיט וּוּלְכָעָר מִיר האָבָן שְׁפָאַצְּרִיט בֵּין פרִימָאָרגָן, פָּאָר וּוּלְכָעָר אַיך האָט גַּעַהְאָט אַזְּוּפִילְלָה האָרְצִיקָע וּוּרְטָמָעָר. עַפְּסָ גִּיט אַ טְאָכָעָ. מִיר דָוְכָט, אָן כְּפָלָאָפָל אַוְיס דאס טִיעַרְסָטָע, אָן אַיך פְּאַרְלָעָץ מִינָע גַּעֲפִילָן אָונְ בְּרַעְנָגָן אַרוֹרִיס פָּאָר אַלְעַמְעָן דאס, וּוָס אַיז נָגָע נָאָר מִיר, נָאָר אָונְדוּ בַּיַּידָן. אַ בִּיּוֹקִיט אַזְּרָדָאָס נָעַמְתָּ מִיךְ אָרוּם. כְּהַוִּיב אָן פְּלָגָאנְטָעָרָן דעם טַעַקְסָט. עַס קְוָמָט אַקְּסִיּוֹשָׁאָס עַנְפָּפָעָר אָונְ אַיך קָאָן מִיךְ, צָו בִּיסְלָעָן, באַרוֹאַיָּון, באַהֲעָרָשָׁן מִיָּן אַעֲשָׂטְרִיךְיִקְּטִיט אָונְ דָּעָרְפִּירָן אָונְדָּזָעָר סְצַעְנָע בֵּין צָום סּוֹת.

אפשר האט די סיבה פון אונדזערע העמונגנון געתטעקט אין אונדזער דער ציאונג. מיר האבן, ווי אלע יוננטלעכע, געליבט, געקושט און געצערטט. אבער שטענדיק איז עס געווען האלב-פארבראָרגן און פֿאָרבֿאָהּאלֿטֿוּן פֿאָר פרעמאָדֿע אוּיגַן.

הוינט אין פאריז, ווען צײַץ אין דער סטודיע פון פיער וואיל אדער טאניא
באלאשוויל, איבערציג איך מיך, או די דזוקע פראבלעם עקוויסיטרט למגרי

וניט פאר די פראגנץויישע יונגנטלעכע. אויב די סיטואצייע פאעדערטן, איז דער יונגער בחור זאל זיך דערקלערן איז ליבע, באגלייט מיט פילצאליקע קושן און צערטעלען, וווערט עס געטאן מיט דער אפענער נאטירלעכקייט.

הערער בעת מין אריסטרטונונג. קאנצנטרון דיאופטראומקיט פון צושויער אדער צ'ו
קונסט פון קאנען קאנצנטרון דיאופטראומקיט פון דאנקברקיט צו מיין טודידער
אונגעשטרענgettיקיט און געפינען די נאטירלעכע פרייהיט אויף דער בינע ווי די
האט מיר געהאלפן צו באפריעין זיך פון אן אייבעריקער צעשורטיקיט און
דערכיער אלעלסאנדרא אוזארך (די פרוי פון רוצעיסער גראנגאוסקי). וועלכע

אזו שפעוריישע ארבעט, מיט צוקונפטייקע יידישע אקטיארין, האט דורך געפירות בנימין זוסקין. ער האט פארמאגט וואס איבערצוגעבן זיינע שיילער, שעפנדיק פון זיין רייכער פראקטיק פון ארבעט איבער ווערך פון יידיישער אוון ווועטלט-לטעראטור.

א וויכטיקן פלאץ אין דערציגען די יידישע טעאטער-יוגנט האט פארנווען די פעדאגאגיישע ארבעט פון שרה רاطבוים, וועלכע האט פארמאגט איר קורס פאר אקטיאריעשר מיסטערשאפט אונ געלערנט ווי צו פארבעסען די פאנגעטישע אונ דיקציינגעלאָל פעלערן. שרה רاطבוימען איי אויסגעפאלז א שווערטע ארבעט, פון קעננען אויסגלייכן דיאלאקטן פון שלילד פון פארשיידענע לענדער אונ גענגנטן. א בחור פון אוקראינע האט גערעדט אנדערש ווי א מיידל פון וויס-רוזסלאָנד, א יוגנטלעכדר פון ליטע אנדערש ווי זיין חבר פון פולין. ביימ ענדיקן, האבן אלע גערעדט אויף א געמיינעםער שפראָך אויף דער ביגע.

אָפֶטַע גַּעֲסֵט אֵין דָעַר סְטוֹדְעֵי זַעֲנָעָן גַּעֲוָעָן אָונְדוֹזְעָרָעָ יִדְיִישׁ שְׂרִיבְּעָרָעָ
וּוּלְכָעָ פְּלָעָגָן אַהֲרֻקְמָעָן בְּכָדֵי "אַנְצּוֹוָאַרְעָמָעָן זַיִךְ" (וּוִי מַאֲרִקְשׁ פְּלָעָגָן זַיִךְ גַּעַץ
אוַיְסְדִּיקְרִיךְ). זַיִךְ הָאָבָן דָא אִיטָלָעָכָן גַּעֲקָבָנָט אָוֹן דֵי סְטוֹדָעָנָטָן הָאָבָן זַיִךְ גַּעַץ
פְּרִידִיכְטָמִיט וַיְעַרְדָּקְמָעָן. פָּאָר דֵי שְׂרִיבְּעָרָעָן אַיְזָן עַס גַּעֲוָעָן אַלְעַבְּדִיקְעָרָעָ אַינְדוֹזָל
פָּוֹן יִדְיִשְׁלָאָנְדָן, צַו וּוּלְכָן עַס הָאָט זַיִךְ גַּעֲזִיגָן. אַיְן דָעַם טָוְמָל אָוֹן גַּעֲלָעְכָּטָרָעָ
וּוִי אַיְן דָעַם עַרְנְסָטָן לִימְדִים מִיטָן לְעַבְּדִיקְיָן וּוֹאָרטָן פָּוֹן פַּרְץ אָוֹן שְׁלוּמָה
עַלְיכָם, פָּוֹן שְׁעַקְסְּפִיר אָוֹן מַאֲלִיעָר, הָאָבָן זַיִךְ גַּעֲפִילָט בָּאַרְוָאִיקָט. דָא אַיְזָן
גַּעֲשְׁתָּאָרְקָט גַּעֲוָאָרָן דֵי זִיכְרָקִיטָן, אָוֹן יִדְיִישׁ אָוֹן יִדְיִישׁ לִיטְעָרָאָטָור זַעֲנָעָן נַאֲךְ
אָוֹן עַנְיָן: דֵי יְוָגְנְטָלָעָכָעָז וּוּלְכָן עַס שְׁפָעְטָעָר אִיבְּרָעָגָעָבָן טְוִיזְגָּטָרָעָ אַושְׁוּיְעָרָעָ

אין טעטערן פון מאסקווע, קייעו, מינסק, אדעם, ביראכידזשאן אוּן אנדערע
שטעם.

פָּאָר דַּעֲרָ מְעֻרְהִית פָּוּן אָונְדוּרָעָ סְטוֹדָעָנָטָן זַעֲנָעָן דֵּי יַאֲרָן, פָּאָרָ
בְּרָאָכְטָע אַיְן דַּעֲרָ טְעַטָּעָרְסְּטוֹדִיעָ, פָּאָרְבּוֹנְדָן מִיט דֵּי בְּעַסְטָעָ דָּעַרְיְּנוּרְגְּגָעָן.
גְּלִיבְּצִיְּמִיק, זַיְנָעָן זַיְיַאֲרָן פָּוּן פָּאָרְלְוִירְעָנָעָ חֶבְרִים, נַעֲנָטָע אַוּן פְּרִינְט.

סְטוֹדָעַנְטָן
אֵין לִיּוֹדֶן

געווונן איין עס איין די דרייסיקער יארן, וווען אויף דעם מאסקווער פלאץ פון דער קאנסティוטוציע, באשינט מיטן אבעיליסק פאר מענטשנידעכט, אי גען האנגען אַ ריזַּן-פְּלָאַקְּאַט מִיט אַ דְּרָאַנְדִּיקְּעַר פּוִיסְט. די דְּזַיְּקַע פּוִיסְט, גען דעקט מיט אין אייזערגער שטעכיקער הענטשקע, וואס האט אומבראהמנוגטדיק געלעטט צוישן יעוז (און אנדיתונג אויף יעוזאו) האט אומבראהמנוגטדיק געלעטט צוישן די פינגער "פִּינְגְּנֶט פּוֹן פָּאַלְּקָה": דַּיוּוּרְסָאַנְטָן, שְׁפִּיאָנָעָן, טְּרָאַצְּקִיסְּטָן "וּרְעַדְּטַעְלָעַס". דער פְּסִיקְּדִּין פָּאַר זַיִּ — טויט. דער אויפְּשִׁירְפְּט אָונְטָעַרְן פָּלָאַקְּאַט "יעַזְשָׂאַוְוַעְדָּה רָוְקָאַוְוִיצְּיָה". דאס איין געווונן אַ לְּוִיב פָּאַר דעם דֻּעְמָאַלְּטִיקָן פִּירְעָר פּוֹן דער ג. ק. וו. ד. יעַשְׂאָוָה, וועלכער איין באַקָּאנְט געווונן מיט זיין טאָדיום אָוּן אַכְּוֹרִיּוֹתְּדִּיקְּיַּת בֵּין אָומְבָּרְעָנְגָּעָן צָעַנְדְּלִיקְּעַר טְּוִיזְּנְטָעַר אָוּשָׁוָלְדִּיְּקָע מְעַנְטָשָׁן.

אונדז, סְטוּדְעָנְטָן, פּוֹן דער יִדְּיִשְׁעָר טְּעַטְּעַרְדִּשְׁוָל, איין אויסגעקומווען טָאגְּרָטָע גּוֹלְעַד צו זען די גּרְאַע וְאַנְטָן מִיט אַיר דְּרָאַנְדִּיקְּעַר פּוִיסְט. די דְּזַיְּקַע פּוִיסְט האט דְּרָמְמָאַנְט אַין אַרְעַסְטִירְטָעַ פְּרִינְגְּט אָוּן חְבִּירִים, וואס זענען נָאָך זַיְּעַר אַרְעַסְט פְּאַרְשְׁוּוֹנְדָן אויף אַיְּבִּיךְ.

די יִדְּיִשְׁעָר טְּעַטְּעַרְדִּשְׁוָל האט גּוֹצְיִיגְּן צו זַיִּד, נִשְׁתַּחֲוֵד טָאלְאַנְטִירְטָע יוֹגָנְט פּוֹן רָאַטְּנְ-פָּאַרְבָּאָנְד, נָאָר פִּיל פּוֹן אַוִּיסְלָאָנְד, פָּאַר וּוּלְכָע אַנְגְּעָנוּמוּעָן צו וּוּרָעָן איין דער סְטוּדְיָע איין גּוֹוָאָרָן אַ לעֲבָנְסְ-צִיל. אַ טְּעַטְּעַרְדִּשְׁוָל בֵּין באָרְדִּימְטָן מְאַסְקְּוּוּדָר יִדְּיִשְׁן טְּעַטְּעָר, מִיט באַוּסְטָע בִּינְעַ-מִיסְטָעָרָס אלָס דָּעַרְדָּצִירָס, מִיט אַ סְטִיפְּעַנְדִּיעָ אָוּן בּוֹרְסָע, מִיט דער מְעַלְעַכְּקִיטָּס צו לעַבְנָן איין דָּעַר הַוִּיפְּטִישְׁטָאָט פּוֹן גְּרוּיסְן רָאַטְּנְ-פָּאַרְבָּאָנְד, האט צוֹנוּפְּגַּעַבְּרָאָכְּט אַהֲרָר יִדְּיִשְׁעָר יוֹגָנְט פּוֹן פּוִילְן, רְוּמְעַנְיָה, לִיטָּע, אַוְרְגוֹוָאִי, קָאנְגָּאָדָע אָוּן אַנְדְּרָעָ לְעַנְדָּעָר.

דאָס קּוּמוּעָן קִיְּין רָאַטְּנְ-פָּאַרְבָּאָנְד אָוּן שְׁטוּדִירְן שְׁוַיְּשְׁפִּילְעַרְ-קּוֹנְסָט האט די מְעֻרְהִיטָּס פּוֹן זַיִּ פְּאַרְוּוּרְקְּלָעָכְּט נָאָך פְּאַרְפְּאַלְגְּוָנְגָּעָן אַן תְּפִיסְתָּה, נָאָכָן גְּנְבָּעָנְגָּעָן די גּרְעַנְעַץ (אַיבְּרָהָוִיפְּט יְגַנְּטְלָעָכְּעַ פּוֹן פּוִילְן) — כְּדִי צו לעַבְנָן אַיִּם דעם סָגְּצִיאַלִיסְטִישָׁן לְאָגָּד אָוּן וּוּרָעָן יִדְּיִשְׁעָ אַקְטִיאָרָן.

ニישט קיין סיבות פון א זאט אוון רײַיך לעבען, האט געציגיגן די יונגעט
קיין דאָטְנְפְּֿאָרְבָּאָנד. זיי האבן דא געזוכט דעם פֿאָרוּוּרְקֿלְעַכְּטָן טְרוּםְ פָּוּן
דורות רְעוּוֹאַלְצִיאָנְגָּרְדָּן, פָּוּן לעבען אֵין אַלְאָנד וּוּ בִּזְוָת גְּלִיכְיךְ מִיט
וּוּ עַס עֲקוּיסְטִירְט נִישְׁטְקִין רְאָסְן אָנוּ נְאַצְּיָאָנְגָּלְעָרְהָאָס, וּוּ עַס אֵין אַפְּגָּעָ
מַעַקְטָּק עַקְסְּפְּלוֹאַטְאָצְּיעָ פָּוּן מְעַנְשָׂת אַיבָּעָר מְעַנְשָׂת, וּוּ דּוּ וּוּרְסָט גַּעַשְׁעָצָט אַלְסָ
מְעַנְשָׂת.

די ערשות צייט זענען זיי געוווען גליקלעך. עס האט נישט געשטערט, דאס
ニישט דערעסן, דאס שלעכטעה אַנטָּאָן. מען האט פֿאָרְשְׁטָאָנְגָּעָן, אָז וּוּן מַעַן
בוּיט פָּוּן דָּאָסְנִי מַוּן מַעַן אַיְינְצִיעָן דעם פֿאָסִיק. מען אֵין געוווען יונְג אָנוּ יַעֲדָעָ
איַז געוווען זִיכְּעָר, אָז עַס דָּעְרוֹאָרְט אִים אַפְּרָעְכְּטִיקָע פֿעַרְסְּפְּֿעַקְטִיְּוָו.

אוּן דָּא אֵין אַגְּגָעָקְמָעָן די טְרוּוּרְיךְ-שְׁרָעְקְלְעַכְּ צְוַיְּיִטְעָ העַלְפָט פָּוּן די
דרְּיִיסְּקָעָר יַאֲרָן אוּן אַלְּצָהָט זִיךְּ אַז וּוּאָקָל גַּעַטָּאָן. עס האבן אַגְּגָהָוִוִּבָּן פֿאָרָאָ
שְׁוַיְּנְדָּן אַיְגָעָנָה, נְאַנְטָעָה, אַיבָּעָרְגָּעְגָּבָעָנָה סָאוּוּיְּטִישָׁע בִּרְגָּעָר.

בָּאַזְוְנְדָּעָרְסָט טְרָאָגִישָׁ אֵין די צִיְּטָ גַּעַוְועָן פֿאָר די סְטוּדְעָנְטָן פָּוּן דָּעָר יִידִיָּ
שְׁעָר טְעַטְּעַרְ-שְׁוֹלָ. עס אֵין שְׁוֹעָר צָו זָאָגָן, וּוּאָס אֵין גַּעַוְועָן פֿאָר זַיִּי פֿינְגְּלָעָ
כָּעָר, צִיִּי דִּי שְׁרָעָק פָּוּן פֿאָרְשִׁיקְוָנָג אֵין טְוִיטָה. אַדְעָר דָּעָר וּוּיְתִיקְדִּיקָעָר גַּעַפְּיל
פָּוּן וּוּרָן אַוְמִיסְטָט בָּאַשְׁוּלְדִּיקְטָ אֵין זִיְּנָ פִּינְטָ פָּוּן אַלְאָנד, וּוּאָס זַיִּי זְעַנְעָן גַּעַוְועָן
אַיבָּעָרְגָּבָעָן מִיט זַיִּעָר גָּאנְץ וּוּרָן.

וּוּן כְּטָרָאָכָט הִיְנְטָ וּוּגָן יַעַנְעָ יַאֲרָן קְוּמָעָן מִיר אָוִיפָּן זְכָרוֹן די רְעַנְגְּדִיקָע
הָאֶרְבָּסְטְּ-טְעָגָה, וּוּנְ אֵין אַז צִימָעָר פָּוּן דָּעָר צְזָאָמָעָנוּוּוִוָּנָגָה האָבָן מִיר גַּעַפְּרָאָ
וּוּט אָונְדְּזָעָרָע "גַּעַזְגְּנוּגָס-בָּאַנְקָעָטָן".

עס זְעַנְעָן שְׁוִין גַּעַוְועָן אַרְעָסְטִירְט גִּינְזְבּוּרָג, שְׁוּכְמָאָכָעָר, פֿעַשְׁקִינָא, וּוּאָ
סְעָרִיךְ. אַבְּרָאָשָׁע גִּינְזְבּוּרָג אֵין גַּעַוְועָן שְׁיִין, הוּיךְ, בְּרִיטָ. עַר האט רְעַפְּעַטְרִיטָ
אָן אַוְיסְצָוָג פָּוּן "רְאָמָעָ אָנוּ יְוִילְאָ" פָּוּן שְׁעַקְסְּפִירָ. קִין בְּעַסְעָרָן רְאָמָעָ, האָבָן
די יַדְיִישָׁע בִּינְעָ זִיךְּ נִישְׁטָ גַּעַקְאָנָט וּוּינְטָשָׁן, אַפְּרָעְכְּטִיקָע שְׁטִיםָ, אַשְׁטוּרְמִישְׁעָר
טְעַמְּפְּֿעַרְאָמְעָנָט.

אַבְּרָאָשָׁע אֵין אַרְעָסְטִירְט גַּעַוְועָן פָּוּן די ערשות. עַמְעַצְעָר האָט דָּעְרַצְיִילָט,
אוּ עַד אֵין אַוְמָגְעָקְמָעָן בָּעָת אַדְמָאָנְסְטָרָאָצְּיעָ אַיְן לְאָגָעָר. נִישְׁט אַוְיסְהָאַלְטָנְדִּיקָ

מער דאס איזודעקווען זיך און די אומגענטשלעכע קאטאריזשנע ארבעט פון
שלעפנ שטיינגר פון איין פלאץ צום צויזיטן און צוירק דאסזעלבע, איינזענדיק,
או מען גיט זי פאראפיניקן דורך אויסצערן ביון טויט, איין איין א פרימארגן
א גראפע ארעסטירט ארויס צו דער ארבעט מיט זיעירע קירקעס, זינגענדיק
דאס רעווילוציאנערע ליד:

"קרבנות געפאלן מיר זענען,
איין גולדידיקן שלאלט".

זיי זענען געווארן ארוםגערינגלט און דערשאָסן. אבראשע גינזבורג איין
געוווען איין שפיך פון דער דעםאנסטראָציַע און געפאלן צוישן די ערשטע.

עמצעער פון אונדו האט איין אט די טאג צוגעטראָקט די "געזונגונגס-באנְ
קעטען". איין די פאָראָנאָכטן פלעגן מיר זיך צויניפגעמען (איין דער מערהייט חобра
פון אויסלאָנד, כדי ניט אַריינֿצּוֹצִיעַן "אָומְשָׁוְלְדִּיקָּעַ"), אַרוֹיסְטְּלִיגָּן די לעצטע
קָפְּיָקָעָס אַיִינְצּוֹקָעָפָן דעם שוואָרטְצָן ברײַט, אַ העֲרֵינְג אָונְ דַעַם האָלְבָּן לִיטְעָר
בְּדָנְפָּן. אָונְ וּזְעָן דַעַר טִיש אִין גַּעֲוּעָן גַּרְיִיט, פְּלָעַגְט זֶיך אַנְהָוִיבָּן דַעַר גַּעַוּעַת,
וּמְעֻמָּן עַס אִין בָּאַשְׁעָרָת צַו וּזְעָרָן אַרְעָסְטְּרָת אָונְ וּמְעֻמָּן בָּאַדְרָאָף מַעַן אַפְּרִיכְטָן
דַעַם "בָּאַנְקָעַט".

עס פְּלָעַגְט זֶיך אַוְּפָהָוִיבָּן אַ גַּעַשְׂרִי מִיט אַ גַּעַפְּילְדָּעָר, אִין וּוּלְכָן עַס אִין
שְׁוּעָר גַּעֲוּעָן צַו פָּאָרְשְׁטִין וּוָאָט עַמְּצָעָר רַעַדְת. מַעַן האָט זֶיך גַּעַמְפְּרָטָן,
מִהָּאָט דִּיסְקוֹטְרָת. יַעֲדָעָר האָט אַוְּמַבָּאָדִינְגָּט גַּעֲוָאָלָט בָּאוּיְינְ, אָונְ עַס אִין דִי
אָונְ מִיט דַעַם בָּאַרְאָיְקָן זִיְּן חֶבֶר.

די פְּנִימָעָר זַעַנְעָן גַּעֲוּעָן צְעהִיצָּת. די אוּיגָן האָבָּן גַּעַלְאָנְצָט מִיטָּן בְּרַעַן
פון קָרָאנְקָע, דָּאָס יְוָגָּג-אַקְטִיאָרָש בְּלוֹט האָט גַּעַקָּאָכָּט פָּוָן פִּינְז אָונְ פָּאָרְדָּאָס.
אַ סָּאָרָקָאָם אָונְ אַיְדָאָנִיעָן צַו אַלְץ אָונְ צַו אַלְעַמְעָן האָבָּן אַיְצָט פָּאָרָאַיְנִיקָּט
די מַעְנְטָשָׁן אַרְוָם דַעַם טִיש. אָונְ וּזְעָן די כּוֹחוֹת זַעַנְעָן גַּעֲוּעָן אַוְּסְגַּעַשְׁעָפָט
איָן דַעַר מַעַר דִּרְיִיסְטְּרָעָר אַוְּפָגָעָשְׁטָאָנְעָן, דַעַרְגָּסָן דַעַם בְּדָנְפָּן איָן די
גַּלְעָזָעָר אָונְ שְׁטִילְ-צָעָצָיוֹגָן אַרוֹיסְגַּעַבָּרָאָכָּט:

— פָּאָרְבְּלִיְּבָּט גַּעֲוָונְט, חֶבֶרְים.

דאָן פֿלעגט זיך אלֵיך באַרוֹאַיקָן. אַיִינָה פֿון דַי מִידְלָעַךְ, נַאֲךְ אֶזְאָ טָאָסָטְךָ
פֿלעגט זיך אַרוֹיסְרִירִין אָוִיף דַעַר גָּאַסְטָה, כַּדִּי צַו פֿאַרְשְׁטִיקָן אַיר גַּעֲוִיָּין אָונְן נִיטָּה
בָּאַשְׁוּעָרָן דַעַם, וּוֹאָס בָּאַדְּצָרָף אַוּוּקְגִּין. דַי אַיְבָּרְקָעָה האַבָּן, אַין דַעַר שְׂטִילָה,
דַעַרטְּרוֹנְקָעָן דַעַם בָּרְאָנְפָן.

אַרום עַלְפָה אַין אַוְונָתָה האַטָּה מעַן גַּעהַרְטָה אַרְיִינְפָּאָרָן אָן אוּיטָא, עַטְלָעַכְעָ
מִינְגָּות שְׁפָעַטָּעַר זְעַנְגָּעַן שְׁוֹעַל גַּעַשְׁתָּאַגְּעַן צְוַיִּיָּה. קָ. וּ. דָלִילִיטָה. דַי
אַנְשְׁטְּרָעְגָּוָגָּה פֿלְעָגָטְךָ דָרְגָּיָן בֵּיז אַיְסְגָּשְׁרִיָּה: וּוֹעֲמָעָן? וּוֹעֲלָכָעָר נַאֲמָעָן?
וּוֹעָר אַיְוָן דַעַר "זִיגָעָר"?

די מְלִיטָעַדְלִיטָה האַבָּן זיך נִישְׁתָּה גַּעַאיִלְתָּה, נַאֲךְ אָ שְׁטוֹדִירָן דַי גַּעַברָאַכְטָעָ
פֿאָפִירָן, שְׁרִיעָן זִי אַרוֹיסָה:

— קַאנְעוֹסְקִי יַעֲסֵט?

קַאנְעוֹסְקִי שְׁטָעַלְטָה זיך אָוִיף. זִין פֿנִים אַיְוָן בְּלָאָס, עַר קוּקָט אָוִיף זִין מִידָּל,
אוּיף דַי חַבְרִים אָונְן גִּיט אָוִיף שְׁנַעַל אָ וּזְאָרָה:

— אַיר זַעַט, אַיך בֵּין גַּעַוּעַן גַּעַרְעַטָּה. אַיך האַב גַּעַוּנוּנָעַן דַעַם גַּעַוּעַט.

דַעַר, וּוֹאָס האַטָּה פֿרִיעָר אַנְגָּגָאָסָן דַעַם בָּרְאָנְפָן אָונְן זִיך מִיט אַלְעַמְעָן גַּעַד
זְעַגְנָט, דַעַר, צְוִילָב וּוּלְכָן, דָאָס מִידָּל אַיְוָן אַרוֹיסְגָּעַלְאָפָן מִיט אָ גַּעַוְיָה, אַיְוָן
אַיצְטָ גַּעַוְסָן אָן אַפְגָּנְגָּאָרְטָעָר אָונְן פֿאַרְשָׁעְמָטָעָר. עַר האַט נִיט גַּעַקְוָקָט אַיְוָן
דַעַר זִיְתָה פֿון אַוּוּקְגִּיעַנְדִּיקָן חַבָּר, פָּאָר וּוּלְכָן עַר האַט גַּעַלְתָּן, נִיט וּוּגְנִיצְקָעָר
וּוֹי פָּאָר זִיך.

מִאָרְגָּן וּוּעַט מעַן אִים נַעֲמָעָן, מִאָרְגָּן אַדְעָר אַיְבָּרְמָאָרְגָּן. דָאָס וּוּעַט אָוָמָּה
בָּאַדְּגִינְגָּט קּוּמָעָן. אַיצְטָ זַעַט עַר, אֹו עַר אַיְזָה גַּעַרְעַטָּה. עַר אַיְזָ פֿוֹנְקָט אָוּווִי "שְׁוֹלִי"
דִּיקָה וּוֹי קַאנְעוֹסְקִי, בְּלוּזָה זִין רַיִי אַיְן דַעַר לִיסְטָע אַיְזָ שְׁפָעַטָּה, פּוֹשָׁט
אַפְרָאָגָעָה פֿון אָ רַיִי אַוְן נִישְׁתָּה פֿון קִיּוֹן שְׁוֹלְדָה. בְּיִדְעָה זְעַנְגָּעָן שְׁוֹלְדִּיק אַיְן דַעַם
זְעַלְבָּן "פֿאַרְבָּרְעָכָן" — גַּעַקְוָמָעָן פֿון אַוִּיסְלָאָנָה, דַה. אַגְּנָעָן, שְׁפִיאָגָעָן פֿון
פּוֹלִין, פֿון רֻוְּמָעָנָה, פֿון אַוְרוֹגּוֹאָי, פֿון...

קַאנְעוֹסְקִי נַעֲמָט אָ פָּאָר וּוּשָׁה, דַעַרטְּרִינְקָט דַעַם בָּרְאָנְפָן, פֿרְוּוֹת אָ שְׁמִיכְלָה
טָאָן צַו דַי חַבְרִים אָונְן פֿאַרְשְׁוּוֹנִידָה הַינְּטָעָר דַעַר טִירָה, פֿאַרְשְׁוּוֹנִידָה אַיְן דַעַר
אַיְבָּיקִיטָה.

“טביה דער מילכיקער”,
לויט שלום-עליכם (1937).
א צענע פון דער פארשטיולונג:
טביה — ש. מיכאעלס.
גאלדוע — ל. ראם.

ערגעץ אין דרייסן פֿאַרְקָלָאָפֶט זיך אַ טִּרְלָ פֿוֹן אַ רְוִיְשְׁנְדִּיקָן אוּיטָא אָוּן
בָּאַלְד וּוּעָרְט וּוּידָעֵר שְׂטִיל. נָאָר דָעֵר רָעָגָן גִּיסְט אָוּן גִּיסְט אָוּן אוּיפָהָעָר. מִיר
צְעַנְיִינְעַן זיך אָוּן אַ "גּוֹטָעַ נָאָכָט", כְּדִי זיך טְרָעָפָן מָאָרָגָן בַּיָּמִים טִישׁ מִיטָּן
פֿרִישָׁ-גַּעַשְׁנִיטָּעָנוּם בְּרוּיט אָוּן בְּרָאנְפָּן.

* * *

עס אַיְזָא נָאָר דָעֵר פֿאַרְשְׁטָעָלוֹגָג "שְׁוּלְמִית" אָוּן וּוּלְכָן דִּי מְעָרְהִיָּת פֿוֹן אָוּנְדָגָן,
סְטוּדָעָנְטָן, אִיְזָא פֿאַרְנוּמוּעָן. דִּי שְׁטִימָנוֹגָג אַ הִיטְעָרָע. מִיר האָבָן לִיב דִי פֿאָרָדָ
שְׁטָעָלוֹגָג, וּוּאָס פֿאַרְמָאָגָט פִּיל לִיכְט אָוּן פְּרִידִיד, גַּעֲזָאנְג אָוּן טָאנְצָן, מַעַן פֿאָרָדָ
גַּעַסְט אָוּן דִּי שְׁוּוּעָרָע טָאגָן, אָוּן דָעַם פְּחַד אָוּן גַּעַפָּאָר. עַס אַיְזָא אַ גַּוְטָעָר גַּעַפְּיל
נָאָר אַ פֿאַרְשְׁטָעָלוֹגָג, וּוּאָס פֿאַרְכָּאָפָט אָוּן מַאְכָט שְׁטָאָרָקָעָר קְלָאָפָן דָּאס הָאָרֶץ
אוּן שְׁנָעַלְעָר פְּלִיסָן דָּאס בְּלָוִתָּן. נַעֲמָסְט מִיט דָעַם גַּעַנוֹס פֿוֹן דָעֵר בִּינְעָ, פֿוֹן
זִיְּן אַרְדִּוְסְגַּעַשְׁטָעָלָט אוּיפָן צּוֹשְׁוִיעָר. מִיר גִּיעָן צּוֹאָמָעָן, בְּחוֹרִים אָוּן מִידְלָעָר,
מִיט שְׁפָאָס אָוּן גַּעַלְעַכְטָעָר. אַרְיִינְגְּעַכְאָפָט זיך, אַיְזָא גַּאנְג, אוּיפָן טְרָאָמוֹויִי 17
אוּן בָּאַלְד זְעַנְעַן מִיר אַיְזָא אָוּנְדוּעָר צּוֹאָמָעָנוֹוִינוֹוָגָג. הַיְּינָט זְעַנְעַן מִיר גַּעַוּעַן צּוֹ
צָמָעָן אָוּן אַלְץ אַיְזָא אָדוֹרָך בְּשָׁלוֹם. אַמְתָה, מִיט אַ וּאַך צּוֹרִיק הָאָט מַעַן צּוֹגָעָ
נוּמָעָן הָאָרָאוּיזָן אָוּנְדוּעָר פֿאַרְשְׁטִיעָר פֿוֹן רְוֻמְּנִיעָ. אַבָּעָר דִי צּוֹוִי מִיט אַ
הַאלְבָעָר שָׁעה שְׁפִיל וּוּירְקָט וּוּי אַפְּיוּם אָוּן מַאְכָט אַיְזָא אַלְץ פֿאַרְגָּעָסָן.

דָעֵר קָאנְדוּקְטָאָר מַעְלָדָעָט :

— טְרִיפָּאָנָאָוָסִי סְטוּדָגָאָרָאָדָאָק (טְרִיפָּאָנָאָוָועָר סְטוּדָעָנְטָן-שְׁטָעָלָט).

מִיר גִּיבָּן זיך אַ שִּׁיטְ-אָרוּסָן אָוּן אַיְלָן צּוֹ אָוּנְדוּעָרָעָ קָאָרְפָּוָן.

בַּיָּמִים אַרְיִינְגְּגָאנְג שְׁטִיטָט מַאְגָנָיא דּוֹלְצְקָאָיָא :

פֿאַרְדוֹאָס אַיְזָא אַלְיָין אַיְזָא דָעֵר שְׁפָעַטָּעָר שָׁעה ? וּוּאָס אַיְזָא גַּעַשְׁעָן ? מִיר באָז
וּוּיְזָן נִיט צּוֹ פְּרָעָגָן, וּוּי מַאְגָנָיא גִּיט שְׁטִיל אַ זָּג :

— הַיְּינָט אַרְוּם עַלְפָּה הָאָט מַעַן צּוֹגָעָנוּמָעָן באַסְיָעָן.

בָּאַסְיָע אַיְזָא נִיט גַּעַוּעַן פֿאַרְנוּמוּעָן אָוּן דָעֵר פֿאַרְשְׁטָעָלוֹגָג אָוּן דָעַם אָוּנְטָ
פֿאַרְבְּלִיבָּן אָוּן דָעֵר הַיִּם.

באסיע אייז אוועק פון אונדז אן א געזעגנוןגעס-באנקעט...

* *

1963. הונדערטער מאשיגען טראגון זיך איבער די בריטית-אסתפליטרטע מאסקווער גאסן. פיל יונגנט, פיל זון, פיל פארב, פיל קינדער אויף די סקווערן. אויפן פלאץ, וווע איז געשטאגען דער אבעיליסק, הויבט זיך ארויס דער גראנט-שטיינערנער רייטער פונעם גריינדר פון מאסקווע — איוואן דאלגרוק. אויפן ארט פון דער גרויער וואנט, א זעלקס-שטאטקיק הוית און וווע איז געווען די טעאטער-שול — א רעגירונגעס-ארכיזו. עס איז סימבאליש.

געווען דא פריד און פיין, ליבע און האפנוונג, שאפונג און ליידן פון א גלענדער יידיישער טאלאנטירטער יונגנט.

ווי טרויעריך אפט מיר באנווץ דאס ווארט געווען...

אין יענער
נאכט

בײַיטאג איז איז טעאטער-הויף אַריינגעפֿאָרֶן אַ פֿאָרְמָאָכְטָעֶר לאָסְטַ-וּוֹאָגֶן.
צווויי מיליטער-לייט האבן מיט געניטער דערפֿאָרָוָג אַראָפֿגּעָנוּמָעָן פֿוֹן לאָסְטַ
אוּיטָאַ פֿאָרְשִׁידְעָנָעַ קָאָסְטָנָס אָזָן גַּעֲטָרָאָגָן אַין דֵי הַינְטָעָר-קָוְלִיסָן.

דער אַפְּגַּעַתְּיִלְלָטָר גְּרִים-צִימָעָר פֿוֹן שְׁלָמָה מִיכְאָלָס אַיתָּה בִּיסְלָעְבוּוּתַ
פֿאָרוֹאָנְדָלָט גַּעֲוָוָאָרָן אַין אַ טְּרִינְקְ-הָאָל : מִיט פֿאָרְשִׁידְעָנָעַ וּוַיְיָנָעַ, סְפִּירְטִיגְעַ
טְּרָאָנְקָעָן אָזָן פֿאָרְבִּיסָנס. דָּאָס אַיז גַּעֲוָעָן אַ סִּימָן, אָז אַוְיףּ דַּעַר הַיְנְטִיקָעָר
פֿאָרְשְׁטָעַלְגָּג בַּאָדָרָף אַנְקוּמוּן עַמְּצָעָר פֿוֹן דֵי הוַיְכָעַ פֿאָרְטִיִּי אַדְעָר דָּעְגִּיִּ
רוֹנְגָּס-לִילִיטַ.

נאָך אַ שְׁטוּרְעָנְגָּעָר קָאָנְטָרָאָל פֿוֹן דַּעַר טְּעַאָטָעָר-גַּעֲבִיְּדָע, בִּינְעַ אָזָן אַרוּמִּיקָּעַ
צִימָעָרַן, זְעַנְעַן אַוְיִינְגָּר זְבַּן אַין אָוָונָט אַנְגְּעָקוּמוּן עַטְלָעָכָע אַוְיטִיאָס. אַ הַיְפָשָׁעַ
צָאָל צְיוּוֹלִיל-גַּעֲקְלִיְּדָעָטָע פֿאָרְשְׁטִיעָר פֿוֹן דַּעַר ג. ק. וו. ד. האָבָן פֿאָרְנוּמוּן
דִּיעָרָעַ פֿלְעָצָעַר בִּים אַרְיִינְגָּן פֿוֹן צְשֻׁוְּיָּעָר-זָאָל, דּוֹרְכָּאָגָּג פֿאָרָדִיִּי אַיְתִּיאָרָן
אוּן אַקְוּפִּירְט דֵי אַוְיבְּעָרְשָׁטָע דַּעְגִּירְוּגָּס-לְאָוּשָׁעָ.

די, ווֹאָס האָבָן גַּעֲבָרָאָכְטַ דֵי קָאָסְטָנָס מִיטָּן עַסְנוֹאָרָג, האָבָן אִיצְטַ אַרְאָפַּ
גַּעֲוָאָרָפַּן דֵי מְוַנְדִּירָן אָזָן זַיְ פֿאָרְבִּיטָן אַוְיףּ וּוַיְיָסָעַ קַעְלָנְגָּר-דָּרָעַ, פֿאָרְבְּלִיבְּנְדִּיק
אַין גַּאֲלִיפָּעָה-הָוִין, מִיטָּן נְאָגָּאָן אַין דַּעַר הַיְנְטָעָר-קַעְשָׁעָנָע אָז שְׂוֹאָרְץ-גַּעֲפָצָטָע
שְׁטוּוֹלָה. דֵי קַעְלָנְגָּר האָבָן מִיטָּ פְּלִיסָטְגָּוּשָׁתְּ דֵי גַּלְעוֹזָר, אַנְגָּעָגָסָן אַין זַיְ
דָּעַם לִימְאָנָאָד אָזָן גַּעֲפָרוּוֹת צַיְּ עָר אַיז נִשְׁתָּחָתָפְּטָעַט. פֿאָרָ דָּעַם וּוְאָלָטָן
זַיְּ גַּעֲנְטָפְּעָרָט מִיטָּן לְעָבָן. וּוּעַט דָּאָרָ דַּעַר, ווֹאָס בַּאָדָרָף שְׁפָעָטָר טְּרִינְקָעָן
פֿוֹן דָּעַם גַּלְאָז, אַפְּוֹאָרָטָן, בִּזְוַיְ ווֹאָס טְּרָאָגָן אִים צַו, וּוּעַלְן פֿרִיעָר אַלְיָין נִשְׁתָּחָתָפְּטָעַט
פֿאָרָזָוֹן.

הַיְנְטָעָר דֵי קָוְלִיסָן, אַיז דֵי גְּרִים-צִימָעָרַן, אַיז אַנְגָּגָאנְגָּעָן דֵי צְוָגְּרִיטְוּנָג
צַו דַּעַר פֿאָרְשְׁטָעַלְגָּג. בְּנִימְיָן זְוִסְקִין האָט זַיךְ גְּרִימִירְטַ פֿאָרָן גּוֹלָן בּוּוּטָרָע.
אִים אַנְטָקָעָגָן האָט דַּעַר שְׁוִישְׁפִּילָעָר פֿינְקָעְלְקָרוּיט גַּעֲלָעָטָדָיַי בָּאָרָד פֿאָרָ
דָּעַם שְׁטָעַטְלָשָׁן פֿרָנָס.

אין די אלגעמיינע צימערן האבן מיר, חברה פון דער טעאטער-סטודיע, זיך געלידעט און גריםרט פאר די שטוטלשב בית-מדרש-יידן, אָרְעַמְּעַלִּיט, גולנים און סטם קבצנים.

דער אלטער אײַנוֹיגֿיקֿער פערעץ, וואס איז אַרְוָמְגָעָלָאָפָּן פון אַין צימער אין צוּוִיתָן, אַוִיסְטִילְנְדִיקֿ דֵּ אַקְטִיאָרָן יְיִעַרָּע בִּינְעַקְלִידְעָר, האט געהאלטן אַין אַין באָרוֹאַיקֿן דעם אָמוֹרָאַיקֿן עַולְם, מִיט זִין באָקָאנְטָן וּוּרְטָלָט.

— נִיטְשֻׁוֹוָא, נִיטְשֻׁוֹוָא, אָפְעָרָא פָּאִידִיאָט (מאכט נישט קִין וּוּזָן, די אָפְעָרָע וּוּזָט גִּין). אַלְעַ פָּאָרְשְׁטָעַלְגָּנְגָּעָן : קָאָמְעָדִיעָס, טֶרֶגָּעָדִיעָס, אָפְילָו בָּאַלְעָט, האַבָּן בַּיְּ אִים גַּעֲהִינְסָן אָפְעָרָא.

פון דער אָפְעָנָעָר טִיר, האט עַמִּיצָעָר אַרוֹיסְגָּשְׁרִיעָן :

— פָּעָרָעָץ, וּו אַין מִין קָאָמְוָיל ? !

— פָּעָרָעָץ ! די באָרְד אַין וּוִידָעַ נִיט אָוִיפָּא אִיר פְּלָאָצ ?

— פָּעָרָעָץ ! אַיך קָאָן נִיט גַּעֲפִינְגָּן מִין הוַיְקָעָר !

אווי האט מען פון אַלְעַ זִיטָן גַּעֲרָוָן דעם פָּאָרְמָאָטָעָטָן יִדָּן, וואס האט אַיְלְנְדִיקֿ פון אַין צִימָעָר אַין צוּוִיתָן, אַוְנְטְּרָגְּעַזְּגָּעָן :

— פִּיגְאָרָא טָוָם, פִּיגְאָרָא טָאמָן, אָוָן אַיבָּעָרְגָּעְבָּנְדִיקֿ דעם שְׂוִישְׁפְּלִיעָר זִין הַוַּיְקָעָר, צַוְּגַעְגָּבָן :

— נִיטְשֻׁוֹוָא, נִיטְשֻׁוֹוָא, אָפְעָרָא פָּאִידִיאָט.

עס האט זיך אַבָּעָר גַּעֲשִׁפְּרִיט אַנְעָרְוּזְיִיטָעָט בַּיְּ דֵּ אַקְטִיאָרָן.
וּוְעַד באָדָאָרָף הַיְנְטָן אַנְקוּמָעָן ? אָפְשָׁר נָרָא אַלְיָין ?

— קִין אַנְדָּעָר זָאָרָג, האט עַד נִיט. אָוָן אָמוֹרָאַיקֿעָ צִיִּיט ! יַעַדְן טָאג נִיעַ פְּרָאַצְעָסָן. שׁוֹנָאִים, שׁוֹנָאִים פון אַלְעַ זִיטָן.

— גענוג צו פלאפלען, זעט בעסער היינט גוט צו שפילן — האט זיך
אָפְגַּעֲרוֹפָן אָנוּ עַלְתַּעֲדָר אַקְטִיאָר.

דעָר געהילפס-רעזישיסער האט געמאַלְדוֹן, אָזֶן מַעַן זָאַל פֿאָרְעַנְדִּיקָן מִיט
דעָר צוֹגְרִיטּוֹנָג, ער גִּיט דֻּעַם דְּרִיטָן קְלוֹנָג.

פֿוֹן פֿাָרְשִׁיְּדָעָנָעָ ערְטָעָר האט אָפְגַּעֲלָוְנָגָעָן די זַעֲלָבָע גִּירִיקָע פּֿרְאָגָע
צָו אִים :

— דַּעַר גַּאֲסָט אֵין שָׂוִין אֵין זַיִן לְאֹושָׁע ?

— יָא.

— וּוּעָר ?

— לאֹזָאָר מָאִיסְעִיעּוֹתִישׁ קָאָגָאנָאָוּוִיטִישׁ !

דעָר געהיליפ אֵין גִּיךְ פֿאָרְשָׁוּוֹנוֹדָן. די אַקְטִיאָרָן זַעֲנָעָן אִיצְטָ אָרְאָפְגַּעֲלָאָגָגָעָן
פֿוֹן די טְרָעָפָע צָו דַּעַר בִּינָע. דַּעַר טְעַקְסָטָ פֿוֹן דַּעַר פּֿיְעָסָע האט זַיִךְ גַּעֲמִישָׁת, מִיט
טְרָאָכְטָעָנִישָׁן וּוּעָגָן דֻּעַם אָוְמָגְעָרִיכָּטָן גַּאֲסָט.

לאֹזָאָר קָאָגָאנָאָוּוִיטִישׁ, די רְעַכְתָּעָה האַנְטָ פֿוֹן סְטָאַלִּינָעָן, נָאָרְ-וּאָס גַּעֲקוּמָעָן
פֿוֹן אָוְקָרָאַינָע. ער האט דָּאָרָט אִינְגָּעָפִירָט "אַרְדָּעָנוֹנָג".

— אַיִּיב אִיר וּוּטָ נִישְׁטָ אִיסְפִּירָן דֻּעַם גַּעֲגַעְבָּנָעָם פּֿלָּאָן, זַעַט אִיר עַנְטָ־
פּֿעָרָן מִיט אִיעָרָעָ קָעָפָע ? — אָזֶן האט ער אִינְגָּעָטָעָהָעָט צָו די דִּירְעַקְטָאָרָן
פֿוֹן גְּרוּיְסָע זָאוֹאָדָן, פּֿאָרְטִּיְּ-פּֿאָרְשִׁיטִּיְּעָר, מִינְגִּיסְטָאָרָן. אָזֶן ער האט גַּעֲתָאָלָטָן
וּוּאָרטָן. קָעָפָע זַעֲנָעָן גַּעֲפָאָלָן. נָאָר די מַעַר גַּעֲנִיטָעָ, וּוּאָס האַבָּן גַּעֲקָאָנָט דָּאָס
לְעָבָן אַיִּיף זַיִעָר אִינְגָּעָנָר בִּיטְעָרָע דַּעְרְפָּאָרָוָנָג האַבָּן אִנְגָּעָגָבָן פּֿאָלָשָׁע
צִיפְעָרָן פֿוֹן אָוְסְגַּעַפְיִילָטָע אָזֶן אִיבְּרָפְיִילָטָע אָוְפְּגָאָבָן, די צַוְּגָעָטָרָאָכָטָע פּֿלְעָנָדָר
זַעֲנָעָן גַּעֲנָגָעָן קִין מַאְסְקוּעָ, אָזֶן גַּעַדְיָנָט וּוּי אַבְּאוּיִי, אָזֶן לאֹזָאָר מָאִיסְעִיעּוֹוִיטִישׁ
איּוֹ דַּעַר מַעְנָשָׁן, וּוּאָס וּוּיָס וּמִיט זַיִן צָו רִידָן, וּוּי אִינְצָוּפִירָן "אַרְדָּעָנוֹנָג".

אֲפִיצְיָעָל אֵין ער אֵין די דִּרְיִיסְקָעָר יָאָרָן, גַּעֲוָעָן דַּעַר פּֿאָלְקָס-קָאָמִיסָּאָר
פּֿאָר טְרָאָנָסְפָּאָרָט, פּֿאָקְטִּישׁ דַּעַר וּוּאָרְטָזָאָגָעָר אַיִּיף פּֿאָיל גַּעֲבִיטָן. עַס אֵין גַּעֲוָעָן
גּוֹט בָּאָקָאָנָט, אָז דָּאָרָט, וּוּס' אֵין אָז דָּוְרָכְבָּרוֹךְ אֵין דַּעַר וּוּיְרָטְשָׁאָפָט, וּוּרְעָט
אָהָין גַּעֲשִׁיקָט לאֹזָאָר קָאָגָאנָאָוּוִיטִישׁ.

די אויבערשטע רעהרונגס-לאושע, אוינ געווען אָפְגַעַזְוַנְדֶעֶרט פונעם צו-
שוייער-זאל. נאָר אִינְגָלְנָעַ האָבָן גַעֲקָנָט בָּאָמְעָרָה, אוֹ עַמְעָצָר גַעֲפִינָט זַיֵּד
דאָרט.

די רעכט אהינו אַרְיִינְצְׂקוּמוּן האָט באָקוּמוּן בלוייז דער טַעַטַּעַר-עַלְעַק-
טריקער, ווֹאָס האָט באָדָאָרֶפֶט צַוקְמוּן צוֹ די פַּרְאָוּשְׁעַקְטָאָרָן.

ביַי דער פַּאֲרָמָאָכְטָעָר טַיְרָ פָּוּן דער לאֹושָׁע זַעַנָּעָן אִיצְט גַעַשְׁתָּאָנָעָן צַוְּיִי
באָוּאָפְנָטָעָ יְוָגְעָלִילִיט.

אוֹאָפְנִידְעַבְדִּיק די טַרְעָפֶ, האָבָן מִיר גַעֲוָאָרָט אוֹיף דער עַפְעַנוֹגֶג פּוֹנוּם
פָּאָרָהָאנְג. אַיְן צַוְּשַׁיְעַר-זַאַל אַיְן דָּאָס לִיכְטָ שְׁוִין גַעֲוָעָן אַיְן הַאַלְבְּ-טָוָנָקָל. די²⁵
מַעֲכְטִיקָעַ פַּרְאָוּשְׁעַקְטָאָרָן האָבָן גַעֲוָרְפָּוּן אַ בְּלוּיַּעַ נַאֲכְטִ-שִׁין אַוְיפָּן פָּאָרָהָאנְג.
דער אַרְקָעְסְּטָעָר, אַונְטָעָר דער לִיְטוֹנָג פָּוּן קַאְמְפָאַוִּיטָאָר לִיְבָ פּוֹלוּעָר, האָט
גַעַשְׁפִּילָט די אַוּוּדְטָרוּעָ. עַס האָט זַיֵּד אַנְגַעַפְאָנָגָעָן די פַּאֲרָשְׁטָעַלְוָנָג "בוּיטְרָעָ"
לוּוִיט דער פִּיעָסָעָ פָּוּן מִשָּׁה קּוֹלְבָּאָק.

די בִּינְעַ האָט מִיט זַיֵּד פַּאֲרָגְעַשְׁטָעַלְט אַ וּוּגָג ווֹאָס פִּירְט אַיְן שְׁטָעַטָּל.
שְׁוֹאָרְץ-שְׁטָאָמִיקָעַ בִּימָעָר, בֵּין הַיָּמָל. אַ בְּלָאָסָעַ לְבִנְהָ-לִיכְטָ האָט אוֹיסְטָגָעַ
טִילְט דָּעַם גּוֹלָן בּוּיטְרָעָ, ווֹאָס אַיְן גַעַלְעָן אַוְיסְטָגְזִוְּגָן אַוְיפָּן מִיטָּן וּוּגָג
דָּעַם קָאָפֶ אַוְנְטָעְרָגְעַשְׁפָּאָרָט מִיטָּן פּוִיסְט אַוְן אַרְיוֹפְגָעָקָוָט צוֹ די בִּימָעָר. 25
יאָר אַיְן עַר פַּאֲרָשְׁקָלָאָפֶט גַעֲוָעָן אַיְן דער נַיְקָלָאַיְוָסָקָעָר אַרְמַיִי. מִיט 25
יאָר צְוָרִיקָעַ, האָבָן אַיְם, דָעַם אַרְעָמָעָן יִנְגָּל, נַאֲכָגְעָאָגָט די כַּאֲפָעָרָס אַוְן אַפְּ
גַעַגְבָּן אַיְן סַאָלְאָטָן, אַוְיסְקִוְפְּנִידָק מִיט אַיְם די רִיכְעָ וִינְדְּלָעָן. אִיצְט אַיְן
עַר צְוִיקְגַעְקָוּמוּן נַעֲמָעָן נַקְמָה.

אַיְן זְוִסְקִינְס שְׁטִים האָט מַעַן גַעְפִּילָט אַ לִיְכְּטָן צִיטָעָר, ווֹאָס עַר האָט זַיֵּד
בָּאָמִיט בִּיזְיָקְוּמוּן. שְׁפָעַטָּעָר האָט זַיֵּן קּוֹל גַעַנוֹמוּן קְלִינְגָעָן אַלְצָ פַּעַטָּעָר
אוֹן זַיְכְּעָרָר.

פּוֹיגְלָעָן זַיְצָן אוֹיף די צַוְּיִיגָן,

נַאָר עַס זַיְגָט נִיט קִינְגָעָר.

אוֹיךְ די שְׁלִיאָכָן לִיגָן אַוְמְעָטָום,

די רַעֲקְרוֹטְסָקָעָ בִּינְעָר...

אין דער צייט פון זיין זינגען, פלעגן מיר, די העלפער אוּן נאכפאלגעה, זיך באוויזן אויף דער ביגען. נאך דער סצענע, האבן מיר זיך שנעל באדארפֿט איבערטאן פֿאָר קְבָּצְנִים, קְאַלְיְקָעַס, כדֵּי אַרוֹיסְצּוּקְמָעַן אויף דער חתונה ביימ פרנס.

דיידזְיקָעַ קְבָּצְנִים-מַאסָּעַ האָט באדארפֿט שאָפָּן די אַטְמָאַסְפּוּרַ פָּוּן דעם יַדְיַשׁ שְׁטוּטָל אָזֶן אַנְהָוִיב 19-יטַן יַאֲרָהָנוּדָרָט. אין דער פְּאַרְשְׁטָעַלְגָּה האָט מִיכְאָעָלָס פִּיל אַרְיִינְגְּעַבְּרָאָכָּט פָּוּן פְּרַצְעַס "בִּינְאָכָּט אַוְּפָּן אַלְטָן מַאֲרָק", אַונְטָעַר דער רְעוּשִׁי פָּוּן גְּרָאָנָאָסְקִין, אַבָּעָר אָז גְּרָאָנָאָסְקִיס צְוָגָאנְגָּ פָּוּן באַדְיְנְגָּלְעָן סִימְבָּאָלוּם, נָאָר מִיט דער מָאָס פָּוּן שְׂטִיגְעַר-נַאֲטוּרָאַלְיָום. דער דְּזָאוּקָעַר, וּוֹי צְיוֹאָלָט גְּנוּזָאָגָט, שְׁרַיְעַנְדִּיקָּעַר נַאֲטוּרָאַלְיָום, האָט פָּוּן זַיִן זַיִט, באַשָּׁאָפָּן אָז שְׁוִידְעַרְלָעַכָּעַ אַטְמָאַסְפּוּרַ פָּוּן פָּעָסִימָזָן אוּן פְּאַרְצְיוּפְּלָוָנָגָן.

נאָן צוּוִיתָן אָקָט האָט מעַן אַיבָּעָרְגָּעָגָבָן, אָז מִיכְאָעָלָס קוּמָט נִישְׁטָ אַרוֹיסָ פָּוּן דער פְּאַרְמָאַכָּטָעַר לְאֹושָׁעָ, אָז דָּאָרָט וּוּרְעָט גְּעַפְּרִידָט אָז וּוּכְּטִיקָּעַר גַּעַפְּרִיעָר מִיט קָאָגָאנָאָוִוִּיטָשָׁן. די שְׂטִימָוָנָג אִיז גְּעוּוֹרָן גַּעַפְּרִעְסְּטָעָר.

פְּאַרוֹזָאָס אִיז קְוָלָבָאָק נִיט פְּאַרְאָן אִיז טְעַטְּעָר ? — האָט דער אַלְטָעַר אַקְטִיאָר גַּעַפְּרִעָגָט — האָט מעַן אִים נִיט צְוָוִוִּיסָן גַּעַגְּבָּן, וּוּמְעַן מעַן דָּעָר וּזְאָרָט הִיְנָט ?

— וּוּעָר וּוִיס פָּוּן פְּאַרוֹיסָ, וּוּעָר עַס דָּאָרָף קוּמָעָן ?

— אוּן אָפְּשָׁר אִיז עַס גַּעַשְׁעַן אָזֶן אַומְדָעָרְוָאָרט, אָז מעַן האָט נִיט באַוִּיזָן.

— סְ'קָאָן זַיִן — האָט זַיך אַרְיִינְגְּעַמִּישָׁט פַּעַרְעָץ — אָז מעַן האָט שְׁוִין פְּאַרְ — שְׁטָאָגָעָן נָאָן עַרְשָׁטָן אָקָט, אָז אִים, קְוָלָבָאָקָן, אִיז בְּעָסָעָר, צְוָזִין פָּוּן דָּעָר וּוּיטָנָס.

דאָס טְעַטְּעַר-גַּלְעָקָל האָט גַּעַרְופָּן צּוֹם דְּרִיטָן אָקָט. צּוֹם צְוּשְׁוִיעָר אִיז דָּעַרְגָּאנְגָּעָן, אָז אִין זַאל גַּעַפְּנִינְט זַיך קָאָגָאנָאָוִוִּיטָשָׁן, אַלְעַמְעַנָּס אַוְּגָן זַעַגְּעָן גְּעוּוֹעָן גַּעַוְוָנְדָעָט צְוָוָעָר טּוֹנְקָל-פְּאַרְמָאַכָּטָעַר לְאֹושָׁעָ.

בי פִּיל יַדְנָה האָט דער נָאָמָעָן קָאָגָאנָאָוִוִּיטָש אַרוֹיסְגַּעַרְופָּן אָז גְּעוּוֹיסָע סָאָז טִיסְפָּאָקְצִיעָ, אוּן אַפְּילָו שְׁטָאָלִין, וּוּאָס אָז אַונְדוּזְעַרְיקָעַר פְּאַרְגָּעָמָט אַזָּא וּוּכְּטִיקָּו.

פאסטען אין לאנד. דאס האט באשאפען די אילויעס פון א זיכערקייט. בי אנד דערע א שרעך פאר די מעשיים, וואס דער "גרויסער ייד" דערלייבט זיך.

די פארשטעלונג אין געגנגען צום סוף. ווען דער פארהאנג האט זיך אראפנעלאָז און דער עולם האט זיך געקליבן צו אפלאָדרין האט מען באָזערקט, או אין דער רעדיגרונגס-לאושע אין קינגעַר ניט פֿאָראָן, ד. ה. דער גאָסט האט ניט אָפלאָדרט, ניט באָדאנקט די אָקְטִיאָרֶן, וואָס האָבָּן זיך היינט אָזוי געמייט. דאס אין אָשְׁלַעַטֵּר סִימָן.

די מערכהיט האט זיך געאיילט צום אָרוּסְגָּאנְג, וואָס גיכער צו פֿאָרְשְׁוִינְדְּן פון "נייגעריקע" אויגן.

די אָקְטִיאָרֶן האָבָּן געשטינְגן צו די גֿרִים-צִימָעָרָן. דער פרונָס האט אויפָּן וועג אָרָאָפָּנְעָצְּזִיגָּן דעם פֿאָרוֹק אָון באָרָד, וועלכָּע האָבָּן אִם געפרעָסְט אָון געשטערט פרִי צום אַטְעָמָעָן.

די קעַלְנָעָר, האָבָּן אוּסְגַּעֲטָן די ווּיסְטָע דָּרָעָק. זַי זַעַנְעָן גַּעַלְבִּין אִין די מונְדִּירָן, דער בּוּפָּעָט האט זיך גַּעַרְגִּיט "אוּעַלְצּוֹפָּדָן".

מיר האָבָּן געווֹסְט, אָו מיר באָדָאָרְפָּן זיך אִיצְט אוּסְגַּעֲטָן פון בִּידָע זִיטָן טְרָעָפָּן, שאָפָּן אָן ערְזָוָאָך אָוָן מִיט אָפָּלָאָדִיסְמַעְנָטָן אָרוּסְבָּאָגְּלִיטָן דעם גַּאָסְט. אָזְוִי האט עַמְצָעָר אַינְגַּעַפְּרָט. אָזְוִי האָבָּן מיר זיך גַּעַפְּרָט, ווען דעם גַּאָסְט קְלִימָעָנְטָן מַאלָּאָטָאָו מִיט זִין יִדְישָׁעָרָר פֿרָוִי וּשְׁעַמְתְּשׁוֹנוֹגָאָוָא, שְׁפָעָי טְעַטְּעָטָרָה הנָט באָזָוָכָט מַאלָּאָטָאָו מִיט זִין יִדְישָׁעָרָר פֿרָוִי (וָאָס האט אִים אֵידָי בְּעַרְזָעָצְט פון יִדְישָׁ) אָ. אָנד. אָבָּער היַינְט האט מען אָונְדוֹ גַּעַמְאָלְדוֹן, אָו די ערְזָוָאָך וּוּרטָט אַפְּגַּעַשְׁאָפָּט, אָו אלָע אָקְטִיאָרֶן קְלִיבָּן זיך צוֹנוֹיף אִין דער טְעַטְּעָטָר-פְּאִיעָ.

דער זִיגְעָר אִין גַּעַוְעָן נָאָך עַלְפָּ בִּינְאָכְטָן.

אוֹיפָּן די טְרָעָפָּן האט זיך באָוְיָוָן דער האָלְבָּ-פֿאָרָלָאָרָעָנָעָר טְעַטְּעָטָר-דִּירָעָק טָאָר. ער האט אַרְיִינְגַּעַשְׁרִיעָן אִין פֿאָרְשִׁידְעָנָעָ צִימָעָן.

— אלָע קְלִיבָּן זיך צוֹנוֹיף שְׂוִין. גִּין אִין קָאָסְטִים אָוָן גֿרִים פון דער

געשפיטער ראל. דער גאסט האט נישט קיין צייט, פארהאלט נישט, חברים,
שנעלער !

מיר האבן געטראכט וועגן מיכאעלסן. וואס איז מיט אים געשען ? פארד-
וואס זעם אים ניט ? וואס איז די סיבה פון דער נאקטיקער פארזאלונג ?

מיר זענען אדורך דעם זאל, כדי א羅יסצוקומען צו דער פאייע. די לעצטע
טעאטער-באזובער האבן מיט שרעיקע איגן אונדו נאגופאלאגט.

די טיר פון א羅יסגאנג איז געווארן גועללאסן. צוויי יונגעלייט האבן בי
איד גווארכט.

ווען די אקטיארן האבן אין דער פאייע דערזען דעם פעסט-געכוביטן מי-
כאעלסן, האלב-פארשטעלט פון דעם הויכווקסיקון און שוערליביקון קאנאנאי-
ויטשן, איז דער אומרו אינגעשטילט געווארן. בנימין ווסקון האט זיך מיד
אריינגעוצט אינעם פאטעלט. דער פארוק פון בויטרערן האט אים געתשטרט. ער
האט זיך געמייט פון אים צו באפריען. בליבנדיק מיט צעטהַרְיִיטַע האָר, וואס
האבן קוים פארדערק זיין פילד. ער האט געקוקט אויף די אַרְוּמִיק און געפֿרוֹוֹת
אַ שְׁמִיכְלַתְּאָן. זיין שיישפֿילְעִירִישָׁא אַינְטוֹאַיצְּיעָ האָט אַים אַונְטְּרַגְּעַזְּגָט, אַז
עפָּעֵס אַיז דָּא נִשְׁתְּ אַין אַרְדְּעַנוֹגָן אַז מִיטְן שְׁמִיכְלַת מִנְהָסָתְּמָן גַּעֲוָאַלְטָן גַּעֲפִינְגָּן
זִין אַינְעַרְלַעַכְּעָן גַּלְיְיכְגַּעַוְוִיכְט.

די רוסישע באגלייטער פונעם מעטיקון הערשער האבן זיך געועצט אין
דער זיט, נישט באגעמענדיק, וואס לאזאָר מאיסעיעוויטש האט דָא צוגעטראכט.
וואס וויל ער פון די אקטיארן ?

אַבעָּר ווֹי טְרִיעָה הַיטָּעָר, האָבָּן זַי גּוֹט פָּאַרְשְׁטָאָגְּנָעָן זַיְעָר פְּלִיכְטָן. זַיְעָר
פְּנִימָעָר האָבָּן אַוְיסְגַּעַדְרִיקט לְאַנְגּוֹוִיל, גַּלְיְיכְגִּילָּט אַז טֻמְפָע גַּעַהְאַרְכּוֹאַמְּקִיִּיט.

— נֹ, דָאוֹאַיטָּע, מִירָן צּוֹרְעָטָן — האָט אַוְיסְגַּעַרְוָפָן קָאנְגָּאַנוֹוִיטָשׁ.

דאָס קלײַינָע טִישָׁל מִיט דִינָע פִּיסְלָעָר, בֵּי וּוּלְכָן מִיכְאַעַלָּס אַיז גַּעַזְעָסָן בעָת
די פרָאָבָן, אַיז אַיצְּט גַּעַשְׁטָאָגָעָן פָּאָר דֻּעָם בַּיּוֹן לאָזָאָר מאַיסְעַיעַוּוִיטָשָׁן. נִשְׁתְּ גַּעַ-
אַיִּילָט האָט ער אַרְאַפְּגַּעַלְאָוֹת זַיְן רַעֲכָתָע הַאנְטָן, וּוּלְבָעָ אַיז גַּעַוְוָן פָּאַרְבִּילָט
אַיז אַ פּוִיסְט אַז נָאָך אַ היְזָעִירִיקָן הוֹסֶט אַוְיסְגַּעַבְּרָאָכָט.

— עס מיר א שאנד, א שאנד, — זיין בליך איז געפאלן אויף די האלבּ־
אויסיגרימילטּע שוישפֿילער אין צעריסענע קאמיווילן און קאפאטּעס פון געֶ־
שפֿילטּע העלדּן — גיט א קוֹק אויף מיר, אט בין אייך — האט ער זיך א קלָפּ־
געטּאנַן אין דער ברוֹסְטּ מיט שטאלִץ — אייך בין אַיד, אויך מײַן טאטּע אַיז
געווועַן אַזָּא: הוֹיַה, ברַיִיט, געונַט. פּוֹנוֹאָנַעַן האט אַיד אַרוֹיסְגַּעַשְׁלָעַטּ אַזְוַיַּעַטּ
זַיְדּן אויף אַיעַר בִּינַע? קְרוּמָע, לְאַמָּע, פֿאַרְקְרִיפְּלָטּ ?!

אין דער טוֹיטּעַר שְׂטִילְקִיטּ האט גַּעֲלָנוּגַּעַן זַיְדּן האַלְבּ־הַיּוּרִיקּ שְׁטִים,
וְאַסּ האט אַפְּגַּעַהֵילְכַּטּ אין טוֹנְקָל־לִיְּדִיקּוֹן זַאַל אַיז אויף דער פּוֹסְטּעַר בִּינַע.

— אַזְוַיַּע יַדְךָ רַופְּאַן אַרוֹיסָאַס אַוְידְּגַּעַפְּלִיבּ בִּים צְשֻׁוִּיעַ. אַזְוַיַּע וּוֹילְּ,
או אַיר זַאַלְטּ אַרוֹיסְרַופְּן מִיטּ אַיעַר שְׁפִילַן אַגְּפִילּ פִּון שְׁטָאַלִּיךְ פָּאָרְן הַיְּנִטּ
אוֹן נַעֲכַתּן, וּוֹ זַעַנַּעַן דִּי מַכְבִּיעַ? וּוֹ אַיז בַּרְכּוֹכְבָּא? — האט ער מִיטּ
פְּאַטָּאַסּ אַוְאַרְךָ גַּעַטְאַן צַוְּ דִּי פֿאַרְזָאַמְּלָטּעַ. אַבעַר גַּלְיִיךְ דַּעַרְמָאַנְעַנְדִּיךְ זַדְךָ, אַזְוַיַּע
עֲפַעַסּ האט ער דָּא דַּוְרְכַּעַלְאָזּוֹטּ. מִיטּ נַאַךְ אַהֲכַעַדְרָעַר שְׁטִים צְגַעַגְּבָּעַן:

— וּוֹ אַיז דער בִּירַא־בִּידּוֹשָׁאַנְעַר יִדּ, וְאַסּ בּוֹיטּ זַיְדּ נַיְלָעַבּ ?

דאָס קְלִיְּנַע טִישַׁל אַיז עַטְלָעַכּ מַאַל אַונְטְּרַגְּעַשְׁפְּרָוְנְגַּעַן. דִּי וּאַכְלִיַּיטּ פִּון
דָּעַרְגַּנְדִּיקּ דָּאָס וּוֹאָרטּ בִּירַא־בִּידּוֹשָׁאַן האָבָן וּוֹ אַוְינְגְּוֹעַאַכְּטּ
פִּון זַיְעַד גַּלְיִכְגִּילַטּ. הַיִּסְטּ עַסּ, ער דַּעֲצִילַטּ דִּי יִדְיִישַׁ אַקְטִיאָרְן פִּון בִּירַא־
בִּידּוֹשָׁאַן, וְאַסּ ער האט נִיטּ לְאַנְגָּגְזָרִיךְ בָּאוֹכְטּ. זַיְיַי גַּעַדְעַנְקָעַן גּוֹטּ דִּי צְעַרְעַעַדּ
מְאַנְיַעַסּ בִּים צּוֹתְּיַיְלַן דָּעַם בְּכֻבוֹדִיקּוֹן נַאֲמַעַן קָאַגְּנָאַנוֹוִיטּשַׁ דָּעַרְ אַרְטִיקְעַרְ בָּאוֹן
סְטָאַטְּעַ אַזְוַיַּע אַזְוַיַּע דָּעַם יִדְיִישַׁ טַעַטְעַר. לְאַזְאַר קָאַגְּנָאַנוֹוִיטּשַׁ גִּיטּ אַיבְּעַר אַ גְּרוֹסּ
פִּון זַיְעַד אַוְיטְּאַנְאַמְּדָר גַּעַנְגַּטּ.

די גַּעַוּאַרְפְּעַנְעַ פְּרָאָוּן פִּון לְאַזְאַר מַאִיסְעַיְוּוֹוִיטּשַׁן האָבָן גַּעֲלָנוּגַּעַן אוַיסְ־
טַעַרְלִישַׁ פָּאָר דִּי אַרוֹמִיקּוּ. וְאַסּ קּוֹמֶטּ דָּאַ פָּאָר? וּוֹ זַעַנַּעַן מִיר? האָבָן מִיר,
בָּאַמָּתּ, גַּעַהְעַרְתּ דִּי נַעֲמַעַן בַּרְכּוֹכְבָּא, מַכְבִּיעַ?

טַיְלַ פִּון דִּי יַוְגַּע שַׁוְּיַשְׁפִּילְעַר, האָבָן דִּי נַעֲמַעַן גַּעַהְעַרְתּ צָום עַדְשָׁנוּ מַאַל
אוֹן נִיטּ פְּאַרְשְׁטָאַגְּנַעַן, וּוֹעָגַן וּוֹעַלְבַּעַיְלַ יִדְיִישַׁ "רְעוּוֹאַלְצִיאַנְעַרְדּ" ער רַעַדְתּ אַזְוַיַּע
מִאַנְטּ פּוֹנְעַם טַעַטְעַר. פָּאָר דִּי עַלְטָעַרְעַ האָט עַסּ גַּעֲלָנוּגַּעַן וּוֹיַּ אַ פְּרָאַוְאַ
קָאַצְּיַע. וְאַלְטּ דָּאַךְ מִיטּ אַשְׁעָה צְרוּיקַ, קִינְעַרְ נִיטּ גַּעַוְאַגְּטַ וּוֹעָגַן דָּעַם אַפְּלִילַ

זו, טראכטן אונטער דער שרעך נישט באשולדיקט צו ווערטן אין נאציאנאליזם
און קאנטער-דערוואָלוציע. און דא קומט דער הערישער גוף און מאנטם, פאָדעַרט
פֿון אַנדְרֶעֶן דאס, פֿאָרוֹוָס ער אלין שיקט קײַן סיבּיר.

— טוט אַ טראכטן, ערנסט — האט ער געוענדעט זײַגע רײַד, אַיצַט, בלויַז
צַוְ מִיכְאָעַלְסֵן, ווַיְסְנְדִיק, אַוְ דָּאָס אַרְיוַיסְגַּעַזְמַטְ וּוּטְ בְּאַדְאָרְפְּן פֿאָרוּירְקְ
לְעַכְתְּ וּוּרְן, אַין דער ערְשְׁטָעֵר רֵי, פֿוֹן אַיִּם, פֿוֹנוּם מַעֲנְטָשָׂן, וּוּאָס שְׁטִיטִים אַין
דער שְׁפִּין פֿוֹן דער סָאוּוּיטִישְׁ-יִדְיִישְׁרָאֵל קְוּלְטוּר.

עס אַיְזַן גַּעַשְׁעַן אַיְינָעַר פֿוֹן דִּי גְּרוּיסָע וּוַיְדָעְשָׁפְּרוֹכוֹן אַיְן דער סְטָאַלִּי
ニַסְטִישְׁרָאֵל הַעֲרְשָׁאָפְּט. ער, קָאָגָּנָאָוּוּטְשׁ. וּוּאָס וּוּטְ מִיטְ צַעַן יָאָר שְׁפָעַטָּעָר
פֿרְוֹוֹן דָּעַרְוֹוַיְזָן, אַוְ יֵידְן אַלְיַין וּוּילְן גִּיטְ זַיְעַר שְׁפָרָאָךְ אַוְ קָוְלוּטָוּר, אַוְ זַיְיַ אַיְזַן
גּוֹטְ אַיְזַן דִּי אַרְעָמָס פֿוֹן דער רְוִיסְיָהָר קְוּלְטוּר. ער — וּוּאָס האַט גְּלִיכְגִּילְטִיק
צְוּגְעֻקְוּטָם, וּוּי מַעַן האַט אַ קְוַרְצָעַ צִיְּתַן נַאֲךְ זַיְיַן אַרְיוַיסְטְּרִיטָם, אַרְעָסְטְּרִיטָם
קְוּלְבָּאָק, אַיְיַיְ כָּאָרִיךְ, אַוְן דָּעַם אַגְּפִירָעָר פֿוֹן מִינְסְקָעָר יִדְיִישָׁן טְעַטָּעָר רָאָזְ
פְּאָלָסְקִי, דער זַעַלְבָּעָר קָאָגָּנָאָוּוּטְשׁ. וּוּאָס האַט מִיטְ שְׁוֹיְינְגָן אַקְצָעְפְּטִירָט אַוְן
אַיְנְגָעַשְׁטִימָטָם, אַוְ מִיטְ צַעַן יָאָר שְׁפָעַטָּעָר זַאֲלָ מַעַן אַיְן אַוְוַיְנְטָעָר-נַאֲכָט דָּעַרְ
מַאֲרָדוֹן שְׁלָמָה מִיכְאָעַלְסֵן אַוְן שְׁפָעַטָּעָר פֿאָרְנִיכְטָן דִּי בְּעַסְטָעַ יִדְיִישָׁן סָאוּוּעַ
טְרִישָׁ שְׁרִיבָּעָר, האַט אַיְן יְעַנְעַר נַאֲכָט אַיְן פְּאַיְעַ פֿוֹן טְעַטָּעָר, גַּעַפְּאַדְעָרָט
פֿאָרְשְׁטָאָרָקוֹן דָּעַם שְׁטָאַלְץָ פֿוֹן יִדְיִישָׁן גִּיסְט, אַרְיוַיסְפִּרְן אַוְיַחַד דָּעַר בִּינְעַ מַוְּנָּ
טְרָעָר, קָאָמְפָס-פְּעַאיְקָעַ יֵידְן פֿוֹן עַבְרָ אַוְן הַיְנָט.

עס פֿאָרְבְּלִיְיבָּט אַוְיְדָעְשָׁפְּרוֹווֹן אַוְן אוּבָּר וּוַיְדָעְשָׁפְּרוֹכוֹן קָאָנָעָן זַיְיַ אַוְיַסְ
לְאַוְן בְּלוֹטִיק, וּוּי אַ בְּלוֹטִיקָעַ שְׁפָאָם, אַיְזַן גַּעַוּוּן אַיְינָעַר פֿוֹן זַיְיַ.

אַבְּעָר אַיְן יְעַנְעַם שְׁפָעַטָּוֹן אַוְנָטָ אַיְזַן עַס גְּלִיקְלָעַךְ צְנוּוֹפְּגַעְפָּאָלָן מִיטְ דָּעַם,
וּוּאָס עַס האָבָּן יָאָרְנְ-לָאָגָּג אַוְיסְגַּעַטְרָאָגָּן אַוְן גַּעַטְוִוִּימָט אַרְיוַיסְצּוּבְּרָעָנָגָּעָן אַיְזַן
וּוַיְעַר שְׁאָפָּנָג אַוְעַלְכָּעַ יֵידְן וּוִי מִיכְאָעָלָם, מַאְրָקִישָׁ, הַאֲלָקִין, דָּעַר נְסָתָר, בְּעָרָ
גַּעַלְסָאָג. זַיְיַ האָבָּן אַיְנְגָעָזָעָן אַיְן דָּעַם אַ צִּיכְיָן, אַוְ עַס וּוּרְטָ גַּעַגְבָּן אוּיךְ יֵידְן
דִּי מַעְגְּלָעְכִּיקִיט אַרְיוַיסְצּוּבְּרָעָנָגָּעָן אַיְן שְׁאָפָּנָגָעָן דָּעַם נַאֲצִיאָנָאָלָן גִּיסְט, וּוּי דָאָס
הָאָבָּן דִּי רְוּסָן, אַוְקָרָאִינָעַר, גְּרוֹזִינָעַר אַוְן אַנְדְּרָעָר פְּעַלְקָעָר פֿוֹן דָּאָטְנְפָאָרְבָּאָנד.

לְאַזְאָר קָאָגָּנָאָוּוּטְשׁ אַיְזַן אַפְּגַעְטָרָאָטָן פֿוֹן טִישָׁל אַוְן גַּעַוְאָרְפָּן אַ בְּלִיק אַיְזַן
דָּעַר זַיְטָ פֿוֹן זַיְיַ וּוּאָס. אַיְינִיקָעַ פֿוֹן זַיְיַ סְוּוּטָעַ האָבָּן אַרְאָפְּגַעְנְיִידָּעָרָט פֿוֹן דִּי

טרעפּ, כדַּי צוֹגְרִילְטָן דֵּי אֲוִיטָאָס אָוּן קָאנְטֶרְאָלִירָן דָּעַם אַרְוּם. דֵּי אַיבָּעָרִיקָעּ זָעַנְעָן פָּאָרְבְּלִיבָּן נָעַבְּנוּ אִים. אַיצְטָ זָעַנְעָן זַי גַּעֲוָעָן וְאַךְ אָוּן פּוֹלְ מִיטְ לְעַבְּן.

מִיטְ שְׁוּעוּרָעּ טְרִיטָה, האָט דָעַר יִדִּישְׂ-סָאוּוּיטִישָׂעָרּ מִינִיסְטָעָרּ פּוֹן אַלְפָאָרָה בָּאַנְדִּישָׂן טְרָאָנְסְפָּאָרָט זַיְךְ אַרְאָפְּגָעָלָאָוּטּ פּוֹן דֵי וּוִיסְעָ מַאֲרָמָאָרְ-טְרָעָפּ אַין דָעַר בָּאָגְלִילִיטָוּגּ פּוֹן מִיכָּאָעָלָסָן.

די אַקְטִיאָרָן הָאָבָּן פָּאָרְנוּמָעּ זַיְעָרָעּ פָּלְעָצָעָרּ. די אַלְעָ, וּזְאָסּ הָאָבָּן זַיְךְ דָא גַּעֲפָוּנְעָן, זָעַנְעָן וְיַי גַּעֲוָאָרָן דָעַותּ פּוֹן אַשְׁטוּינְגָּנְדִּיקָּעָרּ אַרוּיסְטָרָעָטָוּגּ אַין וּוּעָדָעָן כּוֹנוֹתּ זַיְךְ זָעַנְעָן נִישְׁתָּחָתּ גַּעֲוָעָן זַיְכָּעָרּ.

אַין דָעַם מַאמְעָנָטּ אַיְזָ מִידְ גַּעֲקֻמָּעּ אַוְיפּן גַּעֲדָאנְקָ אַמְּדָנְעָרּ פָּאָרְאָלָעָלָל. אַין יַעֲנָעּ טָעָגּ אַיְזָ אַיְזָ מַאֲסְקוּוּרּ קִינְאָ-טְעָטָעָטָעָרּ דָעַמְאָנְסְטָרִירָטּ גַּעֲוָאָרָן דָעַר פִּילָם "אַקְטָאָבָּעָרּ 1918", אַיְזָ וּוּלְכָן מָעָן וּוִיּוֹטָ אַפְּאָרְשָׂוּרְוָרָגּ קָעָגּ דָעַר רְאָטָןְ-מַאֲכָטָה, וְזָאָסּ עַסְּ הָאָבָּן צַוְּגָעָרִירִיטּ דֵי סָאָצְיָאָלִיסְטָןְ-דָעַוְאָלָצְיָאָנְגָרָן. דָעַר פְּלָאָן פּוֹן דֵי "עַסְ-עָרָןְ" אַיְזָ בָּאַשְׁתָּאָנְעָן אַיְזָ אַוְנְטָעְרָקְוִיפּוֹן דָעַם קָאַמְּעָנְדָאָנְטָ פּוֹן קְרָעָמְלָ, אַהֲיָן זַיְךְ אַרְיִינְרִיסְן אַוְן פָּאָרְכָּאָפְּןְ דֵי מַאֲכָטָה. צַי אַיְזָ דָאָסּ גַּעֲוָעָן אַזְּפָעְלִיקִיטָם, אַדָּעָרּ אַהֲיָן צַוְּהָרִישָׂעָרּ אָמָתָה, פָּאָרְבְּלִיָּבָּטּ פָּאָרְ מִירָ אַסְׂוּדָה. נָאָרּ דָעַר שְׁטָאָבּ פּוֹן דֵי "עַסְ-עָרָןְ" אַיְזָ גַּעֲוָיְוָן גַּעֲוָאָרָן אַיְזָ דָעַר זְעַלְבָּרָעּ גַּעֲבִידָעָ וּוּ עַסְּ הָאָטָה זַיְךְ גַּעֲפָוּנְעָן דָעַר יִדִּישְׂ-טְעָטָעָטָרּ. אַמְּדָנְעָרּ צְפָאָלָ, אַיְזָ דֵי זְעַלְבָּעּ צִימָעָרָן זָעַנְעָן אַיצְטָ גַּעֲזָעָסּ יִדִּישְׂ אַקְטִיאָרָן אַיְזָ גַּעֲוָאָרָטּ מִיטְ אָוּמָרוּ.

דָעַר זַיְגָעָרּ אַוְיפּוֹן קְרָעָמְלָ-טְוָרָעָם הָאָטּ גַּעֲשָׁלָאָגּ אַיְינָסּ. די גָּלְאָזְ-פָּעָנְצָטָעָרּ הָאָבָּן אַצְּטָעָרְ-גַּעֲטָאָן פּוֹנְגָם גַּעֲרִוִּישָׂ פּוֹן דֵי אַפְּפָאָרְבְּנְדִּיקָעּ אַוְיטָאָסּ. עַסְּ אַיְזָ צּוֹרָ רִיקְגָּעְקֻמָּעּ מִיכָּאָעָלָסּ אַוְן זַיְךְ אַוּוּקְגָּעְזָעָצָטּ נָעַבְּן שְׁוּוִינְגְּדִּיקָן וּזְסָקִין. אַרְוּם זַיְהָאָטָה זַיְךְ גַּעֲשָׁאָפְּן אַקְרִיזָ פּוֹן נִיגְגָּרִיקָעּ אַקְטִיאָרָן. מִיכָּאָעָלָסּ הָאָטּ גַּעֲוָאָרָפְּן אַבְּלִיךְ אַוִּיףְּ דֵי פָּאָרְלָאָרְעָנְעָ פָּנִיםָעָרָ. זַיְנָעּ אַוִּיגְּן הָאָבָּן אַבְּלִיךְ גַּעֲטָאָן מִיטְ יַעֲנָעָם גָּלָאָנָץ, וְזָאָסּ אַיְזָ גַּעֲוָעָן בָּאַרְאָקְטָעָרְלִיסְטִישָׂ. וּוּעָן עַרְ הָאָטּ עַפְּסָ צּוֹגָעָ-טְרָאָכָטָ: אַזְּוִי אַיְזָ גַּעֲוָעָן בַּיְיָ אַגְּלָוְגָעְנָעָרָמִיזָאנָסּ, בַּיְמָיָ אַוְנְטָעְרָזָאנָן לִיבָּ פּוֹלוּוּרָעָן אַיְדִּישְׂן נִיגְזָן. דָעַר דָאָוִיקָּעָרָגְלָאָנָץ אַוִּיךְ בָּאָדִיטָ, אַוְ עַרְ אַיְזָ אַיצְטָ זַיְאָן, אַרְבָּעָטָסְ-פְּעָאִיקָ, פּוֹלְ מִיטְ עַנְדָרְגִּיעָ.

— חֲבָרִים, גַּיִיטָ שְׁלָאָפְּן, מָאָרְגָּן צָעָן פְּרִי הָאָטּ אַירָ אַפְּרָאָבָעָ — הָאָטּ עַרְ זַיְךְ גַּעֲוָנְדָעָטָ צּוֹ דֵי אַקְטִיאָרָן אַוְן אַפְּטָרְעָטָנְדִּיקָעּ עַטְלָעְכָּעָ טְרִיטָ צּוֹמָ פָּעָנְצָטָעָרּ גַּעֲקָוּקָטָ אַיְזָ דָעַר נָאָכָטָ אַרְיִין.

די אקטיאון האבן זיך געזונגט אוון פאראלאזט דעם טעאטער, אילנדיק צו זיך זיין.

— ליַאוּוַשְׁקָא — האט זיך מיכאעלס געווענדעט צו זיין געהילפ — פארה בינדט מיך מיט האלקינען.

— סטייטש, סאלאמאן מיכילאַוויטש, אין אט דער שפערטער שעה ?

— ס'איו ניטא קיין צייט. ווי זאגט דאס רוסישע שפֿרִיכּוֹאָרט : "שמידט דאס אייזן ווי לאָנג ס'איו היס", וווקט אים אויף, וווקט אים אויף ! האט ער נאָכְגַּעַרְפֵּן זיין געהילפ, וואָס האט געדרייט דעם דיסק פונעם טעלעפָּאן.

**

דער טעלעפָּאן-געשפרעד האט זיך פֿאַרְצְּוִינְג. מיכאעלס האט זיך געבעסט ? וואָס אייז מיט אים ? וואָס קאָן ער דאָרט נישט פֿאַרְשְׁטִין ? וואָס מָוֶרְמָלֶט ער עפָּעַס ניט-קְלָאָרָעַ רִיד ?

האלקין האט געהערט די אויסטערלישע דערצ'ילונג וועגן באָזָד פֿוֹן קָאָגָאנָאַוּוֹיטשָׁן, וועגן זיינע פֿאַדְעָרָנוּגָעָן אוון נישט געוואָנט אַרְיסְצּוּבָּרָעָגָעָן זיין מײַינָנָג. ער האט ניט געקָאנָט באָנָעָמָעָן, פֿאַרוֹאָס מעָן וויל אים אַרְיִינְגְּצִיעָן אַיִן דעם שְׂרָעְקָלָעָן שְׂפִיל. אַמָּתָּה, ער הערט די שְׁטִים פֿוֹן מיכאָעָלָן, אַבָּעָר ווער קָעָן זוּיְסָן ? פֿוֹן ווָאנָעָן קְלִינְגָט ער ? די אוּיעָרָן קָעָנָעָן פֿאַרְפִּירָן, וואָס די אוּיגָן זְעָנָעָן נִיט.

פלוצ'ים האט מיכאעלס אַיבָּרְגָּעָרִיסָן דעם געשפרעד, פֿאַרְדָּעָקָט מיט זיין רעכטער האנט דאס טְרִיבָּל אָוֹן אַזְגָּעָטָן צו זוסקינען :

— זיך צעפְּלָאָפְּלָט, וועגן אַוְינָע זאָכָן רעדט מעָן ניט דורךן טעלעפָּאן. אַט וואָס ס'געשעט, ווען מעָן גִּיט זיך אָפְּ אַיִן מאָכָט פֿוֹן גַּעֲפִילָן אוון מעָן פֿאַרגָּעָסָט אָוֹן דעם "קָעְסְטָלָה", — דערביי האט ער זיך אַ קלָּאָפְּ גַּעֲטָאָן אַיִן שְׁטָעָרָן — מאָרְקִישָׁן, וועל אַיך שְׁוִין הַיִּנְטָן נִיט קְלִינְגָעָן...

זוסקין האט געשוויגן. א שטארק געפיל פון ניגער האט אים אַרְוָמִינְגְּן. ער האט פֿאַרגֶּעֶסֶן אָן דער מִידְקִיט נַאֲךְ דער פֿאַרְשְׁטָעלְגָּן. אָם האט זיך אַיצְט גֻּוֹאַלְט הָעָרָן זַיִן עַלְטָעָרְן חָבָר, צַו וּוּלְכָן, ער האט אַפְּט אַרְוָיפִּי גַּעֲקוֹקְט, וּזְיַצְּרָאַלְט אַלְעָרָעָר. זוסקין אַיז גֻּוֹעַן צּוּפְרִידָן, וּזְאָס מִיכְאָעָלָס האט אַיז בערגעריסן דעם טַעַלְעַפָּאָן-גַּעַשְׁפָּרָעָךְ. צּוּפִיל הַתְּלָהָבוֹת, צּוּפִיל טַעַמְפְּעַרְאָמָעָנְט שִׂיקְט ער אַין דֵי קַאַלְטָעָדָרָטָן, גַּעַלְדָּעָנָעָמִיט גַּעַפְּאָרָרָפָּן פֿאַרְאָט.

דורך דֵי פֿאַיעָ-פֿעַנְצְּטָעָר האט אַרְיִינְגְּעָקְּוֹקְט אַ פֿינְקְלִידְקָעָר קַאַלְטָעָר שְׁטָעָרָן, וּזְאָס האט גֻּוֹאַרְפָּן אַ בְּלָאָס-אָוּמְרוֹאִיךְ לִיכְטָאָוִיךְ שָׁגָּאָלָס בַּיְלָד.

— פְּאַשְׁלִי! — האט שְׁטִיפְּעָרִישְׁ גַּעַרְפָּן מִיכְאָעָלָס.

די גַּאֲס אַיז גֻּוֹעַן פּוֹסֶט אָונְ שְׁטִיל. אַוְיסְטְּרָלְעָד רְזָאִיךְ. אַבְּעָר יַעֲדָעָר פֿוֹן זַיִן גַּוְתְּ גֻּוֹוֹסֶט, אָוְ דִּיאַזְוִיקָעָ שְׁטִילְקִיטָ אַיז אָן אַפְּנָאַרְעָרִישָׁע. אַין טַוְינְגְּטָעָר הַיְּזָעָר זַעְנָעָן מַעֲנְטָשָׁן גַּעַשְׁפָּאַנְטָעָ פֿוֹן פְּחָד, הָעָרָן זַיִךְ צַו יַעֲדוֹן שָׁאָרָךְ, וַיְעַנְּדִיק גְּרִיטִית צַו גַּעַזְעָגָנָעָן זַיִךְ מִיט אַיְגְּגָנָעָ אַוְיָחָד שְׁטָעָנְדִיק. דַּעֲרָפְּאָר אַיז שְׁטִיל, אַ שְׁטִילְקִיטָ פֿוֹן אַ פְּאַרְכָּאָפָּטָן אַטְעָם, גַּעַמִּישָׁט מִיטָּן פֿיְינְלָעָכְן גַּעַפְּיל פֿוֹן נִיט פְּאַרְשְׁטָיִין דעם זַיִן פֿוֹן שְׁרַעְקְלָעָכְן טְעָרָר.

זַיִן זַעְנָעָן גַּעַגְּאַגְּעָן אִיבָּרָן בּוּלוֹוָרָד צָום פּוֹשְׁקִין-פְּלָאָץ, דָּאָס אַיז זַיִעָר שְׁטָעָנְדִיקָעָר וּוּגָר צָום אַקְטִיאָרְנוֹהָוִז. דָּאָרָט שְׁלָאָפְּט מַעַן נַאֲךְ נִיט. אַיצְט אַיז דָּעָר שָׁעה, וּוּגָר אַלְעָ טַעַלְעָרָן זַעְנָעָן גַּעַשְׁלָאָסָן, וּוּגָרָט פְּאַרְפְּוּלָט דָּעָר לִיכְטִידָן קָעָר דַּעְסְטָאָרָא. אַיצְט וּוּגָרָן דָּאָרָט גַּעַהְוִין טָאָסָטָן פֿוֹן פְּאַרְשְׁיכְוּרְטָעָ אַקְטִיאָרָן, וּזְאָס פְּאַרְבְּרָעָנָעָן אַיְנָעָם סְפִּירָט זַיִעָר טְרוּיָעָר אָונְ בְּעַנְקְשָׁאָפָּט. אַין דָּעָם רְוִיךְ פֿוֹן טָאָבָאָק, גַּעַמִּישָׁט מִיטָּן דַּאֲמָפְּטָן פֿוֹן שְׁפִּירְסָטוֹ זַיִךְ פְּרִיָּעָר, הַיְּיָרָה מִשְׁעָד גִּיסְטָאָקָעָן אַקְעָפְּלָאָפְּט דעם שְׁטִיפָּן קָאָלְנָעָר, קַוְשָׁסָט זַיִךְ מִיטָּן אַגְּוָטָן בְּרוֹדָעָר, וּוּלְכָבָר פְּאַרְגִּיסְט בִּיטְעָרָעָט טְרָעָרָן, הַאָלְטָנְדִיק מִיטָּן זַיִינָעָ פֿינְגָּעָר דִּינָעָ לְאַצְּנָעָן.

דָּא טְרַעְפָּט מַעַן דֵי אַלְטָעָ גּוֹאָרְדִּיעָ אַקְטִיאָרָן, מִיטָּן דַּעְרְפָּאָרְוָגָּג פֿוֹן פְּעַרְצִיקִין, פְּוּפְצִיק יָאָר אַוְיָחָד דָעָר בִּינְעָ. דָאָרָט, אַין אַקְטִיאָרְנוֹהָוִז, וּוּגָרָט אַוְיָחָד זַיִן טַאָרְכָּאָנוֹוָה, דָעָר זַשְׁעָנִי פֿוֹן כָּאָרָקְטָעָרְדָּאָלָן, קְלִימָאוֹ, וּזְאָס זַעְגָּט פְּאָר דֵי גַּטְעָ טְרָאָדִיצִיעָ פֿוֹן "מַאְלִיְתָעָטָעָטָעָר", מַאְסְקָוּוֹן — אַיְגָעָר. פֿוֹן דֵי גְּרִינְגְּדָעָר פֿוֹן קוֹנְסְטָטְטָעָטָעָטָר.

דארט שטיפט מען ווי קינדרער, כדי צו פארשפילן די ליאידן פון גרויסע. מיט צוויי טאג צוrik האט מען דערפונדן א ניע שפיל אונטערן נאמען "די ריעזע". דאס טישל, האט מען פארואנדאלט אין א ואגאן (אין דאך אלץ אפהען-גיך פון דער פאנטזיווע, פון די, וועלכע אונטערנעםען א לאנגער וועג: מאסקווע — טווערדיליט דיבRAL). ס'איין פאריסגעשטאנען א לאנגער וועג: מאסקווע — טווערדיליט דיבRAL. מיכאעלס, וואס האט געשפליט דעם פאסאושיר, האט זיך באקוועם לאווסק. קליימאו, פארן קעלגער, האט געגריט די געטראנקען, טארכאנאו אוניגעוצט. קליימאו, פארן קעלגער קאנדוקטאר. א הילכיקער האט פארציזונג זיין היטל און געווארן דער שטרענגער קאנדוקטאר. פיף און דער צוג רירט פון ארט. די מזוקער פון רעסטאראן שפלין און אלטן, רוסישן וואלס. עס גיעין פארביי עטלעכע מינוט, טארכאנאו מעלהעט א סטאנציג. מיכאעלס פרעט וויפיל מינוט שטייט דער צוג, צי מען קאן באויזן נעמען א שנאפס, טארכאנאו באראיקט דעם פאסאושיר, און ער פארמאנט צייט און און איז שווין קלימאו מיט דריי גלוולעך. מען טרינקט אויס אויף גיך דעם "לאמיר זיין גיעזונט" און מען רירט זיך אין וועג. שפעטער שטעלט מען זיך שווין אפ, נאר בי די גרעעסערע סטאנציגעס.

קינער פון די דריי, האט ניט געדענטק, וווען דער צוג איז אונגעקומוון קיין סווערדלואסק. אויפגעכאנט האט מען זיך אין בעט ארום נין פרי, מיט א שטארקן קאפא-זוייטיק. און געמיית אויף א פראבע.

דערמאגענדיק זיך און דער שפיל מיט טארכאנאו און קלימאוון, טוט מייד-כאעלס א שמייבל. ס'איין גוט זיך אמאל צו פארגעסן און אויסישליסן אלע זארגן. פלווצים האט ער דערשפירט א קעלט איבערן לייב און א נאנגדיקע מידקיט. ער האט גענומען זוסקיןען אונטערן ארעם און מיט דער צווייטער צוגעקלאלט מיט זיך שטעken און ווי פארזענדיק א געדאנק, וואס ער האט געשפירט איז זיך, אים אַרְוִיסְגָּעֶזָּגָט איז דער הויך.

— פיל שטימט ניט מיט דעם, וואס די צייט פאודערט פון אונדו. מיר האבן אַרְוִיסְגָּעֶבָּרָאַכְט אַוִּיךְ די פְּנִימֵעַרְ פָּוֹן די שְׁלֹםְ-עַלְיכְּמִישָׁע פָּעָרְטָאַנְאָוָשָׁן די פָּאָרְ-גְּלִיוּעֲרָטָע גְּרִימָאָסָע פָּוֹן דָּעַרְ קְּלִיְּנְשְׁטָעְטָלְדִּיקָעָר וְּוִירְקָלְעָכְקִיִּים. דָּעַר טַעַטָּע אַיז מִתְּגֻּרִיסָן גְּעוּזָרָן דָּוָרָךְ דָּעַר גְּרָאַטְעָסְקָעָר אַוִּיסְעָרְלְעָכְקִיִּים פָּוֹן די שְׁטָעָטָלְ-דִּיקָע לְפָטְ-מְעַנְטָשָׁן אַיז האט גְּעוּזָן אַ לאָנְגָע גְּאַלְעָרִיעָ פָּוֹן נְגַאַטְיוּעָ פָּאָרְ-שְׁוִינָעָן, וְּאַסְהָרָן אַבָּעָר בְּשָׂמֶן אַוְפָּן נִיט אַנְטָפְלָעָקָט דָּאָס עַכְתָּעָ פְּנִים פָּוֹן פָּאָלָק. מיר האבן די שְׁטָעָטָלְשָׁע פָּאַרְגָּאַנְגָּעָנָהִיט פָּאַרְגָּעָשָׁטָעָלָט וְּוִי אַקָּשָׁמָאָר, וְּוִי אַ

שרעקלעכן חלום. וויזונדייק דעם דאזיכון פינצטערן פעריאיד פון דער געשיכטע פון יידישן פאלק, האט דער טעאטער אויסגעטיטן דאס פאלק גופא. וואס האט אין אונדזערע קלאסישע ווערך אַרוֹיסְגָּעִשִּׁינְט מיט טויזנטער העלה איינגענטפּֿטן און פּֿאַרְשִׁידְעָנָּע גַּעַשְׂטָאַלְתָּן.

מיכאעלס האט גערעדט שנעל מיט טעמאָרָמענט. ס'איו געווען צו זען, אָז דער פּֿאַל מיט קָאָגָאנָאָוִוִּיטְשָׁן האט אַים גַּעַשְׂטוּיסְן זִיךְ אַוִּיסְצּוּרִידְזָן, כִּי נִשְׁתְּ נָאָר צו אַיבָּעָצִיגְזָן זִין מִיטָּגִיעָר, נָאָר קָוְדָם כֵּל זִיךְ אַלְיָן, דָּאָס אַיְזָן גַּעַוּעַן אָן אַינְעָרֶלְעָכֶר מָאנְגָּלָגָג, וואָס אַיְזָן אַרוֹיסְגָּעָרָאָכָט גַּעַוּוֹאָרָן, כִּי צו פּֿרָאָוָאָרְץְּן נִיְּעָגָעָגָעָן גַּעַדְאָנְקָעָן, נִיְּעָגָעָגָעָן פָּוּן אָהָרְבָּעָרְטְּרָאָגָעָ, וואָס האט זִיךְ גַּעַשְׂטָעָלָט פּֿאַר אַים.

— יִדְישָׁעָר טַעַטָּעָר, אַיְזָן הַיִּנְטָט דָּעָר אַדְרָעָס פָּוּן דָּעָר יִדְישָׁעָר קָוְלָטוֹר אַיְן דָּאָטָנְפָּאָרְבָּאָנְד. אַט פָּאָרוֹאָס דָּעָר הַיִּנְטָטְקָעָר גַּעַשְׂפָּרָעָד אַיְן פָּאַיְעָ פָּוּן טַעַטָּעָר, פָּאָרְמָאָגָט אָזָא בָּאָדִיָּט פּֿאַר אַונְדָּז.

די מאָסְקוּעָר "דוֹוָרְנִיקָּעָס", זענען שָׁוִין צָוְגָעַטְרָאָטָן רִינְגִּיקָּן דִּי גָּאָסָן. זִיְּהָאָבָן מִט נִיְּגָעָר נָאָכְגָּעָפָּלָגָטָן דִּי צָוְיִי יִדְישָׁעָ שְׁוִיְּשָׁפְּלָעָר, וואָס זענען גַּעַנְגָּעָן אַיְן אָט דָּעָר שְׁפָעַטָּעָר שָׁעה אָזָוִי פָּאָרְטָפְּט אַיְן גַּעַשְׂפָּרָעָד, אָז זִיְּהָאָבָן קִינְגָּעָם נִשְׁתְּ גַּעַוּעַן.

אנטקעגן האט זִיךְ אַוִּיסְגָּעָפְּרִיטְזָן דָּעָר פּוֹשְׁקִינְ-פְּלִיאָז, בִּים סָוִף פָּוּן "סְטָרָאָסְטָן" נָאָיִי-בּוֹלוֹאָר אָוִיפָּ זִין פִּיעָדָעָסְטָאָל, באָצִירָטָן מִט פָּאָנָאָרָן אָזָן גִּרְלָאָנָדָן, פָּוּן שְׁוּעָרָעָ בְּרָאָנוֹעָנָעָ קִיְּטָן, האט זִיךְ אַרוֹיסְגָּעָהָוִיבָן אַיְן זִין גָּאנְצָעָר גָּרוּסָדָרָעָר רָוִיסְעָדָר פָּאָעָט פּוֹשְׁקִינָ, וואָס האט אַרְאָפְּגָעָקוּקָט אָוִיפָּ זִין רָוְסָלָאָנָד מִט אָלִירִישָׁן טָרְוִיעָר אָזָן לִיבָּעָ.

מיכאעלס האט אַרוֹיפְּגָעָקוּקָט צו פּוֹשְׁקִינְגָּעָן אָזָן בָּאָלָד, אַוִּיסְדְּרִיעִינְדִּיק זִיךְ צַוְּזָקִינְגָּעָן גַּעַנוּמָעָן שְׁפָאָנָעָן צְרוּיקָ.

— נִיְּנָ, מִיר וּוּלְזָן נִימְט גִּינְזָן אַיְן דָּעָם אַקְטִיאָרְזְ-הָוִיָּה, נָאָסְטִיאָ וּוּאָרטָ, זִי אַיְן אַומְרוֹאָיק, אָוִיךְ דִּינְיִיקָּעָ וּזְאָרָטָן.

פלוצִים האט די שְׁטִילְקִיָּט דָּוְרְכָּעָשְׁנִיטָן אָגְשָׁרִיָּי, וּוּ אָרוֹף נָאָךְ הַילָּפָ.

— יא ניע ווינאוואט! זא טשטא? בראטעס, זא טשטא? (אייך בין נישט
שולדייך? פאר וואס? ברידערלעך, פאר וואס?!).

ווײַדער איז געווארן שטייל, נאָר דער רוייש פון אָן אויטא האָט געיאַמערט,
פִּירנְדִּיק עַמְצָן עַרְגַּעַזְיוֹן...

ווײַ גוט, וואָס בִּידָע ווינגען אֵין זעלבן הוּוֶּן אָן פֿאַרְמָאנְן די זיכער-
קייט, אֵז היינט איז מײַט בִּידָע גָּרְבִּינְשְׁטַט גַּעַשְׁעָן. סְהָאָט זִיךְ גַּעַלְוִיסְט וואָס גִּיכְעָר
זָעָן די אַיְגָעָנָע, נָאָעָנְטָע, טְרָעָפָן זִיךְ אַוִּיפְּט זַיְעָרָע עַרְטָעָר. אַוִּיפְּט די טְרָעָפְּ
הָאָט מָעָן זִיךְ גַּעַזְעָנָט. זָוְסְקִין אַיז אַרוֹיף הַעֲכָעָר. מִיכְאָעָלָס הָאָט אִים נָאָכְ-
גַּעַפְּאָלָגָט, אָן מִיט אַ גַּעַמְאַכְּטָעָר שְׂטָרָעָנְגָּקִיִּת נָאָכְגָּעָרְוָפָן:

— נִשְׁטַט פֿאַרְשָׁלָאָפָּן, זֹזָא, הַיְינְט צָעָן אַ פֿרָאָבָע!

אוֹיף די טְרָעָפְּט הָאָט אַפְּגָעָהִילְכְּט דָּעָר קְלָאנְגְּ פָּוָן צְוּוִי גַּעַשְׁלָאָסְעָנָע טִירָן.
אֵין דְּרוֹסִין, הָאָט די נָאָכְט אַנְגָּעָהָוִיבָּן צָו גְּרָאָען.

**פֿאַרְשָׁנִיתַעַנָּע
פֿרִיד**

צום אנדענעך פון לייב קוויטקאָך

"זונט איך געדענק זיך, בין איך יונג"
ל. קויטקא.

מייט ליב קויטקא האב איך מיך באקענט אין 1936, אויף א סטודנטן אונטן, אין דער יידישער טעאטער-סטודיע אין מאסקווע. יידישע שרייבער זענען, אין דער סטודיע געווין אפטע געסט. זי האבן זיך גוט געפילט אין דער אטמאספער פון יוגנטעלעכע. דא האבן זיי געהרט דע לעבעדיקע יידישע שפראך, אויף וועלכער זייל האבן געשאָפּ און וועלכע מען האט דא פֿאַרְשְׁטָאנָען.

איך געדענק גוט דעם אונטן, וווען פֿאַרְשְׁיכּוֹרְטָע פון דעם וואָס מען אין יונג, געזונטן, צופרידזן — האבן חбраה מייט טומל און געפֿילדער אַרוֹיסְגָּעוֹבִין אויף דער קלינינער שול-ביבּען, איינעם נאָכוּן אַנדערה, יידישע פֿאַעַטָּן און גע-צּוֹוֹנְגּוֹן זייל פֿאַרְצּוֹלְיִיעָנָען זיירען לֵידָעָר.

דער ערשותער האט זיך אויפֿגעָהָיִין פרץ מאָקִישׁ, פֿאַרְפּוֹלְנִידִיקּ מייט זיין מאַיִיעָסְטְּעִיטְּשֶׁר פֿיגּוֹר דִּי גָּאנְצָע בִּינְעָה. פֿאַרְוֹאַרְפָּּנְדִּיקּ זיין שׂוֹאַרְצָע טְּשְׁוּפְרִינְגּ אָנוּ אַרוֹיסְשְׁלִידְעָרְנִידִיקּ דִּי רָעַכְתָּע האַנט פֿאָרוֹיסּ, האַט עַר אַגְּגָעָהָיִין זיין ברִיטִיתְּ אֲטַעַמְדִיקּ לִידָעָה :

— הֵי, זַעַט דִּי פֿעַנְצְּטָעָר אֹוִס מִיר, רִיטְעָר

אָנוּ קּוֹמֶט אַרְיִין !

— סְאָ פֿרִידִיךְ אַרְאָפְּפָאַלְן פון פֿערְד אִינְגְּמִיטָן לוֹיִףְ !

וְוי פֿרִידִיךְ סְאַיְן דִּעְרָ לְוִיְּפָה דִּעְרָ האַסְטִיקְעָר אלְיִעָן !

אָנוּ רִיסְס זיך אוֹפְּגָעָלְוִיכְּטְּנִידִין

אָנוּ רִיסְס זיך הָאָרֶץ ! אָנוּ רִיסְס זיך אוֹיפּ !

מייט קְלָאָרָע פֿרִידִיךְ

פֿאָר וּוִיטְעָרְדִּיקְן גִּינְן ! ...

אַ רְיִיטָעֶר אָן אַרְאָפְּגָעָפְּאָלְעָנָעֶר פָּוּן דִּינְעַ טָעַג,
 פָּוּן דִּינְעַ טָעַג צַעֲפָעָנְטָעָטָע אֵין שׂוּמִיקָן גַּעֲלוֹיָה,
 וּוּעַל אִיךְ צַוְּפָוּס אַוּעָק
 פָּוּן וּוּגָן צֹו וּוּגָן
 וּוּעַל אִיךְ צַוְּפָוּס אַוּעָק
 פָּוּן לְאַנְדָּן צֹו לְאַנְדָּן,
 וּוּעַל אִיךְ צַוְּפָוּס אַוּעָק
 פָּוּן הַאָפָּן בֵּין הַאָפָּן
 אָן אַוִּיסְקָלְעָפָּן אַוִּיפָּ טָעַג
 אַוִּיפָּ צַעֲמַנְדִּיקָן-גַּלְאָטָעָטָע,
 דִּינְעַ פְּלָאָקָעָרְדִּיקָן וּוּגָן
 דִּינְעַ צְעוֹנוֹגָעָנָעָ פְּלָאָקָאָטָן.

אָן לְאֹזֶן זִיךְ רִיסְסָן פָּוּן מִין לִיבָּ
 בָּאָפְּלִיגְלָט כְּתָב
 פָּוּן רְוִיטָן נְאָפָּט
 אָן לְעַבְּדִיקָן בְּלִי!...
 עַס אֵין אַהֲנָט אַ בְּרָאָנוֹגָעָנָע גַּעַשְׁטָרָעָקָט צֹו וּוּיְיטָן,
 אַהֲנָט אַ בְּרָאָנוֹגָעָנָע אַוִּיפָּ אַיְיכִיךְ —
 אַהֲבָט אַ בְּרָאָנוֹגָעָנָע אַוִּיפָּ טְוִיטָן
 אָן דּוּרָהִיבָּן:
 עַס אֵין אַ מּוֹיל גַּעַוְונָדָט צֹו דּוֹרוֹת
 אַ מּוֹיל אַ פְּלָאָקָעָרְדִּיקָס אֵין רְוִימָעָן,
 אַ מּוֹיל אַוִּיפָּ אַטְמָעָן אֵין הַיְיכָן
 אָן אֵין תְּהֻמוֹן.

אִיךְ זָעַד דִּי-הַאֲנָט!
 מִיךְ יִאָגַט דָּעַר אַטְמָעָם
 פָּוּן שְׁטָאָט צֹו שְׁטָאָט,
 פָּוּן לְאַנְדָּן צֹו לְאַנְדָּן,
 אֵין לְאֹזֶן מִין גּוֹרֵל זִין אָזְוִי, וּוּי זִין עַר מַזָּו;
 דָּעַר גּוֹרֵל פָּוּן אַרְאָפְּגָעָפְּאָלְעָנָעָם פָּאָרְשָׁעָמָטָן רִיְּטָעָר,
 — כְּיוּעַל גִּינָּן בֵּין זִיטָן, כְּיוּעַל גִּינָּן צַוְּפָוּס,
 כְּיוּעַל אַנְקוּמוֹעָן בָּאַצְּיִיטָן!

מארקיז האט געליענט זיין ליד "נו, לאו מײַן גוּרל זײַן", ווי ער וואָלט עפֿעס פֿאָרוּיסגעזען אונַן די דָּזָּוִיקָּע פֿאָרוּיסזְוָאָנָּג גַּעֲפְּרוֹוֹת אָרוּיסְשְׁרִיְּעָן צוֹ דער יונְגוּט. עס האט זיך געדאָכְט, אָז דער שְׂטוּרָעָם, ווֹאָס האט זיך געַטְרָאָגָן פֿוֹן דער בִּינְגָע, ווֹעֶט געַטְרָאָגָן דעם צִימָעָר, די מעַנְטָשָׁן. די יונְגוּג סְטוּדְעַנְטִינָּס פֿוֹן קְלָאנְגָעָן, אוּסְרָופָן, ווֹאָס ס'הָאָט אָרוּיסְגְּבָּרָאָכָּט דער טְעַמְּפֿאָרָאָמְּנְטְּפֿוֹלְעָר פָּאָעָט. איך האָב דֻּעָמָלָט גַּעֲלוּבָּט, אָז זײַן לִיבְּנוּ-קּוּלְדָּעָרְגִּיכְט בֵּין צוֹם פּוֹשְׁקוּ-פְּלָאָק, שְׁפְּרִיאָז אַבְּעָר די גַּרְעַנְעָצָן כּוֹן מַאֲסְקָוּעָ אָז טְרָאָגָט זיך ווֹיְטָא אַבְּעָר די וּלְדָעָר, פּוּלְדָּעָר, שְׁטָעָט אָז אַקְעָאנְגָע, דָּעְרָגְרִיכְט טְוִיזְנְטָעָר צוֹדָה הערעד אין דער וועַלְט.

מַאְרִקִּישׁ אֵין אָלְעַנְגָּרָע צִיִּיט פֿאָרְבְּלִיבָּן אוּרִיף דער בִּינְגָע. אַלְיָין פֿאָרִי-כָּאָפָּט פֿוֹן זִינְגָע לִידָּעָר, האָט ער זַיִן גַּעֲלִיעָנָט אַיִּינָס נַאֲכָן אַנְדָּעָרָן. נִישְׁטָאָלְצָן האָבָן מִיר באָוִוִּזָּן צוֹ באַגְּנָעָמָן אַיִּין דֻּעָם רְוִישִׁיקָּן אַרְקְעַסְטָעָר פֿוֹן זִיבְּעָל לִידָּעָר. אַונְדוֹן האָט אַבְּעָר מִיטְגָּעָרִיסָן דער עַמְּצִיאָגְּנְלָעָר בְּרוּוִיז, דער אָוּמָרוּ. נַאֲכָן אַפְּשָׁטוּרָעָמָן אֵין מַאְרִקִּישׁ פְּלִינְק אַרְאָפָּט פֿוֹן דער בָּאַלְיִיכְטָעָנָעָר בִּינְגָע, אָז אַוּעָקְעַשְׁפָּאָגָט, מִיט שְׁטָאַלְקִ-גַּעֲהוּבְּעָנָעָם קָאָפָּ, אֵין דער אַרְוּמִינְגְּלוּגָן פֿוֹן יונְגוּג באַגְּיִיסְטָעָרְטָעָס סְטוּדְעַנְטִינָּס, אֵין די ווֹיְטָא שְׁמַאְלָעָ קָאַרְדָּאָרָן.

עס אֵין אַדְוָרָךְ אָקְלִינְגָע פּוֹיזְעָ.

און באָלְד האָב איך דערהערט דעם רָוֶף — לִיבְּ קוּוִיטְקָא! לִיבְּ קוּוִיטְקָא! ערְגָּעָץ פֿוֹן זִיטָא, גַּעֲפְּרָעָסְט צְוִוִּישָׁן יְוָגְנְטָלְעָכָע, האָט זיך אָרוּיסְגְּהָוִיבָּן אָגְעַזְעַץ טָעָר מַעְנְטָש אַיִּין די מִיטְעָלָע יְאָרָן, מִיט אָהָלְ-שְׁמִיכְלָעְגָּדִיק גַּעֲזִיכְט. פֿוֹן זִינְגָע אוּיגָן האָט אָרוּיסְגְּעַשְׁיִינְט פְּרִיד. ער האָט זיך, שְׁעַמְעוֹדִיק, גַּעֲוָעָרְטָעָט קָעָגָן די צְעַנְדְּלִיקָעָר הָעָנָט, ווֹאָס האָבָן אִים גַּעֲצִיגָּן אוּרִיף דער בִּינְגָע. עס האָט אָרוּיסְגְּזָעָן, אוּ ער אֵין אַיְנָעָרָפָּן זַיִן, צְוִוִּישָׁן זַיִן, מִיט זַיִן. קוּוִיטְקָא האָט עַפְּעָס אַשְׁפָּאָס גַּעֲטָאָן אֵין דער יְוָגְנְעָר עוֹלָם האָט גַּעֲשָׁמָאָק גַּעֲלָאָכָט. וּוֹעֶן ער אֵין פֿאָרִי-בִּלְבָּ�ן אַלְיָין אוּרִיף דער בִּינְגָע האָט עַגְּשָׁמָאָק גַּעֲלָאָכָט. וּוֹסְנְדִיק פֿוֹן ווֹאָס אַגְּזָהָוִיבָּן. חְבָּרָה האָט אָרוּפְּגָעְקָוּקָט צוֹ אִים ווֹי צוֹ זִיעָר אֵן אַיְגָעָנָעָם.

די דָּזָּוִיקָּע נִינְגָּזְן-צְוָאָנְצִיק-יְעָרִיקָּע בחורִים אֵין מִידְלָעָק האָבָן זיך דְּעַרְצְיוֹינְגָן אוּרִיף זִינְגָע לִידָּעָר, האָבָן זַיִן גַּעֲלִיעָנָט אוּרִיף אַיְסְנוּוִיְּנִיק. פָּאָרְ מִיר, אָ יְוָגָנָן

בחור, ניט לאנג געקומענעם פון דער ליטע, איז עס געוווען ני. איך האב ניט געקענות זיין "חבר וואראשילאואר", זיין "יאסלעס שפאנצירן", זיין "קעצעלע".

קוויטקא האט איצט געוווכט איז זינע קעשגענס, ארויסגעציגן פון דארטן, פארשיידגע בענעם באשריבענע פאפרילעך, אונ זוי געליענט. אונ ווידער פארבאָהאלטן. אויף דער בינע איז ארויפגעשפונגגען אַ יונגע מידל, וועלכע האט אים איבערגעגעבן אַ בריך לדער. ער האט זיך דערפריט אונ גלייך געוווארן דרייס טען. ער האט אַנגעההובן לייענען: איז אַנחויב, זיער שטיל אונ צעציגזינ-געודיק, וואס שפטעטער אלץ שטארקער און העבר. ער האט געליענט מיט אינטערעס אונ מיט אַ באונדערער צופרידנקיט, ווי צום ערשותן מאל:

"ניט גוט האט זיך אַוועקגעשטעלט
דאָס יאדליך בימ פליין.
וואס איז עס פֿאָר אָן אָרט אַט דָא?
דערצּו נאָך אַיִן אלְּיך?
איַן אַלְּיך, אַיִן ניט גוט,
שמײַסט דער ווינט דֵּיך ווי אַ רוט.

און חברה כאפּן אונטער אונ שפאנען שוין צווארען מיטן פֿאָעת:

נאָר טראָכט עס דען אַוועקצוגין
כאמּש ביטער שינדט דער ווינט,
כאמּש וואס עס האט דָא אַיסצושטין
אַ יאדליך, אַ קינד?

און באָלד איז מען אַריבער צום ליד "אַ ווינטער-מעשָׁה". מען לייענט אונ דערביי וווערט פֿאַרגעשטעלט דער בער מיט זיין ברומען, דער ווינט מיט זיין וואַיַּען מען טופעט צוֹ מען ריבט דִּי הענט פֿאָר קעלט, ווי דער בער זינע לאָפּעָס:

לויפט אַרוּס אַ בער אַין וואָלֶד,
אטְ-אַ אַיִן שוֹין ווינטער באָלֶד,
ווינטער, ווינטער, ווינטער גִּיט!
און דער וואָלֶד אַיִן אַן אַ קלְּיד,
און אַ פּוֹיגְלָן אַן אַ גַּעֲסָט,
גַּאֲרָאַ נַאֲקַעְתָּר פֿאָר פרַעַסְט!

אין אונא מין גרויסן, גרויסן,
 קאלטן ווינטיקן אינדרויסן —
 הווילערהייט, און א קליעיד!
 שטעלט זיך בער בים ברעג אוועק,
 ביידע לאפֿעס אוייסגעשטראָעט:
 פֿעטער שניער כ'בעט דיך זיעער,
 כ'בעט דיך זיעער, —
 ס'איו דער וואלד שרעקלעך קאלט
 שיק אַראָפּ אַ צודעך באָלד!

מיט גרויס צופרידנקייט, וואס דער געבעט איז דערהערט געווארן, לייענט
 מען וויטער, הילכיק, מיט פרײַד:

פְּלייט דער פֿעטער שניער, פְּלייט ער
 שיט ער, שיט ער, שיט ער, שיט ער,
 פּוך און פּוך — און אַ ברעג,
 באָלד דעם וואָלד שוין צוגעדעקטן,
 לויפֿט צוריק איז וואָלד דער בער
 פרילילעך, דריילילעך הין און הער —

דעקלאָמִירנְדיַק צוֹזָאמָעָן, האַט מען זיך אלְיאַן פֿאַרְוָאנְדְלֶט אַין קִינְדְעָר אַון
 געוועען דערפּון צופרידן. מיר האַט זיך געדאָקטן, אַז אָפִילוּ די לִידְעָר, וואָס
 קוּוִיטְקָאַ לִיְעַנְטַן צוֹם עֲרַשְׁתָּן מַאל, פּוֹן זִיןְעַ אַרְוִיסְגַּעַנוּמוּמָעָן, פֿרִישְׁ-בָּאַשְׁרִיבָּעָן
 פֿאַפְּרִילְעָך, זענען די צוֹהָעָרָר באָקָאנְטַן. אַזְוִי האַט זיך גַּעַצְיוֹגָן בֵּין אַין די פְּרִיַּיַּן
 מאָרְגַּן-שְׁעָהָן...

אַרְאָפְּנִידְעָרְגְּנִיךְ די טְרַעַפּ אַ מִידָּע אַן צוֹפְּרִידְעָנָע, האַט דָּאַס מִידְלָן,
 וּוּלְכָעַ האַט אַיְבָּרְגָּעָבָן דעם פָּאָעַט זִין בּוֹךְ לִידְעָר, אִיצְטַ גַּעַלְיַעַנְטַן פָּאָר זִיךְ:

וּוּעֶר בִּיסְטוֹן, בְּלִימְעַלְעַ וּוּיִיס
 פּוֹנוֹוואָנָעָן גַּעַקְמוּעָן?
 אַ מעַנְטְּשַׁץְ צִי אַ וּוּינְטַן
 האַט דִיךְ פּוֹן דִּין הַיִם
 אַוּעַקְגַּעַנוּמוּעָן?

איך האב זיך צונעהערט צו איר ליענען. איר האנט איז געוען אין מיינער. די נאכט איז איליק אפגעטראטן פאר די שטראלן פון זונ-אייפיגאנג. אין דער פארגאנגענער נאכט האב איך, צום ערשות מאל, דערשפיטט ווי נאענט און באלבט עס איז קויטקא בייס יונגגן ליענען. שפעטער האב איך זיך אייבער-צייגט. או די דזאיקע צוגענדקיט און אכטונג צו אים, טראגן אין זיך טויזן-טער און טויזנטער קינדרער, ווי איז דערואקסען פון פארשידענע פעלקער און פעלקלערלעך פונעם רחבותדיין רוסלאנד.

אין די ערשטע טאג פון דער מלחה מיט די דיטשן, איז קויטקא, ווי פיל יידיש-סאויעטישע שרייבער, אוועק פרייולייך אויפן פראנט. דער פאעט איז געוואָרן אַ קרייגער אָן קרייגעריש איז געוואָרן זיין דיכטונג. ווי אַן ענטפער אויפן מאָרד פון טויזנטער אונדער און שועטער רופט קויטקא נקמה צו נעמען, צו טויטן דעם שונא, אוזי איז זיין אורטיל:

פייער אויף די שנאים, פייער!
ווײַיל דאס לעבען איז אונדו טיער,
ווײַיל צו לעבען איז אונדו גוט.
ווײַיל סע קרייכט דער מיאוסער שונא
אויסצאָפּן פון אונדו דאס בלוט,
שענדן אלץ, וואָס אונדו איז טיער, —
פייער, פייער, פייער, פייער!

פייער אויף די שנאים, פייער!
ווײַיל דאס היימלאָנד איז אונדו טיער,
היימלאָנד, מאָמעס, קינדער אלץ, —
ווײַיל ס'פֿאָרמעסט זיך דער מנובל
אייבערבייסן אונדו דעם האָלדן,
רויבן אלץ, וואָס אונדו איז טיער
פייער, פייער, פייער, פייער!

וועידער טרעט איך קויטקא אין די לעצעט טאג פון קרייג אין דער יידישער לאָדיאָ-אוּידיצִיע איז מאָסקווע. דורבן פענצעטער פון פערטן שטאָק, האט מען אַרוּיסגעען די ברייטע גאָרקיינָס. וואָס איז געוען באָגאָס מיט פֿרְילְינְגְס-זון. יעָזֶן טאג האט מען געוארט אויף דער מעילדונג פון זיג אייבער דיטשלאנָן. אין בערלין זענען אַנגענָגָען די לעצעט שלאָכָּן.

איך בין געשטאנגען ביימס מיקראפאן און גערעדט פאר צוהערער פון דער ווילטער אמעריקע. כ'האָב דערצ'ילט וועגן חורבן ווילגען, פונוואנגען איך בין ערשות נעצנן אַנְגַּעֲקָומָעַן. ביימס סוף פון מיין דערצ'ילן, האָב איך געונגגען זאג ניט קיינמאָל, אֶזְזֶה גִּיסְטְּ דַּעַם לְעַצְּמָן וּוּגָגָן. דער פֿאָרְטִּיאָנְגָּרְ-הִימָּן אֵין געוווען אַ נְיִיעָס פֿאָר דַּעַר וּוּלְטָן. קוֹוִיטְקָא אֵין גַּעֲזָעָן דַּעַר גַּעַגְעָבָן, זִיךְ אַוְיפְּמַעְרָךְ זָאת צַוְּגַּעַהְעָרְטָן צַוְּמַיְעָן גַּעַזְעָגָן אֵין שְׁפַּעַטְעָר זִיךְ אַוְיסְגַּעַדְרִיטִין צַוְּמַעְרָךְ עַר הָאָט אַרְאָפְּגַּעַוְוִישָׁט אַ טְרָדָר. כ'האָב באַמְּרָקְטָן, אֶזְזֶה דַּעַר תְּמִיד יְוַנְגָעָר פְּאָעָט אֵין גַּעַקְמָעַן פָּוּן קְרוּיגְמַיט אַ בָּאוּלְבָּעָרְטָן קָאָפְּ. מִיר זַעַנְעָן אַרוּיסְטָן צַוְּאָמָעַן אֵין דַּעַם קָאָרְדָּאָר. עַר הָאָט פְּאָרְמָאָגְטָן צַעַן מִינְגָּות בֵּין זִין אַרוּיסְטָרְעָטָן. פָּוּן זַיְנָעָשָׂמִיכְלָעְנְדִּיקָע אַוְיָגְן הָאָט אַרוּיסְגַּעַקְוָקָט אַ טְרוּיָעָר. דַּאס אֵין גַּעַוְועָן דַּעַר טְרוּיָעָר נָאָך אַוְמְגַעְקָומְמָעַן בְּרִידְעָר, נָאָך זִין פָּאָלָקְ. עַר הָאָט מִיר דְּרָעְצִילְטָן וּוּגָגָן הַלְּדוֹןָ-טָאָטָן אַוְיָפְּן פְּרָאָנְטָן, בְּפָרְטָן וּוּגָגָן דַּעַר גַּבְוָרָה פָּוּן יִדְיָשְׁעָר קְרִיגְעָר אֵין דַּעַר סְאוּעָטִישָׁעָר אַרְמִיִּי. מִיר הָאָט זִיךְ גַּעַדְאָכְטָן, אֶזְזֶה מִיטְדִּי גַּבְוָרָה-טָאָטָן, פְּרוּוֹתָן עַר פֿאָרְטִּיבָן דַּעַם טְרוּיָעָר, וְאֵס אֵין אַים גַּעַוְועָן אֵין הָאָט אַים גַּעַפְּיִינִיקָט.

צַוְּרִיקְעַרְנוֹדִיק אֲהִים נָאָך דַּעַר בָּאַגְּעָגְנִישׁ מִיט קוֹוִיטְקָא, הָאָט מִיר אַוְיָפְּן שְׁוּעָל בָּאַגְּעָגְנִטָּן מִין קְלִין זַוְּנָעָל, וְאֵס הָאָט גַּעַלְעָרְנָט זַיְנָעָשָׂעָר שְׁוֹרוֹתָן: מִיט שְׁטָאָלֶץ הָאָט עַר מִיר פֿאָרְגָּעְלִילִינְטָן:

די זָוָן אֵין אַרוּיסְ.
די זָוָן אֵין אַרוּיסְ.
וּוְעָר סְשָׁטִיְיט אַוִּיפְּ דַּעַר זָוָן —
יעַנְגָּעָר וּזְאָקְסָט אֵין אִיר אַוְיסְ.

כ'האָב אַים אַרוּיסְגַּעַהְוִיבָן אוּיפְּ די פְּלִיצְעָס אֵין צַוְּאָמָעַן אֵין כָּאָר, שְׁפָאָ-גְּנָדִיק אַיבָּעָרָן הוּאָף, פֿאָרְגָּעְוָעָצָט:

אוֹן אֵיךְ מִיט די פְּרִינְטָן
בֵּין אֵין דְּרוּיסְן אַרוּיסְ.
אַינְגָּעָם קָאָה, אַינְגָּעָם קָאָה,
אוּיפְּ דַּעַר זָוָן וּוְאָקְסָט אֵיךְ אַוְיסְ.

דַּאס אֵין גַּעַוְועָן פָּוּן קוֹוִיטְקָאָס אַ לִיד "אוּיפְּ דַּעַר זָוָן".

לייב קויטקא האט געטילט דעם טריינעריקן גורל פון זיינע חביבים-שרידי-
בער, וועלכע זונען אומגעבראכט געווארן אין אויגסט 1952.

געוויס וואלט זיין שפֿרְוֹדְלִיקָעַר טַאלָאנֶט גַּעַשְׁאַנְקָעַן אָרְנוֹדוֹ פֵּיל צַעֲנְדְּלִיקָעַר
ליידער, פָּאַלְקָס-גַּעַזְאָנְגָּעָן, פָּאַעַמְעָן אָנוֹ מְשֻׁלְּמִים, וּזְעַן זַיְן לְעַבְּן וּוָאַלְטַ נִטְּ אָזְזִי
טרָאָגְשִׁיךְ אַיְבָּרְגָּרִיסְטִין גַּעַזְאָרָן. קויטקא אַיְזַע גַּעַזְעַן אַיְנְגָּעַר פָּוֹן דִּי פְּרוֹכְּטִי
בָּאָרְסְּטָע אָנוֹ אַמְּמָעָרְסְּטָן גַּעַלְיְיְעָנְטָע יִדְיְשָׁע שְׂרִיבָעָר. דָּעַר פִּינְגְּלָעְכָּעַר גַּעַפְּלִיל
פָּוֹן גַּרְוִיסְטָן פָּאַרְלָוְסְטָן אַיְזַע נָאָךְ מַעְרָאֵין מִיר פָּאַרְשְׁטָאָרְקָט גַּעַזְאָרָן, וּזְעַן אַיךְ הָאָבָּא
אַיְבָּרְגָּעְלִיעָנְטָן דִּי דָּעְרִינְגְּרָוְנְגָּעָן פָּוֹן עַלְתְּעָרָן רָוְשִׁישָׁן שְׂרִיבָעָר קָאָרְנִי טָשָׁוִי
קָאָסְקִי. דָּאָס בָּוֹךְ אַיְזַע דָּעְרִשְׁיְנָעָן מִטְּ אַקְרָצָעָר צִיְּמָת צְרוּרִיךְ אַיְזַע מַאְסְקוּוּעַ. קָאָרְנִי
נִי טָשְׁקָאָסְקִי, אָגְבָּא, אָוִיךְ אַקְיְינְדָּעָר-שְׂרִיבָעָר, אַיְזַע לְאָגְגָעָן יָאָרָן גַּעַזְוּעָן באָזְזִי
פְּרִינְדָּעָט מִטְּ לִיבָּקָאָטָה. דָּעַר רָוְשִׁישָׁר שְׂרִיבָעָר הָאָט מִטְּ דָּעַר גַּרְעָסְטָעָר
אוֹיפְּמָעָרְקָזְאָמְקִיָּתָה נַאֲכָגְעָפָלְגָּטָה קוּוִיטָקָסָה שָׁאָפְּגָּנְגָּזָוָעָג. זַיְינְדִּיקְ אַקְיְינְדָּעָר
חָסִידָה פָּוֹן דָּעַר פָּאַעַזְיָעָר פָּוֹן זַיְן יִדְיְשָׁן קָאָלְעָגָעָן, הָאָט טָשְׁקָאָסְקִי אָפְּיִלוּ גַּעַזְזִי
לְעַרְנָטָן דִּי יִדְיְשָׁע שְׂפָרָאָךְ, כְּדִי צַו לְיַעַנְגָּעָן קוּוִיטָקָסָה לִידְעָר אַיְזַע אָרְגִּינְגָּאָל.
קוּוִיטָקָא וּוְעָרָט אָרְיִינְגָּנוּמוּעָן אָנוֹ אַפְּגָּעָשָׁאָצָט אַיְגָּעָם בָּוֹךְ, צּוּגְלִיךְ מִטְּ אַזְוָלְכָעָט
גְּדוֹלָים פָּוֹן דָּעַר רָוְשִׁישָׁר לִיטְעָרָאָטוֹר, וּוֹי: טָשְׁעָכָאָוָא, אָגְדָּרְעָיָעָוָא, בָּלָאָק, גָּאָרְקִי
אוֹן מַאְיָקָאָסְקִי.

דאָס קָאָפִיטָל, גַּעַזְוִידָמָעָט ל. קוּוִיטָקָא, אַטְעָמָט מִטְּ לִיבָּעָן צּוּגְלִיךְ טְרִוִּיעָר,
צּוּלְיבָּעָט דָּעַם וּוָאָס עַס אַיְזַע גַּעַשְׁעָן.

"עַס הָאָט זַיְךְ גַּעַדְאָכָט — שְׂרִיבְּבָט טָשְׁקָאָסְקִי — אֹזְעַר וּוּעַט אָוְמָבָאָז
דִּינְגָּט דָּעְרַלְעָבָן בֵּינוֹ הָוְנְדָרְעָט יָאָר. עַס אַיְזַע אָפְּיִלוּ שְׂוּעוּר גַּעַזְוּעָן זַיְךְ פָּאַרְצָוָז
שְׁטָעָלָן, אֹזְעַר קָעָן וּזְעַן נִטְּ אַיְזַע קָרְאָנָק וּוּרָעָן. אַיְזַע מִין גָּאנְץָה לְעַבְּן הָאָבָּא אַיךְ
נִטְּ גַּעַטְרָאָפָּן אַקְיְינְדָּעָר, וּוָאָס זַיְן אַיְזַע אָזְעַר פּוֹלָעָר הָאָדָמָאָנִיָּעָמָעָט מִטְּ זַיְךְ
אַלְיָין, מִטְּ דָּעַר נָאָטוֹר, מִטְּ מַעְנְטָשָׁן. פָּוֹן אַיְם הָאָט גַּעַטְעָמָט מִטְּ גַּלְיָקִיָּקִי.

טָשְׁקָאָסְקִים דָּעְרִינְגְּרָוְנְגָּעָן הָאָבָּן מִיךְ וּוּידָעָר צְנוּנִיְּגָעְפִּירָט מִטְּ לִיבָּעָן
קוּוִיטָקָא, אַיךְ הָאָבָּא צְנוּנִיְּגָעְנְוּמוּעָן זַיְינְעָר בִּיכְעָר. זַיְן פָּאַעַזְיָעָר הָאָט מִיךְ הַיְינְטָה
אָזְזִי פָּאַרְכָּאָפָּט, וּוֹי מִטְּ צְוָאָנְצִיךְ יָאָר צְוָרִיךְ, זַיְינְעָר לִידְעָר הָאָבָּן מִיךְ בָּאָזְוִיבָּרָעָט
מִטְּ זַיְעָר פְּרִישְׁקִיָּט, שְׁפִּילְעָוְדִיְּקִיָּט אַקְיְינְדָּעָר פָּאַלְקָסְטִיְּמָלְעָכְקִיָּט.

לייב קויתקא איז געועען באגליקט אין זיין שאפֿן. צו וואס ער האט זיך,
אויף אָרגע, צוּגערירט — איז פָּאַרְוָאנְדְּלָט גָּעוֹאַרְן אִין פָּאַזְוּיעַ. האט ער
דעַרְזַעַן אָיְדָלָע, ווּרט גַּעֲבָירָן אָלִיד פָּוּן אָיְדָלָע, דַּעַרְזַעַן אָרְעַגְּבָירָן —
שְׁרַיְבַּת ער ווּעַגְן רַעַגְּבָירָן. אִים האט זיך גַּשְׁרֵיבָן ווי גַּעַטְעַמְט : אָוּמִיטָלִי
בָּאָר, אָז צוֹוָאנְג, אָז דַּעַם קָלְעַנְסְּטָן אַנְשְׁטְּרָעָנְג.

יעַד אַיְנְפָאַכְעַ זַאַך אַיְז גַּעַוְעַן גַּעַנוֹג, אָז עַס זַאַל זַיך פָּאַרְוָאנְדְּלָעַן אִין
אָטְעַמְעַ פָּאָר אָלִיד. מִיר דַּעַרְמָאַנט זַיך זַיין "קְרוּיט":

דאָכֶט זַיך נִיט מַעַר ווי אָקְרוּיט,
אוֹן דַּאַך האַט עַס וַיְינַע מַאַנְיָעָרָן.
פְּרוּוּ נַאֲר פָּאַרְזַעַן עַס בִּים פְּלוּוּיט,
עַס וַוְעַט דִּיר קִיְּן הַיפְּטָל נִיט וַוְעַרְן :

גַּעַקְנִיְּשַׁת אָזָן גַּעַרְדָּעַנְט גַּעַדְיכְּט,
אָקְאַטְשָׁן לִיגְט גַּרְאָב, אָקְעַפְּקָטְרָע ;
דַּאַך טְרָאָגֶט עַס אָצָרְקִיְּט אִין זַיך,
אָז אַיְדָלָעַן, קָאַפְּרִיוּנָעַם כָּאַרְקָטְרָע !

נַאֲר אִין זַיין פְּרִיעָר קִינְדָּהִיט האַט קוּוִיטָקָא זַיך צְנוּוֹיְגָעַטְרָאָפָן מִיט פִּין,
הוֹנְגַּעַר אָזָן שְׂוּעָרָעָר האַרְעַוְאַנְיָע, דַּעַר דָּאַזְיָקָעָר שְׂוּעָרָעָר וּוְעַג אִין קָאָמָף מִיט
נוֹיִט האַט נִיט פָּאַרְבִּיטָעָרָט אָזָן נִיט פָּאַרְסְּמָט זַיין פָּאַזְוּיעַ. פָּאַרְקָעָרָט, פָּוּן זַיין
קִינְדָּהִיט אָזָן יְוָגָנָט, שְׁטָאָמָט דִּי בָּאוֹוְנְדָעָרָוָנְג פָּאָר דַּעַר וּוּלָט. זַיין גַּאנְץ גַּעַז
מִיט אַיְז גַּעַוְעַן אַגְּוּזָאָפָט מִיט דָאַנְקָבָאַרְקִיטָיִט, מִיט בָּאַגְּיִיסְטָרָוָרָג פָּאָר דִּי כִּישׁוּפִי
מַעַשִּׁים פָּוּן דַּעַר נַאֲטָוָר, צו וּוּמְעַן דַּעַר דִּיכְטָעָר אַיְז גַּעַקְוּמָעָן מִיט "אָ גּוֹטָ
מָאָרָגָן". עַס אַיְז נִיט גַּעַוְעַן אֹזָא עַפְּלָבוּיָמִים, אֹזָא פִּיגְעָלָע, אֹזָא וּוּלָקָן, אַדְעָר
בְּלִימָל, וּוּמְעַן קוּוִיטָקָא האַט, אִין זַיין צִיִּיט, נִיט אַרְוִיסְגַּעְזָאָגָט זַיין דָאָנָק. אָז
וּוּרָ, אָחֹז קוּוִיטָקָא האַט גַּעַקְעַנְט שְׁרֵיבָן וּוּעַגְן בְּרוֹנוּם :

"דַּעַם בְּרוֹנוּם אַיְז צָוָם הָאָרֶצָן, אָז מַעַן שֻׁעְפָּט אִים,
אוֹ דַּעַר עַמְּרָר דְּרִינְגָט צָוָם קָאַלְטָן דַּעַק,
אָזָן בָּאַבְּרָעָט מִיט זַיין לִיפְּ דַּעַם גְּרוּוּנָט אָזָן וּוּקָט
די קוֹאָלָן אָוֹנְטָעָר דְּרִעְדָּ אָזָן מַעַרְטָן דִּי קְרַעְפָּטָן:

נישט געועען ביי אים קיין אויגנבליך ער זאל נישט פילן דעם צויבער פון
דעם פארכאנפנדיקן ארום. און דער גראסטער ווונדעך איז געוען פאַר אַם —
דער דראָג פון דער נאָטור צו אלץ ניעס ווידערגעבערט.

דער בוים וווערט צעפיקט.

די בלום וווערט צעבליט.

פון דער זאָפְטִיכָּעֶר ערֶד,

אלע שפֿראָצְוּנְגָּעָן צִיט.

אט די באָצְוִיבָּעָרְטָקִיט פון דער אַרוֹמִיקָּעֶר ווועלט האָט אַם גַּעֲמָאָכָּט פָּאָר
אַ קִינְדָּעָרְשָׂרְיָבָּעֶר. אַין קִינְדָּס נָאָמָּעַן, דָּוָרָךְ די לעַפְצָן פָּוּן פִּינְפִּיְּאָרִיקָּעֶ, זַעַקְסִּיְּאָרִיקָּעֶ,
זַיְבָּנְ-יָאָרִיקָּעֶ קִינְדָּעֶר, אַיְזָן אַיְם גְּרִינְגָּעָר גַּעֲועָן אוַיסְצָוְדִּיקָּן זַיְן אַיְזָן
גַּעֲנָעָן לְעַבְנָס-פְּרִידָן, זַיְן אַיְגָּעָנָם אַן הָאָרְצִיקָּן גְּלוּבוּן, אַז דָּאַס לְעַבְנָן אַיְזָן
גַּעֲבָן פָּאָר אָוְמָבָּאָגְרָעָנָעָצָּטָן גְּלִיק.

אנְדָּעָרְשָׂרְיָבָּעֶר, וּזְאָס דִּיכְתּוֹן פָּאָר קִינְדָּעֶר, בָּאָמְלָעָן זַיְךְ צַו רַעֲשָׁתָאוֹרְיָרָן,
אוֹיפְּשָׁטוּלָן גַּעֲפִילָן פָּוּן זַיְיר פָּאָרְגָּאָנְגָּעָנָעָר קִינְדָּהִיט. לַיְיב קוֹוִיטָקָא האָט זַיְךְ
נִיט גַּעֲנוֹתִיקָט אַיְן אַזָּא וּוְידָעָרְאִוְּפְּשָׁטוּלָוָגָן: צַוְּשָׁן אַיְם אַוְן זַיְן קִינְדָּהִיט
אַיְזָן נִיט גַּעֲועָן קִין מְחִיצָה פָּוּן צִיטָם. אַיְזָן יְעַדְעַר מִינְוֹת האָט ער זַיְךְ גַּעֲקָעָנָט
פָּאָרוֹאָנְדָּלָעָן אַיְן אַיְנָגָל: אַזָּוִי, זַיְעַנְדִּיק פָּאָרְכָּאָפָט פָּוּן וּוְיִלְוְוָנְגָּעָרִישָׁן הָאָזָאָרְד
אַיְן שְׁפִּילָ, לְאַוְתָּ זַיְךְ דָּעָר פָּאָטָט פָּוּן בָּאָרגְ אַרְאָפָּ:

אַנְגָּעָרוּקָט דָּאַס הַיְּטָל —

אַ נָּעַם גַּעֲטָמָן דָּאַס שְׁלִיטָל,

צַו דֻּעָם בָּאָרגְ דָּאָרָט מִיטְ אַמְּאָל

אוֹן פָּוּן דָּאָרָט אַיְן טָאָל.

כִּיקָּעָן זַיְךְ שְׁלִיטָלָעָן לִיְגָנְדִּיק

אוֹן וִיְצָנְדִּיק אוֹן וּוּוּגְנְדִּיק

אוֹירָךְ אוֹירָךְ אַלְעָ פִּיר —

וּוִי עַס גַּלְוָסָט זַיְךְ מִיר.

אָנְשָׁטָאָט צַו בָּאָשְׁרִיְּבָּן, זַיְךְ אַ דָּעְרוֹאָקְסָעָנָעָה, וּוּי יְיִנְגָּלָעָ גְּלִיטְשָׁן זַיְךְ פָּוּן
שְׁנִיְּ-בָּאָרגְ, פָּאָרוֹאָנְדָּלָט זַיְךְ קוֹוִיטָקָא אַלְיָין אַיְן אַיְנָגָל אוֹן טְרָאָגָט זַיְךְ פָּוּן

בארג צויזמען מיט זיין. דא ליגט דער סוד פון דער לעבעדייקער דינאמיך פון זיינע לדער.

אין זיין פאליבטקייט און אידיעאליזאציע פון דער ארכומיקער וועלט, וו
קעצעלעך טאנצן, בי אם, מיט מייעעלעך און די קאץ שרעקט זיך פאָר פִּיגַעֲלֵעַ
און פישעלעך לאָבן, האָט קוויטקֿאָ דורךגעלאָזֶן אָזֶן נִיט באָמְעָרְקָט, אָז אויף
דער זעלבער וועלט סטָאָרטשען שאָרְפָּע גַּעֲגָל, עָקוֹסְטִירָן וּוּנְדְּקָעָס מִיט האָקְנָס
און בעגן.

דער פָּאָעָט הַוִּיבֶּט אָז צוֹ פָּאָרְשְׁטִין, אָז זיין קִינְדָּרִישָׁע פָּאָרְלִיבְּטִקיִיט דִּיסְּטִיט
אִים צוֹ וּוּיִיט אָוּוּק פון דער פִּינְגְּפּוּלְּעֵר אָזֶן האָרְבָּעָר וּוּרְקְלַעְכְּקִיט. פָּאָרְבִּיט עָר,
אָפָּט, זיינע דִּיטְרָאָמְבָּן אָזֶן אָדָּעָס, אויף אִידָּאָנִי. דָּאָס גִּיט זיך אִים גַּלְעַנְצְּנִידִיק
איין, צוֹ אִינְסָס פון זיינע דִּיטְרָאָמְבָּן לִדְעָר גַּעֲהָרָת "דָּעָר אִינְדִּיק"?

געוזאנט האָט דֻּעָם אִינְדִּיקְס עַק

צום קאָפָּ:

— דָו גִּיסְטָט אַלְּצָן פון פָּאָרְנָט

אוֹן טְרַעְמָטָט מִיר נִיט אָפָּ.

דָּאָס שִׁינְדָּל בֵּין אִיךְ דָּאָך...

גַּיְיָהִינְטָן — אִיךְ פִּיר !

— נָו פִּיר ... זָגָט דָּעָר קָאָפָּ אִים, —

נָאָר מִיךְ נִיט פָּאָרְשְׁמִיר ...

פִּרְטָט דָּאָס עַקְלָן דֻּעָם אִינְדִּיק !

איָזְשִׁין זַעַט עַם אוֹיס !

עַד פָּאָלָט אִין אֲ בְּלָאָטָע

און קְרִיכְטָט קְוִים אָרוֹוִס.

עַד טְרַעְמָט אִין אֲ פִּיעָר

און סְמָאָלִיעָט זַיך אָפָּ.

— אוֹי וּוּיִי — שְׁרִימִיט דָּעָר אִינְדִּיק, —

וּוּעַן עַק וּוּעָרָט אֲ קָאָפָּ.

איָזְבָּעָסְעָר דֻּעָם אִינְדִּיק

שְׁוִין לִיגָּן אִין טָאָפָּ!

קוואיטקא האט זיינע לידער געשאָפַן נִיט נָאָר בֵּי זַיִן שְׂרִיבְּטִישַׁ, נָאָר אָוּמֶעֶץ.
זָוּם, די אַינְסְּפִּירָאַצְּיָע האט אִים קִינְמָאָל נִיט פָּאָרָלָאָטוֹ. עַד האט גַּשְׁרִיבַּן שָׁנוּעַ
אוֹן פִּילַ.

זיין פרוי, בעטי קוואיטקא, דערציילט :

“די זוֹן אוֹז גַּעֲזָעָן קוֹוִיטְקָאָס גְּרוֹיסָע לִיבָּע, וּזְוֹן נָאָר אַ גַּעֲזִיטְעָר האט די
זָוּן זִיךְ וּוְידָעָר בָּאוֹוִין, האט עַר נִיט גַּעֲקָעָנֶט אַיְנוֹיזָעָן אַין שְׁמוֹב אוֹן גַּעֲשָׁלָעָפֶט
מֵיךְ אַין גָּאָס אַרְיִין : “קָוָם, קָוָם, די זוֹן אוֹז אַרְיִיס !”. עַר האט מֵיךְ גַּעֲהָאַלְטָן
בֵּי דָעַר הָאָנָּט אוֹן גַּעֲשָׁפָאָנֶט מִיט פָּאָרָמְכָּאָטָע אוֹיגָן, גַּעֲשָׁפְּטָשָׁעָט שָׁוֹרוֹת פָּוֹן
אַ נִיְיעַם לִיד אַן גַּעֲבָעָטָן מֵיךְ : “פָּאָרָעְדָּעָנָק”.

אַרְבָּעָטָן האט עַר גַּעֲקָאָנֶט אַן אַ סּוֹפַּ. אַוְיכְ קִינְעָר האט אִים נִיט גַּעֲשָׁטָעָרַט,
הָאָט עַר שְׁעוֹהַן-לְאָגָן פָּאָרְבָּרָאָכְט מִיט זַיִן בְּלָאָקְנָאָטָל, אַרְוָמְגָעָגָאנָגָעָן פָּוֹן אַיְן
צִימָעָר אַיְן צְוִיְּתָן, וּשְׁעַסְטִיקְוִילִיט. די בְּרִיְּתִ-צְעַפְּנָטָע אַיְגָן הָאָבָן דּוּרְבִּי
קִינְעָם נִיט גַּעֲזָעָן, עַר האט גַּאֲרָבִּית נִיט גַּעֲהָעָרט. לְאָגָן זִיכְנָדִיק אַיְן טִיפּוֹן פָּאָ-
טָעַל, פָּלְעָגָט עַר אַרְמָכָאָפָּן מִיט בִּידְעַה הַעֲבָט אַ קְנִי אַן וּוּיְתִיקְדִּיק זִיךְ וּוּיגָן.
אַפְּט זַעֲגָעָן טְרָעָרָן גַּעֲשָׁטָאָגָעָן אַיְן זַיִינָע אַוְיגָן”.

אוֹן וּוּיְטִינָע דּוּרְצִילַּט בעטי קוואיטקא, אוֹ אַפְּיָלוֹ אַיְן דָּעַר פִּינְצְטָעָר האט
עַר זַיִינָע לִידָעָר פָּאָרְשָׁרְבִּין :

“גַּשְׁרִיבַּן האט עַר מִיט פִּיצְנֶקָּע בְּלִיְּעָרְלָעָן. יַעַד בְּלִיְּעָר גַּעֲשְׁנִיטָן אוּפִּ-
קְלִינְגָּע אַפְּשָׁנִיצְלָעָךְ אוֹן צְעַשְׁטָעָקָט זַיִן אַלְעָעָקָעָנָעָס. אַפְּטָמָאָל האט עַר
זִיךְ אוּפְּגָעָכָאָפָּט בִּינְאָכָט אַן, נִיט אַנְצִינְדְּנִיק קִיְּנָה לְיכָט. כְּדִי מֵיךְ נִיט אוּפִּ-
צְוּוּעָקָן, גַּעֲפִירָט מִיטָּן בְּלִיְּעָר אַיְן דָּעַר פִּינְצְטָעָר”.

לייב קוואיטקא האט נִיט גַּעֲקָאָנֶט פָּאָרְוִיסָעָן, אוֹ עַס דּוּרְגָעָנָטָעָרט זִיךְ די
צִיְּטָ, וּזְוֹן זַיִן אַפְּנָהָאַרְצִיךְעָר גַּלוּבָן אַיְן מַעֲנְטָשָׁן, אַיְן דָּעַר נָאָטוֹר, אַיְן לְעָבָן,
וּוּסָט וּוּדָן אָוֹי אַכְּוֹרְיוֹתְדִּיק בָּאַלְיִידִיק אַוְן צְעַטְרָאָטוֹן. אַיְן אַנְהָוִיב פָּוֹן הַיְּטָלְעָרוּוּם,
אוֹן שְׁפָעָטָעָר, אַיְן זַיִן אַיְגָעָנָעָם לְאָגָד, וּוָאָס עַר האט אָוֹי בָּאוֹוּגָעָן אַן באָ-
קְרוּינָט.

איַן די ערְשָׁטָע טָעַג פָּוֹן 1949, וּוּרְעַט קוֹוִיטְקָא אַרְעָסְטִירָט אַן אַיְן 1952
אוֹמְגָעְבָּרָאָכְט. (קוֹוִיטְקָא האט גַּעֲנוּמָעָן אַן אַקְטִיוֹן אַנְטִילִיאִיל אַיְן דָּעַר אַרְבָּעָט פָּוֹן

יידישן אַנְטִי-פָּאַשִׁיסְטִישָׁן קָאַמִּיטֶעֶט, גָּעוּוֹעַן אַיִנְעָרַ פֿוֹן זִינְעַר סַעֲקָרָעַטָּאָרַן אָוּן
אַ מִיטְגָּלִיךְדַּ פֿוֹן פְּרַעְזִידִים).

איַן זֵין אַרטַּ פֿוֹן שְׂרִיבִין האָטַּ קוֹוִיטְקָאָ פָּאַרְמָאָגָטַּ דִּי אַיִגְנְשָׁאָפָּטַּן פֿוֹן אַ
פָּאַלְקָסְ-פָּאַעַטַּ, אַ פָּאַלְקָסְ-זִינְגָּעָרַ. אָוּן גָּעוּוֹיסִים אִיזְּ גַּעֲרָבָטַּ טַשְׁקָאָוָסְקִיַּ, וּוּעַן עַרְ
פָּאַרְגְּלִיְיכְטַּ אִים צַוְּ דִּי גְּרוּסִיעַ פָּאַעַטַּן, וּוּאָסַּ פָּאַרְבְּלִיְיבַּן נָאָעָנָטַּ צֻוְּמָ אַיִגְעָנָעָם
פָּאַלְקָלָאָר — אָזְוִי וּוּי נַעֲקָרְאָסָאוּ, בָּעָרָאָנוּשָׁעַ, שָׁאנְדָאָרַ פָּעַטְעָפִי אָוּן דָּאָבָעָרָט
בָּעָרָנָסַ.

מיַט לִיבַּ קוֹוִיטְקָאָ האָבָן מִיר פָּאַרְלִיְוָרַן אַ פָּאַלְקָסְ-פָּאַעַטַּ אִין בָּעָסָטָן אָוּן
שְׁעָנָסָטָן זֵין פֿוֹן וּוּאָרטַּ. אָוּן וּוּאָסַּ הַעֲלָעָרַ עַס קְלִינְגָּעָן זִינְעַר לִידְעָרַ, אַלְצַ פִּינְלָעָכְעָר
פִּילַן מִיר זֵין שְׁרַעְלָלָעָכְן טְרָאָגִישָׁן אוּמָקָוםַ.

מיכאעלס
רעדט מיט
יונגע אקטיאן

דער טאג פון באקומווען אונדווער דיפלאמען אי געווען א פיערלעכער,
פרידיקער און אויר א טרויעריך-אומראיךער.

1939. פיר יאר זענען פארביי ווי מיר, א גروفע יוגנטלעכע, האבן צוזאמען
געלערנדט, געמיינזאט דורךעמאקט אומפֿאָרגֿעַסְלַעַכְעַט טאג, וואס האבן אונדו
דרגענטערט. איצט אי געקומווען דער טאג וווען מיר צעשיידן זיך; וווער קיין
קייעו, וווער קיין מינסק און וווער גאָר קיין ביראָ-בִּידּוֹשָׁאָן. די מעער גליקלעכע
פארבליבּן אין מסקווע. האט טאקע אָזֶוַי פָּאָסִירֶט, אָזֶן מֵיְדָל וווערט גע-
שיקט קיין אָדָעַס אָזֶן אָיךְ פָּאָרְבְּלִיבּ אָזֶן מסקווע.

היבט אָזֶן אָוָונַט זענען מיר אַיְגַּעַלְאָדָן אָזֶן אַקְטִיאָרְזְּ-הָוִיָּה. צוזאמען מיט
רוסישע-קָאַלְעָגָן, וואס האבן פָּאָרְעַנְדִּיקְט זַיְמִיט טַעַטְעַדְ-סְטוּדִיעָם. וועלן מיר
אויפֿגּעַמָּעַן שלמה מִיכְאָעַלְסָן, ער ווועט האָלָטָן זַיְן גַּעֲזַעַנוֹנוֹגָס-שְׂמוּס אָוָיףְּ
דעַטְעַמְּעַ "פָּאָזְוִיָּע אָזֶן דַּעַר שָׁאָפָּנוֹגָ פָּוָן אַקְטִיאָרָ".

אין לייכטיקן זאל הערטש א פיערלעכע שטימונג: מען רעדט הויך, אַיְנָעָר
דעם אַנְדָּרָן באָגְרִיסְט. מען טוישט זיך מיט די קומענדייקע אַדְרָעָסָן, בִּים ווְאַנְטָ
קלאָפְּט זיך אַבְּחָור אָזֶן הָאָרֶץ אָזֶן זַיְן טְרוּעִירֶקְ מֵיְדָל פּוֹשְׁקִינָס "וְאָס
גרִיטִּטְמִיטְ מִיר דַּעַר מַאְגְּנָדִיקְעַר טָאגְ?".

מיטאָמָאל, פָּאָרְגִּיט דַּעַר גַּעֲרוֹיֶשׁ. עַס בָּאוּוִיּוֹת זיך דַּעַר יוֹם-טּוּבִּידִיק-אָוִיסְ
געפּוֹצְטָעָר מִיכְאָעָלָס מִיט אַ וְוִיסְ בְּלִימָל אָזֶן לְאָזֶן. ער זַעַט אָוִיס ווי פָּאַרְיִינְגְּעָרט,
זַיְן פְּנִים שְׁמִיכְלָט. ער דַּעַרְוָעָט אַונְדוּעָר גַּרְוָפָּע אָזֶן באָגְרִיסְט אַונְדוּ מִיט אָזֶן
אויפֿגּעהוּבְּעַנְעָר הָאנְטָן. מִיכְאָעָלָס פָּאָרְשְׁטִיטִיט גּוֹט די שְׂטִימָונָגָ פָּוָן דִּי, וְאָס
ריְנְגְּלָעָן אִים אַיצְט אָרוֹם אָזֶן וְאַרְטָן אָוִיס זַיְן וְאָרטָן.

איינְיקָע, פָּוָן גַּעֲוֹוִנְהִיִּט, נַעֲמָעָן אָרוֹיסְ קְלִינְגְּ נְאָטִיזְ-בִּיכְלָעָד אָזֶן גְּרִיטִין
זיך צַו פָּאָרְשִׁירִיבְּן אָרוֹיְטְגַּעַרְאָכְטָע וְוִיכְטִיקָּע גַּעַדְאַנְקָעָן, כְּדִי זַיְיִ מִיטְצְוָנְעָמָעָן
אָזֶן דֻּעָם וְוִיטָּן וְוָעָגָן, וְוַיַּעַר גּוֹרָל וְוַעַט זַיְיִ מַאְרָגָן פָּאָרוֹאָרְפָּן.

מיכאעלס דעקט צו זיין פנים מיט דער דלאגניע, פארמאכט די אויגן, ווי דאס טומט אַ למזונ, שוויגט אַ פֿאָר מינוט אָון הויבט אָן דואַק, באַטראָכט, זיין שמועס*).

* *

— קודם כל וויל איך דא אַרוּיסֶזֶגן דעם אַפְּיקָוָרִיסְיָון געדאנק אָן ווער וויסט צי מיר וועלן נאָכוֹן היינטיקוֹן שמוועס ווערנו אַ סְדָּקְלִיגְעָר. איך זאג דאס ניט פון באַשְׁידְּנְקִיטִיט, אויך ניט דערפֿאָר, וויל איך האָלֶט אָז שמוועס אַיז ניט וויכְטִיק אָדר ניט אַינְטְּרָעֵסָאנְט, נוּין, דוקאָ מײַן אַיך אָז עַס קָאוּן זיין, אָז איך וועל איך דא אַיבְּרָגָעָבָן אַינְקָעָ אַינְטְּרָעֵסָאנְטָעָ זָאָכוֹן. נאָר צי וועט דער שמוועס אַוְיסְלָעָרְגָּעָן בעסער שְׁפִילָן, צי וועט ער העלפָּן עַמְּצָעָן פָּוּן אַיך צוּ ווערָן אַ גְּרוּיסְעָר אַקְטִיאָר — אַיז דעם צוּוִיפָּל אַיך פֻּרְעָזְנְלָעָךְ, וויל איך גלויבּ ניט. איך גלויבּ ניט אָז עַס אַיז פָּאָרָאָן אָן אַיְזָן-אָוָן-אַינְגְּזִיקָעָ שְׁוּלָה, וועלכָּע זאל קענען מאָכוֹן גְּרוּיסָעָ מִיסְטָעָרָס. איך מײַן אָז יעדער קִינְסְטָלָעָר לִיגְטָ אלִין דָּרָךְ זִין אַיְגָעָנָעָם וועג, אָוָן דעריבָּעָר קָעוּן מעָן ניט אַוְיסְלָעָרְגָּעָן אָז אַקְטִיאָר שְׁפִילָן. עַס זָעָנָעָן נִיטָאָ אַזְעָלָכָּעָ מַעֲנָשָׂן, ווּאָס זָאָלָן קענען קענען אַוְיסְלָעָרְגָּעָן שָׁאָפָּן. עַס זָעָנָעָן נִיטָאָ אַזְעָלָכָּעָ מַעֲנָשָׂן ווּאָס קענען זִיךְ אַוְיסְלָעָרְגָּעָן שְׁפִילָן.

אָוָן פָּוְנְדָּעָסְטוּוּעָן קָעוּן דִּי דָּעָרְפָּאָרָוָגָן פָּוּן אַ צְוִוִּיתָן שְׁוַיְשְׁפִילָעָר, אָז אַיְפָּ — גַּעַנְוָמָעָן אויף אַ בָּאוּנִיקָּטָן אָוָפָּן מִיט אַרְיִינְגָּעָטְרָאָכְטָעָר קִרְיטִישָׁעָר אַפְּשָׁאָצָוָגָן, מִיט אַגְּרָעָלְעָכָּעָר דָּעְוַיְוַיָּעָ, זִין נַזְלָעָךְ כְּדִי צוּ פָּאָרְשָׁתִיאָן אָוָן בָּאָגְרִיפָּן דעם אַיְגָעָנָעָם וועג. אַט פָּוּן דעם שְׁטָאָנְדוּפָּוָנְקָטָן קענען צְמוֹאָל נַזְלָעָךְ זִין שְׁמוּסָן.

נִאָר מִין דָּעְפִּינִיצְיָעָ אַיז יעדער קִינְסְטָלָעָר, דָּעָר שְׁוַיְשְׁפִילָעָר אַרְיִינְגָּעָ רָעָכָּנָט, מַחְוִיבָּצָוּלָה צוּ לְעָבָן אַין אַ גַּעַשְׁתָּאָלְטָן-זְוּוּלָט, ווּאָס אַוְיסְעָר אַיר, אַיז נִיטָאָ קִיְּזָן קָוָנָסָט.

אַט דָּעָר גַּעַבִּיט, ווּאָס אַיז, ווי מיר דָאָכָט, דָּעָר עִקְּרְדִּיקָעָר, אַיז דָּעָר גַּעַבִּיט פָּוּן פָּאָזְיָעָ. זָאָל מִיר דָעְרָלִיבָּט זִין אַנְצְרוּפָּן דעם אַקְטִיאָר מִיטָן נַגְמָעָן פָּאָעָט.

*.) דָּעָר שְׁמוּסָן אַיז צִיטְרָט לְוִיט דָּעָר אַוְיסְנָאָכָעָ פָּוּן : שלמה מִיכְאָעָלָם «אַרְטִיקְלָעָן, שְׁמוּסָן, רְדוּעָס», אַרְיִינְגָּעָעָבָן אַיז מַאְסְקוּעָ אַיז יָאָר 1960. עַר שְׁטִימָט פּוֹלְשְׁטָעָנִיק מִיטָר לְעַקְזִיעָ ווּאָס איך דָאָבָּגָה עַהָּרָט.

צי דען איז דער מאלער לעווײַטָּן ניט קיין פֿאָעַט? צי דען איז סטאניסלאוֹסְקי
נט קיין פֿאָעַט?

פֿון שטאנדפֿונקט פֿון וויסנשאָפְּטָלָעַן אוּפּֿנְעַמְעַן די ווירקלעכְּקִיטַּ
מיר קומען צו דער דעפּֿינְצִיעַ פֿון אִידָּע גַּזְעַצְמָעַסְקִיטַּן. נאָר כְּדֵי אַרְיִנְצֶזֶר
דרינגען אַין תָּחָךְ פֿון דער ווירקלעכְּקִיטַּ וְיִ דִי רַעֲנַגְעַן-שְׁתָּרָאַלְגַּן, וְאָס דְּרִינְגַּעַן
דוֹרְךְ אַ גַּאנְצָעַ רְיִ צְוּדַעַן אָזְן אַנְטְּפָלַעַן דָּעַם אַינְעַוְינְיִקְּסְטַּן גַּעֲבּוֹי — דָּעַרְצַוְנִי
איַז-נוֹיִטִיךְ פֿאָעַטְישַׁע באָגָּבָּונָג.

קָעַן וַיַּן אַז דָּאַס אַז אַיְגְּנוּוֹילִיקָעַ השְׁעָרָה, נָאָר מִיר דָּאַכְּטַ, אַז אַזְּאַ
גַּעֲפִילְוָאָלָט אִיךְ נִיט גַּעֲקָעַנְטָ אַרְבָּעַטָּן, כְּיוֹאָלָט נִיט גַּעֲקָעַנְטָ שָׁאָפָּן. אִיךְ פִּילְ
זִיךְ מַעַרְ פֿאָעַט וְיִ אַקְטִיאָר. אַבְּעָר אִיךְ פִּילְ זִיךְ וְיִ אַ פֿאָעַט, טַאָקָעַ אַוְיָפָן גַּעַדְ
בִּיטְ פֿון שְׁוַיְשְׁפִּילְעַרְשִׁירְ אַרְבָּעַט. מִיןְ וּוּלָטְ, די וּוּלָטְ אַין וּוּלָטְ אִיךְ לְעַבְּ
די וּוּלָט וּוּלָטְ אִיךְ דְּרִיקְ-אָוִסְ אַוְיָפָן קָוָלְ, אַלְצָאָס וְאָס אִיךְ פִּילְ — דָּאַס
איַז דִּי וּוּלָטְ פֿון פֿאָעַטְישַׁן אִמְאָזָשָׁן. עַס זַעַנְעַן נִיט פָּאָרָאָן אַוְיָפָן דָּעַרְ וּוּלָטְ
מַעֲנַטְשָׁן, וּוּמַעְנַטְשָׁן עַס זַאָל אַיְגְּאָנְצָעַן זִיךְ פָּרָעָמָדְ פֿאָעַטְשָׁן. פֿאָזְעַיְעַ קָוָמָט אַבְּסָאָלוֹטְ
צַוְּ אַלְעַ קָעַפְּ, צַוְּ אַלְעַ אַוְיָגָן, צַוְּ דָעַם גַּעַהְעַרְ פֿון יַעַדְןָן מַעֲנַטְשָׁן, צַוְּ דָעַם אַיְנָעָרְ
לְעַכְּן גַּעֲפִילְ פֿון יַעַדְןָן מַעֲנַטְשָׁן. אַין גַּעַוְיִסְעַ מַאֲמַעַטְןָן פֿון לְעַכְּן וּוּרְטַטְ יַעַדְעַר
מַעֲנַטְשָׁן אַ פֿאָעַט.

מִיטָּאָמָּלְ הַוִּיבָּן אַז זַאָכָן, מַעֲנַטְשָׁן, גַּעַשְׁעַנְיִישָׁן צַוְּ רַיְדָן צַוְּ זִיךְ הַאָרֶץ
אוֹזְ שְׁכָלְ. דָו בָּאָגְרִיְפְּטַט זִיךְ נִיט נָאָר שְׁכָלִיךְ, נָאָר דָו הַוִּיבָּסְטַט זִיךְ אַז צַוְּ פִּילְןָ.
גַּעַוְיִסְעַ מִיסְטָעַרְ, גַּעַוְיִנְטָלְעַבְּ בָּעַלְ-מְלָאָכוֹתְ פִּילְןָ אַזְוִי אַיְנִיטִים אַזְאַ. צַיְ
דָעַן פָּלְעַגְטַט אִיךְ נִיט אַיְבָּעָרְדָאָשָׁן וְיִ אַזְבָּ. אַז זִיךְ אַיְגְּעַרְמָאָכָעַרְ דְּרִינְגַּטְ אַרְיִין אַין
דָעַם מַעְכָּנִיּוֹתְ פֿוֹן זִיגְגָּעָרְ. עַר קוּקָט אַוְיָפָן זִיגְגָּעָרְ אַזְאָן אִירְ פִּילְטַטְ, אַז עַר
פָּאָרְשְׁטִיטִיטַט אַין אִים עַפְּעַס אַזְוָנָסְ, וְאָס אַוְנְדָגְ, די בָּאַשְׁטָעַלְעַרְטַטְ, אַיְזָעַס אַזְמָזְרָ
טְרִיטְלָעָדְ. יַעַדְעַס שְׁרִיְפְּעַלְעַ זַאָגְטַט אִים עַפְּעַס. אַוְיָסְעַרְןָ פָּאָרְשְׁטִיןָ דָעַם מַעְכָּאָ
נִיְזָם קָעַן עַר דָאַס לְעַכְּן פֿוֹן דָעַר זַאָךְ. פָּאָר אַזְאָ בָּעַלְ-מְלָאָכהְ אַ פֿאָעַטְ, בָּאַ
שִׁינְעַטְ דִּי מְלָאָכהְ אַיְגְּגָרְטִיךְ די ווּרְקָלְעַכְּקִיטַּ, די מְלָאָכהְ בָּאַשְׁטִיטִיטַט זִיךְ אַוְיָפְּ
גַּעַמְעַן דָאַס אַרוּמִיקָעַ לְעַבְּן.

אַזְוִי טְרַעְפַּטְ עַס בִּיְ בָּעַלְ-מְלָאָכוֹת אַזְאָ נָאָךְ מַעַרְ בִּיְ אַ קִּינְסְטָלְעַרְ. בִּיְ
אַ קִּינְסְטָלְעַרְ אַ פֿאָעַטְ. קָוָמָט אַוְיָפְּ אַזְאָנִיטִים פָּאָרְשְׁטִיןָ אַ גַּאנְצָעַ רְיִ דָעַרְשִׁיְ
נוּנְגַּעַן פֿוֹן דָעַר ווּרְקָלְעַכְּקִיטַּ. אַט דָאַס אַינְטִימָעַ פָּאָרְשְׁטִיןָ שָׁאָפָט אִמְאָזָשָׁן,
רִיכְטִיקְעַדְ — דָאַס בָּרְעַנְגַּט מִיטְ זִיךְ אַ בִּילְדָעְרִישְׁ דָעַרְפְּלִיןָ דָאַס לְעַבְּן.

די עיקרדיקע פראבלעם אין דער קונסט, איז שטעלן די אויפנגאבע, צו אנטוינקלען אין זיך דאס פאטעישע געפיל. צי דער אקטיאר פארמאטעס — דאס איז די הויפט-פראנגע. אויב ער האטעס אינגעאנצן נישט קען מען שיין דא גארניט העלפן. וועגן דעת האט דער באריםטער יידיישער שריבער שלום-עליכם געזאגט טאלאנט איז ווי געלט: ווערעס האט — האט, און ווערעס האט נישט — האט נישט.

אויב ריידן וועגן סאמע חדק פון אקטיארישן טאלאנט. וואלט איך געזאגט, איז דאס איז א טאלאנט פון א פאטעישן כארاكتער, ואס פירט צום געביט פון בילדערישן אויפגעמען די וועלט.

— אין אז אדער אנדר מאס איז דאס בילדערישע פילן דאס לעבן צו-טריטלעך פאר יעדן מענטשן. אויף יעדן שריט און טרייט, קענט איר העין ווי עמצעער דערצ'ילט: "וואו איך האב אים נאר אונגוזאגט די פריידיקע בשורה, איז ער פרייער געוואָרן וויס ווי ליווונט, בוכשטעלעך טויט, דערנאָך האט ער זיך אונגוצונדן, האט א שפֿרָוְגַּג געטאָן פֶּאָרְפְּרִידִּי, בֵּין סָאָמָּע הִימָּלִּי". אט דאס מענטש טראָק היפערבאָליישׁ שילדערונגגען פון מענטשלעכּן צוושאנְד. דער זענען האט אין לעבְּנָס-שטייגער פֶּאָרְשְׁלַעְפְּט די שילדערונגגען. אַבְּעָר מִיט דעם אלעמען איזעס אַפְּרוֹו צו שילדערן מיט בילדערישע מיטלען.

— דאס איז לויט מײַן מײַנוֹגַג די ערשטע הנחה: אפשר האב איך עס איבערגעגעבן פֶּאָרְפְּלַאָנְטְּעָרָט, נאר יעדנפָּאלְס איזעס, דוכט זיך, דאס, ואס איך וויסעס שווין אינערלעך, איך וויסעס איז דאס איז אומפֶּאָרְמִידְלָעָך, אַומְבָּאָ-דִּינְגְּטַ נוֹיטִיק. דאס איז די פאטעישׁ באָגָאָבוֹגַג פון מענטש. מען דאָרְךְ קענען אַרְזִיסְטוּמָן איז זיך אַט דאס פאטעישׁ געפִּיל בַּיִם אויפגעמען איז אַיְבָּרְ-גבּוּן דאס, ואס דו וויסט. דאס איז די ערשטע עיקרדיקע טועז און מיר ווילט זיך, איז דאס זאל ווערדן קלאר.

— וויתער. די צוּוִיְּטָע בָּאָזְוְנְדָּעָרְקִיְּטָ פָּוּן שְׂוִישְׁפִּילְעִירִישָׁע אַרְבָּעַט: אַונְדוֹזָעָר גַּעֲבִיט פָּוּן אַקְטִיאָרִישָׁע פָּאָזְוּעָ בָּרוּנְגָּט מְעַרְסְּטָנְטִילְיָל דָּעָרְצָו, אָוּ עַס ווּעָרְט גַּעֲבָוִירָן אַעֲנְטַשְׁלָעָך גַּעֲשְׁטָאָלָט. כָּאָטָש דָּאָס וְעַלְבָּעָ קּוֹמֶט אַוְיך פָּאָר אַין דָּעָר לִיטְעָרָצָטוֹר. די אַיְבָּרְצִיְּגָוָגְס-קְרָאָפְּט פָּוּן אַיְנִיקָּע לִיטְעָרָרִישָׁע גַּעַגְעָטָה אַוְיך שְׂטָאָלָטָן אַוְיך שְׂטָאָרָק, אָוּרְעָנְטָן זִיךְ רָעָבָנְטָן זִיךְ מִיטְזִיךְ וְזִיךְ וְאַלְטָן עַקְוִיסְטִירָט אַין דָּעָר וּוּרְקְלַעְכִּיקִיט. אַסְדְּ דָּרוֹתְזָה עַנְעָן פָּאָרְבִּי אַונְדוֹזָעָר עָרְד, אַבְּעָר אַין

שלמה מיכאעלס און יוסף שיין
בעת א געשפראָד
מייט יונגע שיישטילעָר.
אין מײַן, דער טעאטער-קריטיקער
א. טעאטראָלאָו.

דעם געדעכגעניש פון פאלק, זענען פאָרבליבּן בלוייז די געשטאלטן פון די גראַטען העלדן, געשאָפּן דורך קינסטער פון גרייסן טאָלאָנט. זוי לעבען מיט אונדוֹן ביִי דער זײַט, זוי בָּאָגְלִיטָן אונדוֹן אָוּן מיר קענען זוי אָפְטָמָאַל בעסער ווי מיר קענען אונדוֹערע נאָגענטסטע באָקָאנְטָאַע, בעסער ווי אונדוֹערע אַיגֶעְנָע עלטערן, ברידער אָוּן שׂוּעַסְטָעַר. אָזַעַלְכָּעַ זענען צ. ב. כליעסְטָאַקָּאוּ (הוַיְפָטְ-הַעלְדָּן) פון גָּאנְגָּאַלְסָ פִּיעָסָע "דָּעֵר דָּעֵוִיזָאָר" — י. ש.), אַנְיְּגָעָגָן (יעוֹגָעָנִי אַנְיְּגָעָנִי פון פּוֹשְׁקִין), פָּעַטְשָׁאַרְין ("הַעַלְדָּן פָּוּן אָונְדוֹעָרָעָ צִיְּתָאָ") — לְעַרְמָאַנְטָאָוָ). מיר האָבָּן זיך דאָר מיט זוי באָגָעָנָט, מיר זענען מיט זוי אַרְיִינְגְּעַטְרָאַטָּן אַין גַּעוֹזְיסָע נָעַנְטָע באָצִיאָנוֹגָעָן. זוי האָבָּן אונדוֹן עַפְסָע גַּעֲלָרָנָט. מיר ווערָן פון זוי קליגָעָר, מיר נָעַמָּעַן פון זוי מעָר ווי פון אונדוֹערע שׂוּעַסְטָעַר, ברידער, אַיְדָעָמָס א. א. וו. זיִיעָר באָלְעַנְדִּיקִיט פָּאָר אָונדוֹן אַיְזָן זיִיעָר גְּרוּזִים, זיִיעָר אַיְנְדְּרִיךְסְ-קְרָאַפְּט אַיְזָן אָוְמָגָעָהוּיָּר, אָוּן מיר נָעַמָּעַן עַס אָפְטָמָאַל נִיט אַיְזָן אַכְּטָן. אָזַעַלְכָּעַ גַּעַשְׁטָאַלְטָן זענען אַךְ רְעוֹזְלְטָאַטָּן פָּוּן אַ פָּאַעַטְיָשָׂן אַיְבָּעָרְשָׂאָפָּן די וּירְקָלְעָכִיקִיט. דָאָרָפָּן מיר אוּיךְ שְׁטוּרָבָּן צוֹ שְׁאָפָּן גַּעַשְׁטָאַלְטָן פָּוּן אַזָּא כּוֹחַ, גַּעַשְׁטָאַלְטָן וּוּסָס זָאַלְן נִיט זִין קִין פָּאַרְבָּעָגִיְּנְדִּיקָּעָ, וּוּסָס זָאַלְן פָּאַרְמָאָגָן אַ בָּאוּרְקָנְדִּיקָּעָ עַנְעָרָגִיָּעָ. נוֹ אָוְדָאי, דָאָס בִּילְדָעָרִישָׂע. אָבָּעָד אָן אַיְמָאָשׂ וּוּרְטָט אַדְמָאָלָט אַ קִּינְסְטָלְעָרִישָׂע גַּעַשְׁטָאַלְטָן. וּוּנְעַן עָר אַיְזָן וּירְקָלְעָד אַ רְעוֹזְלְטָאַטָּן אַ גְּרוּזְסָעָר אַיְנְרָעְלָעְכָּר פָּאַ-עַטְשָׁיְעָר אַרְבָּעָט, פָּוּן אַ שְׁעַפְעַרְיִישָׂעָר אַרְבָּעָט. דָעְרָיְבָּעָר זענען פָּאָרָאָן פָּאָלָן פָּוּן בְּלוּזָן דָעְרָנְעַנְטָעָרָן זִיךְ צוֹ אַ גַּעַשְׁטָאַלְטָן, פָּאָרָאָן אַיְנְטָאָגִיקָּעָ גַּעַשְׁטָאַלְטָן וּוּלְכָעָ-לְעָבָּן נִיט לאָנְגָּא אָוּן שְׁטָאָרָבָּן אַפְּ נִיט אַיְבָּעָרְלָאָזְנִידִיקָּעָ קִין שְׁפָוָר. עַס זענען אָבָּעָר פָּאָרָאָן גַּעַשְׁטָאַלְטָן וּוּסָס לְעָבָּן אַיְבָּעָר יָאָרְהָנוֹנְדָעְטָעָר, וּוּסָס וּוּרָן שְׁטָעְנְדִּיקָּעָ באָ-גְּלִיטְעָרָס פָּוּן די מְעַנְטָשָׂן: צוֹ שְׁאָפָּן אָזַעַלְכָּעַ גַּעַשְׁטָאַלְטָן דָאָרָפָּן מיר שְׁטוּרָבָּן. וּוּסָס אַיְזָן דָאָס בָּאָרָאְקָטָעְרִיסְטִישָׂע אַיְן אָזַעַלְכָּעַ גַּעַשְׁטָאַלְטָן?

דאָס אַוִּיסְגָּעְצִיְּכָנְטָע אַיְזָן זִיךְ, דָאָס אַוִּיפְרָוְדָעְנְדִּיקָּעָ, דָאָס וּוּס עַס פָּאַרְגָּעָ-דָעַנְקָט זִיךְ צוֹם שְׁטָאָרָקָסָטָן אַיְזָן דָאָס וּוּס זִיךְ לְעַרְבָּעָן אָונְדָה סְ'הִיסְטָמָעָן דִּיאַיְשָׁעָר אַיְנְהָאָלָט, וּוּסָס זִיךְ טְרָאָגָן מִיט זִיךְ, אָדָעָר וּוּסָס הָאָט זִיךְ בָּאַקְוּמָעָן פָּוּן אָונְדוֹעָר בָּאָקָאנְטָשָׂאָפָּט מִיט זִיךְ. מִיר קענען נִישְׁתָּפְּכָה פָּאַרְבִּיגִיגִין כְּלִיעַסְטָאַקָּאוּן אָוּן נִיט מָאָכָן קִין אַוִּיסְפִּרְן. בָּאָלְדָּבִיָּה דָעַר עַרְשָׁטָעָר בָּאָקָאנְטָשָׂאָפָּט, צִיּוּר וּוּלְן צִיּוּר וּוּלְן נִיט, בָּאַרְיִיכָּרְטָעָר עַר אָונְדוֹן אַיְדִּיאָישָׂע.

אנְגָעָגָן בָּאַרְיִיכָּרְטָעָר אַיְדִּיאָישָׂע, פָּעַטְשָׁאַרְין בָּאַרְיִיכָּרְטָעָר אַוּדָאי אַיְדִּיאָישָׂע, עַר עַפְנָט מַעְרְקוּוּרְדִּיקָּעָ שְׁלַעַסְעָר אַיְן דָעַר אַיְנְרָעְלָעְכָּר וּוּלְטָט פָּוּן מְעַנְטָשָׂן. נָאָר אַיְזָן וּוּסָס דָרִיקָט זִיךְ אַוִּיסְטָאָט דָעַר אַיְדִּיאָישָׂע אַיְנְהָאָלָט?

געווינגלעך ווען מיר. רײַדָּן אַין אונדווער צייט וועגן אִידְיאַישָׁן אַינְהָאַלָּט, מיינען מיר, או מיר מזון אומבאָדינגט רײַדָּן וועגן סַצְצַיָּאלִיזָם, וועגן דער באַצִּי אונג צום סַצְצַיָּאלִיזָם, וועגן די נֵיעַ פֿרָאָדֶצִּירַפְּאָרְמָעָן, וועגן די נֵיעַ פֿרָאָדֶקְּרִיצָּעָן צַעֲדָבָּאָצִּיאָ�וְנְגָּעָן, נָאָר דָּסָם, חַבְּרִים. הַיִּסְטָם נָאָר נִשְׁתָּחַווֹ אִידְיאַישָׁר אַינְהָאַלָּט. דָּסָם אִידְיאַישָׁע אַין קלעַסְטָאָקָאוֹן אַין גַּעַוּעַן אָמְגַעְהָוִידָר. דָּסָם אַין גַּעַוּעַן אָמְגַעְהָוִירְעָר קְרִיטִישָׁ, אָדָּרְעָר רִיכְטִיקְעָר גַּעַזְאָגָט פֿאָמְפֿלָעַטְגַּעַשְׂטָאַלָּט, דָּסָם אַין גַּעַוּעַן די אַנְטְּפֿלְעַקְבָּוֹג פֿוֹן אַין שְׁטָרִיךְ וּאָסָם הַאָט כָּאָרָקְטָ�וְרִיזְרָט אַגְּנָצָן גַּעַזְעַלְשָׂאָפָט. וַיִּ אָזְוִי אַין דער שְׁטָרִיךְ גַּעַוְאָרָן אַרְוִיסְגַּעְבָּרָאָכָט? נַעַמְתָּ אַין אַכְּט אַזְוִי כָּלָעַסְטָאָקָאוֹן לִיְגַּט נִיט אָוִסְמָן שָׁוָם פֿאָלִיטִישָׁע אָדָּרְעָר עַקְאָנָמִישָׁע פֿרָאָגָרָם. עַד בָּאָרִירְט נִיט כָּמַעַט די פֿרְאָגָע פֿוֹן מַעַנְשָׁנָס קָאָמָף פֿאָר זִין עַקְוִיסְטָעַנְקָ, וְועַגְנָן די פֿאָרְמָעָן פֿוֹן קָאָמָף. די אִידְיאָיָע וּוּרְעָט דָוְרָק גָּאנְגָּלָן אַיְבָּעָרָה גַּעַגְעָבָן דָוְרָק דָעַם גּוֹרְלָ פֿוֹן אָט דָעַם מַעַנְשָׁנָן. דָסָם "גּוֹרְלִידִיקָע" אַין אַין אַיְם דָסָם בָּאַלְעָרְנְדִּיקְסְּטָע: די סְבִּיבָה, אַין וּוּלְכָעָר עַד אַיְן אַרְיִינְגְּעַפְּאָלָן, די סִיטְוָה אַצִּיעָ, אַין וּוּלְכָעָר עַד בָּאוֹוִיזָט זִיךְ, הַוִּיבוֹן אַן צָו רַיְדָן פֿאָר זִיךְ אַלְיָהָן, וַיִּ אָזְוִי עַד פֿירְט זִיךְ אַיְחָט אַין דָעַם אַמְבִיאָנָס, אַין דָעַר סִיטְוָאָצִיעָ, וַיִּ אָזְוִי גָּאנְגָּל מַאְכָט אַיְם זִיךְ אַוְפָהָוִיבָן אַין דָעַם אַמְבִיאָנָס. אָזְוִי וּוּרְעָט אַנְטְּפֿלְעָקָט דָעַר אִידְיאַישָׁר אַינְהָאַלָּט פֿוֹן דָעַר גַּעַשְׂטָאַלָּט.

פֿעַטְשָׁאָרִין שְׁרִיבְט אַין זִין טָאָגְבָּוד אַז אַין אַיְם לְעַבְנָן צְוִויִּי מַעַנְשָׁנָן — אַיְינְגָּר לְעַבְט אָוָן וּוּרְקָט אָוָן דָעַר צְוִוְיְטָעָר זִיכְט אָוָן קְרִיטִיקְרָט. אָזְוִי פֿאָרְ שְׁטִיטִית עַד זִיךְ אַלְיָהָן אַין אָזְוִי פֿילְטָעָר. נָאָר אִירָּ, לִיְעַנְעָר, קָעַנט דָאָק אַמְּאָל קְוּמָעָן צָו אַנְדָּרָעָ אַוְיסְפִּרְן. דָסָם וּוּכְטִיקְסְּטָע אָוָן וּוּרְטְפּוֹלְסְּטָע אַזְוִי נִיט דָסָם וּוּסָם פֿעַטְשָׁאָרִין טְرָאָכָט אָוָן רְעַדְטָ וּוּגְעָן זִיךְ, נָאָר דָסָם, וּוּסָם עַס גַּעַשְׁעַט מִיטָּ אַיְם. זִין אַוְיְפִּירְוָגָן זִין אַיְנְעַרְלְעַכְּעָר אַוְמָרוֹ, זִין אַוְמְגָלְיוּבְּלְעַכְּעָר אַוְמָעָטָן. זִין אַרְוִיסְרָוָה דָעַם גּוֹרְלָ, דָעַר שְׁטָעַנְדִּיקְעָר אַרְוִיסְרָוָה, זִין נִיט פֿאָרְשְׁטִין אַגְּנָצָעָן דִּי זָאָן אָוָן דָסָם גַּעַפְּלָיָ פֿוֹן פֿאָרְבִּיטְעַרְטְּקִיטָן וּוּסָם קָוָמָט אַוְיָף אַדְאָנָק זִין נִיט פֿאָרְשְׁטִין — אַט וּוּסָם עַס אַיְזָן וּוּרְטְפּוֹלָן. אַזְוְלָכְעָ גַּעַפְּלִין פֿלְעָגָן אַרְוָמָן כָּפְּן לְעַרְמָאָגְּנָטָאָוָן אַלְיָהָן, זִי פֿלְעָגָן דָעַם פֿעַרְצְּנִיְּאָרִיךְן לְעַרְמָאָגְּנָטָאָוָן מָאָכוֹן רַיְדָן אַזְוִי "די הַיְמָלִישָׁע קְלָגְגָּעָן הַאָבָּן פֿאָר אַיְם נִיט גַּעַקְאָנְטָ פֿאָרְבִּיטִין די אַוְמְעַטִּיקָע לִידְעָר פֿוֹן דָעַר עַרְדָּ". עַד הַאָט גַּעהָט אַ בעַנְקָשָׁאָפָט נָאָר פֿעַרְצְּנִיְּאָרִיךְן לְעַרְמָאָגְּנָטָאָוָן רַיְדָן אַזְוִי אָמְגַעְהָוִירְעָ בעַנְקָשָׁאָפָט נָאָר לִיכְט אָוָן מִיטְאָמָל אַיְזָן עַד גּוֹבְּלִיבָּן שְׁטִין פֿאָר אַ וּוּרְקְלְעַכְּקִיטָן, וּוּסָם אַזְוִי נִיט גַּעַוּעַן אַין הַסְּכָם מִיט זִין אַיְנְעַרְלְעָכְן אַזְוִי מַעַט אָוָן בעַנְקָשָׁאָפָט.

אט דאס מײַנט אִידֵיאַישֶׁעָר אִינְהָאַלְטָ. בֵּי דעם מַחְבָּרָ, בֵּי לַעֲרֵמָאנְטָאָוָן, אַיז גַּעוּעַן אַפִּירְנְדִּיקָע אִידֵיעָ — אָומֶעָן, בענְקַשְׁאָפָטָ. בֵּי אַמַּחְבָּר אַיז שְׂטָעָנָּיָדָק פָּאָרָאָן אַן אִידֵיעָ, דאס וּזְאָס עַר פִּילְטָ אָונָ וּוֹילָ אַוִּיסְדְּרִיךָן אַין דָעַר דָעַרְ קְלֻעְרָוָגָ פָּוָן גַּעוּוִיסְטָ קְאַמְּפְּלִיצְרָטָעָ דָעַרְשִׁיְנוּגָגָעָן. אַט דִּי אִידֵיעָ וּוּעָרֶת דאס פְּלִישָׁ אָונָ בְּלוּט אַין דָעַם גַּוְרָלָ פָּוָן דָעַר גַּעַשְׁטָאַלְטָ. דָעַרְבָּעָרְ פִּירְטָ זִיךְ הַאַמְּלָעָט אָוִיףְ פּוֹנְקָטְ אַזְוִי אָונָ נִיטְ אַגְּדָרְשָׁ. דָעַרְבָּעָרְ פָּאָלָטְ אַרְיָין אַטְעָלָא דָוּקָא אַין אָזָלְכָעְ סִיטְוָאַצְיָעָס אָונָ נִיטְ אַין אַגְּדָרְעָ ; דָעַרְפָּאָרְ קְוָמָטְ פָּאָרְ בִּיםְ קָעְנִיגְ לִירְ אַזְאָ צְנוּוֹפְּפָאָלְ פָּוָן אַוְשְׁטָעָנָדָן, גַּעַשְׁעָנִישָׁן, דָעַרְשִׁיְנוּגָגָעָן אָונָ נִיטְ קִיןְ אַנְ- דָעַרְעָ. דאס אַיז אַוִּיסְגָּעָמָאָסְטָן דָוּקָןְ מַחְבָּרָ, דאס אַיז אַוִּיסְגָּעָקְלִיבָןְ דָוּקָןְ מַחְבָּרָ, וּוּי דָעַרְ רִיכְטִיקְסְטָעָרְ מִיטְלָ אַוִּיףְ צָוָ אַנְטְּפָלְעָקָןְ זִיןְ אִידֵיעָ. מִירְ קָעְנִיגְ זָאגְןָ, אַזְאָ צְעַנְיִישְׁ גַּעַשְׁטָאַלְטָ אַיזְ אַעְכָּטְ פְּאַעְטִישְׁ וּוּעָןְ עַסְ שְׁטָעָלָטְ מִיטְ זִיךְ פָּאָרְ אַ פּוֹלָןְ פִּינְקְטָלְעָכָןְ אַוִּיסְדָּרוֹקְ פָּוָןְ דָעַרְ אִידֵיעָ פָּוָןְ דָעַםְ גַּעַגְעַבְעָנָעָםְ דָרָאַמְּאַטְוָרְגִּישָׁןְ גַּעַ- שְׁטָאַלְטָ, וּוּעָןְ עַסְ טְרָאָגָטְ אַיןְ זִיךְ יָעָנָעָםְ גַּעַדְאָנָקָ, וּזְאָסְ הַאַטְ גַּעַפְרָטָ דָעַםְ מַחְבָּרָ עַרְ זָאלְ זִיךְ נְעַמְעָןְ צָוָ דָעַרְ פָּעָןְ.

וּזְאָס אַיז דאס אַזְוִינָס דָעַרְ גַּוְרָלָ פָּוָןְ גַּעַשְׁטָאַלְטָ ? דָאָ גַּיְ אִיךְ, אַיְגְּנוּטְלָעָדָ, אַרְבָּעָרְ צָוָ דָעַרְ סְטִיכְיָעָ פָּוָןְ שְׁוַיְשְׁפִּילְעִירִישָׁעָרְ אַרְבָּעָטָ. מִירְ דָאָרְפָּןְ — וּוּיְ עַסְ דָרְיקָןְ זִיךְ אַוִּיסְ אַסְדָּרְשָׁאָרָןְ — "שְׁפִּילְןְ כְּאַרְקָטָעָרָןְ". דָעַרְבָּיְ וּוּעָרֶת דָוּךְ דָעַםְ אַקְטִיאָרְ זִיךְ יְיָעָרְ אַיְנְפָאָקְ גַּעַלְיוּתְ דִּיְ פְּרָאָבָלָעָםְ "כְּאַרְקָטָעָרָןְ". דָעַרְ אַקְטִיאָרְ הַאַלְטָ, אַזְ אַעֲנָןְ דָאָרְפָּטְ צָוָגְעָבָןְ צָוָ דָעַרְ שְׁטִימָעָטְ פְּעָסָפָעָ אַטְפִּישָׁעָ אַוִּיסְ דָרְקְלָעְקִיטָ : דָאָ רָאָשָׁטָ עַרְ מִיטְ אַפְּאַלְצָעָטָ, דָאָרְטָ — מִיטְ אַ בִּיסְלְ הַיְיָעָ- רִיקְלָעְכָּרְ שְׁטִימָ, דָאָסְ אַלְצָ דָעַגְעַנְטָעָטָ צָוָםְ כְּאַרְקָטָעָרָןְ : דָעַגְאָדָקְ קָעָןְ עַרְ זִיךְ דָעַרְלָוִיבָןְ צָוָ הַיְגָעָןְ אַוִּיףְ אַפְּסָ אָ. אָ. וּ. אַבָּעָרְ דָאָסְ אַלְצָ קָעָןְ דָאָרְ אַוִּיךְ נִיטְ זִיןְ ! צְ. בְּ. סָאַגְדָּרָאְ מָאִיסְטָ הַאַטְ קִינְמָאָלְ נִיטְ גַּעַבְיָטְןְ זִיןְ אַוִּיסְעַרְלָעְכָּקִיטָ, זִיןְ שְׁטִימָ. אַונְ דָאָרְ זִיךְ אַוִּיסְגָּעְצִינְכָּטָ אַזְעָהְ גַּעַגְעָבָןְ מִיטְ זִיןְעָ שְׁוַיְשְׁפִּילְעִירִישָׁעָ אַוִּיגְגָּבָעָםְ. עַלְעַאנְאָרָאְ דָזָעָ פְּלָעַגְטָ שְׁטָעַנְדִּיקָ זִיןְ אַזְאָ וּוּיְ זִיךְ אַיזְ אַזְסָמִינָטָ, פָּאָרְשְׁטִיטָ זִיךְ אַזְעָנְעָןְ דָאָרְפָּטָ, זִיךְ נִיטְ אַגְּנְטָעְרָעְסְרָןְ מִיטְ אַיְגְּזָלְהִיטָןְ, מִיטְ עַלְעַמְעַנְמָןְ פָּוָןְ אַוִּיסְעַרְלָעְכָּעָ כְּאַרְקָטָעָרְ-שְׁטְרִיכָןְ, מִעָןְ דָאָרְפָּטָ עַסְ אַוִּיךְ זִיךְ יְיָיְ וּוּיְ דִּיְ דָעַצְיְדְרִינְדִּיקָעָ בָּאַשְׁטִימְעַנְדִּיקָעָ — דָאָסְ דָאָרְפָּטָ מִעָןְ נִיטְ וּוּיְ אַזְוִיְ דָעַרְ מַעֲנַטָּשָׁ פִּירְטָ זִיךְ אַוִּיךְ — דָאָסְ אַיְזִיןְ כְּאַרְקָטָ- טָעָרָ. דָעַרְבָּעָרְ דָאָרְפָּטָ מִעָןְ שְׁפִּילְןְ דִּיְ זִיךְ אַנְטוּוּיקְלָעְנְדִּיקָעָ צְוּוַיְשְׁנָבָאַצְיָאָוָגָגָעָןְ, דִּיְ צְוּוַיְשְׁנָבָאַצְיָאָוָגָגָעָןְ פָּוָןְ מַעֲנַשְׁטָןְ, דָאָסְ אַיזְ דִּיְ אַיְגְּצִיקָעָ סְפָעָרָעָ פָּוָןְ שְׁוַיְשָׁפִּיְ לְעִירִישָׁעָרְ אַרְבָּעָטָ, קִיןְ אַנְדָרְעָ אַיזְ נִיטְאָ, צָוְגָעָבָןְ זִיךְ אַ בְּרָאָדָאָוָקָעָ אַדָּעָרְ נִיטְ צָוְגָעָבָןְ, אַכְּיָקָעָ טָאָןְ אַוִּיךְ אַגְּוּוִיסְ אַרְטָ אַדָּעָרְ נִיטְ ; רִיְדָןְ מִיטְ אַפְּאָלָ-

צעט אדער באס — דאס איז אָרְגָּנָאָמָּעָנָן, באָפּוֹצָוֹנָג, דאס אַנְטְּפָלָעָקָט נִיט דאס וועונטעלעכּ ? דאָקען דֵּי אָוִיפְּרִוּנָג, דֵּי צוֹוִישְׁנֶבְּאַצְּיָאוֹנָג מִיט דֵּי אַיְבָּרְעִיקָּע פֻּעֲרָסָאָנוֹשָׂן, דֵּי זַיְךְ אַנְטוּוּיקְלַעַנְדִּיקָע צוֹוִישְׁנֶבְּאַצְּיָאוֹנָג — דאס אַיְזָה, מַאֲטָעָד מַאֲטִישׁ פָּאַרְמוֹלִירָט — דאס ווֹאָס אַיְזָה גּוֹיטִיךְ אָוֹן ווֹאָס עַס אַיְזָה גּוֹוָאָרָן דַּעֲרוֹוִין. אֹוְיבּ מִיד ווּעָלָן זַיְךְ שְׁטָלָן אֹוְיףּ אַזְּאָאָפּוֹצְיעַ ווּעָלָן מִיר גַּעֲפִינָּעָן אַזְּיָן, אֹזְוִי צַוְּגָן, אַיְן דָּעָר לְעָרָע ווּעָנָן קָאנְטָאָקָט ; ווֹאָס אַיְזָה אָזְוִינָס קָאנְטָאָקָט, ווֹאָס מִינְטָפִילְן דָּעָם פָּאַרְטָנָעָר, ווֹאָס מִינְטָפִילְן זַיְנָה אָוִיפְּמָעָרְקוֹזָם אַזְּדָה ? דֵּס גַּל ? דֵּס אלְזָה ווּעָט פָּאַקְטִישׁ ווּעָרָן אָרְיְבְּגָעָנוּמָעָן אַיְן דָּעָם עִקְּרְדִּיקָן, אַיְן דֵּי צוֹוִישְׁנֶבְּאַצְּיָאוֹנָג — מִיט דָּעָם אַקְטָוְאִירְנְדִּיקָן פֻּעֲרָסָאָנוֹשׁ. אֹוְיבּ אַיְךְ שְׁפִילְן דֵּי צוֹוִישְׁנֶבְּאַצְּיָאוֹנָג — מִיט אַיְם, אֹוְיבּ אַיְךְ ווּוִיס פִּינְקְטָלָעָךְ ווֹאָס אַיְךְ בָּאַדְאָרָףּ פָּוּן אַיְם, צַוְּגָן ווֹאָס אַיְךְ בֵּין גַּעֲקוּמָעָן, ווִי אֹזְוִי אַיְךְ פִּילְן אַיְם, ווִי אֹזְוִי אַיְךְ זַאְל צַוְּגָן אֹוְיףּ צַוְּדָעְגְּרִיכְן דָּעָם צִילְן, צַוְּגָן ווֹאָס אַיְךְ טַו דֵּס אלְזָה, ווֹאָס עַס ווּעָט פָּוּן דָּעָם אָרוּסְקָומָעָן, — אֹוְיבּ אַיְךְ ווּוִיס דֵּס אַלְצְדִּינָג, אַיְן נִיט גּוֹיטִיךְ צַוְּדָעְגְּרִיכְן ווּעָנָן קָאנְטָאָקָט. דָּעָר קָאנְטָאָקָט ווּעָט זַיְךְ שְׁוִין שָׁאָפָּן פָּוּן זַיְךְ אַלְיִין. קָאנְטָאָקָט בָּאַצְּיאָנוֹגָעָן פָּוּן דָּרְאָמָּאָטוּרִיזָם כָּאַרְאָקְטָעָר, פָּוּן סְצָעְנִישָׁן כָּאַרְאָקְטָעָר, אַבְּעָר נִיט קִין קָאנְטָאָקָט בְּכָלְלָה, אַבְּסְטְּרָאָקָט מִיט אַזְּוֹנְדָּרָעָן פֻּעֲרָסָאָנוֹשׁ, עַס אַיְזָה נִיט פָּאַרְאָן קִין פִילְן אַבְּסְטְּרָאָקָט דָּעָם פָּאַרְטָנָעָר אַדְעָר אַזְּדָה. פָּאַרְמִיר הָאָט עַס נִיט קִין שָׁוָם זַיְנָה.

אַבְּעָר ווֹאָס דָּאָרָףּ אַיְךְ, דָּעָר שְׁוִישְׁפִּילָעָר, אַרְבָּעָטָן ? ווֹאָס דָּאָרָףּ בָּאַקְוּמָעָן אַזְּיָה אַיְלָעָרִישָׁן אַפְּקָלָאָנָג ? אַזְּיָה בִּילְדָעָרִישָׁן אַפְּקָלָאָנָג דָּאָרָףּ דָּעָר עִיקָּר בָּאַקְוּמָעָן דָּעָר "זַיְךְ אֹזְוִי" אַיְךְ פִּיר דֵּי אַנְטוּוּיקְלוֹנָג פָּוּן מִינְעָן צוֹוִישְׁנֶבְּאַצְּיָאוֹנָג — מִיט, דָּעָר גַּאנְצָעָר ווּעָלָט פָּוּן דֵּי פֻּעֲרָסָאָנוֹשׁ, מִיט יַעֲדָן פֻּעֲרָסָאָנוֹשׁ בָּאַזְּוֹנְדָּרָעָר, פָּוּן ווֹאָס עַס ווּעָרטָט צַוְּאָמָּעָנָגָעָשְׁטָעָלָט דֵּי קָאנְוָעָ פָּוּן מִין אָוִיפְּפִירָוָנָג דָוְרָכָן סְפָעְטָאָקָל, דָוְרָכָן דָּעָר פִּיעָסָע.

אט אַיְזָה אַזְּיָה קְלִינְגָּר בִּישְׁפִּילָל : דָּעָר קְעָנִיגָּ לִיר הָאָט דָרִי טַעַכְתָּעָר : דֵּי עַלְטָסָטָע — הָאַגְּנָעָרְלִיאָ, דֵּי צַוְּוִיְּטָע — רָעָגָנָאָ, אָוֹן דֵּי יַינְגָסְטָע — קָאַדְעָלִיאָ. דֵּי עַרְשָׁטָע צַוְּיִי טַעַכְתָּע וּעָנָעָן לִיגְנָעָרִישָׁ, פָּאַלְשָׁ, פָּאַרְקָעָרָט דֵּי דָרִיטָע, קָאַרְדָּעָלִיאָ, אַיְזָה אַזְּיָה אַלְכִּטְקִיךְ גַּעַשְׁטָאָלָט, אָוֹן אַיְבִּיךְ אַזְּדָה דָרִי טַעַכְתָּע, נָאָר בָּאַזְּוֹנְדָּרָעָר אַיְנָגָעָוּוֹנָטָע פָּאַרְמָעָן פָּוּן בָּאַגְּרָיסָן זַיְדָה מִיט יַעֲדָרָעָר פָּוּן זַיְנָה, שְׁמוּעָן מִיט אַיְנָגָר אַדְעָר אַנְדָּרָעָר אַזְּדָה. אַזְּדָה ווּ.

נאר אין געוויסע שארפֿע, קרייטישע מאמענטן פון זיין לעבן, קומען ביימ
קעניג אויף מיטאמאל ניע פארמען פון באציאונג מיט די טעכטער. ווען האגע-
ריליא האט ארויסגעטריבן דעם פאטער, דעם קעניג, וואס האט איר אוועק-
געגעבן א טילל פון זיין קעניגרייך, כאטש דער קעניג האט געוווסט, ווער עס
אייז האגעריליא — דער טילל פון גיינטן אלין — פונדעסטעונג אייז ער געווונ
דערשיטערט פון דעם בילד פון מענטשלעכער געמיינקייט. און אט אייז ער
צוגעגאנגען צו דער טאקטער, גאר נאענט, כדי מיט אפענע איגן מענטער
אריגנבליקן אין האגעריליא. דער דזוקער ושעסט אייז נאר א בילדערישער
מיטל, א ניע פאוזיע, וואס אייז אויפגעקומען אין די באציאונגגען צוישן לירן
און האגעריליאן : אייז ושעסט — הארט צוגין און זיך אריינקוקן אין איר.

דעrgbאָר, ווען רעגנאָה האט אויך ארויסגעטריבן דעם קעניג האט ער
באַשלאָסן צוגין צו איר אנדערש. "דו ביזט ניט אָזעלכע, דו ביזט אָ גוטע. דו
ביזט ניט אָזאָ ווי דיין שׂוועסטער, דו וועסט ניט פֿאָרטֿרִיבֿן דיין פֿאָטֿעּר".
נאר מיטאמאל פֿאָטֿשּט ער זי אין די באָקּן. דאס אייז אָ צוֹוִיטֿעּ האַנדֿלֿוֹגּ, אָן
אוֹמְגֿעַרְכֿטּעּ פֿאָרְן קעניג אלין — אָ האַנדֿלֿוֹגּ וואס כָּאָרְקֿטֿעַרְיוֹרֶטּ אוֹיךְ
עֲפַעַסּ אָ קְרִיטֿיְשּׁוֹן מָאָמָעָנָת אָן זִינְיַעַן צוֹוְשַׁנְבָּאָצְיַאָוְגָעָן מִיטּ רַעֲגָנָן. ער האט
גַּעֲוָוָסּט, דער קעניג, ווער עס אייז דֿעַנְאָן, פֿוֹנְדֿעַסְטֿוֹעַן האט ער גַּעהְאָט
די האָפֿנוֹגָגּ, אוֹ זי אָיָן בעסער, ווי ער האט וועגן אָיר גַּעַטְרָאָכּט. ער האט
זִי גַּעַוָּאָלָּט אָ צְעַרְטָלּ טָאָן, נאר אָן דעם מָאָמָעָנָת דער גַּאנְצָעָר ווען
אַרְדּעָר זיך אַנְטְּפֿלְעָקָט מִיטּ אָזָאָ אָפֿנְקִיּוֹת, מִיטּ אָזָאָ פֿוֹלְצִילְגִּידְקִיעָר אָן עַקְלָ-
דִּיקְעָר קְרָאָפּט, אוֹ ער האָלָט נִיטּ אָוִיס אָן פֿאָטֿשּׁט זִי.

און צום סוף — די דֿרְיכֿטּוֹעּ טָאָכּטּעּר — קְאָרְדּעְלִיא, אָ טָאָכּטּעּר בְּנוֹגָעּ
וועלכּער ער אלין האט זיך אָרוֹיסְגַּעַוּזּוֹן דער שׂוֹלְדִּיקָעּ. עס פֿלְעַגְטּ זִיּוֹן, ווען
ער פֿלְעַגְטּ אָרוֹיףּ אוֹפּֿנְן טָרָאָן, פֿלְעַגְטּ די טָאָכּטּעּר ווי זיך אַוְיסְבָּאָהָלָטּ הַיְנָ-
טָרָאָן טָרָאָן אָן ער פֿלְעַגְטּ זִי זָוָכָן, כאָטּשּׁ ער האט גַּוטּ גַּעַוָּוָסּט, ווּ זי באָ
הַאָלָט זיך אָוִיסּ. פְּרִיעָר האט ער דֿעַרְפּֿילְטּ, אוֹ קְאָרְדּעְלִיא אָזָאָ נִיטּ פֿאָלְגַּעְוּ-
דִּיקָעּ, זי ווֵיל אִים שְׁטָעָלָן אָ וַיְדַעְשְׁתָּאָגָדּ, אָן דֿעַrgbָּאָר אַנְטְּפֿלְעָקָטּ ער דַּוְקָאָ
אייז אָיר האָרֶץ אָן אוֹפּֿרְיכֿטִיקּוֹעּ לְיבָעּ צוֹ אִים. ער דֿעַרְשְׁרָעָקָטּ זיך כְּמֻעָטּ פֿאָר
זִיּן פֿוֹלְצִילְגִּידְקִיעָר גַּלְיכּ. מִיטּ צִיְּטְרָנְדִּיקָעּ העַנְטּ גַּלְעַטּ ער קְאָרְדּעְלִיאָן אַיְבָּרָעּ
קָאָפּ אָן לְאָכְטּ דֿעַרְבִּי מַאְדָּנָעּ.

דאָס זענען דריי זשעסטן וואָס באַצִיכענען דריי פֿאַרְשִׁידְעָנָע גַעֲפִילָן. אָוּן יעדערער פֿון די דָאַוִיכָע זשעסטן אַנטְפְּלָקְט אָן עַנדְעַרְוָנְג אַין די באַצִיכְעַנְגָעָן פֿון קענְיגָמִיט יעדערער פֿון זַיְנָע טַעַכְתָּר.

וואָאַזְשָׁע שְׂטַעַלְנוּ מִיט זַיךְ פָּאָר אַט די זשעסטָן? דָאָס אַיְזָ נִיט קִין סִימָן באַלְיק. דָאָס זענען נִיט קִין סִימָנִים וואָס דָאַרְפָּן עַפְעָס באַצִיכְעַנְגָעָן, דָאָס זענען נִיט קִין פֿאַרְמָאַלִיסְטִישָׁע אַיבְּגָעָן. דָאָס זענען בִּילְדְעִירִישָׁע לִיְוָונְגָעָן פֿון באָשְׁטִימְטָע סִיטְוָאַצְיעָס. וואָס הַעֲלֵפָן צֹ פֿאַרְשְׁטִינְן דָעַם פֿאַעְטִישָׁן לִיְטְמָאַטְיוֹ פֿון לִירֶס גָּאנְצָן לְעָבָן, פֿון זַיְן גָּאנְצָעָר טְרָאָגְעָדִיעָ.

אַיך ווַיְלַגְגֵן זַאֲגָן אַ פָּאָר ווּעַרטָעָר ווּעַגְן דָעַם בִּילְדְעִירִישָׁן. אָוּן צָרו וואָס דָאַרְפָּה מַעַן אַינְגָאנְצָן דָאָס בִּילְדְעִירִישָׁע? צֹ וואָס אַיְזָ עַס אַונְדוֹן נוּיטִיק אַט דָאָס בִּילְדְעִירִישָׁע? עַס זענען פֿאַרְאָן ווּונְדְעַרְלָעַךְ פְּשָׁוּט זַאֲכָן אוּיפָּה ווּעַלְכָעָ מִיר לִיְגָן נִיט קִין אוּיפְּמַעְרָקָזְמִיקִיט. מִיר פְּלִין זַיְן נִיט. אַיְנָע זַאֲכָן אַיְזָ דִי פֿאַרְשְׁלָאַסְנְקִיט פֿון מַעַנְטָש. עַס אַיְזָ פֿאַרְאָן אַ יִדְישָׁ שְׁפְּרִיכְוּוֹאָרט: "אַ פְּרֻעְמְדָע נְשָׁמָה אַיְזָ חַוְשָׁן"; עַס אַיְזָ פֿאַרְאָן אַ יִדְישָׁ שְׁפְּרִיכְוּוֹאָרט: "דָעָר בּוֹיךְ הָאַט נִשְׁתַּחַת קִין פְּעַנְצְּטָעָר". דָעָר זַיְן פֿון די שְׁפְּרִיכְוּוֹעָרְטָעָר אַיְזָ דָעָר וּלְבָעָר. זַיְן רָעָדָן ווּעַגְן דָעָר פֿאַרְשְׁלָאַסְנְקִיט פֿון מַעַנְטָש. אָוּן אַט דָעָרְמָאַנט וּמִיר ווּעַן כְּהָאָבָּקְ קִינְדְּוֹיְזְיָה גַעַלְעַנְטָן אַיְזָ חַדְרָה, אָזְ מִיר פְּלַעַגְט שְׁטַעַנְדִּיק אַינְטְּעַרְעִיסְרִין דָעָר בְּלִיאֵץ פֿון הִימְלָה. מִיר הָאַט זַיךְ אַוְיסְגָּעוֹזְיָה, אָזְ אַ בְּלִיאֵץ אַשְׁפָּאלְט, דָוְרָךְ ווּעַלְכָעָ אַיךְ ווּעַל אָפְשָׁר קַעְנָעָן דָעַרְזָעָן "אִים", גַּאֲטָן. וואָס זַיכְט דָאָרט אָוּן קָעָן דָוְרָךְ דָעַם שְׁפָּאלְט אַוְיכָפָּה אַגְּרָע זַיךְ אַנטְפְּלָקְט. דָעַרְבָּעָר פְּלַעַג אַיךְ זַיךְ שְׁטַעַנְדִּיק יָאָגָן כָּפְנוּן די רָגָע, ווּעַן עַס פְּלַעַגְט גַעַבָּן אַ בְּלִיאֵץ, כְּדִי אַהֲיָן אַרְיִינְצּוּבְּלִיקָן. דָאָס בִּילְדְעִירִישָׁע ווּאַלְט אַיךְ פֿאַרְגְּלִיכָן צֹ אַ בְּלִיאֵץ, וואָס אַנטְפְּלָקְט פָּאָר אַונְדוֹן אוּיפָּה אַ רָגָע די אַיְנְגָוּרְלָעַכְעָ ווּעַלְט פֿון מַעַנְטָש.

דאָס אוּיפְּפִירְן זַיךְ, די האַנדְלָזָג אַיְזָ די בִּילְדְעִירִישָׁע אַנטְפְּלָקְנָג פֿון מַעַנְטָש.

אַט דָעַרְפָּאָר זענען בְּלַעַסְטָאַקָּאָוָס, אַנְיְעָגִינְס, טָאַטִּיאַנְעָס אוּיפְּפִירְן זַיךְ פּוֹל מִיט ווּנְדְעַרְלָעַכְעָ אַיְנְצְּלָהִיטָן, אוּיפָּה ווּעַלְכָעָ מִיר לִיְגָן אָפְט נִיט קִין אוּיפְּמַעְרָקִיט. לְמַשְׁלַח דָעָר פְּאָקְט וואָס דָעָר בְּרִיוֹו פֿון טָאַטִּיאַנְעָן צֹ אַנְיְעָגִינְעָן אַיְזָ אַגְּעָשְׁרִיבָן נִיט אוּיפָּה רֹוסִישׁ נִאָר אַיְזָ פֿרְאַגְּצּוּזִישׁ אַיְזָ אַיְנְטְּעַרְעִסְאָנָט נִיט נִאָר פֿון דָעַם שְׁטִיגְעַר-שְׁטָאַנְדְּפָוָנָקְט פֿון דָעָר עַפְאָכָע. אַיךְ בֵּין זַיכְעָר אַזְ טָאַטִּיאַנְעָן ווּאַלְט גַעַוְאַלְט זַיךְ דָעַרְקָלְעָרָן אַומְמִיטְלָבָאָר אַיְזָ רֹוסִישׁ, נִאָר זַי הָאַט גַעַפְּלִיט אַז

אנעגין וועט איז פשוטן מאניר נישט פארשטיין, און פארקערט אין "מלחמה און שלום", באשריבנדיק די ליבערלערLONG צוישן פיער בעזוכאו און העלען איז כדי צו באוויזן די אויסגעילדיקטע, ריין-פארמעלע זייט פון דעם אריס-טאקראטישן דאמאן, לייגט טאלסטע אידין אין פיערטס מוייל איז פרצען:

Je vous aime

און דאס איז גאר.

אט זענען זי, די בילדערישע ווערטער, וועלכע דעקו אוייפ מיטאמאָל די אינערלעכע וועלט פון מענטש. אזעלכע ווערטער דוף איך רענטגען-שטראלן, וועלכע דריינגען אדורך די גראָב פון לעבענס-שטייגער און צעשטערן די פֿאָר-שטעלונג אָו אַ "פרעמאָדּוּ נשמה אַיז הוֹשֶׁךְ". דערפֿאָר באָנוֹץ אַיך זיך אַיז מײַן אַרבּעט מיט אלֶּץ, וואָס קעַן דיבּען צו באַיינדריקון פֿאָעטיש, נישט מורה האַבְּנִידִיק אַז דאס קעַן פֿאָרטְּרִיךְעַנְּעַן, אַדער אַפְּצִיעַן מײַן אוּפְּמַעְרְקָזָמְקִיט; פֿאָרְקָעְטִּמְּן, אַלְּץ וועט ווערדן אַרְיִינְגְּעַצְּוּגְּן אַז דער שְׁפִּיל.

לאָמֵיד זאגן, אַז מיר אַיז גוּיטיק רעושיסעריש צו געַבּוּ אַ זִּין דעם טוּיט פון אַ יִדְיָשָׂעַר מַוְתָּעָר, וואָס גִּיט אַוִּיס פֿאָר בענְקָשָׂאָפְּט נַאֲךְ אַיְרָע טַעַכְתָּר, וועלכע האָבָּן פֿאָרְלָאָזִיט די היִם. (מייכָאַלְסָה האָט דָא גַּעֲרָעַט וועַגְּן אַ סַּצְעַנְעַז פון "טְבִּיה דָעַר מִילְכִּיקְעָר"). לויַּטְּן מַחְבָּר אַיז זיך קָרָאָק אַז לִיגְט אַיז בעַט, גַּאֲרַ אַיך האָבָּן זיך דַּעֲרוֹלִיבְּט צו עַנְדְּרָעַן דעם קְלִינִישָׂן רַעֲשָׂוִים. בַּיוֹ אַיך לעַצְמָעָר מִינּוֹת שָׁאָרֶת זיך אַיבָּעָר די וַיְנַקְּלָעַן אַז שְׁטָאָרְבָּט אַויְףְּ דָעַר שְׁוּעָל, אַויְףְּ דָעַר זַעֲלָבָּעָר שְׁוּעָל, אַיבָּעָר וַיְעַלְבָּעָר עַס האָבָּן אַרְיִיבְּרָעְטָרָעָן אַיְרָע טַעַכְתָּר וועַגְּן זִי זַעֲנָעָן אַוּוּק אַז דָעַר וַיְיַעַטְבָּר וועַלְט אַידִין. אַז דָעַר שְׁוּעָל באָ-קּוּמָּט אַ בִּילְדָּעְרִישָׂע בָּאוּזְנָגָג — וַיְיַעַט וַיְאַלְתָּז זִי אַצי גַּעַטָּאָן צו די טַעַכְתָּר, אַז אַז אַונְטְּרָעְגַּשְׁנִיטְעָנָע פָּוֹן טוּיט פָּאָלָט זִי צו דָעַר שְׁוּעָל פָּוֹן אַיך שְׁמוֹבָּה. אַט פָּאָרוֹזָס מִיר האָט זיך אוּסְגָּעוּזָן פֿאָר רִיכְטִיק, אַז פָּאָרְן טוּיט, דַּעְרָמָאנְעָן-דִּיק זיך אַז אַז די טַעַכְתָּר אַיז אַיך קָאָלָט אַז זיך אַיְנְגָּעוּקְּלָט אַז טִיכְּפָּר! אַז פְּרִיעָר פָּאָלָט אַרְאָפְּ אַיז טִיכְּל, אַיז צְוּדָעָק, דַּעְרָנָאָךְ דָעַר צְוּוֹיְטָעָר אַז דִּי טַעַכְתָּר צְוּדָעָק — וַיְיַעַט וַיְאַלְתָּז גַּעַוּעַן שְׁטִיקָעָר לעַבְּן וואָס פָּאָלָן פָּוֹן אַיך אַז זִי פָּאָלָט מִיט אַ הְוִילְּן קָאָפְּ אַויְףְּ דָעַר שְׁוּעָל.

דאָס זענען בִּילְדָּעְרִישָׂע מִיטְלָעַן וַיְעַלְכָּעַ מַעַן דָּאָרָת, לֹוִיט מײַן מִינְגָּג, באָ-נוֹצָן כדי דָעַר אַקְטִיאָר זָאֵל נִיטְיִין סְתִּים אַמְּתִידִיק, נַאֲרַ עַכְתָּ, וַיְיַעַט. אַוְיָה וַיְפִּילְאָר וַיְעַל קָעְנָעָן גַּעֲפִינְגָּן אַט די בִּילְדָּעְרִישָׂע מִיטְלָעַן הָעָנְגָּט אַפְּ פֿאָר

מיר פערזענעלעך דאס עיקרדיךע: אויף וויפיל איך וועל זיך יא אדער ניט אויפהויבן אויף דער הויך פון אויטענטישער קינסטלערישער פאראלגעמיינונג מיר דוכט זיך, איז יעדער אקטיאר דארך זיך פילן בארכון פאטעיש צו שאפּן. פאטעיש צו געבן א זין דער ווירקלעכקייט.

**

מיכאעלס האט פארענדיקט. עס איז געווארן שטיל. די פנימער האבן זיך גערויטלט, די אויגן האבן נאכגעפאלאט זיין איטלעבן וועסט. באלאד האבן זיך א שאט געתאו פון אלע זייטן פראגן. מיכאעלס האט ניט פארציכנט: ער האט זיך ארײַנגעהערט און פֿאָרגעדענקט איטלעכע פראגע, אויפגעכָּאָפּט דעם מײַן און אינטערעס פון יונגטעלען. ביז שפֿעט איז אונט האבן מיר אים פֿאָרְהָאַלְתּוֹן און געוואָלְטּ אַרוֹיסְבָּאַקּוּמָּעָן נאָך און נאָך.

האַרְצִיךְ האט זיך די יונגעט געזעננט מיט דעם באַלְיבְּטוֹן שויישפֿילְעָר און טעאטער-דענ侃ער. מען האט זיך געפֿילְט גִּיסְטִיך באַרְיִיכְעֶרט. עס איז געווען וועגן זואָס נאַכְזּוֹדְעַנְקָעָן און נאַכְזּוֹקְלָעָן. אַרוֹיסְגַּיְעַנְדִּיק צוֹזָאָמָּעָן אויף דער ברִיטְעָר גַּאֲרִיקִיגָּס, האט מען פֿאָרגַעַזְעַט, צְעַהַיצְט, מיט טעַמְפּעַרְאַמְעַנְט. דעם געשפְּרָעֵד. בִּיסְלָעָכוֹיוֹן האָבָּן זיך אַפְּגַעַטְיִילְט באַזְוֹנְדָּרְעָט פֿאָרְלָעָד. איז דאָך, פֿאָר פִּיל די הַיְנִיקָּע נאָכָט, די געזענְגָּנוֹס-נָאָכָט מיט מאָסְקוּעָ, מיט נאַעֲנְטָע און גָּאָר נאַעֲנְטָסְטָן אַדְעָר נאַעֲנְטָסְטָע.

די דָּאַיְקָע נאָכָט האט געשטעלט אַ מהיצה צוּוִישׁן אָז אַומְפָאַרְגָּעָסְלָעָן לעבענס-אָפְשָׁנִיט. און אַנְהָוִיב פון אַ נְיִיעָם, שׂוּוּרָן אָז טְרָאָגִישׁן וועג. פֿאָרְוִיס האט דָּעַרְוָאָרְט מְלָחָמָה, גּוֹרָה, הַוְּגָעָר אָז אָמְקָומָן. אַסְטָ פון די צְוָהָעָרָעָר אִין עַנְעָם אָונְטָה האָבָּן שְׁפַעְטָעָר גַּעֲפָנָעָן זַיְעָר טּוֹיט אויף די שְׁנִיְּ-פֿעַלְדָּעָר אַרְוּם מאָסְקוּעָ.

אַ פֿאָרגַעַפְּיל פון עַפְעַס טְרָאָגִישׁעָס האט מען גַּעַפְּילְט אִין אַסְטָ פון אָונְדוֹן. און דָּעַרְבָּעָר האט מען אוֹוי ווֹאָרָעָם זיך גַּעַרְעָט. אַרְיִינְגָּעָקָוּקָט אַיְנָעָר דעם אַנְדָּעָר אִין די אוֹיגָן, ווי ווּעָלְנִידָּק פֿאָרגַעַדְעַנְקָעָן אָז פֿאָרְהִיטָן, אָפְּשָׁר צוּם לעצְטָן מָאָל, דאס פִּיעָרָל, זואָס עס האט אַנְגַּעַצְנוֹדָן שְׁלָמָה מִיכְאָעָלָס.

די לעצטע טעג
פונ
שלמה מיכאעלס

הענין לא נסב ל'אַטער יאנואר' בלבד, אלא למשך שנים. ומי שירד בפער נסב לא רק ל'אַטער יאנואר', אלא למשך שנים. ומי שירד בפער נסב לא רק ל'אַטער יאנואר', אלא למשך שנים. ומי שירד בפער נסב לא רק ל'אַטער יאנואר', אלא למשך שנים.

14-טער יאנואר, 1948.
הענין לא נסב ל'אַטער יאנואר' בלבד, אלא למשך שנים. ומי שירד בפער נסב לא רק ל'אַטער יאנואר', אלא למשך שנים. ומי שירד בפער נסב לא רק ל'אַטער יאנואר', אלא למשך שנים.
**איבער מאסקווע איז געשטאנגען אָ פראסטן, פֿאַרְצּוֹיגַן מִיטַּ רֹויַךְ, וּוְאַסְּ האַט
זִיךְ אוּפְגַעְהוּבוּן פֿוֹן דֵי גָּאָסֶן, סְקוּוּרָן אָוּן אַלְיעָן.**

דער מִיקָּאָסְקִי-פְּלָאָץ, נַעֲבָן קָאנְצְעָרֶט-זָאָל, אוּפָּן נַעֲמָעָן פֿוֹן טְשִׁיְּזָאָסְקִי, וּוּ אַיךְ זָאָב זִיךְ אַפְגַּעַרְעַדְטַּ צֹו טְרַעַפְּן מִיטַּ מִין פְּרִינְדִּין, אַיז גֻּוּוּרָן
בָּאוּנְדָּרֶס בָּאַלְעָבֶט: פֿידְלָעָר, קָלָאָרְגַּעַטְיסְּטָן, וּוְאַלְאַנְטְּשָׁעַלִיסְּטָן הָאָבָּן גַּעַז
אַיְלָטַּ צֹו דָּעָר פְּרָאָבָּע. אַיז אָוּנָטַּ טְרַעַטְוַן זַיְהָ אַוְיָף מִיטַּ אַגְּרִיסְּן סִימְפָּגְנִישָׂן
קָאנְצְעָרֶט. אַיז פְּרָאָגְרָם: בְּעַתְּהָאָוּעָן, גְּרִיגְּ, טְשִׁיקְּאָסְקִי. דִּרְיְגְּעָנָט — נַאֲתָן
רָאָכְלִין, סָאַלִּיסְּטָן — דָּוד אַוְיְסְטָרָאָךְ אָוּן עַמְּלִי גִּילְעָלָם.

11 אַזְיִינָגָר בִּיטְאָג

נַעֲבָן אַרְטִיסְטָן-אַרְיִינְגָּאנְג אַיז שְׁוִין פּוֹסְט. מִין פְּרִינְדִּין אַיז נִיט גַּעַז
קּוּמָעָן. וּוְאַסְּ האַט פְּאַסְּירָט?
אַיךְ הָאָבָּן אַנְגַּעַדְרִיָּט אַיז טְעַלְעַפְּאָזְ-דִּיסְּקָ דָּעַם נּוּמָעָר.

— וּוְאַסְּ האַט פְּאַסְּירָט?

דָּעַר עַנְטָפָעָר אַיז גַּעַקְוּמוּעָן בִּיטַּמְּתָאָמָּאָל. מִיטַּ אַגְּשְׁטִיקְטָעָר שְׁתִים הָאַט
זַיְמִיר גַּעַזְאָגָט: אַיךְ אַיְלַזְרָ טְאַלְעַטְשָׁקָעָן. מִיכְאָעָלָס אַיז אַוְמְגַעְקּוּמוּעָן.
זַיְזַי אַזְוִי? וּוּ? וּוּן אַיז דָּאָס גַּעַשְׁעָן? — וּוְיִטְעַרְדִּיקָעָ פְּרָאָגָן זַעַנָּעָן גַּעַז
וּוּן אַיבָּוּרִיק. אַיךְ בֵּין אָרוּסָ פֿוֹן טְעַלְעַפְּאָזְ-בִּידָל. עַמְּעַץ הָאַט מִיךְ בָּאַמְּרָאָכָט.
מִין אַוְיְסָעָן אַיז אִים, קָעַנְטִיק, נִיט גַּעַפְעָלָן.

דער שניי האט געשאָטן; דער ווינט האט אים אונטערגעכַּאטַט און געשמיַטן
מייט אים איבערוֹן פנימ. אַין די אויערָן האט נאָר אלֶיך געלונגנען: מיכאָעלְס אַיּוֹ
אומגעקומען. מיכאָעלְס — די פֿאָרְקֿעָרְפּֿרְוָרְגּֿפּֿן לְעָבָן, עֲנוּרְגּֿיָּע, קְרָאְפּֿט, דָּעַנְּזָן —
קָעָן — לִיגְט אַיצְטָט עֲרְגּֿעָצְיָהוּ וּוַיְתָט פֿוֹן מַאְסְקוּוֹעַ אַ טּוּמְטָר? אַוְן פֿאָרוּאָס
שְׁפִירְט שְׁוִין מֵיַּן פְּרִיְּנְדִּין, אַוְן מַעַן דָּאָרְפָּה נִיט. אַוְן מַעַן טָאָר נִיט רִידְיָן וּוְעַן דָּעַם?

די טְּרִין פֿוֹן מַעְטָרָא זְעַמְּגַע גְּעוּזָן בְּרִיטַּת צְעַפְּנַט. צְעַנְדְּלִיקְעָרָה אַבָּן זַיִּךְ
געַשְׁטוּפָט וּוְאָס גִּיכְעָר אַרְאַפְּצָזְנִידְעָרָן מִיט די עַסְקָלָאַטָּאָרָס צַוְּ די בָּאנְגָן. זַיִּיךְ
הַאָבָן זַיִּיךְ גַּעֲאִילָט, גַּעֲטְרִיבְּעָנָעָ פֿוֹן פְּרָאָסְט, גַּעֲטְרִיסְטָלָט פֿוֹן זַיִּיךְ דָּעַם שְׁנִיִּן,
גַּעֲרִיבָן די פְּנִימְעָר אַוְן הַעַנְטָן כְּדִי זַיִּיךְ צַוְּ דָּעְרוּאָרָעָמָעָן.

איַךְ בֵּין גַּעֲגָנְגָעָן מִיט דָּעַר בְּרִיטַּעַר סַאַדָּאוּאַיְּ-גָגָס צַוְּ דָּעַר מַאְלָאִיאָ-
בְּרָאָנָאִיאָ. דָּאָרט, אַיְּן טְּעַטְּעָר, צְוִישָׁן אַקְטִיאָרָן, וּוּעַטְּ מַעַן דָּעְגִּיָּין וּוְאָסְטָעָן
איַךְ גַּעַשְׁעָן.

די בְּרִיטַּעַר סַאַדָּאוּאַיְּ-גָגָס פִּירְט בֵּין צָוְם קָאַזְיְּבִינְסִיקְיְּ-גַּעַסְל אַוְן פֿוֹן דָּאָרטָן
איַךְ שְׁוִין נַאֲעַנְטָמָאָלָאִיאָ-בְּרָאָנָאִיאָ, וּוּסְטָעַטְּגָּעָן דָּעַר מַאְסְקוּוּרָר יִדְיְשָׁר
מַלוּכָּה-טְּעַטְּעָטָר.

איַךְ הַאָב גַּעַשְׁפָּאנְט דָּוְרָךְ וּוַיְנָט אַוְן שְׁנִיִּן. מַעַן האָט שְׁלַעַכְתָּ גְּעוּזָן די
פְּנִימְעָר פֿוֹן די פְּאָרְבִּיגְיְּעַנְדִּיקָּע. מַעַן האָט אַוְיסְגַּעַמְּטָן צַוְּ טְּרָעָפָן זַיִּיךְ מִיט
אַ בְּלִיק. בְּעַסְעָר נִיט קָעָנָעָן, נִיט זְעַן דָּעַם אַוְמַבָּאָקָאנָטָן דָּוְרְכִּיְּעָר. דָּאָס אַיּוֹ
גַּעֲזִינְטָעָר, זִיכְּרָעָר... פָּאָר מִינְגָּעָ אַוְיָגָן אַיּוֹ גַּעֲשְׁטָאָנָעָן שְׁלָמָה מִיכְאָעלְס, מִיט
וּוּלְכָן איַךְ הַאָב זַיִּיךְ עַרְשָׁתָן נִיט לְאָנָגְגָעָטָר.

דָּאָס אַיּוֹ גְּעוּזָן מִיט צְוִיְּ-דְּרִיְּ וּוְאָכָן צְוְרִיק, פָּאָר זַיִּין פְּאָרְנָן קִיְּן מִינְסָק. אַיּוֹ
זַיִּין קָאַבְּיָנָעָט אַוְיִּיף מַאְלָאִיאָ-בְּרָאָנָאִיאָ, פֿוֹן וְאֲגָעָן מַעַן קוּמָט אַרְיִין הַינְּטָעָר
די קְוִילְסָן אַוְן וּוּסְטָעַטְּגָּעָן זַיִּיךְ דָּאָס טָאַגְ-טְּגַלְעַכְעָ טְּעַטְּעַטְּרָלְעָבָן — אַיּוֹ
עָרְגָּעָסָן אַ מִידָּעָר אַוְן פְּאָרְטְּרָאָכְטָעָר. אַיּוֹ קָאַרְיִידָּאָר נַעֲבָן אַרְיִינְגָּאָגָּה אַיּוֹ
זַיִּין אַוְיִּפְּגָּעָם-צִימָעָר, זְעַמְּגָעָן גַּעַזְעָסָן עַטְלַעַכְעָ עַלְטַעַרְעָ פְּרוּיְעָן, אַ יְּוּגְּנַעַרְמָאָן,
אַוְן אַקְטִיאָר פֿוֹן רְוִישָׁן טְּעַטְּעָטָר, אַ סְּאַלְדָּאָט. זַיִּיךְ זְעַמְּגָעָן, וּוּי אַסְּךְ אַנְדְּרָעָר,
גַּעַקְמָעָן נַאָר אַוְן עַצְחָה, נַאָר הַילְּחָה צַוְּ סַאַלְאָמָּאָן מִיכְאַלְאָוִוִּיטָשׁ מִיכְאָעלְס. דָּעַם
דָּעַפְּוֹטָאָט פֿוֹן מַאְסְקוּוּרָר סָאוּוּט.

די ערשות יארו נאכּו קרייג זענען געווען פול מיט זאָרג פֿאָר די צענדי¹
לייקער טויזנטער צוריינגעומענע יידן פֿוֹן דער עוֹוַקְאָזִיצִיעַ, פֿוֹן פֿראָנֶט. מען
האט באַדָּרֶפֶט אַנְהָוִין פֿוֹן דָּסְנִי, אַפְּגָעָמָעַן די פֿאָרְנוּמָעָנָע ווַיְוַיְגָעָן, אַיְנָה
אַרְדָּעָנָע זיך אוּיף אַרְבָּעַט. מִיכְאָעַלְסָה אַט אַפְּגָעָבָן פֿיל צִיְּתָה אָוּן מֵי פֿאָר
די צּוֹרִיקְגָּעָקְוָמָעָנָע יַדְן. עָרַ אַט אַפְּגָעָלָפֶט די שׂוֹעָלָן פֿוֹן קָאָמִיטָעָתָה, מַיְיָ
נִיסְטוּרִיּוֹם, רַאיָּאָסָאוּעָתָה, כְּדֵי צַו דָּעַרְשָׁלָאָגָן זיך אַ פָּזִיטִיוֹן עַנְטָפָעָר אוּיף
די טָעָנוֹת אָוּן בְּקָשָׁות פֿוֹן זִיבָּע וַיְילָעָר.

וְעַזְנָעַן אַיְדָה מִיְּן חֲבָר זַעַנָּעַן אַרְיִינְגְּעָקְוָמָעָנָע, אַיְזָה מִיכְאָעַלְסָה גַּעַוָּעָן פֿאָר־
נוּמָעָן מִיְּט אַטְלָעְפָּאָן־גַּעַשְׁפָּרָעָך.

— זַיְן נַאֲמָעָן, פֿאָטָעָדָס נַאֲמָעָן, פֿאָמִילְיָע?

— אַלְעַקְסָאַנְדָּרָדָר דָּאוּוֹדָאָוִוִּישׁ מַילְנָעָר? ... בֵּי אַיְדָה פֿאָרְשָׁרִיבָן אַברָהָם
דָּאוּוֹדָאָוִוִּישׁ, אַזְוִי לוֹוִיטָן פֿאָסְפָּאָרָט... הָאַט דָּאָס אַ גַּעַוָּוִיטָן בָּאָטִיטִים פֿאָר אַנְּיָ
קוּמוּן אַיְן אַוְנוּוּרְסִיטִיטָה? — מִיכְאָעַלְסָה אַט גַּעַרְעָדָט מִיְּט אַן אַוְיְגְּעָרְעָגִי
טָעַר שְׁטִים.

עָרַ אַט פֿאָרְהָאַלְטָן דָּאָס טְרִיבָּל, בָּאַטְרָאָכָּט עַס, פֿוֹנְקָט וּוְיָ ער וּוְאָלָט
גַּעַוָּעָן דָּעַם מַעֲנְטָשָׁה, מִיְּט וּוּלְכָן עָרַ אַט נַאֲרוּוָאָס גַּעַרְעָדָט.

מִיר האָבָן אִים נִיְּט גַּעַוָּאָלָט שְׁטָעָרָן מִיְּט אַוְנְדוּרָר שְׁמוּעָס. מִיר זַעַנָּעָן
דָּאָך זִיבָּע שִׁילָעָר, אַיְגָעָנָע.

— זַעַצְט זיך, חֲבָרָה.

עָרַ אַט אַנְגָּעָשְׁפָּאָרָט זַיְן בְּרִיְּתָ פְּנִים, מִיטָּן סַאָקְרָאָט־שְׁטָעָרָן, אוּיף בִּידָע
הָעַנְטָן מִיְּט דִּי קְוַרְצָעָ בְּרִיְּתָ פִּינְגָּעָר, וּוֹאָס האָבָן גַּעַקְעָנָט דָּוְרָךְ פֿאָרְשִׁיְּדָעָנָע
בָּאַוְוָגְגָעָן אַיְבָּרְגָּעָבָן דִּי סַוְּבְּטָעַלְסָטָע גַּעַפְּיָלוֹן. מִיְּט דִּי דָּאָקְעָעָהָעָט אַט
עָר אַפְּט גַּעַקְעָנָט מַעְרָ אַיְבָּרְגָּעָבָן אָוּן אוּסְדָּרִיקָן אַ גַּעַדְאָנָק וּוְיָ מִיטָּן וּוְאָרָט.

אִיצְט זַעַנָּעָן די הָעַנְטָן בִּיְזָן עַלְנְבוּיָּגָן גַּעַוָּעָן אַנְגָּעָשְׁפָּאָרָט אוּיפָּן שְׁרִיְּבָ-טִישָׁ
אוּן דָּעַר קָאָפְּ אַונְטָעְרָגָהָאַלְטָן מִיְּט דִּי דְּלָאָנִיעָס. זִיבָּע טִיפָּע, קְלוּגָּע, טָוְנְקָעָלָע
אוּיגָן האָבָן עַרְגָּעָץ גַּעַקְוָקָט. עָר אַיְזָה גַּעַוָּעָן פֿאָרְטִיפָּט אַיְן גַּעַדְאָנָקָן, וּוֹאָס
הָאָבָן אִים בָּאָוְמָרְוָאִיקָט אָוּן גַּעַפְּיִינִיקָט.

— איר פארישטייט, דאס איז שווין ניט קיין צופעלקייט, נאָר פֿאַרְזָהָן זיך, ביסלעכובוין, אין אַסִּיסְטָעָם. מען לאָזֶת זיך אַרְיִין, די אלטער פרוי, אין איר ווינונג, וויל זיך קומט פון טאַשְׁקענט, וו זיך האָט זיך "אויסִסְטָהָן" פון קרייג — "אייעראָע" זענען געוועסן אין טאַשְׁקענט, וווען מיר האָבן געַקְעַמְפְּט — טענָהָן זיך — טאַ נִצְטָהָן דָּאָרט ווַיְתְּעַר... אָנוֹ אַנדְרָעָן גַּעֲמָט מען גַּישָׂת אוֹיף אַרְבָּעָט אָנוֹ קִין שֻׁום מְאַטְיוֹן. פָּאָר אַ דְּרִיכָּן האָט מען פַּאַרְמָאָכָּט די טִיר פון אָנוֹיְוּעָרְסִיטָּט. ווּהָיַן גַּיְעַן מִיר?

ער האָט זיך אוֹיפְּגַעַשְׁטָעלְט אָנוֹ צָוְגַעְגָּנְגָּעָן צָוָם פַּעַנְצְּטָעָר. אוֹיפְּנָה הוַיָּה, בַּיִּם וּאַנְתָּם זענען גַּעַשְׁטָאנְגָּן פְּיִילָן פָּוּן דַּעֲקָרָאַצְּיָעָס. אָ, ער קָעָן זיך זַיְעַר גּוֹט. דאס אַיְזָה פָּוּן "פְּרִיאַלְעַסְט", זַיְעַר דְּרוֹשָׂי. סְאַיְזָה אַונְדוֹ אַלְעַמְעָן גַּעֲפְּלִין דָּעָר גַּעַדְאָךְ, ווּלְכָן מִיכְאָעָלָט האָט אַרְיִינְגְּוּזְוּבָּט אָין דָּעָר פַּאַרְשְׁטָעַלְוָנְג.

דָּרָךְ פִּין אָנוֹ טְרוּיָּה, דָּרָךְ טְרָעָנוֹ אָנוֹ קְרָבָּנוֹת — צָוָם וּזְיַדְרָעָבוֹרָט. מִיט גַּעַזְגָּג אָנוֹ טְעַנְּצָה אַונְטוּרְגַעְשְׁטָרָאָךְ, אָנוֹ מִיר זענען גַּישָׂת אַונְטוּרְגַעְגָּנְגָּעָן, אָזָה אַ פָּאָלָק קָאָן מען נִיט אַומְבָּרְעָנְגָּעָן. עַמְּ יִשְׂרָאֵל חִי! בְּנֵימִין זָסְקִין, אָזָה גַּעַזְגָּעָטָלָט פָּוּן בְּדָחָן, גַּיט דָּס פַּרְעָכְטִיק אַיְבָּעָר...

אַבָּעָר די זַעַלְבָּעָ, וּוֹאָס האָבָּן אִים פְּרִיאָר גַּעַלְוִיבָּט, אִים צָוְגַעְטִילְלָט דָּעָם סְטָאַלְיְנְפְּרִיָּין, מִידָּן אִים אַיצְטָ אָוִיס, וּוְאָרְפָּן אָפְּ זַיְעַנְעָ בְּקָשָׂות. זַיְעַנְעָ עַס אָפְּן גַּיט אַרְוִיס דָּעָם פָּאָלְקָס-אַרְטִיסְטָ פָּוּן סְאַוּעַטְן-פְּאַרְבָּאָנד. אַבָּעָר קִינְסְטְּלָעָר אָזָה גַּעַגְעָבָן די גַּעַזְגָּעָט אַינְטוּאַצְּיָע. זַיְעַרְפִּילָן וּוֹאָס סְאַיְזָה בְּאַהְאָלְטָן הִינְטָעָר די הַעֲפָלְעָכָע וּוּרְטָעָר אָנוֹ כְּלוּמְרָשָׂת שְׁמַיְיכְלָעַנְדִּיקָּעַ לִיפָּוֹן. זַיְעַנְעָן אַרְוִיס דָּעָם אַמְתָּה. אָנוֹ דָּעָם וּוְאָלָט דָּאָרְשָׂעָר גַּעֲוָעָן צָוָם פַּאַרְשְׁטִין אָנוֹ שָׁאָפָּן אָ גַּעַזְגָּעָטָלָט, מָאָלָן אָ בִּילְדָה, אַגְּשָׁרְבִּין אָ בַּיָּךְ.

— די גַּעַפְּלִין אָנוֹ מְחַשְּׁבָּהָה זַיְעַרְעָ לְגַבִּי אַונְדוֹ זענען נִיט קִין זַיְעַרְעָ. פָּוּן זַעַנְעָן קְוָמָט עַס? פָּוּן הַמוֹּן צִי פָּוּן די שְׁפִּיצָן?

— סְאַלְגָּמָאן מִיכְאַלְאָוּוִישָׂ, אִיר פִּילְט זַיְקָ אַוּדָאִי נִיט גּוֹט. אִיר זַעַט אִים פַּאַרְאָרָגָט אָנוֹ מִיד. מִיר וּוּלְעָן אַיְדָה בָּאַזְוָן אָ צּוֹוִיטָ מָאָל — הַאָב אִיר מִיק גַּעַוְאָנְדָן צָוָם.

— נִין, נִין, דָּס זַעַט לְאַנְגָּ נִיט דַּוְיִיעָרָן. אַיך וּוְאָרְטָ סִינְרוֹי אוֹיף דָּוד בְּעַרְגָּלְסָאָן. מִיר דָאָכָט, אָוֹ דָעָם צְוִוִּיתָן אַקְטָ דָאָרְפָּה מַעַן הִיפָּשׁ עַנְדָעָרָן.

שלמה מיכאלאס —
זין לעצטע פאטה, צוויי טאג פאר דער
הריגה, 11-טער יאנואר 1948.

אויף נאכמיטאג איז געוווען באשטיימט אַ פֿראָבע פֿון בערגעלסאָנס נײַיער
פֿיעַסְע "פרינץ רָאוּבָּנִי".

און ווי דערמאָגענדייך זיך אַין אונדזער פריערדיקון שמוועס, האָט ער
ארויסגערטק דֵי אֹונְטֶעֶרטשְׁטָע לֵיפ אַון טְרוּיעֶרֶיך אַ שְׂמִיכֶל גַּעֲטָאָן.

— זַיְיָ ווֹילָן, אַיך זַאל פֿאָרָן קִיְּן מִינְסְק, זַעַן עַטְלָעַכְעַ פֿאָרְשָׁטָעַלְגָּעָן, וּאָס
זַעַגְעָן אַרְוִיסְגַּעַשְׁטָעַלְט צָוָם סְטָאַלִּין-פְּרִיָּה, יַאֲךָ שְׁפִיר מִיךְ דֵי לַעֲצָמָע צִיטָט
שְׁלַעַכְתָּ. עַס אַיְזָ שְׁוִין דָּאָס דְּרִיטָע מַאל וּאַיך לִיגָּ אָפְּ מִין נְסִיעָה. אַנְגָּסְטָאַסְיָאָ
פְּאָוּלָאָוָגָא וּוְיל דּוּקָא מִיטְפָּאָרָן. צָו וּאָס אַפְּרִיסְיָן זַיְיָ פֿון דַּעַר אַרְבעָט אַון
שְׁלַעַפָּן זַי אַיְזָ אַזְּעַלְכָעַ פֿרְעָטָט. הַיְנָט האָט מַעַן שְׁוִין וּוְידָעַר גַּעֲלָנוּגָעָן, זַיְיָ
זָאנָן צָו דֵי בָּעַסְטָע בָּאַדְגָּנוּגָעָן. דֵי טְעַמְּטָרָ-קָאַלְעַטְיוֹן וּוְאָרְטָן מִיט אָוְמָגָעָ
דוֹלָד. וּוְיִתְעַר אַפְּלִיגָן קָאָן מַעַן נִיט. מַעַן דַּאֲרָף אַגְּרוּפָן גָּאָ
לוּבָּעוּן.

גַּאֲלָבוּוּ — פְּאָטָאָפָּאוּ, דַּעַר יִדְישָׁעַר טְעַמְּטָרָ-קָרִיטִיקָעָר, אַיְזָ גַּעַוְאָרָן
בָּאַקָּאנְט אַ דָּאָנָק זַיְיָ בּוֹךְ אַיְבָּעָר דַּעַר קוֹנוּסְטָ פֿון דַּעַר וּוּלְטָ-בָּאַרְיִמְטָעָר טָעָנָ
צָעָרִין גַּאֲלִינָג אַוְלָאָנָאָוָא. וּוּ אַסְפְּצִיאַלִיסְט אַוְיָפָן גַּעַבְּיטָ פֿון בָּאַלְעָטָם. האָט
עַר בָּאַדְאָרָפָט פֿאָרָן צְוֹזָמָעָן מִיט מִיכְאָעָלָסְן דּוּרְכָּזְקוּקָן עַטְלָעַכְעַ פֿאָרְשָׁטָעָ
לוּגָעָן אַיְזָ מִינְסְקָעָר אַפְּעָרָן אַון בָּאַלְעָטָ-טְעַמְּטָר.

מִיכְאָעָלָס האָט זַיְיָ נִיט גַּעַקְעָנְט טְעַלְעַפְּאָנִישָׁ פֿאָרְבִּינְדָן מִיט גַּאֲלָבוּוּן.
קִיְּנָעָר האָט נִיט גַּעַנְטְּפָעָרָט אוּפָּה זַיְיָ טְעַלְעַפְּאָנְ-רוֹף.

— סְאָלָאָמָאָן מִיכְאָלָאָוּטָשָׁ, אַיך בֵּין גַּעַקְומָעָן צְוֹזָמָעָן מִיט מִין חַבָּר
מְאַנְדָּלְבִּים, וּוּלְכָעָר האָט אַוְיָגְעָפְּרִיט אַיְזָ טְבִילִיסִי אַ פֿאָרְשָׁטָעַלְגָּנָג אַיְזָ יוֹגָנְטָ
טְעַמְּטָר. עַר אַיְזָ גַּעַקְומָעָן פְּאָרְטִיְידִיקָן זַיְיָ פֿאָרְשָׁטָעַלְגָּנָג פָּאָר דַּעַר רַעֲגִירּוֹנְגָּסָ
קָאַמִּיסְיָ אַוְיָפָן צָו בָּאַקְוּמָעָן דָּעַם טִיטָל רַעֲשִׁישָׁעָר. עַר וְוְיל, אַיר זַאלְט אַיְבָּרָ
קוּקָן דֵי עַסְקִיּוֹן, רַעֲצָעַנוּיָס אַון אַרְוִיסְזָאָגָן אַיְיָעָר מִינְגָּוָג.

מִין חַבָּר האָט אַלְצָ אַרְוִיסְגַּעַלְיִינְט אַוְיָפָן שְׁרִיבְ-טִישָׁ. מִיכְאָעָלָס האָט אַרְיִינְ-
גַּעַקְוּקָט אַיְזָ דֵי עַסְקִיּוֹן אַון צְוֹגְעָבָן :

— אַיר מַזְוַת אַרְבעָטָן בֵּי זַיְיָ, אַיְמָנָאָפָן אַיְזָ זַיךְ דָּאָס בָּעַסְטָעָ פֿון זַיְיָעָר
קוּלְטוֹר, פֿון זַיְיָעָר קוֹנוּסְט אַון בָּרְעַנְגָּעָן דָּאָס אַלְצָ צָו אַונְדוֹ! אַיר וּוּעַט קִינְמָאָל

ניט פֿאָרגעַסְן אִיעּר מּוֹטֶעֶר-שְׁפָרָאָךְ אָוֹן אֲפְשָׁתָּם וּוַיְפֵיל צִיְּמָת אַיר זָלָט נִיט
אֲפְגַּעַתִּילְט זַיִן פֿוֹן אִים, פֿוֹן אִיעּר טְעַטְּעָר.

עם האט גּוֹקְלוֹנוֹגְעָן דָּעָר טְעַלְּפָאָן.

— יָא, יָא, נְאָסְטִינְקָא, אַיךְ גַּיִן שְׂוִין. נִין, אַיךְ וּוְעַל זַיִן נִיט פֿאָרָהָלָטָן.
עַס קּוֹמֶט בַּאֲלָד דָּוד (בְּעַרְגָּעַלְסָאָן) אָוֹן מִיר קּוֹמֶעֶן בַּיְדָע...

מִיר הַאָבָן זַיִן גּוֹזְעַגְנָט. סְאַיְן גּוֹזְעַגְנָט אֲנְגַּעַנְעָם צַו שְׁפִירָן דָּעָם דָּרוֹק פֿוֹן
זַיִן פֿעַסְטָעָר הַאָנָט. אַיְן קָאָרְדִּיךְ אַיְן פֿאָרְבָּלִיבָן נָאָר זַיִן סְעַקְרָעַטָּאָרָקָע,
וּוְעַלְכָּעַ הַאָט גּוֹזְעַרְט אַוְיכְּ וּוַיְתְּעַרְדִּיקְעַ אֲנוֹוַיְוֹנוֹגְעָן וּוְאָס צַו טָאָן נְאָכְמִיטָּאָגְן
אָוֹן מָאָרָגָן פְּרִי. זַיִן הַאָט אִים צְוֹגְעַרְטִיטִיט דִּי לִיסְטָעָ פֿוֹן דִּי מָאָרְגָּנְדִּיקְעַ בְּאוֹצְבָּעָר.
נִין, מָאָרָגָן אַיְן דָּעָר פְּרִי רְעַפְּטִיטְרִיט עַר אָוֹן וּוְעַט אַוְיְנָעָמָעָן נָאָר אַיְבָּעָר
מָאָרָגָן פֿוֹן פִּיר בַּיּוֹ זַיִן.

אַיְן קָאָרְדִּיךְ הַאָט זַיִן בְּאוֹיְזָן דָּעָר הַמִּיד שְׁוֹיְגְנְדִּיקְעַר טְשֻׁעְטְּשִׁיקְעַ,
מִיכְאָעַלְסָעָשׁ שָׁאָטָן, מִיט זַיִן גַּעַל פְּנִים אָוֹן אַשְׁ-גְּרוּעַ הָאָר. עַר הַאָט דָּעָרְיָ
שְׁפִירָט, אֹו בַּאֲלָד וּוְעַט זַיִן בְּאוֹיְזָן זַיִן בְּאַלְעָבָאָס. עַר וּוְעַט שְׁוֹיְגְנְדִּיקְעַ אִים
בְּאַגְּלִילְיָן אַיְבָּעָר דָּעָם טְוֹעַרְסְּקָאִי בְּוּלְחָאָר צַו זַיִן וּוְיְנוֹנוֹגָן. אַוְיָפָן וּוְעַט עַר
אִים דָּעַרְמָאָנָעָן וּוְעַגָּן אַבְּגָעָגָנִישָׁ, וּוְאַסְמִיכָּאָעָלָס זַיִן גּוֹקְעַנְטָ פֿאָרגָעָסְן: אַיְן
"וּ. ט. אַ." אַדְעָר אַיְן קְלָבָן "צִי. ד. ר. אַיְן." בְּאַדְאָרָף מִיכְאָעָלָס זַיִן דִּי רְוִיסְיָעַ
אַקְטִיאָרָן טְאָרָכָאָגָוָו, זְאוֹאַזְקָאָו, אַבְּרָאַזְקָאָו. אַוְיָפָן דִּי בְּאַגְּגָעָנִישָׁ אַיְן דִּי קִינְסְטִּ
לְעַרְ-קְלָבָן וִיצְטָעָר, טְשֻׁעְטְּשִׁיקְעַ, שְׁטַעַנְדִּיקְעַ אַיְן אַ זְיִיטָ, קְוֹקָט זַיִן צַו, הָעָרָט זַיִן
אַיְן פֿוֹן דָּעָר וּוְיִתְנָס אַיְן דִּי גַּעַשְׁפָּרָעָן, שְׁמִיכָּלָט מִיט זַיִן עַקְנִיְשְׁטָעָ טְרוּעַ
רִיקָּעָ אַוְיָגָן אָוֹן בְּלִיבְּט וּוְיִדְעָר שְׁטִילָבָן בֵּין צָוָם סּוֹפָה פֿוֹן אַוְנוֹתָהָן. טְיִלְמָאָל זַיִטָּ
מַעַן אַזְוִי בֵּין דָּרִי אַדְעָר פִּיר בְּאַגְּיָגָעָן. עַר בְּאַגְּלִילִית וּוְיִדְעָר דָּעָם בְּאַלְעָבָאָס אַהֲיָם.
אַזְוִי פִּירָט זַיִן שְׂוִין גּוֹטָעָ עַטְלָעָכָעָ צְעַנְדְּלִיקְיָאָר.

אוְיָפָן וּוְעַגָּן צָוָם טְעַטְּעָר אַיְן מִיר וּוְיִדְעָר גּוֹקְוֹמָעָן אוְיָפָן זְכָרוֹן דִּי גַּעַד
שְׁתָאָלָט פֿוֹן טְשֻׁעְטְּשִׁיקְעַן. דָּאָס לְעַצְמָתָאָמָל הַאָב אַיךְ אִים גּוֹזְעַנְעָן נָאָר אַונְדוּעָר
גַּעַשְׁפָּרָעָד מִיט מִיכְאָעָלָסְן אָוֹן אַיְצָט אַיְן מִיר שְׁוֹועָר גּוֹזְעַנְעָן צַו בְּאָפְרִיעָיָן זַיִן
פֿוֹן אִים. עַר הַאָט גּוֹוִיס גּוֹבְּעָנְקָט נָאָר מִיכְאָעָלָסְן, בָּעֵת זַיִן בְּאוֹזָק אַיְן מִינְסָק,
זִיצְנְדִּיקְעַ פֿוֹן גּוֹוַיְנְשָׁאָפָט אוְיָפָן זְעַלְבָן פְּלָאָז אַיְן קָאָרְדִּיךְ נָעָבָן מִיכְאָעָלָסְעַ
אֲרַבְּעַט-צִימָעָר.

את איז דער טעאטער. פון די רעללאמע-פונגצטער זונגען די ברעללער, אויף וועלכע עס וווערן גמאַלַּן די פֿאָרְשְׁטָולְגְּוֹגָעָן, אַרוֹיסְגָּעוֹנוֹמָעָן. "הִינְגָּתָן דעם פֿעָרְצְּנָהָן אָוָן מַאֲרָגָן דעם פֿוֹפָנְגָּתָן וּוּעָט, צּוֹלִיבָן טּוֹיט פָּוֹן מִיכְאָעָלָסָן, די פֿאָרָה שְׂטָעַלְגָּה "פֿרְיִילְעָבָס" נִיט פֿאָרְקּוּמוּעָן".

די דֶּזְוִיקָעַ מעַלְדוֹנָג האָט אַרוֹיסְגָּעָקָוּקָט דָּוָרָךְ דָּעַר דְּרָאָטוֹן-גְּנָעָץ, וּוי אַ גַּעַץ פֿאָנְגְּעַנְגָּר קָוּקָט אַרוֹיסְ פָּוֹן הִינְגָּטָר די קְרָאָטָעָס. דָּעַרְגָּעָבָן זְונְגָּעָן גַּעַשְׁטָאָגָעָן יִידָּן, וּואָסְ האָבָן שְׂטִיל גַּעַרְעָדָט צּוֹישָׁן זִיךְ.

דָּעַר וּלְבָעָר הוֹיף, דָּעַר וּלְבָעָר אַרְיִינְגָּאנְג אַוִיף די גַּעַדְיכְּטָע טְרָעֶפְּלָעָר. דָּעַר וּלְבָעָר קָאָרְדָּאָר, וּואָס כְּהָאָב אַוִוִּי גּוֹט גַּעַקְעָנָט. אֵיךְ האָב נִיט גַּעַוּוֹסְט, אָוְ דָּאָס וּוּעָט זִיְּן מִיאַן לְעַצְמָעָט שְׁמוּעָס מִיכְאָעָלָסָן. אָוְן וּוי אֵיךְ וּוֹאָלָט זִיךְ אַוְיפֿגְּעַכְּאָפְּט פָּוֹן זְכָרוֹנוֹת אָוְן גַּעַדְאָנְקָעָן, האָב אֵיךְ אַינְסְטִינְקְטָיו גַּעַוּוֹרָפָן אַ בְּלִיךְ אַוְיפְּן אָרָט, וּוּ עַס אַיְּזָ גַּעַזְעָסְן טְשָׁעַטְשִׁיק. דָּאָס בְּעַנְקָל אַיְּזָ גַּעַשְׁטָאָגָעָן וּוי אָוְן אַיְּבָרִיקָס. טְשָׁעַטְשִׁיק אַיְּזָ דָּא נִיט גַּעַוּוֹן. אָפְּגָעָן טְרִין. פָּוֹן אַלְעָן זִיְּטָן אַפְּגָעָן טְרִין. קִינְגָּרְפְּרָעָגְט אֵיךְ גַּשְׁטָ וּוּרְ אִיר זְעָנָט אָוְן וּואָס אִיר בְּאַדְאָרָפְּט. עַס זְעָט אָוִיס וּוי דָּעַר בְּאַלְעָבָס אַיְּזָ אַוּוֹק אַיְּזָ אַיְּלָעָנִישָׁ אָוְן נִיט פֿאָרְשְׁלָאָסָן דָּאָס הוֹיזְ.

דָּוְרָכָן קָאָרְדָּאָר אַיְּזָ דְּוּרְכְּגָעָלָאָפְּן בְּנִימָּין זְוִסְקָיָן. אַיְּזָ זִיְּן גַּאנְגָּן גַּעַמִּיט האָט מַעַן גַּעַשְׁפִּירָט פֿאָרְלָאָרְנִיקִיט אָוְן גְּלִיְּצִיטִיק אַוְיפֿגְּעַרְעַטְקִיטִים. עַר האָט אִיצְטָ פֿאָרְטְּרָאָטָן מִיכְאָעָלָסָן. דָּאָס האָט גַּעַלְגָּוֶט אַוִיף זִיְּנָעָ פְּלִיעָצָעָס אַ קָּאָלָאָסָלָעָ אחרְיוֹת. עַר האָט בְּשָׁוֹם אַוְפָּן זִיךְ נִיט גַּעַקְעָנָט קָאָנְצְּעַנְטְּרִירָן. וּואָס סְיָהָאָט אִים צָוָם מְעַרְסָטָן גַּעַפְּיִינִיקָט אַיְּזָ דָּאָס נִיט פֿאָרְשְׁתִּין דָּעַם זִיךְ פָּוֹן דָּעַם, וּואָס זְוּכְנִידִיק בַּי זִיךְ אַיְּזָ עַנְטְּפָעָר אַוִיף דָּעַר טְרָאָגִישָׁעָר פֿרָאָגָע.

פֿאָרְבִּיגְיִינְדִּיק נְעַבְּן מִיר, האָט עַר מִיר צּוֹגְעָוָאָרָפְּן די וּלְבָעָר רַעַטְעָנִישָׁ. אַרְיִינְוָאָרְפְּנִידִיק זִיךְ האָנט אַיְּזָ מִינְגָּר.

— נָוָה, וּואָס זָאָגָסְטוֹ, אָזָא זָאָ... אָזָא זָאָ... — אָוְן נִיט וּוֹאָרְטָנִידִיק אַוִיף אָוְן עַנְטְּפָעָר, אַיְּזָ עַר וּוִידָעָר פֿאָרְשְׁוּוֹנוֹדָן אַיְּזָ אַיְּנְגָּעָם פָּוֹן די צִימָעָרָן אַיְּנָעָם לְאָגָגָן קָאָרְדָּאָר. צּוֹגְעַשְׁפָּאָרָט צָו דָּעַר וּוֹאָנָט, זְונְגָּעָן אַיְּזָ פֿאָרְשִׁידְעָנָעָ גַּעַשְׁטָאָגָעָן אַקְטִיאָרָן. די מְעַרְהִיתָה האָט גַּעַשְׁוִוִּיגָן. דָּעַר קְלָאָפְּ אַיְּזָ גַּעַקְוּמוּעָן

אווי אומגערכט. או זיי האבן ניט געקאנט צו זיך קומען. פון זיינערע אוניגן האט ארוייסגעקוט פחד. פחד פארץ היינט או נאך מער פאָרֶן מאָרגַן. אין האָרטן האט גענגבערט די אָמְרוֹאֵיקָעּ פרָגָעּ: ווי וועלן מיר עקייסטירן אָן מיכאָעלטן? די פֿאָרְצְיוּיְפֿלוֹנְג אָן שְׁרָעָק זענָעָן אִין אָ גְּרוֹיסָעָר מָסּ גְּעוּעָן בְּאָרְכְּטִיקְט.

מיכאָעלט, ווי אָ פֿערְזְׂעַלְׂעַקְׂיִיט, האט זיך אָרוֹיסָגְּהַוִּיבָן אַיבָּעָרָן קָאָלְעָקְׂטִיּוֹ. עַד האט רְעַפְּרַעְזְּנִיטְּרִיט דָּעַם טְעַטְּעָר. אָנוֹ אִין דָּעַם אִיז גְּעוּעָן. אַיז גְּרוֹיסְּקִיטִיט אָנוֹ דִּי שְׁוֹאָכְּקִיטִיט פּוֹן טְעַטְּעָר. עַר פְּלַעַגְטִּים אָפְּטִים אָרוֹיסְּזָאָגְן דָּעַם גְּעַדְּאָנָּק, אָפְּנָהָאָרְצִיך אָנוֹ מִיטִּזְאָרְג: "וּוֹאָס וּוֹעָט זִין מִיטִּאיְיך, וּוּעָן אִיך וּוּעָל נִיט זִין? אִיר וּוֹעָט דָּאָךְ פֿאָרְפָּלְן גִּין". עַר האט אָבָּעָר גְּלִיכְצִיטִיק וּוּינִיק גְּעַטְּאָן, כְּדִי דִּי לְאָגָע צו עַנְדָּעָרָן.

בְּנִימִין זָסְקִין, דָּעַר גְּרוֹיסָעָר אָנוֹ אָמוֹפְּאָרְגָּעָסְלְעָכָעָר אָקְטִיאָר, אִיז גְּטוּעָן צְוִיפְּלִ אָרִינְגְּעַטְּאָן אִיז זִין וּוּעָלְטִ פּוֹן רִינְגְּרַטְּ טְעַטְּעָר-קָוְנְסְטִיטִיט. אָנוֹ אָקְטִיאָדְפּוֹן טְיִפְּעָר אִינְטְּוָאִיצְּיעָ, האט עַר אָרוֹיסָגְּבָּרָאָכְטִיט גְּעַנְיָאָל-בְּאָשָׁאָפְּעָנָעָ, גַּעַשְׁטָאָלְטָן. זָסְקִין, דָּעַם מְעַנְתְּשָׁוָן, האָבָּעָר גְּעַפְּעָלָט דִּי גְּרוֹיסָעָר אָרְגָּנְזִיאָמָּאָר רִישְׁעָ כּוֹחוֹתָו, וּוֹאָס עַס האט פֿאָרְמָאָגְטִּים מִיכְאָעָלָט. עַס האט אִים גְּעַפְּעָלָט דִּי קְרָאָפְטִ פּוֹן קָאנָעָן לִיְזָן האָרְבָּעָ פְּרָאָגָן אָנוֹ דָּעַר סָאוּוּטִישָׁעָר טְעַטְּעָר-פְּרָאָקְטִיקִיט, אַבְּעָרְהָוִיפְט אִיז אָזָא קָאָמְפְּלִיצְּרָטִין קוֹנְסְטְּאָנְשָׁטָאָלָט וּוּסְאִיז גְּעוּעָן דָּעַר מְאָסְקוּעָר יִדְיִשְׁעָר מְלוֹכָה-טְעַטְּעָטָר.

דאָס האט אִיצְט די מְעָרְהִיְיט פֿאָרְשְׁטָאָנָעָן. דָּאָס האט גְּשָׁדָאָקָן אָנוֹ פֿאָרָאָרְגָּעָן נְעַפְּלָט דָּעַם מְאָרָגָן.

דָּעַר זִיגְעָר אִיז שְׁוִין גְּעוּעָן נָאָךְ פִּינְפִּינְ. אוּפִּיךְ מְאָסְקוּעָר גְּאָסְן האט אָרְאָפְּרִיגְעַדְרָטִיט די נָאָכָט. דָּעַר שְׁנִי אִיז גְּעַלְעָגָן אָ פֿעַסְטְּ-אָרִינְגְּעַטְּרָאָטְעָגָעָר. מְעַנְתְּשָׁוָן האָבָּן אָוִסְגְּעַמְיָאָטִין צּוֹ רִידְעָן וּוּגָן דָּעַם וּוֹאָס מְעַן האט אִיצְט גְּעַפְּילָט אָנוֹ אַבְּעָרְגָּעָן גְּעַלְעָבָט.

* * *

די טְרֻעָפּ, וּוֹאָס פִּירְן צּוֹמָ פֿאָרְטָעָר אָנוֹ בְּאַלְקָאָן, אָנוֹ דִּי דְּרִי זָאָלְן פּוֹן פֿאָיָעָ זענָעָן גְּעוּעָן פֿאָרְפָּלְטִיט. דָּעַר אָרִינְגְּאָנְג אִיז צְוּשִׁיעָרְדִּיזָאָל אִיז גְּטוּעָן גְּשָׁלָאָסְן. דָּא זענָעָן גְּעוּעָן טְעַטְּעָר-טוּעָר, שְׁרִיבְעָר, מוֹזִיקָעָר אָנוֹ מִילְּטָעָהָר

לייט. מען האט אריינגעלאוט אונטער א שטרענגן קאנטראל, לומט א ספוציעלער דערלויבעניש. אמת, אין אנהייב איז אלץ צוועגאנגען כאטאиш, אבער שפערטער האט זיך געפונגען די האנט, וואס ארגאניזרט און קאנטראלית אלץ און אלעז מען. דער המון איז פארבליבן מוחוץ פון טעאטער און צוישן זיך באריםטע אקטיארג, גוטע פריינד און פארערערס פון מיכאעלסן.

אט גיט ארום, אין דער פארטונקלטער פאייע, הין און צוריק, מיכאל טארכאנאו, איינער פון די עלטסטע און באגאבטסטע ארטיסטן פון דער רוסישער ביגע; ער באשיינט מיט זיין קונסט פון ארויסברענגען קלאסישע געתטלטן, יעדע פארשטעלונג פון מסקווור קינסטלערישן טעאטער. ער ווענדעת זיך צו די אַרומִיךְ מיט דער פראגע: "אַיר ווֹיִסְטּ נִיט, פֿרִיבְּנָד, וּוֹעֵן וּוֹעֵט מַעַן בְּרֻעְנִי גַּעֲנַץ צַוְּרִין סַּאֲלָמָן מִיכְאַלְאָוִוִּיטְשָׁן? די אַקְטִיאָרָה, קְלִימָאוֹ אַוְן סִימָאנָאוֹ וּוֹיִסְטּ נִיט וּוֹאָס צַוְּנַטְפְּרָן דַּעַם טְרוּיְעִירִיקָן טָאָרְכָּאנָאוֹ.

סְעַרְגִּי אַבְּרָאָצָאוֹ הָאַט זֶיך אַרְוִיפְּגָעָאָפְּט אַוִּיפּ דִּי טְרַעְפּ. זַיְן גְּרוּסַע קְוִנְסַטּ פָּוֹן בָּאַלְעָבָן זַיְנַע לְאַלְקָעַס מִיט דִּיכְטוֹנָג אַוְן מְחַשְּׁבָה אַיְן בָּאַקָּאנְט אַיְן גָּאנְץ רְוּסְלָאָנְד. ער האט לִיב גַּעֲהָאָט מִיכְאָעָלָסָן פָּאָר דַּעַר טִיפְּקִיטָּה פָּוֹן זַיְן גַּעֲדָאָנָק, פָּאָרָן קָאנְעַן צוֹוְנָגָעַן די העַנְתָּה וַיְדִין אַוִּיפּ דַּעַר בִּינְעַ, פָּאָר זַיְן קְלוּגִי שָׂאָפּ. ער האט זֶיך נָאָרוּוָאָס דַּעַרְוּסָט אַוְן מִיכְאָעָלָס אַיְן מַעַר נִיטָּא.

אַבְּרָאָצָאוֹ נַעַמְתָּ אַנְטָעָרָן אַרְעָם סְעַרְאָפִיםָּא בִּירָמָא. זַי מַוְּ מִיט עַמְעַצָּן טִילְוָן וּוֹאָס אַיר פִּיבְּיִיקָּט אַוְן בָּאַמְרוֹאָקָט. אַיר שְׁוּשְׁפִּילְעָרִישָׁע אַנְטוֹאָצִיעָזָגָט אַוְגָטָעָר, אַוְן דַּעַר טְרָאָגִישָׁע טָוִיטָה פָּוֹן מִיכְאָעָלָסָן אַיְן אַרְגָּאָנוּזִירָט פָּוֹן "אַלְמַעְכְּטִיקָע", נָאָר צּוֹלִיב וּוֹאָס? וּוֹאָס גְּרִיטִיט דַּעַר דָּזְקִיעָר טָוִיט? זַי רַעַדְתָּ שְׁטִילָן קְוִים וּוֹאָס מַעַן הָעָרָט. מַעַן מַוְּ זַיְן פָּאַרְוִיכְּטִיק. דָּאָס לְעַבְּנָן האַט גַּעֲלָרָנְתָּ, ער- בעַז אַיְן אַוְינְקָל שְׁטִיעָן די "אַוְמַבָּאָקָאנְטָע"...

נוּבָּן אַרְיִינְגָּאנְג אַיְן זָאָל, דַּאָּרְט וּוֹו עַס אַיְן גַּעַהְאָנָגָעַן דַּעַר פָּאַרְטְּרָעָט פָּוֹן מִיכְאָעָלָסָן, שְׁטִיטִיט דַּעַר נְסָתָר. ער קוּקָט זֶיך אַיְן אַיְן דַּעַר פָּאַטָּאָגְרָאָפִיעָז. מַיְּדָאָעָלָס קוּקָט אַרְאָפּ. מִיט אַזָּא גַּוְטְּמוֹטִיק-שְׁטִיפְּעָרִישָׁן שְׁמַיְיכָל. דַּעַר בָּאַוְילְבָעָרְטָעָר קָאָפּ פָּוֹן דַּעַם עַלְטָעָרָן יִדְיִישָׁן שְׁרִיבָעָר אַיְן טִיפּ אַרְיִינְגָּעָוָעָצָט אַיְן דִּי אַרְאָפּ- גַּעַלְאָזָטָעָ פְּלִיעָצָעָם. זַיְן שְׁטוּמָעָר בְּלִיק גַּעַוְונְדָעָט צָוָם אַרְוּם, האַט וּוֹי גַּעַוְזָאָרָנְט: "דָּאָס אלְץ אַיְן גַּעַוְונְדָעָט קָעָגָן אָנוֹנְגָּז. דַּעַר טָוִיט פָּוֹן מִיכְאָעָלָס אַיְן נָאָר אַזְנְהָוִיבָּ".

העכער איבער אלעמען האט זיך אroiסנעהויבן דער שיינער קאפ פון פרץ מאָרקייש. פֿאָר אַים אַין מִיכְאָעַלְס גּוֹעוֹעַן אַ טִילְפּוֹן זַיִן משְׁפָחָה נִיט אַיִן מֵאַל הַאֲבָן זַיִן גּוֹעַמְפֿעֶרֶט. מִיכְאָעַלְס האט גּוֹוֹאַלְט דִּיקְטְּרָן. בִּידְעַ זַעֲגַעַן גּוֹעוֹעַן שְׂטָאַרְקָע כָּרָאַקְטָרָן. דִּי לִיבְשָׁאַפְּט אָנוֹ דָּרְקָ-אָרְצָ פּוֹן אַיְינָם צָום אַנְדָּעָרָן אַיְזָ גּוֹעוֹעַן אַיְזָ-לְשָׁעַר. אַיצְט בְּלָאנְדוֹשְׁעַט מַאָרְקִישְׁעַס בְּלִיק אַיבְּעַר דִּי מַעֲנְטְּשָׁנְ-קָעֶפֶת, וּזְוּכְנִיךְ דָּעַם שְׁוֹלְדִּיקְן. עַס דָּאָכְט זַיִן, עַר וּוּט בָּאַלְד אַרוֹיְשְׁרִיעַן אַ קלְלה, וּוּט פָּאַרְהִילְיכָן דָּעַם אַרְוּם אָנוֹ אַפְּקִילְגְּגָעַן אַיְן דָּעַר קָאלְטָעַר וּוּינְ-טָרְדִּיקָעַר נָאָכְט. עַר אַיְילְט עַרְגָּעַץ צַו דָּעַר וּוּאָנָן. אָנוֹ בָּאַלְד לְאַוטָּעַר אַרְאָפֶזֶן בְּלִיק. מַאָרְקִישְׁעַס מִידְאַט אָוּס צַו רִידְן מִיט דִּי אַרוֹמִיקָע. וּוּט וּוּט עַר זָגָן? מַעַן מַוּן זַיִךְ קָאנָעַן באַהֲרָשָׁן, באַהֲרָשָׁן דָּעַם פְּרָעָסְנִיךְן וּוּיטִיק.

דורְכוֹן הַמוֹן האט זַיִךְ דָוְרְכְגַעַשְׁלָאָגָן אַ וּוּגְ דִי מַאָיְעַסְטָעַטִּישָׁע אַלְאָ קָאנְ-סָאַנְטִינְגָּוָןָא טָאַרְאָסָאָוָא, דִי עַכְטְ-רוֹסִישָׁע שִׁינְהִיָּט. אַ זְיֻכְרָע אָוֹן שְׂטָאַלְצָעַ אַיְזָ זַיִן גּוֹעַגְגָעַן פָּאַרְוִיס צָום צְשָׁוְיְעַר-זָאָל זַיִךְ גּוֹעַגְגָעַן מִיט סָאַלְמָאַגָּעַן. עַר אַיְזָ אַיר נָאָעַנט גּוֹעוֹעַן, סָאַלְמָאָגָן. זַיִן גּוֹעַדְעָנָק וּזְטִיךְ-אַרְגִּינְגָעָל עַר האָט אַנְאַלְזִוְוִיט טָאַלְסְטָאַיס אָנוֹן קָאַרְעָנָנָא דָעַמְאָלָט וּוּזָעַן דָעַר קִינְסְטָלְעַרְדִּישָׁע טָעָאָר פּוֹן אָנָא. וּוּפִיל שְׁעָהָן אַיְזָ זַיִן דָעַמְאָלָט גּוֹעַסְן מִיט סָאַלְמָאַגָּעַן?

די טִירָן פּוֹן גְּרוֹיְסָן זָאָל זַעֲגַעַן פָּאַרְמָאָכָט.

— זָגָן? מַעַן האָט אַים נָאָך נִיט גּוֹבְרָאָכָט. — פְּרָעָגְט זַי בַּי דָעַם אָוֹן בִּי יְעַנְעַם.

אוֹנְטוֹן, בִּי דִי טְרָעָפֶשֶׁטְיַיט אַלְעַקְסָאַנְדָּעָר פָּאַדְיְיעָוָו. עַר, דָעַר פָּאַרְזִיצְעָר פּוֹן שְׁרִיבְעַר-פָּאַרְבָּאנְד, וּוֹיסְטָאַפְּרָעָמָר מַעַר פּוֹן אַנְדָּעָרָע... דָאָס מַעֲנְטְּשָׁלְעָכָע אַיְזָ אַיְם, דָעַר גּוֹווִיסָן פּוֹן דָוְרוֹתְּ רֹסִישָׁע שְׁרִיבְעַר, פָּאַדְרָעָן אַוְן עַנְטְּפָעָר. צַיְעָן עַר שְׁלוֹם מַאְכָן מִיט דָעַר חַרְפָּה?... נָאָר אַ קְוִיל אַיְזָ קָאָפֶז... צְעַשְׁפְּלִיטְעָרָוּן דָעַם שָׁאָרְבָּן אָוֹן עַק. עַר גִּיט אַ טְרִיסְיַל אָפֶ פּוֹן זַיִךְ דִי באַהֲרָשָׁטָעָה מַחְשָׁבוֹתָה. מַאָרְגָּנָה, אוֹיְפֶ דָעַר לוֹיה וּוּטָעַר אַרוֹיְסְטָרְעָטָן, עַר וּוּט זָגָן וּוּסָפָר אַ פָּאַרְלָוָסָט סָאַיְזָ דָעַר טְוִיטָעָן מִיכְאָעַלְסָן פָּאָר דָעַר גָּאנְצָעָר סָאַוּעְטִישָׁעָר קוּלְטוֹר.

דָעַר זִיגְגָּעָר האָט גַּעַשְׁלָאָגָן זִיבָן. צָום טְעַמְטָעָר אַיְזָ צְוּגְעַפָּרָן אַ פָּאָרָ-

מאכטע מאשין. מען האט אים געבראכט! אויף די טרעד שטייט בנים זוסקין.
דעך קראנץ האר פון זיין קאָפ איז צעפאטלאַט. ער לויפט אויף די טרעד בי
דעך אויבערשטער פאייע. אלעמענס אויגן זענען געווענדעת צו די. וויסע מיר-
עלגע טרעד.

דעם שווארצן אָרוֹן טְרָאָגֶן זְעָקֵס מענטשן. זַיִּה האָבָּן זַיִּךְ גַּעֲמִילָּת. עַס האָט
געמאכט דעם איינדרוק ווי מען וויל וואָס גִּיכָּעָר פָּאָרְעָנְדִּיקָּן.

דעך אָרוֹן אַיז גְּרוּזִס. זְעָט אָוִיס, אָז מען האָט אִים צְגֻעָגְרִיטִיט אַיז אַיִּיד
לעניש, נִיט ווִיסְנְדִּיק פָּאָר ווּעָמָעָן ער אַיז באַשְׁטִימָט. דָּאָס אַיז גַּעֲוָעָן אַ
סְּפָעַצְזָאָקָאָז". דעם אָרוֹן האָט בָּאָגְלִיטִיט דָּעַר פָּרָאָפְּעָסָאָר זְבָּאָרְסִיקִי דָּעַר זְעַלְּ
בעַר זְבָּאָרְסִיקִי, וואָס אַיז גַּעֲלָעָנְט אַיז דָּעַר קוֹנוֹסְטִיט פָּוּן באַלְאָמִירָן אַז אַוִּיף
וועמָעָן עַס אַיז גַּעֲלָעָגְן דִּי אַחֲרִיות צוֹ פָּאָרְהִיטִיט פָּאָר דָּרוֹתִיט לעַנְיָנָעָן. ער יַיְד
זְבָּאָרְסִיקִי האָט גָּוָט גַּעֲקָעָנְט דָּעַם פָּאָרְשָׁטָאָרְבָּעָנָעָם. ער אַיז גַּעֲוָעָן אַז אָפְּטָעָר
גָּאָסָט בַּיִּי מִיכְאָעָלָסִן אַיז הוֹזִין. אִיצְטָהָט מעַן אִים באָפְּוּלְמַעְכְּטִיקְט אַנְצְּוּוּנְדָּן
זַיִּין גַּאנְצָעָן קוֹנוֹסְט אַז ווִיסְה, כְּדִי צוֹ ברַעְנָגָעָן מִיכְאָעָלָסָעָס גַּעֲזִיכְט אַז אַז
צּוֹשְׁתָּאָנָן, אָז מעַן זָאָל אִים קָאנְגָּעָן אָרוּוִשְׁתָּאָלָן פָּאָר דִּי טְוִיזְׁנְטָעָר, וואָס זעַנְעָן
געַקְומָעָן מִיט אִים זַיִּךְ גַּעֲזָעָנָעָן. זְבָּאָרְסִיקִי האָט גַּעֲטָרָאָגָן אַז דָּעַר רַעְכָּטָעָר
הָאָנָט אַ פְּלָאָק הַיְלָצָעָן קָעָסְטָל, עַנְלָעָק צוֹ אַ גַּרְיִמְּקָעָסְטָל.

— ער ווּט אִים גַּרְיִמְּדוֹן, דָּאָס ווּט אָוּוְדָי לְאָנָגִי דְּוִיעָרָן — האָבָּן דִּי
מענטshan זַיִּךְ גַּעֲזָעָט.

די טְרִין אִינְעָם אוּבְּעָרְשָׁטָן פָּאָיָעָן האָבָּן זַיִּךְ גַּעֲשָׁלָסִן. פָּוּן די טְרָעָפֶט אַיז
אָרְאָפְּגָעָקוּמָעָן בָּנִים זְסָקִין. אוּיךְ אִים האָט מעַן פָּאָרְבָּאָטָן צוֹ זַיִּין בָּעַת דָּעַר
אָרְבָּעָט פָּוּן פָּרָאָפְּעָסָאָר זְבָּאָרְסִיקִי.

די צִיִּית האָט זַיִּךְ לְאָנְגָּזָם גַּעֲצִוְּגָן. עַס אַיז שְׂוִין פָּאָרְבִּי אַ חַלְבָּעָ שָׁעה
אוֹן דָּעַר פָּרָאָפְּעָסָאָר אָרְבָּעָט נָאָך. עַרְגָּעָן הַינְּטָעָר די קְוִילִיסִן, ווִוִיטִיט פָּוּן הַמוֹן,
הָאָבָּן זַיִּךְ גְּרוּפִירְט די אַקְטִיאָרָן פָּוּן טְעַטָּעָר. זַיִּה האָבָּן גַּעֲזָעָנָר אַיבָּעָרְלָעָבָּן
דָּעַם גְּרוּיסִן אָוּמְגָלִיק אַז דָּעַר אַיְגָעָנָר מְשָׁפָחָה. עַמְצָעָר בּוֹיגְט זַיִּיךְ צוֹ מִיר
צַוְּ אַז שְׁעַפְּטָשָׁעָט עַפְּעָם. אַיךְ גַּי דָּעַם מענטshan נָאָך. בֵּין די קְוִילִיסִן, כְּדִי זַיִּיךְ
צַוְּ גַּעֲזָעָנָעָן מִיט מִיכְאָעָלָסִן. אַיךְ קוֹק זַיִּיךְ אָרוֹם אַז וְעַ, אָז אַיךְ וּזְעַר גַּעַד
פִּירְטִיט פָּוּן בָּנִים זְסָקִין. אִינְעָם פָּאָרְמָאָכָּטָן זָאָל האָבָּן אַיךְ אוּיךְ גַּעֲטָרָאָפָּן מִינְעָ
חֶבְרִים־אַקְטִיאָרָן. אוּיךְ אַ סְּפָעַצְיַעַל־צְגֻעָרִיטָעָר בִּימה אַיז גַּעֲלָעָגְן שְׁלָמָה מִיְּ

כאמלעס אין א שווארץן אנטזונג. זיין טויט געוויכט אנטגעשטערונגט. מיר האט זיך געדוכט או אט-אט וועט ער עפֿעס זאגן. אויפֿן געדאנק זונגען מיר געקומען זינגע ווערטער, כהאָב זיי געהערט און אַפְּילַז נאָגַעַזְגַּט.

— מיך רעget מערכ פון אלץ די טעםע: דער מענטש אַוּעַקְגַּעַשְׁטָעלַט פנים אל פנים מיט דער וועלט, די אויפֿרִוְנָג פון אַט דעם מענטש, אַסְטִי מולירטער דורך דער לַיְדְּנַשְׁאָפְּט פון דערקענטעניש. דער מענטש קוקט זיך אַין אַין דער וועלט מיט דער לַיְדְּנַשְׁאָפְּט שטרעבונג, זיי צו דערקענען אַון דערקלערן. די לַיְדְּנַשְׁאָפְּט פון דערקענטעניש אַין די סָאָמָע שטָאָרְקְסְטָע לַיְדְּנַשְׁאָפְּט. וויל אַפְּילַז לִיבְעַ אַין דאָך אַמִּין וואָרִיאַצְיָע פון דערקענטעניש לַיְדְּנַשְׁאָפְּט? אַון וווען דו זעט אַהֲמִיל-שְׂרִיעִינְגְּדִיקְוּן פָּאָרְבְּרָעְכֹּן קעגן עלעמען טָאָרְדָּע גַּעֲרַכְתִּיקְיִיט. וווען דו זעט די שְׂרִעְלָעְכָּע פָּאָרְבְּרָעְכָּנָס. ווּאָס ווּרְעָן באָגַעַזְגַּט צו דער וועלט, בִּיסְטוּ מְחוּבֵב צו דערקלערן, דערקענען, געמען שְׂטָאָלָג צו דעם אַלעמען. אַט פָּאָרוֹואָס מיך רעget מערכ פון אלץ אַן די טָרָאָג יְשֻׁעָׁ גַּעֲשְׁטָאָלָט פון מענטש, דעם אַיְבִּיךְ-זָוְכְּנִידִיקְוּן, דעם בּוֹנְטָאָרִישָׁן, ווּאָס מָאָכֶט טָעוֹתָן אַון ווּאָס דָּעָרְגִּיט סָוָּף כל סָוָּף צו באָצָאָלָן מִיטָּן לעַבְנָן פָּאָר אַ בּוּרְקָל אַמְּתָה!

פָּאָר ווּלְכָן אַמְּתָה האָט עַר באָצָאָלָט מִיט זַיִן לְעַבְנָן?

אין אַ גַּעֲדִיכְטָן קְרִיּוֹן אַרְוֹן מִיכְאָעַלְסָעָס אַרְוֹן אַיִן גַּעֲשְׁטָאָגַעַן זַיִן מִשְׁפָּחָה, יְדִישָׁע אַקְטִיאָרָן. אַיְנָעַ פָּוּן די עַלְטַסְטָע, רַחֵל רָאָם, האָט אַיצְטָבָאָזְבָּאָזְבָּאָז אַיר לְעַרְעָר אַון בִּינְגְּ-פָּאָרְטָנוּר. זַיִן האָט אַוִּיסְגַּעַשְׁפְּרִיטִיט די הענטָן. אַרְוֹמְגַעַנְוּמָעָן זַיִן בְּרִיטָע פְּלִיעִצָּעָס אַון מִיט גַּעֲוִיָּן צּוּגְעַלְיִיגְט אַיר קָאָפֶן צו זַיִן בְּרוֹסְטָן. קִינְעָרָה האָט אַיר נִישְׁט גַּעֲפְּרוּוֹת אַוּעַקְגַּעַמָּעָן. שְׁרָה רַאֲטָבוּיָּם. אַיְנָעַ פָּוּן די בָּאַגְּאַבְּטָסְטָע אַקְטְּרִיָּה סָעַס פָּוּן טָעָטָר, האָט אַרְיִינְגְּעַקְוּקָט אַין מִיכְאָעַלְסָעָס פָּנִים. זַיִן ווּאָלָט ווּלְכָן אַרְוִיסְלִיעְנָעָן זַיִנָּעַ לְעַצְטָע ווּרְטָרָע. בָּאָלָד ווּעַט מַעַן עַפְּנָעָן די טְרִין. שִׁידְלָאָן גַּעֲרְטָנוּר זַעַנְעַן צּוּגְעַגְּנָעָן צוּ זַוְּסִקְיָנָעַן אַון אִים ווּעַגְן עַפְּסָע דַּעֲרָמָאָגָּט. זַוְּסִקְיָן האָט זַיךְ אַרְאָפְּגַעְבָּוִיגְן צוּ רַחֵל רָאָם אַון אַוּעַקְגַּעַנְוּמָעָן זַיִן פָּוּן טְוִיטָן. — גַּעֲדָנְקָטָן. מִיר זַעַנְעַן אַ קָּלְעָקְטִיוֹו אַון מִיר דָּאָרְפָּוּן ווִיתְעָרָאָגְּנִיָּן — האָט זַוְּסִקְיָן שְׁטִילָאָרְוִיסְגַּעְזָאָגָּט.

מען האָט גַּעֲמָאָכָט אַ ווּאָרָע פָּאָר מִיכְאָעַלְסָעָס צְוִיִּי טָעַטְטָר. זַיִן זַעַנְעַן צּוּמָן אַרְוֹן. זַיִן האָט בָּאָגְלִיטִיט זַיִעַר שְׁטִיפְמָוְטָר, אַנְאַסְטָאָסִיאָ פָּאוֹר

לאונא פאטהצקאי. מען האט געבראכט פאר זיין שטולן. די אקטיארין האבן זיך אויסגעשטעלט פון ביידע זיטן. די טירן האבן זיך ברהייט צעהנט. מיט פאמעלעכע טרייט זענען די מענטשן געגאנגען פארויס. אט איז מיכאל טאר-כאנאו. ער גלעט מיט זיין האנט דעם טויטנס פוייסט. זינע אלטער אויגן ווינען אויס די לעצטער טדרען.

טארכאנאו איז צוגעkomען צו דער פאראבלטער משפהה. זינע הענט געמען פאטערלעך ארום די צוויי טעכטער, טאלען און נינאן. דאס איז געוען מעד ווי און אויסדרוק פון צוגעבונדנקייט און פרינדשאפט צו מיכאלסן פון רוסישע קינסטלער. ער האט געובייגן זיין קאפ פארן פארשטארבענעム.

צווישן די, וואס זענען געקומען אַפְּגָעָבָן כבוד מיכאלסן, האבן זיך גע-פונגען מענטשן, וואס האבן צואמען מיט אים דורכגעמאכט די שוערטע יאָרֶן 1936 און 1937. זי געדענקן זיין אַרְוִיסְטְּרִיט אָוֵיך דער ערשותער אלפאראבאנ-דיישער רֻעָוֹשִׁיסְטִּירְן-קָאנְפְּרָעָרְעָנְץ, וווען מען האט אַרְוִיסְטִּירְט מִיעָרְכָּלְדָּן, רָאָ-פָּאָלְסְקִין, באָבָּעָלָן, און עס זענען לִיקּוֹוִידְרִיט גַּעֲוָאָרָן טְעַטְּעָרָס אָן שָׁוָּלָן.

אין ינע טאג האט ער פארמאגט די דרייסטקייט. אין דער אַנוּזְנִיהִיט פון פראקוֹרָאָר וּוַיְשִׁינְקָי, פָּאָר אָן אַיבָּעָרְפּוֹלָן זָאָל צו זָאָגָן:

"פָּאָרוֹאָס וּוְיל מעַן בַּי אָנְדוֹ דּוֹקָא אַלְּצָ שְׁעָרָן אָונְטָעָר אִין קָעָמֵל? יַעֲדָר מַעֲנְטָשׁ, וואס האט הַינְּטָעָר זיך אַ פָּעָרְצִיך-פּוֹפְּצִיך יַאֲרָ לְעָבָן, אַ צְוָאָנְצִיךְ דְּרִיסְטִיך יַאֲרָ אַרְבָּעָטָה. האט אַ רְעַכְתָּ אַלְּיָוָן זיך צו דְּעַרְגּוֹנְטוּעָן, באָנוּצְנִיךְ זיך מִיט אַלְּצָ אִין דָּעָר וּוּלְטָה, וואס ער האט אַנְגְּזָעָמָלָט אִין זִין לְעָרָע אָן לְעָבָן, אָן גְּלִיכְצִיךְ פְּנוֹאַנְדְּרָוִוִּיקְלָעָן די גַּעַשְׁטָאָלָטָן מִיט זִין אַיְגָעָנָעָה הענט. קָעָט מעַן דָּעָן אַפְּעָרְרָן מִיט גְּרִיטְעָן. מִיט גְּרִיטְעָן זָאָמָן נִיט אַיְנִ-שְׁלִיסְנִיךְ זיִין אִין דָּעָם אַרְגָּנִישָׂן תָּחָק פָּוֹן גַּעַשְׁעָנָעָם? פָּאָרוֹאָס האָבָּן טָאָל-סְטָאָי, זָאָלָא אָן בָּאַלְּאָק אַינְגָּנָצָן פָּאַרְשִׁידְעָנָע טָעָמָעָס אָן אִידְיִיעָן, פָּאָרְ-שִׁידְעָנָע אָוֹפְּנִים אָן מַעְטָאָדָן? עַס אִין נּוֹיטִיך צו שְׁלִיפָּן די שְׁעַפְּרִירִישָׁע פָּעָרְזָעָנְלְעָכְקִיט, נִיט אָנְבִּינְדָּן אִיד קִין שָׁוָּם סִיסְטָמָע, גָּאָר זי אַיְנָאִימָפָּן דָּעָר-מִיט, וואס אִין דָּעָם סִיסְטָמָע אִין פָּאָר דָּעָר פָּעָרְזָעָנְלְעָכְקִיט צָוָּם בְּעַסְטָן צְוָגְעָפָאָסְט."

די דָּאָזְקָע וּוּרְטָעָר גַּעַדְעָנְקָעָן גָּוֹט אַלְּעָקָסִיִּי. פָּאָפָּאוֹה, אַלְּעָקָסְאַנְדָּעָר. זָאָ-וּאָדָסִי, אַלְּעָקָסְאַנְדָּעָר טָאִירָאָו אָן רָובָעָן סִימָאָנוֹ, אִיוֹזָן בָּעָרְסָעָנִיעָו אָן

אלעקסי. דיקי — פירנדיקע טעאטער-פערזענעלעכקייטן, וואס געפינען זיך איצט
נעבן טויטן מיכאעלס.

אלא טאראסאואר גייט נישט אוועק. זי שטייט לעבן דעם אָרוֹן אָוּן אַיְרָע
לייפן שעפטשען.

— זעט, זינע פינגער זענען געביילט אין פויסטן, זיין אונטערשטע ליפ
— אָרוֹסְגַּעַשְׁטָעַלְטַ פָּרָוִיס.

— אָט אָזֶוַי זעט אָוִיס בעטהאָווענס טויטן-מַאֲסָקָע — זאגט עמצעער.

איך קוק אויף דער שיינער טאראסאואר און דערמאן מיך וועגן דער לעצ־
טער אֲפִיצְיַעַלְטַ אֲוַיפְּנַאַמַּע אֵין קְרֻעָמֵל בֵּי סְטָאַלִּינְעָן, וּוֹ זַי הָאָט זַיְךְ מִיט
מייכאעלסן באָגָעָנָט. ערשות מיט אַחֲדָש צְרוּקָה האָט עַס זַוְּסִין דַעֲצִילַט
פאר אַקְטִיאָרָן.

בֵּי לְאַנְגָּעָן רַיְקְ-גַּעֲדַעַטַּע טִישָׁן זַעַנְעָן גַּעֲזָעָסָן מִתְגַּלְדִּיעָר פֿוֹן פָּלִיטַּ
בִּירוּאָן מִינִיסְטָאָרָן, מַאֲרְשָׁאָלָן אֵין גַּעַנְעָרָאָלָן. דַעַר פָּאַטָּעַר פֿוֹן דַי פָּלְקָעָר
איּוֹ גַּעַוְּעָן אֵין אַגּוּטָר שְׂטִימָוָגָג. דַעַר הַוִּיפְּטַ-גַּעַשְׁפָּרָעַד אֵין אַגְּגָעָגָנָגָעָן דָּאָרָט
וּוֹ עַס אֵין גַּעַוְּעָן סְטָאַלִּין. פְּלוֹצִים האָט זַיְךְ אֲוַיפְּגַּעַשְׁטָעַלְטַ סְאָלָאָמָן מִיכָּאַיִ
לאָוּוִיטַשׁ :

— איך זויל ריידן.

עמצעער איּוֹ צְוַעַגְעָנָגָעָן פֿוֹן דַעַר זַיְט אֵין גַּעַבְעָטָן אִים זַיְךְ זַעַצְנָן. מִיכָּאַעַלְטַ
הָאָט מִיט כְּעַס אַגְּגָעָקָטַ דַעַם פְּרָעָמָדָן. דַי אֲוַיסְגַּעַטְרוֹנוֹגְקָעָנָן גַּלְעוֹלָעָד אֵין
קְרִיאָן פֿוֹן אַקְטִיאָרָן הָאָבָן אִים צְעֻוָּאָרָעָמָט. עַד האָט אַקְלָאָפְּ גַּעַטָּאָן אַיְבָּעָרָן
לאָנְגָּן טִיש אֵין אֲוַיסְגַּעַרְפָּן :

— איך בין אַפְּרִיעָר מַעַנְטָש, צִי נִישְׁט ? זויל איך, ווּל איך ריידן, זויל
איך — ווּל איך שְׂוּוִינְגָן.

דַעַר גַּעַשְׁפָּרָעַד בֵּי דַי פִּירָעָר האָט זַיְךְ אַיְבָּעָרְגָּעָרִיסָן. סָאִיְן גַּעַוְּאָרָן שְׂטִילַ.
דאָס אֵין גַּעַוְּעָן אַדְרָאַנְדִּיקָעָ שְׂטִילְקִיִּיט, וואָס אֵין גַּעַוְּעָן גַּעַפְּעָרְלָעָד פָּאָר
יעַנְעָם, וואָס האָט זַיְךְ אֲרוֹסְגַּעַרְפָּן.

די געשאפעגען סיטואציע האבן גוט פארשטיינען זיין קלעגן אקטיארן פון מאסקווער קינסטלערישן טעאטער, וועלכע האבן אויפגענווען מיט געלעטער און אפלאדייסמענטן דעם כלומרטן שפאס פון דעם קלונגן סאללאמאן.

דער קאנפליקט אייז אדריך בשלום.

טאראסאווא דער מאנט זיך איצט, זוי אוזי זי האט דעמאט גענווען מייז מאעלטן אונטערן אָרֶעַם אוון מיט אִים פֿאָרְלָאָוּת דעם פֿיְיעָלָעָכָן באָנְקָעָט.

— איצט האבן מיר דיך נישט פארהיט, ביסט געווען ווית — מormalען אידיע ליפֿן.

פארביי דעם אָרוֹן אייז געגנגען דאס פֿאָלָק, זיין פֿאָלָק, ווֹאָס ער האט אוזי ליב געהאט אוון וועלכע ער האט אָפֿגֿעָגְבָּעָן זיין קוֹנְסָט. צוֹוַשְׁׂין זי עַלְטָרָעָע יְדִישָׁע פֿרְוַיְעָן, ווֹאָס מעַן טְרָעָפְט אָזְזָי זְעַלְטָן אוֹיף מאָסְקוּועָר גָּאָסָן. פֿרְוַיְעָן מיט קִינְדָּעָר אוֹיף די הענטן, זוקנים אוון שולקינדער. אַ זְקָנָה האט אוֹיסְגָּעָרוֹפָן :

— ווֹאָס האבן זי געהאט צוֹ דֵיר ? פֿאָרוֹואָס האבן זי דיך אוֹוְעַקְגָּהָרְגָּעָט ?

צוֹוַיְ אַקְטִיאָרָן האָבוֹן די יְדִישָׁע פֿרְוִי אָפֿגֿעָפְּרִיט אוֹן אַ זִיְיט, גַּעֲפָרוֹוֹת בָּאָרוֹאִיקָן.

מען האט געוווסט, אוֹן די אוֹיסְפִּירָעָר פֿוֹנוּעָם מאָרד רִינְגְּלָעָן אָרוֹם מִיכְאָעָלָטָן אוֹיךְ אִיצְט. זי שְׁטִיעָן דָא מיט פֿאָרְקִירְצָעָן צִיְין אוֹן ווֹאָרטָן. מען באָדָאָרָף אַיְנָה האָלָטָן אַין זיך דעם ווֹיִיטִיק, ווֹיל מָאָרָגָן ווֹעָלָן זי נְקָמָה נְעָמָעָן.

בֵּיז שְׁפָעָט אַין דער נָאָכָט אָרִיָּן, אוֹן אוֹיפֿהָעָר, האט גַּעַשְׁטָרָאָמָט די מעַנְטָשָׁן-מָאָסָע. מען האט גַּעַזְעַן אוֹיךְ פֿיְלָרָוּן — קִינְסְטָלָעָר, סְטוֹדְעָנְטָן, מִילְיטָעָר-ליִיט. צוֹוַיְ בִּינְאָכָט האט מעַן גַּעַשְׁלָאָסָן די טְרִירָן פֿוֹן דְּרוֹיסָן.

צומאָרָגָנס האט זיך דער באָזָוך אַיְבָּרְגָּהָזָרָט. עַס זעַנְעָן אַנְגָּקָוּמָעָן יְדִישָׁע טְעַאָטָעָר-דְּעַלְעָגָצָיעָס פֿוֹן מִינְסָק, אָדָעָס, טְשֻׁעָרָנוֹוִיזָן. דעם זְעַבְצָנָטן יָאָנוֹאָר אַין דער פֿרִי אייז דער טְעַאָטָעָר גַּעַוְאָרָן אַרְוָמְגָעָרִינְגָּלָט פֿוֹן מִילִיזְיָאָפְּטִילְיָוָגָעָן.

די, וועלכע האבן באזיוון אנקומען צום טעטער גאר פרי, האט מען דורךגען לאוּסַן, די איבעריקע האבן זיך שוין אנטגעשטוויסן אויף א מיליז'קארדאן. דער דראנג דורךצורייסן זיך צום טעטער איז געווען איז שטאָרְק אָזֶן פֿילְ אַיבְּערְ הייפְט יונגעטלעכּע, זענען געקראָן אַיבְּער דעכּער, פֿאָרְקְנְסַן, געוווכּט פֿאָרְשִׁיַּסְטַן דענען דורךגענְג.

אליא ערענבורג איז צוגעkomען צום מיליז'קארדאן צוזאמען מיטן פֿילְטַן רועישיסאָר מיכאָיל דָּם. אַ יונגען מיליז'יסט האט זיי פֿאָרְהַאְלְטַן

— בִּירְגְּעָר, וַיְיִתְעַר גֵּין אֵין פֿאָרְבָּאָטָן.

— מיר זענען געקוּמָען צו דער לוֹיה.

— עס איז דָּא אַ באָפְּעַל נִיט דורךצְוָאוֹן.

— אַיך בֵּין דער שְׂרִיבְּרָעָר אליא ערענבורג.

עס איז אַגְּנוּקְוָמָעַן אַ מִילִּיזְ-אֲפִיצִיר. ערענבורג האט זיך אַים פֿאָרְגָּעָן שטעלט אָז געוועין דָּס פֿאָרְאַיְן-בִּיכְל פֿון שְׂרִיבְּרָעָר-פֿאָרְבָּאָטָן, דער אֲפִיצִיר האט אַים דורךגעלאָן.

אַ גְּרוּסְעָר עַולְם האט געוואָרט אַויְד מַאלְאִיא בְּרוֹאנְגָּאָיָה. עס איז אַגְּנוּקְוָמָעַן דער טְרוּיְעָר-וּוָגָן פֿון מַאְסְקוּוּר קְרוּעָמְאָטָרִים. די לוֹיה אַיז געוואָר אַ טְרוּיְעָר-טָאג פֿון סָאוּוּיְעִיטִישָׁן יִדְנְטוּם. אַיז טְרוּיְעָר-זָאַל פֿון קְרוּעָמְאָטָרִים האָבָן גּוֹרְדָּעָט: אַלְעָקְסָאנְדָּר פֿאָדְעִיעָוּוֹ, דער פֿאָזִיצְעָר פֿון אַלְסָלָאוּיְגִּינִּישָׁן קָאָמִיָּטָעָט, גַּעַנְעָרָאַל-לִיְּטָעָנָאָנֶט אַ, גַּונְדָּאָרָאָוּ, בְּנִימִין זָסְקִין, אַיצִיק פֿעְפָּעָר, די רָעָזָעָסָעָר אַלְעָקְסָאנְדָּר טְאָרָאָוּ, קָאנְסָטָאנְטִין זָוְבָּאוּ אַ, אַנד.

אַיך האָב גַּעַפְּילַט, אָז דער גַּעַהְיִימָעָר אַוְיסְפִּירָעָר פֿון מַאְרָד האט זיך צָוְעָז קוּקָט צו דעם טְרוּיְעָר-פֿאָרָאָט. אָז, אַלְעָז גִּיט וּעָס אַיז אַגְּנוּמָעָרָקָט. מען האָט מִיט כּוֹבֵד בָּאָרְדִּיקָט דעם גְּרוּטָן סָאוּוּיְעִיטִישָׁן פֿאָטְרִיאָט, דעם אַלְפָאָרְבָּאָנְדִּישָׁן פֿאָלְקִסְ-אַרְטִיסְטַּר, סָאלָאָמָן מִיכְאָאָלָס.

**

שלמה מיכאָעלָס האָט פֿאָרְמָאָגָט אַיז זיך עַפְּעַס אַזְוִינָס, זוֹאָס האָט מאָגַן גַּעַטְשִׁישָׁ צָוְעַצְזִיגָן יַעֲדָן אַיְנָעָם, וּוֹאָס האָט אַים צום ערשותן מַאל דְּעַרְזָעָן. זִין

פנימ האט פארמאנט די אַרְיגִינְגָעַלְעַט שטראַכְן, וואס מען טרעַפְט גאָר זעלטָן. אַ פְּנִימ, וואס איָן אָמָמָעְגָּלְעַט צוֹ פֿאָרגְעַסְן. זַיְן סַאֲקְרָאַטְעָס-שַׁטְּעָרָן האט גַּעַז לויְכָטָן, די טִיפְעַ אַרְיָין זַיְנָעַ האָבָן גַּעַקָּאַנְטָן רַיְדָן אָווִי וַיַּיְנָעַ העַנְטָן. די אַרְוִיסְ-גַּעַשְׁטָאַרטָּע לִיפְעַ האָט צַוְּגַעְגַּבְעַן זַיְן פְּנִימ עַנְעַרְגִּיעַ אָוֹן אַנְטְּשָׁלָאַסְּנְקִיטַ.

מענטשעלעַכְּקִיטַ — דָּאָס אֵין מִיכְאֻלְּם. עָרָ אֵין גַּעַוְועַן אַ מּוֹסְטָעַר פָּוֹן אַ דָּעַנְקָעַנְדִּיקְן מְעַנְטָש. אֵין דָעַר קְוָנְסָט האָט עָרָ מַעַר פָּוֹן אַלְץ גַּעַשְׁעַצְטַדְעַט דָעַם פֿאָרָאַלְעַמְּיִינְעַרְטָן גַּעַדְאַנְק, דָאָס קְעַנְעַן אַיְסְדְּרִיךְן אַ גַּעַדְאַנְק בַּילְדְּעַרְישַׁ. עָרָ אֵין גַּעְוְועַן אַ מְעַנְטָשַׁ פָּוֹן אָן אַוְמְגָעַהוַיְעַרְן שֶׁלְאָוֹן צָאָרָטָן, פֿילְבָּאָרָן הָאָרָץ.

עָרָ האָט גּוֹט גַּעַפְּלִיט דָעַם נְשָׂמָה-צְוָשָׁטָאנְדַט פָּוֹן זַיְן מִיטְשָׁמוּעַסְדָּר, זַיְן אַיְנָעַרְלַעְכָּע וּוּעַלְט. עָרָ האָט גַּעַפְּנוּן אַ צּוֹטְרִיט צוֹ דָעַר וּוּעַלְט פָּוֹן מְעַנְטָש, כְּדִי אִים פֿאָרָגְרִינְגְּעַרְן, וַיַּיְזָן דָעַם וּוּעַגְעַגְעַגְעַן הַעַלְפָן.

שְׁלָמָה מִיכְאֻלְּם אֵין גַּעְוְועַן אַ שְׁטָאַלְצָעַר יִיד. עָרָ האָט אֵין זִיךְ גַּעַטְרָאַנְקַן דִּי וַיַּרְדָּעַ פָּוֹן אַ פְּאָלָק, וואָס האָט אַרְוִיסְגַּעַכְּרָאַכְטַט פָּוֹן זִיךְ דִּי גַּרְעַסְטָעַ דָעַנְקָעַר אָוֹן קִינְסְטָלְעָר. עָרָ האָט זִיךְ גַּעַגְרוּסְטַט מִיטְ דָעַר יִדְיְשָׁעַר גַּעַשְׁיכְטַע אָוֹן לִיטְעַרְאָטוֹר אָוֹן וּוּעַנְקָן דָעַם אָפְנָן אַרְוִיסְגַּעַזְאַנְטַט זִיךְ מִיטְ בִּישְׁפִּילְן פָּוֹן דִּי וּוּרְקַפְּן מְעַנְדָלְעַלְמַוְרִ-סְפָּרִים, פְּרַץ, שְׁלוֹמָן-עַלְכִּים, האָט עָרָ בַּאֲפַצְתַּט כְּמַעַט יַעֲדַע אַרְוִיסְ-טְּרַעְטָוָג זַיְנָע. מִיטְ דָעַם האָט עָרָ גַּעַהְוִיבָן דִּי חַשְׁיּוֹבָתַט פָּוֹן דָעַר יִדְיְשָׁעַר לִיטְעַרְאָטוֹר. עָרָ האָט אַרְיךְ זִיךְ בַּאֲנוֹצָט, אֵין זַיְנָעַ פַּילְצָאַלְקָעַ שְׁמוּסָן, מִיטְ בַּיְלְדָעַר אָוֹן גַּעַשְׁטָאַלְטָן פָּוֹן תְּנָךְ.

כִּידְעַרְמָאָן זִיךְ אִיצְטַט מִיטְ וּוָסְ פָּאָר אַ שְׁעַפְעַרְישָׁן בְּרַעַן עָרָ אֵין צַוְּגַעְנְרָאַטָּן אוּפְּצָפְּרָן שְׁוֹלְמִיתַט פָּוֹן שְׁמוֹאֵל האָלְקִין (לוּיטְ גַּאלְפָאַדְרָן). צָוָם עַרְשָׁתָן מְאַלְזָעַן אַרְוִיסְ אַוְיכְ דָעַר בִּינְעַן פָּוֹן מַאֲסְקוּעַר יִדְיְשָׁעַן טַעַטְעַטְעַר יִדְיְשָׁעַ פְּאַסְטְּוּכָעָר. קְרִיגְעַר מִיטְ זִיךְ עַלְלָד אַבְשָׁלָום אָוֹן דִּי יַוְנָגָעַ שְׁוֹאָרְצְ-תְּגָעוֹדוֹדְקָעַ שְׁוֹלְמִיתַט.

מַעַן האָט אַרְאַפְּגַעְנוּמָעַן דָעַם הוַיְקָעַר פָּוֹן בִּינְאַכְט אַוְיְפָן אַלְטָן מַאְרָק, מַעַן האָט אַוְעַקְגַּעְוָוָאָרָפְן דָעַם וּוּנְדָעַרְשָׁטָעַקְן אָוֹן דִּי בַּעַטְלָעַר-טָאַרְבָּעַ פָּוֹן מְסֻנוּתַט בְּנִימָוִן הַשְּׁלִישִׁי, סְאֵין פֿאָרָשְׁוּוֹנְדָן דִּי מְרַחְ-שְׁחוֹרָה פָּוֹן בּוּיטְרָעָן; גַּעַזְוָנְטָעָן, שְׁטָאַלְזָעָן, קְרַעְפְּטִיקָעָן, הַעַלְדִּישָׁעַ יַדְעַן האָבָן וַיְיַעַר אַרְטָט פְּאַרְנוּמָעַן. דָאָס זַיְנָעַן גַּעַוְועַן פְּאַסְטְּוּכָעָר אֵין שְׁוֹלְמִיתַט, קְרִיגְעַר אֵין בְּרַ-כּוֹכְבָא, עַרְדְּ-אַרְבָּעָטָעָר, בִּירְאַ-בִּידְזָוָשָׁאָן נָעַר יַדְעַן אֵין מַשְׁפָּחָה אַוְאַדְּיסְ פָּוֹן פְּרַץ מַאְרָקִישַׁ. אָוֹן עָרָ שְׁעַפְעַר אָוֹן

איניציאטאר פון דער נײַער לִינְיָע אַין דער יִדִּישֶׁר סָאוּוּטִישֶׁר קֹונְסֶט אָן
לייטראטור, האט זיך אליען ווי אויסגעגלייכט.

עד האט הויך געשעט מענטשלעכע ווירדע, גערעכטיקיט. עד איז איז
די סָאמֵע שׂוּוּרְסְטָע יָאָרְן נִישְׁת אַפְגָעְטָרְאָטָן פָּוּנְ דִּי רָעְכָט צָו פָּאָרְטִיְיָדְקָו זִיְּן
מיינונג זִיְּן שְׂטָאָנְדוּפּוֹנְקָט. ער האט דאס זעלבע גַּלְעֲרָנְט זִיְּנָע קָאַלְעָגָן אָן
שְׁילָעָר.

מיר דערמאָנט זיך דער דושם. וואָס האט געמאָכָט זִיְּן בִּישְׁפֵּיל פָּוּנְ פְּרָצָעַ
מענטשָׁה, וואָס קָאָן נִיט בּוּגָן זִיְּן רָוּקָן. דאס אַיְּז גַּעֲוָעָן אָן דִּי שׂוּוּרְעָז יָאָרְן
פָּוּנְ אַרְעָסָן אָן פָּאָרְשִׁיקָוֹנָג. אַיְּז צָעְנְטָעָר פָּוּנְ מַאְסְקָוּוֹעַ, אַיְּז דָעַם גְּרוּזָן זָאָל
פָּוּנְ אַקְטִיאָרָן-הָוִי, פָּאָר פִּיל הַוְּנְדָעָרְטָעָר טַעַטָּעָר-קִינְסְטָלָעָר, וּאְרָפְטָע ער זִיְּן
רוֹף פָּוּנְ שְׂטָאָלָץ אָן מענטשלעכָעַר ווירדע, דָוָרָךְ פְּרָצָעַס גַּשְׁטָאָלָט, וואָס זָאָגָט
צָוּמְ פְּאָקִיר :

— אַיך ווֹיל דערלָעָבָן בַּיְּ� יַעֲנְדָּר צִיְּטָה, וְעַן מַעֲנְטָשָׁן וְעַלְן גַּיְּנָע מִיט גַּלְיִיכָּע
רוּקָנס אָן וְעַלְן זִיְּ פָּאָר קִיְּגָעָם נִיט בּוּגָן.

מִיכָּאֻלְסָעָס שְׁטָרִיטָט מִיטָּן גַּעַנְיָאָלָן רֹוְסִישָׁן רַעֲזִישִׁיסָּעָר, אַקְטִיאָר אָן טָעָאָ
רַעֲטִיקָעָר, קָאָנְסָטָאָגָטָן טְמָאָנִיסְלָאָוָסָקִי, אַיְּז גַּעֲוָעָן מַעַר אַסְכָּסָקָמִיט דִּי
וּוְעַלְעַ הַאָבָן אִים פָּאָלָשׁ אָוִיסְגָּעָטִיטִישָׁת, וְוי מִיט סְטָאָנִיסְלָאָוָסָקִי גּוֹפָא.

אַיך דערמאָן מִיךְ מִין בָּאָזָק בַּיְּ� מִיכָּאֻלְסָן אָן 1945, נָאָכוּ פָּאָרְעָנְדִּיקָוּ דִּי
טַעַטָּעָר-אַקְאָדָעָמִיעָן.

— סָאָלָמָאָן מִיכָּאַלְאָוִוִּיטָש, אַיך בַּיְּ� גַּעֲקוּמָעָן צָו אַיך מִיטָּן דִּיפְלָאָם פָּוּנְ
אַ רַעֲשִׁיסָּעָר — הַאָב אַיך מִיט שְׂטָאָלָץ זיך פָּאָרְגָּעָשְׁטָעָלָט.

— אַנְאָסְטָאָסִיא !

קיינער האט זיך נִיט אַפְגָעְרוֹפָן. ער האט זיך שנעַל אוּפְגָעְשְׁטָעָלָט, צָוְעָ
גְּאַנְגָּעָן צָוּמְ קְרָעְדָּעָנְסָל אָוּן אַוְעַקְגָּעְשְׁטָעָלָט אוּפָּנְ טִיש אַ הַאָלָבָן לִיטָעָר פֿעָרָ
צָאוּקָע. שְׂוִיְּגָנְדִּיק האט ער מִיר אַנְגָּעָגָסָן אַ פּוֹל גָּלָאָזְרָאָנְפָּן.

— טרינק!

— עס איז אביסל צו פיל.

— וואס פארא ריעושיסער ביסטו, אויב א גלאו "פערציאווקע" שרעקט דיך?
איך האב מיט אין זופ אויסגעטרונקען דעם בראנפֿן. מיכאעלס האט זיך
פארזיציטיק אַרוםגעקּוּקט. צי קיניגער פון די שטובייקע זעט אים ניט, און זיך
אויך אַנגענָאָסָן אַ האַלְבָּע גלאו. ער האט מיך באָגריסט מיטן פֿאַרְעַנדִיקּוֹן די¹
טעאטער-אַקָּאַדְעַמִּיעַ אָונַן אויסגעטרונקען.

— וועלכּע ספֿעקטאַקלען האָסְטו גּעוֹזָן פֿאַר דָּעַר לעַצְטָעָר צִיְּתָ?

— דריי שוונטער אין "מכאָט".... אַ העַרְלַעֲכַע פֿאַרְשְׁטַעְלָוְגַּן, ממש אַ
סִּימְפָּאנְגַּע פון די סֻבְּטַעַלְסְּטַע מַעַנְטַשְׁלַעַכְּעַ גַּעֲפִילְן אָונַן אַיבְּרַעְלַעְבּוֹנְגָּעַן. שוֹין
עַטְלַעְכַּע טָעַג וְוי אֵיך בֵּין אָונְטָעָר דַּעַם אַיְנָדוֹק פון דָעַר פֿאַרְשְׁטַעְלָוְגַּן.

ער האט זיך פֿאַרטְרַאַכְּט.

— אָונַן "טְבִיהַ" גַּעֲפָלַט דִּיר נִיט?

— "טְבִיהַ" גַּעֲפָלַט מִיר. אֶבעָר עַס פֿאַרְמָאָגַט נִישְׁתַּדְעַם אַנְסָאמְבָּל-שְׁפִילַן
די זַעַלְבַּע מָאָס פון סְצַעְנִישְׁעָר קּוֹלוֹטָר בֵּי אַלְעַ אַנְטִילְנָעָמָעַר.

— סְטָאָגִיסְלָאָוּסְקִי גִּיט פון דָאָגָעָן (ער האט גּעוֹווֹין אוֹיפָן האַרְצָן) אָונַן אֵיך
גִּי פון דָאָגָעָן (ער האט אַנְגָּעוֹווֹין מִיטָּן פֿינְגְּעָר זִין שְׁטָעָרָן).

— אֶבעָר אֵין "טְבִיהַ" אָיז דָּאָס בְּעַסְטָע וְעַן אֵיר פֿאַרְגָּעַסְט אֵין קָאנְטָרָאַל
אָונַן לְאָוט אַיְיעָר הַעַלְדַּעַד לְעַבָּן אַ פּוֹלְבָּלוֹטִיק עַמְאַצְּיָאנְגָּעַל לְעַבָּן אוֹיפָה דָעַר בִּינָעַ.

— דָּאָס וְעַבָּן נָאָר אַיְינְצָלְנָעַ מַעַנְטָנָן, וְואָס רַיְּסָן זיך אַרְיִין קָעָן מִין
וּוְילַן, דָּאָס אַיבְּרַעְיךָ אָיז אַלְץ בְּאַרְעַכְתִּיק, יַעֲדָע בְּאוּעוֹגָנוֹג, יַעֲדָע אַינְטָאַנְצִיעָן.

— כְּהַאָב דָּאָס בְּאַמְּרַקְט וְעַן אֵיר שְׁפִילַט "קָעְנִיגַּ לִיר".

— אֵיר פֿאַרְשְׁטִיטִיט נִישְׁתַּרְכִּיךְ סְטָאָגִיסְלָאָוּסְקִין. מַעַן פֿאַרְוּאַנְדָלַט אִים אֵין
אַ שְׂטִיגְעָר-נְאָטְרוֹאַלִיסְט. סְטָאָגִיסְלָאָוּסְקִיס רַעֲאַלְוִים אָיז דָעַגְאָנָגָעַן בֵּין סִימְ-

באל, ביו דער העכטער פאראלגעמיינערונג. נעם זיינע באשאפעגע געשטעלטן, דאקטאר שטאָקמאָן, דעם אלטן גענעראל் קראָטיצקי, סאטין, אַסְטְרָיאֹו, דאס וענען געשטעלטן-סימבָּלָן און ניט נאָר "אִיך אֵין דַּי גַּעֲגֻבָּעָן בְּאֶדְיָנוּגָעָן". סטאָר ניסלאָוּסְקִי האָט-הָמִיד גַּעֲדַעַנְקָט בַּילְדְּעַרְישׁ — האָט פָּאַרְגְּוּזָעַט מִיכְאָעַלְטָן אָונָן עַד האָט מִיד אַיבְּעַרְגְּעַבָּן וַיַּן שְׁמוּעַת מִיט סְטָאַנִּיסְלָאוּסְקִי אָן יָאָר 1937, וְעַזְן סְטָאַנִּיסְלָאוּסְקִי, שָׁוֹן אַשְׂוּעָר קְרָאנְקָעָר, האָט אִים אַפְּרָעָג גַּעַטָּאָן: "וּוְיִמְיִינְטָן שְׁפִּירִיט דַּעַר פּוִיגָּל פְּרִיעָר זַיְנָע פְּלִיגָּל". — "בְּשָׁוּם אָפָּן נִיט — האָט מִיד דַּעַר פּוִיגָּל פְּרִיעָר זַיְנָע פְּלִיגָּל". — כְּדִי צַו פְּלִיעָן צַעַר קְוָנָסְטָלָאוּסְקִי גַּעַזָּאָג — כְּדִי צַו פְּלִיעָן האָט דַּעַר פּוִיגָּל פְּרִיעָר פּוֹן אַלְץ נוּיטִיק דָּס קַעַנְעָן אַטְעָמָעָן פְּרִיעָר. דַּעַר פּוִיגָּל נַעַמְתָּן אָן לוֹפְּט אֵין ברְוָסְטִי קְאָסְטִן, וּוּרְטַט שְׁטָאָלְץ אָונָן הָיִבְּט אָן צַו פְּלִיעָן".

— דָּס אֵין סְטָאַנִּיסְלָאוּסְקִי, אֲפִילוּ בַּיִם פָּאַרְמּוֹלִיךְן אַפְּיוֹיאָלָגִישׁ זַעֲלָבְּסְטִי גַּעַפְּיל האָט עַר גַּעַטְרָאָכְט בַּילְדְּעַרְישׁ.

עד האָט גַּעַשְׁעַצְטָט סְטָאַנִּיסְלָאוּסְקִים לְעָרָע, וְאָס האָט גַּעַגְּבָּן דַּעַר טַעַטְעַר-קְוָנָסְטָלָאוּסְקִי גַּעַגְּבָּן פְּלִיגָּל.

* * *

14-טער יאנואר 1958.

מַאֲסְקוּעַ אֵינוֹ אַיִּנְגָּהִילָּט אֵין נַעַפְל אָונָן שְׁנִי אָזְוִי וְיִי דַעְמָאָלָט, מִיט צָעַן יָאָר צְוִיקִיק. אִיךְ הָאָב דַעְרוֹעַן פְּאָר זַיְק אָזְוִי בּוֹלְט דָּס פְּנִים פּוֹן שְׁלָמָה מִיכְבָּעָלָס. דַעַר מַעַטְרָא האָט מִיד גַּעַפְּרִיט צַוְּמַעְטָעָר-מוֹזִי אַוְיפָּן נַעַמְעָן פּוֹן בָּאֶכְרוֹשִׁין. אִיךְ בֵּין אַרְיִינְגְּקָוּמָעָן אֵין דַעַם שִׁינְעָם "אַסְאַבְּנִיאָק", וְאָס האָט אַמְּאָל גַּעַהְעָרָט צַוְּמַגְּבִּיר בָּאֶכְרוֹשִׁין. דַעַר רַיְכָעָר בָּאֶכְרוֹשִׁין האָט זַיְן הוּא פָּאַרְוָאַנְדָּלָט אֵין אַמוֹזִי. דַעַר דָּאַיְקָעָר מוֹזִי אֵין אַיבְּעַרְגְּעַבָּן גַּעַוְאָרָן דַעַם אַרְכִּיוֹ פּוֹן שְׁלָמָה מִיכְאָלָס.

— אִיךְ וּוְיל זַיְק בָּאַקְעָנָעָן מִיט דַעַם מִיכְאָלָס-אַרְכִּיוֹ.
דַעַר מוֹזִי-אַגְּגָעַשְׁטָעַלְטָעָר קוֹקָט מִיד אָן מִיט פָּאַרְדָּאָכְט אָונָן גִּיט צַו :
— אִיךְ בָּאַדְוִיעָר זַיְעָר, דָּס אֵינוֹ אַוְמְעַגְּלָעָך. דַעַר אַרְכִּיוֹ אֵין פָּאַרְבָּרָעָנָט

געוווארן אין יאר 1952. אין דער אפטילוונג, ווועס האבן זיך געפונגען די ריעושוי עקזעטפלאָרַן, סטענְגָּרָאָמָּעַס, פֿאָרְצִיכִינְגְּגָעַן אָוֹן פֿאָטָאָגְּרָאָפֿיָּעַס, אַיז אַיסְגָּעַ בְּרָאָכָן אַ שְׁרִיפָה... דער גְּרָעַסְטָעַר טִיל אַיְל אַיְלָה פֿאָרְבְּרָעַנט גְּעוּוֹאָרַן אָוֹן אַ טִיל אַיז צְעַשְׁטָעַרְט גְּעוּוֹאָרַן פֿוֹן וּוּאָסְעַר. מִיכְאָעַלְסָעַס טָאָכְטָעַר האָט צְוָמָאָרְגָּנָס נָאָךְ דער שְׁרִיפָה צְוָנוּיְפֿגְּגָעְקְּלִיבָן דָּאָס אַיְבְּרָעְגְּבָלְבָּעָנָעַ.

— אַיךְ האָב זיך גַּעֲהִידּוּשָׁט וּוּאָס אַין דער דָּאַזְיקָעַר "שְׁרִיפָה" אַיז פֿאָרְבְּרָעַנט גְּעוּוֹאָרַן מִיכְאָעַלְסָעַס אַרְכִּיוֹן אַוְיךְ דער אַרְכִּיוֹן פֿוֹן זִין לְאַנְגִּיאָרִיקָן פֿרִינְדָּה, אַלְעָקְסָאַנְדָּרְטָאָרְאָוֹ (אַיְדָה, גְּעוּוֹעַן קִינְסְטָלְעִירִישָׂעַר לְיִתְעַטְרָר פֿוֹן דָּעַם גַּעַשְׁתָּאָלָּאָס טָעַנְעָמָעַם קָאָמְעָר-טָעַטְעַטָּר). מַעַר קִין שָׁאָדָן אַיז נִיט גְּעוּוֹעַן...

זֶעַט אָוִיסָה, אָז מִיכְאָעַלְסָעַס האָט בְּאָאוּמְרוֹאִיקָט די סְטָאַלִּין-הָעֶרֶשְׁעָר, אַפְּילָוּ נָאָכָן טּוֹיטָה. אַזְוִי, אַז אַפְּילָוּ אַלְזָה, וּוּאָס האָט דָּעַרְמָאָנָט זִין נָאָמָעָן, זִין גַּעַשְׁתָּאָלָּט, האָט מָעַן אַוְיךְ דָּעַרְמָאָרְדָּעָט.

דער טְרָאַלְעָבָּס האָט מֵיר גַּעַברָאָכָט צָוָם פּוֹשְׁקִין-פְּלָאָצָן. דער המָוָן שְׁפָאָנָט אַבְּעָד דער בְּרִיְּטָעַר גַּאֲרָקִיגָּאָס. נִיט וּוִיט גַּעֲפִינְט זיך דָּאָס אַקְטִיאָרְדָּהָיָן, וּוּוּ מִיכְאָעַלְסָעַס האָט אַזְוִיפְּלִיל שְׁעהָן פֿאָרְבָּאָכָט. אַוְיפְּן פֿערְטָן שְׁטָאָק, אַיז דער בְּרִיְּטָעַר לִיכְטִיקָעַר פְּאַיְעָה, בָּאַשְׁיָּינְטָה מִיט בְּילְדָעַר פֿוֹן די גְּרָעַסְטָעַ בְּיַנְעַ-קִינְסָטָהָה לעָר, אַינְעָם צְוָשְׁוִיעַר-זָאָל, אַוְיךְ זִין בִּינָעַ, אַיז עָר אַפְּט אַרְוִיסְגַּעַטְרָאָטָן.

יא. אַט הָעָגָגָט זִין בַּיְלָד.

מִין אַמְּאָלִיקָע מִיטְאָרְבָּעְטָעִין דָּעַרְצִילָּט מִיר מִיט פֿרִיד אָוֹן שְׁטָאָלָּזָה, אַז אַיז דִּי שְׁוּוּעַרְסָטָעַ צִיְּטָן פֿוֹן אַרְעָסְטָן אָוֹן פֿאָרְשִׁיקָוָגָן פֿוֹן דָּעַר יִדְיִישָׂעָר קוּלוֹטָרָה, האָבָן זִי אַוִּיסְבָּאַהָאָלָּטָן וּוּרְטָפְּוּלָעָס סְטָעַנְגָּרָאָמָּעַס פֿוֹן מִיכְאָעַלְסָעַס אַרְוִיסְטְּרָעָה-טוֹנָגָעָן אָוֹן אַוְיךְ אַמְּגָנָעַט-לְעַנְטָה, אַוְיךְ וּוּלְכָעָר עַס אַיז פֿאָרְשִׁיבָּן זִין אַרְוִיסְטְּרָעָה-טוֹרָעָטָה אַוְיפְּן צְוָאָמָעָנְפָּאָר פֿוֹן רְעוּשִׁיסָּאָרָן.

— אַיז גִּיכָּן גִּיכָּן מִיר אַרְוִיס אַ בּוֹךְ וּוּעָגָן זִין לְעָבָן אָוֹן שָׁאָפָּן, עַס אַרְבָּעַט אַבְּעָד דָּעַר קְרִיטִיקָעַר רְוּדְגִּיצָּקִי — האָט זִי צְוָגְעָבָן.

אַיז דָּעַר צִיְּטָן פֿוֹן אָוְנְדוּזָעַר שְׁמוּעָס אַיז צְוָגְעָקְוָמָעָן אַ סְטוֹדָעָנָט פֿוֹן דָּעַר טְעַטְּעַר-אַקְאָדִיעָמִיָּה, וּוּאָס האָט גַּעַבְעָטָן בְּיִ מִין פֿרִינְדָּה, אַים צְוָקְלִיבָּן מָאָר טְרָעַיָּאל וּוּעָגָן מִיכְאָעַלְסָעַס גַּעַשְׁתָּאָלָּט פֿוֹן קָעָנִיגָּ לִידָה.

— איך וועל איך געבן א זיינט ערעדסאנטער סטענאנגראמע פון סאלאמאן
מייאלאויטש, אין וועלכער ער דערציילט ווי ער האט געארבעט איבער דער
שעלספֿיר-געשטאלט.

א מינוט שפֿעטעד אויז שוין געועסן דער סטודנט און מיט גראיס ניגען
געליענט די סטענאנגראמע. פון צייט האט ער ארויסגעשריבן גאנצע
ציטאטן, וויכטיקע געדאנקען, וועלכע האבן פאר אים אנטפלעקט די קאמפלי-
צירטע געשטאלט פון קעניג ליר.

איך האב זיך געזענט מיט מיין באקאנטער. פארבייגיגענדיק דעם פושקין-
דענסמאל, בין איך אראפ צו דער ניקיטסקאייא דורך דעם טווערטסקאי-בולד-
וואר. דא פֿלעגט טאג-טעלגעך שפֿאצירן מיכאעלס. דא אונטער דעם בוים פֿלעגט
ער זיצן אין פרילינגס-אָוונטן, פֿאָרָהָאַלְטָנְדִּיק זיין בליך אויף דעם געניאלן
רוסישן פֿאָעט. אפשר האט ער דא געשריבן זיינע לידער, וועלכע ער האט
קיינעם ניט געויזן, און אפשר האט ער דא אויסגעפורעט זיינע ביגע-געשטאלטן?

איך זע ווי א פרוי דערנעטערט זיך צום פֿוֹשְׁקִין-דענסמאל און ליינט אויפֿן
ווײַיסְּן שְׂנֵי אַ בִּינְטֶל בְּלוּמְעָן.

וועט מען מיכאעלסן שטעלן אַ דענסמאל? דער דענסמאל, וואס ער האט
באשאָפָן און אָזְוִי ווירדייך דערהויבן, עקייסטירט ניט מער. אין דער געביידע
פון יידישן טענטער שפֿילט אִיצְט דער רוסישער טענטער פֿאָר... סָאָטִירָע.

די ערשות
שעהן
נאכן מאード

מינסק, די נאכט פון 12-טן אויפֿן 13-טן יאנוואר 1948.

עס האט קוים געלאט אויף טאג ווען שווערעד ארבנטער-שטיוול האבן דורךגעשניטן אַ וועג, פרענסנדיק מיטן גומיילעדר דעם פארטאגיקן שניי. פלאצ'ים זונען די שטיווול, אין ציטער, געליבין שטיין.

טונקל-רויטער פלאק אויפֿן שניי. פארביילטע פוייסטן, פארקריאםפט אין געראנגל, הויבן זיך אין אַ קללה. עס ווינט פון טויטנס געוויכט מיט טראפנס צעוזערעטען שניי.

אַ מאָרד, אַקארישט נישט לאָנג, ווען די נאכט האט געפראַסְטִיקֶט אָוּן גַע-שראָן, צוֹויִ אַוְיפֿן שניי. צוֹויִ פרײַנט האָבן געטַילַט אַין גָּרְלַ.

אַרום, פַּחַדְנוֹתְדִּיק שטיל. דער מערדער קוקט אַרוֹיס דורך אַ פַּאֲרַלְאַשֵּׁן פַּעַנְצְּטָעָר. ער וואָשָׁט דאס בלוט פון זיינע הענט. עס אַיז גַּעַוּעַן אַ שווערעד אַרְבָּעַט. בִּידְעַ האָבן גַּעַשְׁטָעַלְט אַ האַרְטְּגָּעָקִין וַיַּדְעַרְשָׁתָּאָן. דעם אַקְטִיאָר האָט מעַן גַּעַמּוֹזָט אַגְּרִיְּפָן פון דער זיִיט. זיינע אַוְיגַן האָבן גַּעַמְּאַכְּט צִיטָעָרָן די האָנט. דער צוֹוִיטָעָר, דער קָוָנְסְּטִיקְּטִיקָר, האָט פַּאֲרְטִּידִיקֶט דעם שַׂוְּיַשְׁפִּילְעָר אָוּן אַים האָט מעַן "גַּעַלְיִיגְּט" אויף קָאָלְט. דער שווערעד קָאָמִיאָן אַיז גַּעַשְׁטָאַגְּעָן גַּרְיִיט אַיבְּרָצּוֹפָאָרָן די צוֹויִ דַעַרְהַגְּעָטָע. אַיבְּרָפָאָרָן אָוּן אַינְצְּעַנְיִירָן אָוּן אַוְיטָאַמְּבָּיל-קָאַטָּאַסְטָרָאָפָּע. צוֹויִ אַיז גַּעַוּעַן פַּאֲרְוִיסְגָּעָזָן. אַלְּצָה האָט באָדָּרְפָּט דער לִידִיקֶט וּוּרָן אַין גַּעַצְּיִילְעָט מִינּוֹן.

דער שנַי שַׂיְת אָוּן שִׁיט, וַיְיַוְּלַנְדֵּיק פַּאֲרְדָּעָן די שְׁרִיּוּנְדִּיקָע, בְּלַטְיִיקָע שָׁאנְדָע פון מענטשְׁן-מָאָרד.

בראָטְסִי! ברִידְעָר! האָט אַפְּגַּעַהְיִילְכֶּט אַין דער בְּלָא אָוּן זיך צַעְטָרָאָגָן אַיז אָוּן עַכָּא אַיבְּרָ שְׂדִים-חוּרְבָּות. ברִידְעַלְעָד, פַּאֲרָ וּוּלְכָע זִינְד? פַּאֲרָוָאָס?

די ליפן פון ארבטער ציטערן ווי איז א תפילה. די פיס פאלגן נישט. וויהין לוייפן? וועמען רופן? אלין, איז אלין איז בלען טאג מיט צוויי מותים.

א טונקל-עלעקטרישער שיין זוינקט פון דערבייאקן האטעל. אהין וועט ער לויפן, רופן מענטשן און אפשר קאן מען נאך ראטעווען. דאכט זיך, דער מיטן קלאר-זוויסן שטערן, פון וועמענס געוויכט עס טרערט דער שניי, דער לעבט נאך.

דער אנגעטראגענער שניי פענטעט די טרייט, אבער די פיס שניידן איים, רייסן זיך פארויס. אט איז שוין דער האטעל.

עפנט! זאכט אויף! הי, איך דארט, עפנט! א מענטשן דערהרגט! א מענטשן, דא נישט וויט!

עס סקריפט די געפּרוּרָעַנְעַט טיר. די איבערגעשֶׁרָאַקָּעַנְעַט וועכטערין טראָעט אָפּ צוֹרִיךְ.

— גאָט באָרעה האָרכִיקָּעָר, זאָס זאגָטוֹ, זוּן מֵינְעָר. — זַי קְלִינְגְּט אִין טעלעפָּן. דער ערשטער רוף צום דאָקטער, צו דער גיבער הילְפַּת.

עמצעער העלפט אַרְיִינְבָּרָעַנְגָּעַן די הרוגים.

די אַלְטִיטְשָׁקָעַ בָּעַלְאָרוֹסָקָעַ צְלָמָט זיך.

— גאָט מֵינְעָר, זאָס אַיז דאָך אָנוֹדוּעָר גָּאסְט פון צִימְעָר 23. דָּאָס אַיז דאָך דער יִדְיִישָׁר פָּאָלְקָס-אָרְטִיסְטָט. האָט נַעֲכַתְן צַוְּגַעְזָגָט, אָז ער קומְט נִישְׁט שְׁפָעַט צּוּרִיךְ. דער צוּוִיטָעָר, זַיְן פְּרִינְט, פון דערבייאקן צִימְעָר. דער אָרְעָמָּעָר, ווי מען האָט איָם...

די אַלְטָעַ דַּעַקְט צו איך גַּעֲוִיכְט.

עמצעער אַיִּילָט פון די טְרָעָט. זַיְנַע האָר זענען נִישְׁט פָּאָרְקָעָמָט, די בְּגָדִים צַעְקְנִיתְשָׁט. ער דערמאָגָט אַ מענטשן, זאָס האָט פָּאָרְשְׁלָאָפָּן דֻּעַם צּוּגָּה, פָּאָרְשְׁפָּעָט. טִיקָּט. דערהערנדִיק אוּפְּפָן וועג דָּאָס וואָרט דאָקטער ווערט זַיְן פְּנִים روּיט פון בעס.

— ווער האָט גַּעַהַיִּיסְט רַוְּפָן דֻּעַם דָּאָקטָעָר?

די אלטיטשקע פֿרוּוֹסַט עַפְּסָזָגָן, נָאָר וּוּדָרֶט בָּאַלְד אַפְּגַעַשְׁטוּיסַן אָן אַ זִּימָט.

דֵּעֶר אַרְאָפְּגַעַקּוּמָעָנָעָר טַעַלְעַפְּאֲגִירָט. זִין שְׁטִים אִיז אַיצְט אַיְינְגַעַהָאַלְטָן־שְׁטְרָעָנָג. יַעֲדָעַס וּוּאָרְטַּבְּרָעָנְגָט עַר אַרְוִיס גַּעַמְאָסְטָן, בָּאַטְרָאָכְט, בָּאָגְלִילִיט מִיט אַמְּילִיטְרִישָׂן "יָא, אָזְוִי, נִישְׁתַּבְּאָוִוִּין חָבָר. מִין שָׁוֹלְד... כְּפָאַרְשְׁטִי... כְּהָעָר."

דֵּעֶר שְׁמוּעַס אִיז פָּאַרְעַנְדִּיקְט. אַיצְט בָּאַטְרָאָכְט עַר דֵּי מִתְּיִם. זִין בְּלִיךְ גִּימְטָאִיבָּר צָוָם אַרְבָּעָטָעָר אָוָן צָו דֵּעֶר אַלְטָעָר, עַר קָוְקָט שָׁאָרְפָּא אִין זִין אָרְיִין, וּוּעַלְנְדִיק גּוֹט פָּאַרְגָּעָדָעָנָקָעָן זִיְעָרָעָ פְּנִימָעָר.

— פָּאַרְוּאָס נִישְׁתַּבְּאָדָרְפְּט קְלִינְגָעָן? — פֿרוּוֹסַט נָאָר אַלְץ זִיךְ פָּאַרְעַנְטָן־פֻּרְעָן דֵּי אלטיטשקָע, שְׁפִּירְנְדִּיק, אָוְ זִיךְ בָּאַגְּאָנְגָעָן אַמְּוֹרָאְדִּיקָן פְּעָלָעָר.

— פָּאַרְוּאָס, פָּאַרְוּאָס — בְּרוּמַט דֵּעֶר אַרְאָפְּגַעַקּוּמָעָנָעָר — אָן אַלְטָעָ אָוָן אָזְוִי נָאָרִישָׂ.

עַר אִיז בֵּית.

דֵּעֶר אַרְבָּעָטָעָר פְּרָעָסְט מִיט פָּרָאַסְט־פָּאַרְגָּאָנְגָעָן פִּינְגָּעָר זִין הִיטָּל.
עַס קְלִינְגָט דֵּי אָרְיִינְגָּאָנְגָּס־טִיר. דֵּעֶר הַאַלְבָּ-פָּאַרְשָׁלָאַפְּעָנָעָר דָּקְטָעָר וּוּאָרְפְּט
פּוֹן זִיךְ אַרְאָפְּט זִין פְּעָלָעָן.

עַר בּוּיגְט זִיךְ אַיְבָּרָן מַת. אָוְנְטָעָר דָּעַם וּוּיְיסַן הַעֲמָד פִּילָּט עַר דָּאָס לְעַצְטָע
בִּיסְל וּוּאָרְעַמְקִיְּתָ פּוֹן לִיבָּ.

— דָּאָס אִיז גַּעַשְׁעַן מִיט אַ צּוֹויִי שָׁעָה צּוֹרִיק, מִיט צּוֹויִי שָׁעָה צּוֹרִיק, חֹורְט
עַר אַיְבָּר, הָאָט עַר נָאָר גַּעַלְעָטָבָט.

דֵּעֶר וּגְגָעָר אָרִיפְּן הָאָנְטָ פּוֹן טּוּיְטָן וּוּיְזִיט הַאַלְבָּ זַעַקָּס.

— מַאְדָנָע. אָמָּאָר אָוָן אַלְץ אָוִירָף אָן אָרְטָ: דֵּעֶר וּגְגָעָר, דָּקְטָעָר, גַּעַלְטָן.
אַיצְט אִיז דֵּי רַי צָו בָּאַטְרָאָכְטָן דָּעַם צּוֹוִיְטָן, דָּעַם דָּקְטָעָרָס לִיפְּנֵן טְרִיאַסְלְעָן
זִיךְ פּוֹן אוּפְּרַעְגָּוָגָג, זִיכְרָיְלָן וּוּעָרָן בָּאַדְעָקָט מִיט טָוִי. עַר וּוּיְשַׁת זִיךְ מִיט

נערוועז-ציטערנדיקע פינגערא, מormalענדייך, פאר זיך, ווי מורה האבנדייך אַרויס-צוברעגעגען הויך זיין געדאנק.

— שְׁרַעַקְלָעַד, שְׁרַעַקְלָעַד, וּוֹאֶס פֵּאָרָא נִידָּעַט רַעֲכַטְיקִיַּיט.

עד זוכט מיט די אויגן צו וועמען זיך צו ווענדן. באמער堪דייך די אלטיטשקע
ההייבט עד זיך אוית, גיטט צו נאענטן אונ גיט אוית שגעל א ווארט:

— מוטען, דעך צו זיין געזיכט.

דוער ארפגען מאבער שטויות אין א זיין.

דער אַרבעטערט לאָוט זיך צו דער טיר. ער מוו צו דער אַרבעט. אין גאנַס אַין
שׂוֹיִן גּוֹרְיֵיךְ טָאג.

— איר קאנט גיין רואיך — רופט צום ארבעטער דער פרעםדער — מען
וועט איז געפינען. ווי זאגנט איר, וועלכע פאבריך?

ער באגלייט דעם ארבעטער בייז צום ארויסטאנגס-טיר.

דצ'ר דקטער געזעגנט זיך און פארשוינידט מיט זיין קליען רענץל.

דצ'ר פרצמאָדר גײַט ווֹידֶאָר אָזָם טעלאַטְפָּאָן.

שנאל האט זיך אצטראט די ידיעה ווועגן מארד.

**מינסקער יידישע אקטיאָן, אויפגעועקטע אין פרימאָרגּ-שעהן, איילן מיט
שרץ און ווי צום האטעל.**

בזין. עס איז אוממעגעלעך. מיר זענען דאך געוווען מיט אים. די גאנצע צוית צוואמען, נישט אפוגעלאָוט, זיך מיט אים געפרײַט. נעכטן בײַינאָקט, ניז איזייגער, בפֿאָר זיין אַוועקִיגִין אויף אַ טְּרוּפּוֹנָג, נאָך אַ טְּלִיעָפּאָן-גַּעֲשֶׁפּרָעָה, האָט מעָן אַפְּ.

די יידישע אקטראיסע אַראָגנְטִישִׁיק דערצְיִילֶט דורך טרעָרָן:

— נעצטו אין אוונט זענען מיר געזעסן אין זיין האטעל-צימער. אויך מאין אוין געוווען. אָרום זיבּן האט עמעצער צו אַים געקלונגגען. אַינְגָעַלְאַדְן צו זיך. יא, בְּגַעֲדָעָן, מיכאעלס האט אוועקְגָּעֵלִיגְט דאס טרייבָּל. זיין געוויכט אין געוווען אַנגַעַשְׁטְּרָעָגָט. ער האט געשפָּאנְט אַיבּוֹרְן צִימְעָר אָון אלְץ אַיבּוֹרְגָּעָחוֹרְט אָ נְאָמָּעָן, וואָס ער האט געזוכט אין זיינַע דערינְגְּרוֹנוֹגָעָן. ער האט אַונְדוֹ דערצְיִילֶט, אוֹ ער קָאָן בשׂוֹם אָופָּן נִישְׁתַּדְּרָמָּאָן זיך דעם אַומְבָּאָקָאָנְטָן, וואָס שְׁטָעָלָט זיך פָּאָר, דורך טעלעפָּאָן, פָּאָר זִינְס אַ פרִינְט.

— שויין דאס דְּרִיטָעָמָּאָל ווי ער קלְגָּוָט — האט אַונְדוֹ דערצְיִילֶט מיכאעלס. ער פרוֹוֹטְמִיך אַיבּוֹרְצִיְּגָן, אוֹ אין 1931 האט מעָן זיך באַגְּעָגָט אַין מסקוּעָ אָון צוֹאָמָּעָן פָּאָרְבָּרָאָכְט אָן אוֹונָט. ער לאָדָט אַיצְטָצְט צו זיך אוֹיף אַ גַּלוּזָל משָׁהָה, כְּדִי אַפְּצָוּמְעָרָקָן פָּאָרְגָּאָגָעָן טָעָג אָין אַ פְּרִינְטְּלָעָכָר אַטְמָאָסְפָּעָר. מיכאעלס אָין צוֹגְעָגָעָן צָוָם פָּעָנְצְּטָעָר, אַרְוִיסְגָּעָקִיקָּט אָין דער גַּאֲכְטִיְּנְצְּטָעָרְנִישׁ.

— מיר האָבָּן גַּעַוְאָלָט אַים מִתְגַּעֲמָעָן מִיט זִיך אוֹיף אַ פְּרִאָבָּע אָין טָעָטָעָר, אָבָּע ער האט באַשְׁלָאָסָן, אוֹ ער מוֹזִיך אַיבּוֹרְצִיְּגָן ווּער אָין זִיך טַעַלְעָפָּאָן-פְּרִינְט.

— פָּאָר זִיך אַוּוּקְגִּיְּן אָיז ער אַרְיִין צו גַּאֲלָעְבָּעוֹר-פָּאָטָאָפָּאוֹ, מִיט ווּעָמָּעָן ער אָין גַּעַקְוָמָּעָן פָּוּן מַסְקוּעָ אָון אוֹיך אַים גַּעַלְאַדְן מִיטְזָוִיִּן.

— ער האט אַונְדוֹ צוֹגְעָזָגָט, דערצְיִילֶט ווּיטָעָר אַראָגְנִישִׁיק, אָז ער ווּעָט זיך לאָנְגָּדָאָרְט נִישְׁתַּפְּאָרְהָאָלָטָן. פְּשָׁוֹט, ער אָיז פָּאָרְאִינְטְּרִיגִּירְט צו זָעָן דעם מעַנְטָשָׁן, ווּעָמָּעָן ער האט פָּאָרְגָּעָסָן, אָון ווּולְכָּעָר גִּיט זיך אָן פָּאָר אַזָּא גּוֹטָן פְּרִינְט.

די שעָה אָיז פָּאָרְבִּי אָון ער אָיז נִישְׁתַּפְּאָרְהָאָלָטָן. מיר האָבָּן גַּעַרְאָכָט, זיך פָּאָרְהָאָלָטָן מִיט חְבָּרִים, מִיט גּוֹטָעָ פְּרִינְט. אָיז ער דָּאָך נִישְׁתַּפְּאָרְהָאָלָטָן אָלִיאִין, מִיט אַים אָיז מִתְגַּעֲמָעָן דער יִדְיִישָׁר קְרִיטִיקָעָר גַּאֲלָעְבָּעוֹר-פָּאָטָאָפָּאוֹ.

— מיר זענען שְׁוְלְדִּיק. מיר האָבָּן אַים נִישְׁתַּפְּאָרְהָאָלָטָן.

יִדְיִישָׁר שְׁוִישְׁפִּילְעָר ווּינְעָן. די ערְשְׁטָעָ טְרָעָן, שְׁוִישְׁפִּילְעָר-טְרָעָן. בִּים האטעל — מִילְצִיאָנָן. עָס אָיז פָּאָרְבָּאָטָן דער אַרְיִינְגָּאנְגָּן.

באלד באדראי אנטקומווען דער שפיטאל-אויטה און ווועט זי געמען אהין.
שטייען אין דריש פאריתומטע יידישע אקטיארין, סאקלן און אראנטשייך
מאן און טראפעעל, גאלאָווטשינער און הערצבערג, שטייען און ווארטן, וויהין
גין? פון זועמען מאגען? צו געמען שריען?

מייט דריש און דרייך שטעלט זיך אפ דער שווארצער פארמאכטער לאַסְט-אויטה.
אייצט איז אַלְץ אַרגָּנִיזָּרֶט. נישטֿא קיין צופאלן. אלְץ איז פָּרוֹיסְגּוּזָּן, פְּלָאנִירִיט
און באַשְׁטִימֶט.

צוווי טראג-ברעטעלעך, געדעקט מיט טונקל-גריגען ברעזענט, דערמאגען און
פראנט, און געפֿאַלענע אין שלאָקט. זי ווערדן אַרוֹיסְגּוּטְרָאָגָן פון האַטְעֵל און
אַרְיִינְגְּשְׁטְעֵלְט אַין פִּינְצְּטְרָנִישׁ פון לאַסְט-אויטה. דער מילְטְעֵרְסְּאָנִיבָּר פָּאָרָּ
מאָקט די אויטהָ-טִוְרָן. די אַקְטִיאָרָן שטייען גְּרִיטָן נאָכְזּוֹפְּאָלָן די לווֹהָ, די מאַשְׁין
גִּיט זיך אַ רִיס פון אָרטָן, פָּאָטוּבְּנָדִיק מִיטָּן מַאֲטָאָרְגּוּשְׁרִי דֻּעָם אָרוּם. ווַיַּדְעַר
שְׁנוּידַט דער לאַסְט-אויטה דֻּעָם שְׁנִי, פִּירְגְּדִיק צְוַויִּי מַתִּים.

בליבט ביהם האַטְעֵל דער מנין יידישע אַקְטִיאָרָן, זיך פָּאָלָגָן נאָר די שווארצע
מאַשְׁין, ווֹאָס פָּאָרְשְׁוּוֹינְדֶּט הִינְטָעָר די חָרְבּוֹת.

דער מאָלעַר
ראָבערט פֿאַלְכָּה

די בילדער-אויסטעלונג אין מאסקווע, וועלכע געט ארום איבער צווויי טיזונט שאפונגגען פון פארשידענע מאלער און סקולפטאָרָן אין פארשיידענע ציטן אין משך פון דרייסיק יאָר עקזיסטענץ פון דעם קינסטלאָר-פאראַין, האט אַרוּס-גערופן אָ גרויסן אַינטערעס נישט נאָר אין רַאֲטְנַפְּאָרְבָּאנְד, נאָר אויך אין אויסלאָנד.

אין איינע פון די גרויסע, ליכטיקע זאלג, צווישן די אָן שולד אָן אָן רעכטן פֿאָרגֿעָסֿעָנָע אָן פֿאָרְפֿאָלְגֿטָע אָן סְטָאָלִינָס צִיטָן, קִינְסְטְּלָעָר, זענען אַרוּס געשטעטל דִּי בִּילְדָּעֶר פָּוּן יִדְיָוּשָׁן מַאֲלָעָר רַאֲבָעָרטָ פָּאָלָק.

די קִונְסְּטָה פָּוּן פָּאָלָק האט אַרוּס-גערופן אָ בָּאוֹגְדָּעָרָן אַינְטְּעָרָעָס בֵּי טִיזָּנוֹן טער באָוּכָּעָר אָן דִּינְגָּעָן, צוֹאָמָּעָן מִיט דָּרָר מַאֲלָעָרִי פָּוּן די יִוְנָגָע, וּוְיִ דִּי סְקוֹלְפִּי טוֹרָן פָּוּן בָּאָגָּאָבָּטָן נְעַזְוּעָסָטָנִי, פָּאָר אָ בָּאוּעָר פָּוּן שְׂטוּרִיָּטָן אָן דִּיסְקוּסִיעָס.

דעָר דָּאָזְיָקָעָר שְׂטוּרִיָּט שְׂטוּיִיגָּט אַרְיָבָּעָר די גְּרָעָנָעָץ פָּוּן שְׁעַפְּעָרִישָׁעָ פֿרָאָבָּזָעָ, אָן גַּעַטְמָעָן אָן אַידְעָאָלָאָגִישָׁ-פֿאָלִיטִישָׁן כָּאָרָאָקְטָעָר, אַפְּשָׁפְּיִגְּלָעָנְדִּיק די שְׂטוּמָנָגָעָן, וּוּנוֹתָשָׁן אָן בְּרוּזָן, מִיט וּוּלְכָעָ עַס לְעַבָּן מַעֲנָטָשָׁן אָן רַאֲטְנַפְּאָרְבָּאנְד אָן אַיבָּעָרְהָוִיפָּט, אִיר יִוְנָגָט.

**

ראָבָעָרטָ פָּאָלָק.

פָּאָר מִינְגָּע אַוִּיגָּן שְׂטוּיִיט דָּעָר הַוִּיכָּעָר, בְּרִיטִיעָר, עַתוּאָס גַּעֲבָוִיגָּעָנָעָר קֻרְעָי פָּעָר פָּוּן מַאֲלָעָר, וּוּמָעָן די יִדְיָוּשָׁע וּוּלְכָעָ האט גַּעֲקָעָנָט וּוְיִ דָּעָם שְׁעַפְּרָעָר פָּוּן די דָּעָקָאָרָצִיָּעָס צַו גַּרְאָנָאָסָקִים פָּאָרְשָׁטָעָלְגָּוּנָעָן אָן אַיבָּעָרְהָוִיפָּט צַו "מְסֻעָּות בְּנִימִין הַשְּׁלִישִׁי" אָן "בִּינְאָכָּט אַוְיפָּן אַלְטָן מַאֲרָק".

נאר די גאטראילן פון מאסקווער יידישן טעאטער אין אויסלאנד, פאר-
בליבט פאלק אין פאריז און ווי פיל מאלער, ווערט ער באזירקט פון דער
פראנציזישער מאלערדי, איבערהויפט פון סעוזן. פאלקן ווערן נאענט די פאי-
רייזער גאסן, סקווערין און בולוואָרַן, זיינע מזוועאָס און אוישטעלונגָן. שפער-
טער שטעלט ער אַלְיאַן אויס זיינע בילדער, צוֹאמָעָן מיט, הײַנט גוט-בֿאָקָאנְטָע
אין פאריג, יידישע מאלער.

אַבעָר פאלקן ציט צוּרִיךְ קײַן רוסלאָנד, צו די רוסישע פֿעלְדָּעָר אָנוּ שטעהֶט,
צו זיינע פרײַנט, צו זיַּן טעאטער. ער קומט קײַן מאָסְקָוּעָ אָנוּ האָט חתונה
פאר דער תאָכְטָעָר פון דעם באָרִימָטָן רָוִשִׁין רָעוֹשִׁיסְעָר אָנוּ טָעָרָעָטִיקָעָר,
וועלכָּעָר אִיזָּוּ באָקָאנְטָע אָנוּ דער גָּאָרָעָר טָעָטָעָר-וּוּלָט — קָאנְסָטָאָנְטָיָן סְטָאָ-
ニַסְּלָאָוּסְקִי.

נאר אַ גָּעוֹוִיסְעָר צִיְּטָ פָּוּן צֹוֹזָאָמָעָלְבָּן מִיט זַיְּן פְּרוּיָ, מִיט וּלְכָעָר ער
הָאָט צַוְּיִי טָעָכְטָעָר, צַעֲגִיטָ זִיךְ דָּס פָּאָר. וּלְכָעָר אִיזָּוּ ער אַלְיאַן מִיט זִיךְ.
מִיט זַיְּן קוֹנְסְטָ. וּוּאָס וּוּיְתָעָר, אַלְיאַן שְׂטָאָרְקָעָר, הַיְּבָט אָנוּ פָּאָלָק צַוְּ פִּילְּן, אָוּ מעַן
טרָוִיט אִים נִישְׁטָם, אָוּ מעַן קוֹקָט אָוּף אִים אָנוּ זַיְּן קוֹנְסְטָ מִיט חָשָׁד. דָּס, אוּיף
וּוּאָס ער האָט גַּעַהְאָפָט אָנוּ גַּעַוָּאָרָט, נָאָר זַיְּעַנְדִּיק אָנוּ אוּסְלָאָנד, האָט אִים
אַיצְטָ בִּיטָּעָר אַנְטוּיִשְׁתָּ.

אָין מִיטָּן פָּוּן די דְּרִיסִּיקָעָר יָאָרָן וּוּעָרָט מִיט אַ קָּאָלְטָעָר, בְּרוּטָאָלָעָר הָאָנְטָ-
דוּרְכָּגְעָפִירָט דָּעָר עַנְדְּגַּלְּטִיקָעָר אַפְּיִצְּעִילָּעָר סְטִיל פָּוּן סָאָצִּיאָלִיסְטִישָׁן רְעַאלִיּוּם.

אַלְעָ נִישְׁטָ-גַּעַהְאָרְכָּזָאָמָעָ, וּלְכָעָ וּלוּן אָוּן קָעְנָעָן זִיךְ נִישְׁטָ אַרְיִינְפָּאָסָן
אָין די נִיעָז בְּאַשְׁטִימָטָע רָאָמָעָן, וּוּרְעָן דָּעְרָקְלָעָרְטָ פָּאָר פָּאָרְמָאָלִיסְטָן אָנוּ זַיְּעָר
קוֹנְסְטָ פָּאָר קְלִינְגְּבִּירְגְּלָעָד-בְּרוֹזְשָׁוָאָזָע. אָפָט אִיזָּוּ די דְּזָוִיקָעָ בְּאַשְׁוְלְדִּיקָוָנָג גַּעַוָּעָן
גַּעַנְגָּן, כְּדֵי פָּוּן אַ פָּאָרְמָאָלִיסְטָ פָּאָרוֹאָנְדָלָט צַוְּ וּוּרְעָן אִיזָּוּ פִּינְטָ פָּוּן פָּאָלָק,
מִיט אַלְעָ פָּאָלָגָן פָּוּן : תְּפִיסָה, פָּאָרְשִׁיקָוָנָג לְאָגָעָר, טְוִיט.

עַס הַוִּיבָּן זִיךְ אָן בִּיטָּעָר, שְׁוּעָרָעָ יָאָרָן פָּאָרָן קִינְסְטָלָעָר. ער וּוּעָרָט בְּאַשְׁוָּלָ-
דִּיקָט אָין דָעָם, אָוּ זַיְּן קוֹנְסְטָ טְרָאָגָט אָוּף זִיךְ די שְׁפָרָן פָּוּן "צְעֻפּוֹלִיטָן" מְעָרָב.
זַיְּנָעָ בִּילְדָעָר וּוּרְעָן אָין עַרְגָּעָץ נִשְׁתָּ אַוְיסְגַּעַשְׁטָעָלָט, אָנוּ פָּאָרְשְׁוּוֹינְדָן הַינְּטָעָר
פָּאָרְמָאָכָטָע צִימָעָרָן פָּוּן זַיְּנָעָ נְאָעָנְטָעָ פְּרִיאָנְטָ, וּלְכָעָ נְעַמָּעָן אָוּף זִיךְ דָעָם
רִיסְקָ פָּוּן פָּאָרְהִיטָן זַיְּ אָין פָּאָל פָּוּן זַיְּן אַרְעָסָט.

נאר א גליקלעכע צופעליקיט רاطעוועט דעם מאלער. אין דער שעערער צייט קומט צו אים אלס שילער דער באריםטער פלייער, דער, וועלכער איז אָפְשַׁטָּעַל. איבערגעפלוייגן פון רוסלאנד קיין אמריקע דורך צפונ-פאָל, דער העלד פון ראתנפארבאָנד, יומאשעו. דער>Rossishער פלייער, מיט ליבע פאר מאָ לערזי ווערט א גרויסער חסיד און באשיצער פון זיין לערער און מייסטער. יומאשעו העלפט אים אויך צו פֿאָרְקּוֹיֶּפֶן אִינְיֶקֶן בְּילְדָּעֶר, צוישן באָקָאנְטָע גע-לערנטע און שריבער.

אין צייט פון קרייג לעבעט פֿאָלָּק אָזְסָמָאָרְקָאנְד (אוובעקיסטָאָן). אין דער דָּזְאַיְקָעָר אַלְטָעָה, אַרְיַעַנְטַאָלִישָׂעָר שְׁטָאָט אַנְטְּפָלְקָעָט זִיךְ פֿאָר אִים אַ נִיעָזָעַט. אַ בְּין אַיְצָט אָמְבָאָקָאנְטָע אָון מִיט עֲפָעָס זִיעָר נָאָגָעָט. די הַצִּיקָּע טָעַג מִיט דָּעָר בְּרַעַנְעַנְדָּעָר זָוֵן אוּרְפָּעָל אַלְטָע טְוִיזָּנְטִיְּעִירִיקָּע מְוִיעַרְדוּעָט פָּוּן מַעַז טְשָׁעָטָן אָון הַאָרְעָםָס. די אַרְדָּאַבִּישָׂע קְלִיְּדָוָגָן פָּוּן די אַזְבָּעָקָן, די פְּלָאָגָנָן, בִּימָעָר, פְּרוֹכָּטָן, די שְׁנוּעָלָע אַיְבָּרְגָּאָגָנָעָן פָּוּן טָאָגָן צָו נָאָכָט, די טְרוּיְעִירִיקָּע אָון גַּהְיִמְנִיסְטוּלָע שְׁמַאָלָע גָּאָסָן אָון גַּעַלְעָדָר, אַנְגָּעָפִילָעָט מִיט לְעַגְעַנְדָּעָס אָון אַרְיַעַנְטַאָלִישָׂע גַּעַשְׁיכְּתָעָס. — דָּאָס אַלְץ הַאָט דָּעַרְמָאָנְט פְּאָלָּקָן אַן לָאָנְדָּפָן די אַבָּוֹת. עַס דָּעָגָט אִים די עַקְוָאָטִיךְ פָּוּן דָּעָם לָאָנְדָּ, די מַעַנְטָשָׁן אָון עַר מַאָלָט מִיט אַינְטָרָדָעָס אָון שְׁעַפְּעַרְיָשָׂן בְּרַעַנְ.

די דָּזְאַיְקָע בְּילְדָּע זְעַנְעָן אַנְגָּעָפִילָט מִיט אַ בענְקָשָׂאָפָט. זַיְיַ זְעַנְעָן וּוּי אָוְמָהִיְמַלְעַד-וּוִוִּיטִיקְדִּיקָּע פְּאָרְנָאָכָּטָן פָּוּן אָן אִינְגָּזָמָעָן, וּוּלְכָבָר אִיז אַרְמוֹגָעָז נָוָעָן פָּוּן אָן אָוְמָרְוָאִיקָּן פְּאָרְגָּעָפִיל פֿאָר זַיְיַ צּוֹקְנָפָט.

עַס עַנְדִּיקָט זִיךְ דָּעָר קְרִיְג אָון פְּאָלָּק אִיז וּוּדָעָר פְּאָרְגָּעָסָן. זִיְינָע בְּילְדָּע וּוּרְעָן נִישְׁתַּפְּכָה פְּאָרְקוּיְפָט אָון נִישְׁתַּפְּכָה אַוְיסְגָּעַשְׁטָעָלָט. אַיךְ טְרָעָפָן וּוּדָעָר דָּעָם אַזְוִי שְׁנוּעָל פְּאָרְעַלְטָעַרְטָוּן מַלְעָדָר אַיְגָעָם וּלְבָנָה הַוִּי, וּוּ אַיךְ הַאָב אִים צָוָם עַרְשָׁתָן מַאָל בְּאַקְעָנָט. אַיךְ הַעַלְפָה אַרְדִּיסְצָיָעָן זְיַינָע גָּוָאָשָׁן פָּוּן הַינְטָעָרָן שְׁרָאָנָק. דָּא שְׁטִיעָן זַיְיַ נָאָךְ פָּוּן די דְּרִיסְיִקָּעָר יָאָרָן, וּוּעָן די גַּעַפְּאָרָר פְּאָרָן קִינְסְטָלָר אִיז גְּעוּוֹעָן אַ טָּאָגְ-טְּעַגְלָעָכָע. מִיר בְּאָפְרִיעָן זַיְיַ פָּוּן שְׁטוּבָה אָון שְׁטָעָלָן לְעַנְגָּאוֹיסָה די וּוּנָט. אַין צִימָעָר זְעַנְעָן נָאָר אַיְגָעָנָע, די צִימָט וּוּדָעָר אָן אָוְמָרְוָאִיקָּע פְּאָר אַיְטָלָעָן פָּוּן אָונְדוֹן. עַס הַעַלְן אַרְאָפָן פָּוּן די בְּילְדָּע פְּאָרְיוֹזָעָר בְּוּלוֹוָאָרָן; מִיר וּוּרְעָן מִיטְגָּעָרִיסָן פָּוּן אַ הַרְלָעָכָעָר וּוּלְעָלָט פָּוּן מוֹזָיק, פְּאָעָזִיעָ אָון מַאָלָעָרִי. בְּאַקְעָטָע בִּימָעָר אַין טָוֵי אָון דָּעָגָן אַיְגָעָם גְּרָא פָּוּן פְּאָרְיוֹזָעָר הַאָרְבָּסָטָם. די הַיְוָעָר, וּוּ די מַעַנְטָשָׁן, טּוֹלִיאָן זַיְיַ אִינְסָ צָוָם אַנְדָּעָרָן, וּוּ זּוֹנְדִּיק אַ שְׁוִי,

אינעם אומרו פאר דער קעלט פון ווינטער. דער מאלער ציכנט די זעלבע ביי מער אין ווינטער : די דינע צויגין קווים געדעקט פון א ליבטן שניי, צעיגיט אונטער די ערשטע זונ-שטראָלן. אין די ווינטער בילדער זינגען אוּן פריען זיך די בימער מיט זיער ערשות פֿרְילִינְגְס-שְׁפַּרְאָץ אוּן די לופט אוּן אַנְגַּעַץ פֿילְט מיט גָּלוֹסֶט פָּאָר לְעָבֵן אוּן שָׁפָּן. דָּאָס אַיְזָן אַסְמָפָּאנְיָע פון אַ פֿאָרְלִיבְּטָן אוּן פֿאָרְיוֹן מְאַלְעָר, וּוּלְכָּעָר הָאָט זִין לְיִבְּעַ אַוְיסְגָּעְדְּרִיקְט אוּן צָאָרְטָע, גְּרָאָד הַעֲלָמָאָטָע פֿאָרְבָּן, מִיט אַ קְוִים בָּאַמְּעָרְקָבָאָרְן צָוָּאָב פון גְּרִין, רְוִית אוּן שְׂוֹאָרָץ. אַ טְּילְ פון די בִּילְדָּעָר זָעָנָען שְׁפַּעְטָעָר גָּעוֹעָן אַוְיסְגָּעְשְׁטָעָלָט אוּיפְּ דַּעְרָ אַוְיסְ שְׁטָעְלָוָג אַיְן מְאָסְקוּוּדָר מְאָנִיעָזָה.

* * *

אוּן וּוַיְעַר זָעָנָעָן דָּוָרָךְ צָעָן יָאָר, פון יְעָנָעָם אָוּוּנָט, יָאָרָן, אַיְן וּוּלְכָּעָר פֿאָלָק הָאָט פֿאָרְלִוְיָרְן פֿילְ פון זִיְּנָעָן נָאָעָנָטָע פֿרְיִינְט צְוִישָׁן יִדְּישָׁע אַקְטִיאָרָן אוּן שְׁרִיְּבָעָר.

איַן פֿרְילִינְג 1957 גִּיט מעַן אַיבָּעָר פון אַוְיעָר צָו אַוְיעָר, אוּן צְוַויִּי קְלִינְיָע צִימָעָרָן, אַוְיפְּן פֿינְפְּטָן שְׁטָאָק איַן הוּוִז פון קִינְסְטָלְעָר-פֿאָרְבָּאנְד, זָעָנָעָן אַוְיסְגָּעְשְׁטָעָלָט די בִּילְדָּעָר פון רָאָבָּעָרָט פֿאָלָק. דָּאָס הָאָבָּן זִיְּנָעָן פֿאָרְעָרָר, רְיוּקִירְנְדִּיק פָּאָר זִיךְ, קְווִים גַּעֲפּוּלָט. מִיט דַּעְרָ אַוְיסְשְׁטָעָלָג אַפְּמָעָרָקָן דָּעָם זִיבְּצִיקִיְּעָרִיקָן גַּעֲבּוּרְנְ-טָאָג פון קִינְסְטָלְעָר. קִין שָׁוָם אַפְּצִיעָלָעָן מְעָלָדָנוּגָעָן איַן דִּי צִיטְ�וָנָגָעָן, קִין שָׁוָם אַפְּיָשָׁן, אַבָּעָר פון מוֹיל צָו מוֹיל אוּן אַרְוָמְגָעָגָגָעָן אַיבָּעָר מְאָסְקוּוּדָר די נְיִיעָס פון פֿאָלָקָס אַוְיסְשְׁטָעָלָגָן.

שְׁמָאָלָע, גַּעֲדָרִיְּתָע טְרָעָפְּ פֿרְיָן צָוָם פֿינְפְּטָן שְׁטָאָק. עַס אוּז שְׁוּעָר צָו גַּעֲפִינְגָעָן די צְוַויִּי צִימָעָרָן איַן דָעָם לְאַבְּיָרִינְט פון צָעְנְדִּילְקָעָר פֿאָרְשִׁידְעָנָע אַנְּ-שְׁטָאָלָטָן אוּן בִּירוּאָם. אוּפְּ אַיְיָרָ פֿרְאָגָעָ בִּיְיָ די דּוּרְכְּגִיָּעָר, עַנְטָפָעָרָט מְעָן אַיְיךְ מִיט אַ פֿינְגָעָר אוּיפְּ אַרְוָתָה, אוּיפְּ רָעְכָּתָס אוּן וּוּדָעָרָ רָעְכָּתָס. אוּן אַט זָעָנָעָן מִיר שָׁוִין אַנְגָּעָקָומָעָן.

דַּעְרָ זְוִינְקָעָר טָאָג פְּרוּוֹסָט זִיךְ דּוּרְכְּרִיְּסָן דָוָרָךְ די קְלִינְיָע פֿאָרְהָאַנְגָּעָנָע פֻּנְצָטָעָר. די לְוּבָּעָס נְיִדְעָרִיךְ אוּן פְּרָעָסָן נָאָר מֻעָר אַיְין דָאָס בִּיסְלָ לְכָטָט. מְעָן מוֹ שְׁטִיְּזָן אַ פֿינְטָה צָעָן מִינְיָטָה, בֵּין מְעָן גַּעֲוּוֹנָט זִיךְ צָו צָוָם טְוָנְקָלָ, נָאָר דַּעְרָ זָוָן פון דְּרוּיסָן. אוּן דָא בָּאַמְּעָרָק אַיךְ, וּוּ פֿאָרְפָּולָט עַס זָעָנָעָן די צִימָרָן.

אלטע באזואקסענע זקנים מיט וויס-גראע קעפֿ: געלערנטע, קינסטלער, שרײַדער. יונגעט, מיט ברײַט-צעפענטע אויגן מיט אָן אַנגערעגטקייט, אַין וועלכער עס זאגט זיך אַרוּס זיינֶר צוֹשטיּמוֹג צוֹ דער קוֹנְסְטְ פֿוֹן פֿאַלְק אַון פֿאַר דָּאס נִיעַ אַון אוּפֿרִיכְטִיקָע, ווֹאָס זֵי האָבָן אַין אַיר דָּערְזָעָן.

פֿאַלְק אַיְזָה נִישְׁתְּ גָּעוּן בְּכָוח בִּיאַצְוִין אַוְיףֿ דָּער אַוִּיסְטְּעָלָונְגָּה. אַ שׂוּעָרְדָּרְ קְרָאנְקָעָרְ שִׁקְטָה עַד זִינְגָּה גְּרוֹסָן צַוְּ דִּי אַינְצִיאַטָּאָרְן פֿוֹן דָּער אַוִּיסְטְּעָלָונְגָּה.

אַיך באָטְרָאַכְטָה דִּי בִּילְדָּעָר, וועלכּעַ זענען, אַין זיינֶר מַעֲרַהַיִּת, גַּעֲצִיכְנָט אַין דָּערְמָאַנְטָן סָאַמָּאַרְקָאָנְדָה, אַון שְׁפָעַטָּעָר, אַין מַאֲסְקוּוּעָ, נִיעַ טָעַנְעָר, נִיעַ פְּאַרְבָּן, נִיעַ שְׁטִימָנוֹנְגָּעָן. ווי ווֹיְטָה זֵי זענען פֿוֹן יָעַנְעָר פְּאַרְיוּזָעָר צִיכְעַנוֹנְגָּעָן. אַיצְטָה אַיְזָה אַלְץָ פְּאַרְטִּיפְּטָ, פְּאַרְהוּיְלָטָ מִיטָּ דָּער עַלְגָּעָיָה פֿוֹן אַפְּנִיְגָּנְדִּיקָּן טָאגָה. אַלְץָ אַיְזָה אַנְגָּעָפְּלָטָ מִיטָּן לִירְיָשָׁן טְרוּיָּעָר פְּאַרְזָוָן אַרוּםָ, פְּאַרְדָּיָה דִּי מַעֲנְטָשָׁן אַין גָּטוּרָה. אַוְיךֿ דִּי שְׁטִילְלָעָבָּנָס זענען אַנְגָּזָאָפָּטָ מִיטָּ דָּעָם זְעַלְבָּהָן, פְּרָעָסְגָּדוֹן גַּעֲפִילָה. קִינְדָּעָר זענען פְּאַרְטָרָאַכְטָה אַון קוֹקָן אַרוּסָה פֿוֹן זִינְגָּה בִּילְדָּעָר מִיטָּ טְרוּיָּעָר פֿוֹן דָּערְוּאַקְסָעָנָה.

אַין מִיטָּן פֿוֹן צִימָעָרָ בִּי אַ קלְיָין טִישְׁלָ זִיצְטָ אַ יְוָגָנְטָלְעָכָר אַון שְׁרִיבְּטָ אַרְיָין זִינְגָּה אַיְינְדָּרְקָוָן אַין "בָּוָךְ פְּאַר אַפְּרוֹפָּן". אַיךֿ נָעַם שְׁפָעַטָּעָר דָּעָם אַוִּיסְטָ גַּעֲשְׁרִיבָּעָנָעָם הָעָפָט אַון וּוּרָ דָּערְשְׁטָוִינְטָ פְּאַר דָּערְ דְּרִיסְטְּקִיְּטָ פֿוֹן דָּעָם אַוִּיסְגָּשָׁרָיָ אַון פְּרָאַטָּעָסָטָ, מִיטָּ וּוּלְכָן עָס זענען אַנְגָּעָפְּלָטָ דִּי קָוָרְצָעָ פְּרָאָזָן. רָוִשְׁיָה מַעֲנְטָשָׁן פְּרָאַטָּעָסָטָיְרָן קָעָגָן פִּינְצְטָעָה, קָעָגָן דָּערְ הָאַלְבְּ-לְעָגָאַלְעָרָ אַין פְּאַרְשְׁוּיְגָעָנָרָ אַרוּסְטָעָלָונָגָה, וועלכּעַ אַיְזָה אַיְנְגָעָפְּרָעָסָטָ אַין צּוֹיִיָּ קְלִינְגָּה צִימָעָלְעָדָ.

"אַ בְּזִוְּן אַון פְּאַרְדָּרוֹס נָעַמְתָּ אַרוּם אִיטָּלָעָן אַרְנְטָלָעָן מַעֲנְטָשָׁן. פֿאַלְק אַיְזָה הִינְטָ דָּער בְּעַסְטָעָר מַאלְעָר אַון דָּער שְׁטָאַלְץָ פֿוֹן מַאֲסְקוּוּעָ, פְּאַרְוּאָס אַיְזָה עַד אַזְוִי בָּאַלְיִידִיקְטָ."

"עַס וּוּטָ קְוֻמָּעָן אַ צִּיטָּ אַון פֿאַלְק וּוּטָ אַוִּיסְגָּעַשְׁטָעָלָטָ וּוּעָרָן אַין לִיכְיָה טִיקָּעָ זָאָלָן, ווי זֵיְן מַאֲלָעָרִי הָאָטָעָס פְּאַרְדִּינְטָ."

מַעֲנְטָשָׁן שְׁרִיבְּן זִיךְ אַוְטָעָר מִיטָּ זְיִיעָרָ נָעַמָּעָן, בְּלוֹזָיְן עַטְלָעָכָעָ לְאָזָן זְיִיעָרָ אַרוּסְזָאָגָוָגָעָן אַון אַוְנְטָעָרְשְׁרִיפְּטָ צּוֹלְבָּן פְּחָדָ פְּאַר דָּער אַפְּרָעָכָעָנוֹגָה.

דאַס האָט אַרוייסגעערעדט דער נישט-אָומגעבראָכטער שטאלץ אָו גִּיסט
פֿון רֹוסְיֶשׁן מענטשֶׁן. די ווערטער זענען אָפְּשֶׁר גַּעֲוֹעַן דער טְרִיבֶּסֶט פֿאָרֶן קְרָאנְקָן
מְאַלְעָר, וּוּלְכָעָר אֵיז מִיט אַיאָר שְׁפָעַטָּר גַּעַשְׁטָאָרְבָּן.

**

איַן 1962-1963, זענען פֿאָלְקָס בַּילְדָּעָר גַּעֲקוּמָעָן איַן די לִיכְטִיקָע זָאַלְן
פֿון דער מְאַסְקּוּעָר אוּיסְטְּעַלְנָגָה פֿון הַיּוֹזָעָר פֿון רֹוסְיֶשׁר אַינְטְּעַלְגָּעָנָץ,
וּוֹאָס האָט איַן די אַלְעָר יָאָרֶן נִישְׁט פֿאָרְלוּירָן דֻּעָם גַּעַשְׁמָאָק אָוֹן טְרָאָדִיצְיָע
פֿאָר עַכְתָּעָר קוֹנְסָט. אָוֹן דָּאַס איַן די גָּאָרָאנְטִיעָ, אָוֹן פֿאָלָק וּוַי אַגְּדָעָר גַּרְוִיסָע
מְאַלְעָר, אָפְּשָׁטָאָמִיקָע אָוֹן פֿאָרְבוֹנְדָעָנָע איַן זַיְעָרָע שְׁאָפְּוֹנְגָעָן מִיט רֹוסְלָאָנד,
וּוֹלְעָן פֿאָרְנוּמָעָן דֻּעָם בְּכָבוֹדִיקָן אָרט, וּוּלְכָעָזְיָעָר קוֹנְסָט האָט פֿאָרְדִּינָט.

**סֻרְגַּיִי אַיּוֹנְשְׁטַיִן
אוֹן
סְטוֹלָין**

דאס איז געועען אין טאג פון זיבעטן נאומגעבער 1927 אין מאסקווע.

אין די פאבריקן, זאוואדן, זענען פארגעקומווען מיטינגען, געווידמעט דעם צענטן יארטאג פון דער אקטאבר-רעוואָלוציע. די אפיקצעלע פרעסע אין צענдельקער שפראָן האט געשריבן וועגן דער נײַער ערעד פֿאָר דער מענטשׂ הייט, וועגן אַנְהַזְוִיב פון מענטשׂ-בָּאָפְּרִיְּאָוָוָג אַיבָּעָר גָּאָרָעָר וְוָעָלָט, וועגן הומאַנִּיזָם אָוָן פָּעָלָעָר-פְּרִינְטָשָׁאָפָּט, אַיְתָּלָעָכָּעָר אַנְשָׁטָאָלָט האט געועען מיט נײַע דערגרֵיכִינְגָּעָן אַפְּצָוּמָעָרָקָן אַט די וַוְיכְּטִיקָע דָּאָטָע.

מאָלָעָר, שרייבער, אַרטִּיסְטָן האָבָּן אַין יָעָנָע טָעָג פָּאָרָעָפְּנָטְלָעָכְט נְיִיעָׂ וְוָעָרָק, גַּעֲשְׁפִּילְט נְיִיעָׂ פִּיעָּסֶן, גַּעֲוֹיְזָן נְיִיעָׂ פִּילְמָעָן. אַין דעם טָאג אַין אָ קְלִין צִימָעָרָל, אוּפִּיךְ דער מַאְסָקָעָר פִּילְמָ-סְטוּדִיָּּע, אַין אַנְגָּעָשְׁטָרָעָגָן טָע אַרְבָּעָט. דער שָׁוִין וְוּלְטָבָּאָרִימָטָעָר דָּעָשָׁוּסָעָר אָוָן שְׁעָפָּרָר פּוֹנוּם פִּילְמָ: "פָּאנְצָעָרְ-שִׁיפְּ פָּאָטִיאָמְקִין", סְעָרָגִי אַיְזָנְשָׁטִין, האט צְוֹאָמָעָן מִיט זִין גַּעַהַיְלָה אַלְעָקְסָאַנְדְּרָאָוָו, גַּעַנְדִּיקָּט מַאְגָּטִירָן דעם כְּרָאָנִיקָּאָלָן פִּילְמָ "אַקְטָאָבָּעָר" ("צָעָן טָעָג וְוּלְכָעָה האָבָּן אַוְיפְּגָעָטְרִיסְטָלְט די וְוּלְטָ").

עַטְלָעָכָע וְוָאָכוָן, וְזִין האָבָּן פָּאָרָגָעָסֶן אַין דער אוּסְעָרָלָעָכָע וְוָעָלָט, אַין אלְעָזָעָן, אוּ דער פִּילְמָ וְאֶל גַּעֲוֹיְזָן וְוָעָרָן דעם זִיבָּעָט נְאָוָעָמָעָר אוּפִּיךְ דער פִּיעָּרָלָעָכָע זִיכְּזָבָּג אַין טָעָטָעָר "בָּאַלְשָׁאָי".

אין דעם טָאג, נָאָךְ מִיטָּאָג האָט זִיךְ פְּלוֹצִים גַּעֲפָנָט די טִיר. אין דעם מאַנְטָאָשָׂ-צִימָעָר אַין אַנְגָּעָקָומוּעָן סְטָאָלִין, דָּעָמָאָלָט שָׁוִין פָּאָקְטִישָׁעָר דִּיקְטָאָזָטָאָר, מִיט עַטְלָעָכָע פְּעָרָזָן. סְטָאָלִין האָט זִיךְ גַּעַהַיְסָן גָּלִיךְ וְוִיְּזָן דעם פִּילְמָ. די דָּעָרָשְׁטָוִינָגָן פון אַיְזָנְשָׁטִין-זָעָן צּוֹלִיב דעם אַומְדָעָרוֹאָרָטָן וְוִיזְיָט אַיז גַּעַ-

וָעַן אוּפִּין קְלִינְגָּעָם עַקְרָאָן האָבָּן זִיךְ בָּאוּזָן די עַרְשָׁטָע בִּילְדָעָה, האָט סְטָאָלִין אַיבָּעָרָגָעָרִיסָן אָוָן גַּעַהַיְסָן אוּסְשָׁנִיְּדָן די עַפְּיוֹזָדָן, וְוּסְׂעָרָט גַּעַ-

ווײַזְן לענין. ער האט באפויין אויסשניטין דעם גאנצן פינאל פונגסם פילם, וועס איז געוויזן געווארן לענינס אָרִוִיסְטְּרָעָטְוָג אַוִיפָּן צוֹוִיטָן דָּאָטְן-צְוָואָר. מענפָּאָר.

דעָר גְּרוֹיסְעָר קִינְסְטָלָעָר אַיְוֹנְשְׁטַיִן אַיז גַּעַשְׂטָאַנְעָן צְוָוֶעֶפֶּרֶעֶסֶט צָו דָעָר וְאַנְטָן אַפְּרָלָאָרָעָנְדָר אָוֹן אָמְגִילְקָלָעָכָר. אָוֹף דָעָר פְּרָאָגָע, פְּאָרוֹוָאס דָאָס וְוּרְעָט גַּעַטָּאָן עַטְלָעָכָע שָׁעה פָּאָר דָעָר פְּיִיעָרָלָעָכָר זִיכְוָנָג, פְּאָרוֹוָאס וְוּרְעָט צְעַשְׁטָעָרט אַלְץ, וְאָס אַיז מִיט אַזְוִיפֵּיל שְׁוּוּרְרִיקִיטִין באַשָּׁאָפָן גְּעוֹוָאָרָן, פְּאָרוֹוָאס פְּאָרְגִּינְכְּטָן קָאָדְרָעָן, וְוּלְכָע באַדְאָרְפָּן פְּאָרְבְּלִיבִּין פָּאָר דָעָר גַּעַשְׁכְּטָע, וְוי אַיְנִינְמָאָלְקָע אָוֹן נִישְׁטָאַיְבָּרְחוֹרְנוֹנְדָע, אָוֹף דָעָר האט סְטָאָלִין גַּעַנְטָפָעָרט מִיט שְׁוּוִיגָן.

— דָעָר פִּינְאָל אַיז דָאָך אָזְוִי צְוָוֶעֶפֶּסֶט, האט אַיְוֹנְשְׁטַיִן פְּרוּבִירְט אַיְבָּעָרָר צִיְּגָן סְטָאָלִינְגָּן.

סְטָאָלִין האט בִּין אַ ברּוּם גַּעַטָּאָן :

— אַיר וְוִיסְט נִשְׁטָא, וְאָס עַס קוּמוֹט פָּאָר. לענינס לִיבְעָרָלִיזָם אַיז אִיצְטָנִישְׁטָא צָו דָעָר צִיְּטָה.

אַיְבָּעָר נִין הַוְּנְדָעָרט מַעַטָּעָר קִינְאָלְעָנְטָע אַיז אַיְסְגָּעָשְׁנִיטָן גְּעוֹוָאָרָן פּוֹנוּם פִּילָם. דִּי דָאָזְיקָע עַפְּזִיאָדָן מִיט לעַנְגָּגָן האט סְטָאָלִין מִיטְגָּעָנוּמָעָן מִיט זִיךְ אָוֹן שְׁפָעָטָעָר פְּאָרְגִּינְכְּטָעָט.

אָזְוִי האט זִיךְ אַגְּגָהָוִיבָן שְׁוִין מִיט פִּינְפִּינְסָה אָוֹן דְּרִיסְטִיק יָאָרְץְרִיךְ דָעָר פְּאָגְרָאָם אַיְבָּעָר קוֹנוֹסְטָאָוּרָק, בִּיכְעָר. אַ פְּאָגְרָאָם אָוֹן מָאָרָד, וְוּלְכָע האט אַוּוּקְגָּעָרְיוֹבָט אָוֹן פְּאָרְגִּינְכְּטָעָט טְוִיְּוָנְטָעָר פָּוֹן שְׁעָפָעָר אָוֹן שְׁאָפָוָגָעָן. פָּוֹן דָעָר מָאָלָט האט זִיךְ אַגְּגָהָוִיבָן דָעָר בְּלוֹטְיָקָעָר חַשְׁבָּוֹן פָּוֹן סְטָאָלִינְגָּן מִיטָן פִּילָם זְשָׁעָנִי, סֻרְגִּי אַיְוֹנְשְׁטִיִּין.

סֻרְגִּי אַיְוֹנְשְׁטִיִּין אַיז נִשְׁטָא צְוָוֶעֶלִיק אַדוֹרֶךְ דִּי אַלְעָ יָאָרָן בְּשָׁלוֹם. סְטָאָלִין האט אַפְּגָעָשָׁאָצָט דָעָם גְּרוֹיסְן טְאָלָאָנָט זִינְעָם, הַאָפְּנָדִיק, אַיז ער וְוּעָט אִים אַוִּיסְנְזָצָן אָוֹן דִּינְגָּן אָוֹף פִּילְמָעָן, וְוּלְכָע וּוּלְגָן, אָזְוִי צִי אַנְדָעָרָש, בָּאָרְעָכְטִיקָן זִינְגָּע טְאָטָן אָוֹן וְוּלְגָן אַרְוִיסְהָיָבָן זִינְגָּע פְּרָאוֹן, וְוי אַיְנָעָ פָּוֹן דִּי גַּרְעָסְטָע אַיז

דער געשיכטע פון רוסלאנד. אַרְוִיסְטֶּלְגָּדֵיךְ אֵין דַּי דְּרִיסְקָעֶר יַאֲרֹן פָּאָרֶן
שיידענע: רָוִשִׁין צָאָרִין אָוּן קְרִיגָּעֶר וּוּי רָוִשִׁישׁ פָּאָטְרִיאָטָן, הָאָט סְטָאָלִין גַּעַד
הָאָט דַּעַם מִיּוֹן צַו דַּעֲרְפִּירְן צַו דַּעַם, אָוּ דַּי קְוּמָנְדִּיקָּעַ פִּילְמָעַן זָאָלָן בָּאוּנְגָּעָן
זִין גְּרוּסְקִיט אָוּן אַיְבָּרְמָעְנְשָׁלְעָכִיקִיט. אָזְוִי אֵין דַּעֲרְגָּאָנְגָּעָן בֵּין צַו דַּעַם
פִּילְמַן "דָּאָס פָּאָלָן פָּוּן בְּעֶרְלִין", וּוּי עַר וּוּרְטַס מִשְׁבָּאָוּן וּוּי אַנְיִיעַ גָּאָטָן
וּוּלְכָעָר לְאֹוֹט וִיךְ אַרְאָפַּעַן פָּוּן אַוְיבָּן פָּוּן דַּי הִימְלָעָן (אמָת מִיט אַמְּאָדְעָרְנוּם
אוּוִיאָן) צָוּמָ פָּאָלָק.

נָאָךְ דַּעַם וּוּי עַטְלָעֶכְעַ פִּילְמָעַן זִינְעַ זָעָנְעַן פָּאָרְבָּאָטָן גָּעוּוֹאָרָן, פָּרוּוּס אַיְזָנָן
שְׂטִיְין אַרְיִינְפָּאָסָן וִיךְ אֵין דַּעַר נִיְּיעַר לִינְיִיעַ פָּוּן בָּאוּנְגָּעָן דַּי הַעַלְדִּישָׁקִיט
רָוִשִׁישׁ פָּעָאָדָאָלָן אָוּן קְרִיגָּס-פִּירְעָר. עַס בָּאוּוֹיְזָט וִיךְ זִין "אַלְעָקְסָאנְדָּר
נָעוּוּסָקִי", צַו וּוּלְכָן סְעָרְגִּי פְּרָאָקְאָפְּיָעָוּ שְׁרִיבְּבָט גָּלְעָנְצָנְדָּעָ מְזָוִיק. דַּעַר דָּאָזְקָעָר
פִּילְמַן אִיזְוַיְזָגְעָרְעָכָנְט גָּעוּוֹאָרָן צַו וּוּקָעָן דַּעַם רָוִשִׁין פָּאָטְרִיאָטִוָּם פָּאָרָן
קְרִיגָּמִיט דַּי דִּיְיטְשָׁן.

דַּי לְעַצְמָעַ יַאֲרֹן קְרִיגָּמִיט הַיְּטָלָעָרָן זָעָנְעַן גָּעוּוּעַ שְׁרָעְקָלָעֶכְעַ פָּאָרָר
צָעְנְדִּילְקָעָר טְוִוְּגָנְטָעָר, וּוּלְכָעַ זָעָנְעַן פָּאָרְשִׁיקָּט אָוּן גַּעַשְׁאָסָן גָּעוּוֹאָרָן אָוּנְטָעָר
דַּעַר בָּאַשְׁוֹלְדִּיקָּוָגָן, צַו זָאָלָן זִין טְرָאָצְקִיסְטָן, בָּוּכָּאָרִינְגָּזָס, וִינְאָוּוּזְעָסָס,
אָדָעָר סְתָמָה אַגְּעָנְטָן פָּוּן אַוִּיסְלָעְנְדִּישָׁעָ מְלוּכָּות. דָּאָן פָּאָרְשָׁוּוֹינְדָּן אַיְינְעָרָן נָאָכָן
צְוּוּיְתָן אַוּלְכָעַ קִינְסְטָלָעָר, וּוּי עֲגָרָטָה, דַּעַר שְׁעָפָעָר פָּוּן קִינְאָ-בִּילְד "גָּאָבָּסָעָק",
לוּיָּט בָּאַלְזָאָק, פָּרָאָטָאָזָאָנוֹ, דַּעַר קִינְסְטָלָעְרִישָׁעָר אַנְפִּירְעָר פָּוּן מִינְסָקָעָר יִדְיִישָׁן
טְעָאָטָעָר דָּאָפָּאַלְסָקִי; עַס וּוּרְן לִיקְוִידִירָט גָּאנְצָע טְעָאָטָעָר-קָלְעָקְטִיוֹן, סְטוּ-
דִּיעָס אַ. וּ.

אֵין דַּי יַאֲרֹן וּוּרְטַס אַיְזָנְשָׁטִין בָּאַוִּיפְּטָרָאָגָט צַו שָׁאָפָן אַגְּרוּסָן פִּילְמַן
וּוּגָן צָאָרָן דַּעַם גְּרוּזָאָמָעָן. סְטָאָלִין הָאָט דָּאָן אַרְוִיסְגָּעְרָאָכָט דַּי טְעָאָרִיעָן,
אָוּ דַּעַם טִיטָּל "גְּרוּזָאָמָעָר" הָאָט אִים צְוֻגְּעָטִילִיט נִישְׁטָמָת דָּאָס פָּאָלָק פָּאָר זִינְעַ
גְּרוּזָאָמָעָ טָאָטָן, נָאָר דַּי פָּעָאָדָאָלָן, צַו וּוּמָעָן עַר אֵין גָּעוּוּנָן אָוּמְבָּרָחָמְנוֹתָדִיקָן,
לְטוּבָת רְוִסְלָאָנָן. צָאָר אַיְוֹאָן הָאָט מַעַן גַּעַלְעָנְטָן, הָאָט אַלְזָ גַּעַטָּאָן, כְּדִי
צַו צָעְנְדָּרָאָלִיּוֹרָן דַּי מַאְכָט אָוּן פָּאָרְאִינְיִיקָּן דַּי רָוִשִׁישׁ עַרְדָּן. דָּאָס הָאָט בָּאָ-
דָּאָרְפָּט דִּינְעַן וּוּי אַפְּאָרָאָלָעָל, אָוּ אַוִּיךְ עַר, סְטָאָלִין, אִיזְוַיְזָגְעָרְעָכָנְטִיךְ צַו
פָּוּן רְוִסְלָאָנָן אָוּן אַיְינְיקָט אַיְרָן צַו אַלְזָ נִיְּיעַ אָוּ נִיְּיעַ "אַיְבִּיקָּעָ" רָוִשִׁישׁ עַרְדָּן.

דאָס אַיִן גַּעֲוֹעַן אַיִן דֵּי אַרְאָן, וּוֹעֵן פָּוֹן אַיִן זִיְּתַּן וּוֹעֵרָן פָּאַרְנוּמָעַן לִיטָּעַן, לַעֲטַּה
לְאַנְדַּן, עַסְטָלָאנְדַּן, שְׁפַעַטָּעַר מַאלְדָאָוִיעַ, וּוֹי אַוִּיךְ גַּרוּסָעַ שְׁתָחִים פָּוֹן פּוֹלִין.

סְעַרְגַּי אַיְזְנְשְׁטַיִן פָּאַרְטְּרָאָכֶט דָּעַם פִּילִם "אַיְוֹאָן דָּעַר גַּרוּזָאָמָעַר" אַיִן
צְוַיִּי סְעַרְיִים. עַס וּוֹעֵרָן צְוַגְּעַצְּיוֹגַן דֵּי גַּרְעַטְעַ שְׁוַיְשְׁפְּלָעַר, קִינְסְטָלָעַר, דַּעַ
קָאַרְאָטָאָרְן. דֵּי עַרְשָׁטָעַ סְעַרְיַע וּוֹיִוְתַּ אַיְוֹאָנָעַן וּוֹיַּ אַמְּכְטִיקַן צָאָר, וּוּלְבָעַר
דָּעַקְטַּ אַוִּיךְ אַיִן פָּאַרְשְׁוּעוּרְוָנָגַג נַאָךְ דָּעַר אַנְדָּעָרְעָר אָוֹן קַעְפְּטַ אַוִּיפְּן רְוִיטַן
פְּלָאָץ אַלְצַ נִיְּעַ טְוִיזְנְטָעַר אָוֹן טְוִיזְנְטָעַר מַעְנְטָשַׁן. עַר וּוֹעֵרָט אַפְּילַו דָּעַר מַעַרְ
דָּעַר פָּוֹן זִיְּן אַיְגְּעַנְעַם זָוָן, וּוּלְכַן עַר בָּאַשְׁוּלְדִּיקְטַּ אַיִן פָּאַרְשְׁוּעוּרְוָנָגַג.

אוֹיךְ סְטָאָלִין הַאָט דָּעַרְמָאָרְדָּעַט זִיְּן אַיְגְּעַנְעַם פָּרְוִי אַלְלוּוּוָא, וּוֹעֵן זַיִ
אַיִן גַּעֲקְוּמָעַן צַו אִים פָּאַרְטִּידִיקְן אָוֹן בְּעַטְן פָּאָר אָוּמְשְׁוּלְדִּיקְ-בָּאַשְׁוּלְדִּיקְטַּ
אָוֹן פָּאַרְמְשְׁפְּטָעַ חְבְּרִים. אוֹיךְ סְטָאָלִין הַאָט זַי נַאֲגְכְּעַפְּאָלְגַט אַיִן דֵּי זַעְלְבָעַ פָּאָ
לְאַצְּנַע פָּוֹן קְרֻעְמַל, אַיִן וּוּלְכַעַ אַיְוֹאָן הַאָט דָּעַרְהָרְגָעַט זִיְּן זָוָן אַיְצַט דָּעַרְ
מַאָרְדָּעַט סְטָאָלִין מִיטַּעַטְלָעְכַּע שָׁאָסַן פָּוֹן אַ רְעוֹאָלְוָעַר זִיְּן פָּרְוִי, — אַזְּוִי הַאָט
זַיִךְ אַיְבְּנְגְּגָזְהָזָתַט דֵּי גַּרְוִילְ-גַּעַשְׁיכְּטַע.

די עַרְשָׁטָעַ סְעַרְיַע פָּוֹנוּם פִּילִם אַיִן אַדְוָרָךְ. אַיְזְנְשְׁטַיִן בָּאַקְוּמָט דֵּי סְטָאָלִין־
פְּרָעָמִיעַ, די צְוַיִּיטַעַ סְעַרְיַע וּוֹעֵרָט שְׂוִין גַּעֲמָאָכֶט אַיִן דָּעַר צִיְּישַׁ פָּוֹן קְרִיגַּ אַיִן דֵּי
עוֹוָאָקוֹאַרְטָעַ סְטוֹדְיִיעַס פָּוֹן "מַאְסְפִּילִים" אַיִן קָאָזְאָכְסָטָאָן. וּוֹיִיטַ פָּוֹן מַאְסְקָוּעַ
אָוֹן פָּוֹן דָּעַר אַיְבְּקָעַר שְׁרַעַק אָוֹן "קָאָנְטָרָאָלַי", הַאָט דָּעַר גַּרוּסָעַר קִינְסְטָלָעַר
גַּעַהְאָט דֵּי מַעְגָּלְבְּקִיטַט אַרְוִיסְצּוּבְּרָעְגָּנָעַן זָאָכָן, וּוֹיַּ עַרְזָעַט זַיִּ אַוְן פִּילַט זַיִּ, די
דָּאַזְּיקָעַ אַוִּיסְפְּרָוַן זַיְנַע וּוֹעֵגַן אַיְוֹאָנָעַן הַאָבָן נִשְׁתַּחַת גַּעַקְעָנָט זִיְּן אָן דָּעַר הַשְּׁפָעָה,
וּוּלְכַעַ אַיְזְנְשְׁטַיִן הַאָט אַיְגְּעַזְאָפַט אַיִן זַיִּ אַיִן דֵּי אַלְעַ שְׁוּעָרַע יָאָרָן פָּוֹן
אָוּמְבָאַגְּרָעְנָעָצָטַן דִּיקְטָאָט אָוֹן וּוּילְקִיר.

דָּעַרְבָּעַר הַאָט עַר אַיִן דָּעַר צְוַיִּיטָעַר סְעַרְיַע שְׂוִין בָּאוּוִין אַיְוֹאָנָעַן אַוִּיסְ
גַּעַלְיִידִיקָן פָּוֹן מַעְנְטָלְעָכָעַ גַּעַפְּלִילַן. אַיְוֹאָן הַאָסְטַט דֵּי מַעְנְטָשַׁן אָוֹן גַּלְוִיבַּט
קִינְעָנָם נִשְׁתַּמַּט. עַר אַיִן אַיִן שְׁתְּעַנְדִּיקָן פָּחֵד פָּאָרָן אַרְוֹם, פָּאָרָן פָּאָלָק, וּוּמְעַן עַר
הַאָט אַגְּנָעָטָן אַזְּוִיְּפָלַ בְּיַיִן. אַיְוֹאָן פָּאַרְשְׁטָעַקְטַּ זַיְּרַקְעָנָט דֵּי גַּרְאָבָע שְׁטִיִּי
נְעָרָנָעַ וּוֹעַנְטַ פָּוֹן קְרָעְמַל אָוֹן קוּקָט אַרְוִיסַּ מִיטַּ פָּחֵד אַוִּיךְ דָּעַר אַרְוּמִיקָעַר וּוּלְטַ.
עַר אַיִן אַיְנְזָאָם אַיִן זִיְּן שְׁרַעַק. מַעַן מִידְדַּט אִים אַוִּיסְ, וּוֹיַּ מַעַן מִידְדַּט אִים
דָּעַם טְוִיטַ, עַר אַיִן נַאָר אַרְוּמְגָעְרִינְגָּלַט פָּוֹן מַאְנְסְטָעַרְסַ, פְּרָאַפְּעָסְאַגְּנָעָלַע הַעֲנָנָ
קָעָרָסַ, סְאַדִּיסְטָן, וּוּלְכַעַ פְּרִין אַוִּיסְ זַיְנַע בִּיּוּעַ בָּאַפְּעָלָן. אָוֹן נַאֲכָדָעַם, וּוֹיַּ זַיִּ

פֿרִין אוַיס אָ מַאְרֶד, וּוּרְן זַיִ אַלְיִין פֿוֹן אַנְדָּרְעָרְךָ דָּרְמָאַרְדָּעָט, כַּדִּי צַו פָּאָרִיךְ וּוַיְשַׁן דֵּי שְׁפָרוֹן. אֲוֹיַּה האָט אַויַּךְ גַּעַתְּאַנְדָּלְטָ מַאַקְבָּעָט בֵּי שֻׁקְסְפִּירָן. דָּאָס אַיְזָן גַּעַוּעַן אָ לַעֲבָנְסְ-זַוְעַג פֿוֹן בְּלוֹט אָוֹן טַוִּיט.

צַי האָט אַיְזְנְשְׁטִין גַּעַמְבָּט עַס באַוּוֹסְטוּזְנִין, צַי בְּלוֹיזָן זַיךְ אַפְּגַעַעַבָּן זַיִן שְׁעַפְּרִישָׁעָר אַינְטוֹאַיצְיָע אָוֹן פָּאַרְגָּעָסָן וּוּגָן זַעֲלִיבִּיקָּן אַיְוָאָן אַיְן קְרָעָמָל? וּוּיַּעַם זַאֲלַגְבָּשְׁת זַיִן, דָּעַר פִּילָּם אַיְזַעְוּן פָּאַרְעַנְדִּיקְט אָוֹן גַּעַשְׁקִט גַּעוֹאָרָן קְיִין מַאַסְקוּעָ, וּוּזַעַם האָט אִים באַדְאָרְפָּט זַעַם סְטָאַלְיָן, אַיְדָעָר עַד וּוּרְט באַוְיִזְן אַוִּיךְ דֵּי טְוִיְונְטָעָר עַקְרָאנְגָּן פֿוֹן רַאַטְנְפָּאַרְבָּאנְד.

דָּעַר "קְרָעָמָל-עַקְרָאנְ", וּוּי מַעַן האָט גַּעַרְוָפָן דָּעַם קְלִינְיָעָם קִינְאָ-זַאֲלָן פֿוֹן פָּאַלִּיטְ-בִּירָאָ, אַיְזַעְוּן דֵּי שְׁרָעָק פֿוֹן צַעַנְדְּלִיקָעָר דָּרְזְוִיסְעָרָן אַוְן שְׁוִישְׁפִּין לְעַר. אָט דָּא אַיְזַעְוּטָמָט גַּעוֹאָרָן זַיִעָר גַּוְרָל אַוִּיךְ אַרְאָפָּ (אַפְּטָמָאָל אַרְעָסָט אָוֹן טַוִּיט), אַדְעָר אַוִּיךְ אַרְיוֹיךְ אָוֹן דָּאָן הַאָכָּן זַיךְ גַּעַשְׁאָטָן פְּרָעָמִים, מַעְדָּאָלָן, אַרְדָּגָנָס אָ. וּ. אַוְיבָּ אַפִּילָּם אַיְזַעְוּט אַדְוָרָה, אַיְזַעְוּט גַּעַגְגָּנְגָּן "נָא פָּאַלְקָוָר" (אַוִּיךְ דָּעַר פָּאַלִּיצְיָע) אָוֹן מַעַר דֵּי לִיכְטִיקָּעָשָׁן נִישְׁתָּחָן גַּעוֹעָן. אַזְעָלְכָּעָ זַעַנְעָן פָּאַרְאָן אַיְזַעְוּט הַוְנְדָעָטָעָר. אָוֹן פֿוֹן דָּעַם קִינְאָ-סְעָאנְס אַיְזַעְוּט אַפְּהָעָנָגָיָק דָּעַר גַּוְרָל פֿוֹן סְעָרְגִּיָּ אַיְזְנְשְׁטִין.

אַיְזְנְשְׁטִין זַעַנְעָן הַאָבָּן זַיךְ אַוִּיסְגַּזְעָצָט סְטָאַלְיָן אָוֹן זַיְגָעָ נַאַעַנְטָסָטָע באַהֲלָפָעָר. שְׁוִין פֿוֹן דֵּי עַרְשְׁטָע קַאַדְרָעָן האָט מַעַן בַּמְעָרָקָט זַיִן אַמְצָוְפְּרִידָןִי קִיטִּים, וּוּלְכָעָ אַיְזַעְוּט מִיטָּן גַּאֲנָגָן פֿוֹן פִּילָּם גַּעוֹאָקָסָן אָוֹן אַיְבָּרְגָּעְגָּנְגָּן אַיְזַעְוּט הַיסְטָרְעִישָׁן צָאָרָן. אַיְזַעְוּט האָט אַפְּגַעַעַילָּכָט זַיִן אַוִּיסְרוֹף, וּוּלְכָעָר האָט גַּעַזְעָן קְלוֹנְגָּעָן וּוּי אַן אַוְרְטִילִיל :

— הַינְטִישָׁע זַוְן ! מַעַרְזָאַוְיִיעַ !

אַיְזְנְשְׁטִין אַיְזַעְוּט גַּעַוּעַן אָוֹן דֵּי וּוּרְטָעָר, גַּעַוּוֹנְדָּעָטָע צַו אִים, נִישְׁתָּחָן גַּעַהָעָרט. אַבְעָר דָּאָס אַיְזַעְוּט גַּעַנוֹג, דָּעַר פִּילָּם אַיְזַעְוּט אַרְפָּגְעָנוּמָעָן גַּעוֹאָרָן אָוֹן פָּאַרְשְׁטָעָקָט גַּעוֹאָרָן אַיְזַעְוּט אַרְכְּיָוָן.

אַיְזַעְוּט אַרְכְּוָם נַאֲךְ שְׁלָמָה מִיכְאַעֲלָסָעָס אַוְמָקָם אַיְזַעְוּט אַיְזְנְשְׁטִין, אַיְזַעְוּט בְּעַרְיאָא, סְטָאַלְיָן רַעֲכָטָע הַגְּנָט, גַּעַקְמָעָן צָוָם אַוִּיסְפִּירָן, אַזְעָלְכָּעָ אַיְזַעְוּט גַּעוֹאָרָן אַזְעָגְרָאַבָּעָ אַרְבָּעָט, וּוּלְכָעָר האָט גַּלְיִיךְ אַרְוִיסְגַּעַעַבָּן דֵּי אַמְתָּע באַנְדִּילָן.

פונקט אין אַחַדְשָׁ אַרְוֹם, אֵין זַעֲלָבָן ווִינְטֶעֶר פּוֹן 1948, האַט מַעַן גַּעֲפָנוּנָעַן
סְעַרְגִּי: אַיְזְנְשְׁטִינְגָּעַן אַ טּוֹיטָן בַּיְּזִין שְׂרִיבְּ-טִישָׁ אֵין זִין ווּוִינְגָּגָן מַעַן האַט
וועגן דעם קִין סְךָ נִישְׁטָ גַּעֲשָׁרְבִּין. עַס אֵין גַּאֲרָ בְּאַקְאַנְטָ גַּעֲוֹאָרָן, אֵין עַד אֵין
גַּעֲשְׁטָאָרְבָּן אֵין רַעֲזָלְטָאָטָ פּוֹן אַהֲרֹןְ-אַטָּאָק.

אוֹויַה האַט זִיךְ פַּאֲרָעְנְדִיקָּט דַעַר בְּלוֹטִיקָּעָר חַשְׁבָּוֹן צְוִישָׁן דִּיקְטָאָטָאָר אָוָן
קִינְסְטָלְעָר. אֵין סְעַרְגִּי אַיְזְנְשְׁטִינְגָּעַן האַט דַי פְּילִםְ-קָוָנָסָט אֵין דַעַר גַּאֲרָעָר
וועלְטַ פָּאָרְלְוִירָן אַיְנָעָם פּוֹן אַיְרָעַ קְלָאָסְיְקָעָר, אַיְנָעָם פּוֹן אַיְרָעַ בְּעַסְטָעַ שְׁעַפְּרָעַ
אוֹיףַ וּוּמְעֻנָּסַ קָוָנָסָט אָוָן, אַיְבָּעָרְהַוִּיפָּט, אוֹיףַ זִיךְ אַוְמְשָׁטְעָרְבָּלְעָכָן פְּילִםְ פּוֹן
דַעַר "שִׁיפְּ פָּאָטְיאָמְקִין" הַאָבוֹן זִיךְ גַּעֲלָרָנְט אָוָן אַוְסְגָּעוֹוָאָקָסָן פִּירְנְדָעַ קִינְגָּאָז
שְׁעַפְּרָעַד אֵין דַעַר גַּאֲרָעָר וועלְטַ.

ՀԱՆՍԹԱՆԹԻՆ ՍՊԱՆԻՍԼԱՈՍԿԻ

דער הונדרט-יעדריקער געבורנטאג פון באָריםטען רוסישן ביגע-מייסטר : אקטיאָר, ריעשייסער און טעאָרטיקער, קאנסטענטין סטאניסלאָוּסקי, ווערט איצט אָפֿגעמערךט אין דער גֶּאָרְעֵר וּוּלְטַ, וּוּ עַז אִיז נָאָר פָּאָרְדָּן טֻעָטְעֵר אָן טֻעָטְעֵר-קֹונְסֶט.

די פראנצ'יזישע טֻעָטְעֵר-וּלְטַ, וּי אָוִיך ווִיכְטִיקָּע לִיטְעָרָרִישָׁע אָן קוֹנְסֶט-צִיטְוָנְגָּעָן, ווִידְמָעָן דָּעַם רָוִשְׁיָן קִינְסְטְּלָעָר פִּיל אוּפְּמָעָרְקָּזָמְקִיטָּה, מִיטָּן פָּאָרְעָפְּנְטָלְעָכָן אֲפָהָאנְדְּלוֹנְגָּעָן וּוּגָּן זִין לְעָבָן אָן שָׁפָּן.

אין וואָס באַשְׁטִיטִיט דָּאָס נִיעָ, דָּאָס אִיגְּגָנָרְטִיקָּע, ווּאָס סְטָאנִיסְטָאָלוּסְקִי האָט אַרְיִינְגְּעַבְּרָאָכְט אין דער טֻעָטְעֵר-קֹונְסֶט ? אין וואָס דְּרִיקְט זִיך אָוִיס דָּאָס אָוְניָה ווּעָרְסָאָלָע פָּוּן זִין סִיסְטָעָם, ווּאָס ווּעָרְט אַנְגְּרוּפָן מִיטָּן נָאָמָעָן פָּוּנְגָּעָם שעַד פָּעָר : "דָּעַר סִיסְטָעָם פָּוּן סְטָאנִיסְטָאָלוּסְקִי". אִיך ווּלְ אִין קָוְרְצָוּן אָפְּמָעָרְקָוּן דָּעַם גְּרוּסְיָן ווּעָרְט פָּוּן דָּעַר סִיסְטָעָם, ווּלְכָאָר בְּאַיְינְפְּלָוָסְט כְּמַעַט די מְעָרָהִיט טֻעָטְעָרָן פָּוּן דָּעַר וּוּלְטַ, וּי דִי שְׂוִישְׁפְּילְעָר אָזְוִי די רְעוּשִׁיסְעָרָן. אִיך ווּלְ פָּרוּוֹן באָרְיָן נָאָר אִינְיקָע אָסְפָּעָקָטָן פָּוּן דָּעַם עַנְטָפָּעָר.

דָּאָס טֻעָטְרָאָלָע, דָּעַר חֹוש פָּאָר טֻעָטְעֵר-קֹונְסֶט אָן לִיבָּע צָוָם טֻעָטְעָר. האָט סְטָאנִיסְטָאָלוּסְקִי גַּעֲרִישָׁנוּט פָּוּן זִין באָבָע, דָּעַר פראנְצְ'יזְשָׁעָר אָפְּמָעְרָעָטָן אַקְטְּרִיסָע, מָאָרִי ווּאָרְלָעִי, ווּלְכָאָר אִין גַּעֲקָומָעָן אוּפִי גַּאְסְטָרָאָלָן קִין רְוָסָלָאָנָה, דָּאָרָט חַתּוֹנָה גַּעַהְאָט אָן פָּאָרְבְּלִיבָּן. זִין פָּאָטָעָר, דָּעַר רְיִיכְעָר סּוּחָר אָן פָּאָבִי רִיקְאָנָט אַלְעָקְסְּעִיעָוָו, האָט גַּעֲגָבָן זִין קִינְדָּעָר אָלָע מְעַלְעִקְיִיטָן זִיך אָוִיס-לְעָבָן לוּסְט זִיְּעָרָע נִיגְגָּנְגָּעָן.

איְגְּזָעָנְדִּיק, אָז דָּעַר יְוָגְּנָעָר קָאָסְטִיאָה האָט לִיב טֻעָטְעָר, האָט דָּעַר פָּאָר טָעָר גַּעֲשָׁאָפָּן אָ קְלִיְּנָעָם פָּאָמִילְיָע-טֻעָטְעָטָר, וּוּ זִין זָוָן קָאָסְטִיאָה אִיז גַּעֲוָעָן דָּעַר שְׂוִישְׁפְּילְעָר אָן רְעוּשִׁיסְעָר אָן די אַיְבָּרִיקָּע קִינְדָּעָר האָבָן צָוְנָהָאָלָפָן. וּוּעָן מַעַן האָט באָדָאָרָפָט יְאָפָּאָנִישָׁע קָאָסְטִיאְוּמָעָן אָן מְאַסְקָעָס פָּאָר אָ מוֹזִיקָּאָ-

ליישער קאמעדיע, האט מען די קאסטוועגן אראפיגעבראכט פון יאנפאו. דער יונגער קאנסטעןטיין אויז פיל גענאגגען מיט זיין באבע אוון עלטערן אוין פאר-שיידענע מאסקווער טעאטערונג, ווועס זענען אפט אויפגעהטראן אויסלענדישע באריםטע שיישפילער, ווי ראסי, סאלווני, דזוע, אלדריטש, סראא בערגנאר אוון אנדרער. זיעער שפיל האט געמאכט אויף אים און אומפֿאָרגעַסְלַעַכְן איינדרוק. ער קוקט זיך אויפמער��ואם צו צום שפיל פון די רוסישע שיישפילער: סאָר דאָוסקי, לענסקי, יערמאָלוֹאָ, סָאוּוֹנָא, קָאָמִיסָאָרוּשָׁעוּסָקָאָיָא, אוון הוייבט זיך אָן אִינְטֶרֶעֶסֶרֶן מיט דער קונסְטָטָפָון שויישפילער אוון טעאטער.

סְטָאָגְּנִיסְלָאָוּסְקִי הוייבט-אָן לערגען טעאטער-קונסְטָטָפָון דער געניאלעדר רוסישער שיישפילעלרין סָאָדָאָוּסְקִיאָאָת אָן שָׁאָפְּט שְׁפָעַטָּעָר אָן אִינְגְּעַנָּע טְרוּפָע. אָן זִין יונגען טעאטער שְׁטָעַלְט זִיך שְׁוֹין סְטָאָגְּנִיסְלָאָוּסְקִי פָּאָר אֵצְל צָו שְׁפִּילָן טעאטער אויף נִיּוּעַ יִסּוּדָהּ מִיט אָן עֲרַנְסְּטָן אָן פְּאָרְטִּיפְּטָן צָוָגָנָג צָו אֵצְל. ער הוייבט-אָן זָוְכוֹן אָנוֹן אַנְאָלְיוֹרִין דִּי סִבּוֹתּ פָון זִינְעַ דָּרְכְּפָאָלָן אָן דער אָדָעָר יַעֲנַדְרָר רָאָל. ער הוייבט אָן קָאָנְטָרָאָלִירָן דָעַם גָּאנְצָן פְּסִיכָּלָאָגִישָׁן אָנוֹן פְּיִוְּאָלָאָגִישָׁן גָּאנְגָּפָון אָרְבָּעָת אַבְּעָר אֵסְצָעַנְשָׁעַר גַּעַשְׁטָאָלָט. פָון אַיְבָּעָרָה גַּעַבָּוֹרָט פָון מַעַנְטָשָׁ-אַקְטִיאָר אָנוֹן מַעַנְטָשָׁ-גַּעַשְׁטָאָלָט. זִינְעַ אַיְסְפִּירָן מַאֲכָטּ עָרְדָּסּ רָובּ אַרְוִיסְגִּיעַנְדִּיקּ פָון זִין אִינְגְּעַנְדָּרָר פְּרָאָקְטִיקּ אָלָסּ שְׁוַיְשְׁפִּילָעָר. סְטָאָרָן נִסְלָאָוּסְקִי הָאָט זִיך גַּוּוֹאָנְדָּן צָו נַעֲנַטָּו וַיְסִנְשָׁאָפְּטָן, וּוּלְכָעָה אָבָּן צָו טָאָן מִיטָּן דֻּעְרָגְוָנְטָעוּוֹן זִיך אִין דִּי סִדּוֹתּ פָון מַעַנְטָשָׁלְעָכָרָר פְּסִיכִּיקּ אָנוֹן רָעָזְלָעָקָסְן. ער שְׁטוֹדִירָט דִּי לְעָרָעָרָט פָון רַוִּישָׁן גַּעַלְעַנְטָן פָּאָוּלָאָוּ. ער וּוּנְדָעָט זִיך צָו פָּאָרְשִׁידְעַנְעָגְבִּיטָן פָון פְּסִיכָּאָנְגָּלִיָּה. סְטָאָגְּנִיסְלָאָוּסְקִי הָאָט גַּעַפְּרוּוֹתָן אַוִּיסְאָרְבָּעָתָן גַּעַזְעַצְּן אָנוֹן אַרְיִינְבְּרַעְנְגַּעַן אֵסְטָטָעָם אָין דָעַם כְּאָם, וּוּלְכָעָר הָאָט לְאָנְגָּעָ יְאָרָן גַּעַהְעָרָשָׁת אַיְפָּן גַּעַבְּיטָן פָון טְעַאָטָרָ-קְוָנְסָטָט.

אַנְאָלְיוֹרָנְדִּיקּ דִּי סִבּוֹתּ פָון זִינְעַ דָּרְכְּפָאָלָן, וּוּאָסּ אָבָּן אִים אִינְטֶרֶעֶרֶץ סִירָט מַעְרָ וּוּ זִינְעַ קָאָלָאָסָלָעָר קְרָעָאָצִיעָס אַיְפָּן גַּעַבְּיטָן פָון אָרְבָּעָת אַבְּעָר אֵגְעַשְׁטָאָלָט, זַעַט ער אִין, או אִין פְּרָאָצָעָס פָון שָׁאָפָּן, שְׁפִּילָט אֵגְרָוּסָעָ רָאָלָעָר דָעָר אַוְנְטָרְבָּאָוּסְטָזִין, וּוּאָסּ לְאָוֹת זִיך נִשְׁתָּפָרְטָן אֵזְוִי פְּשָׁוֹת אָנוֹן פְּרָאָסָטָן פָון בָּאוּסְטָזִין. ער אַוְנְטָרְבָּאָוּסְטָזִין לְאָזֶט זִיך נִשְׁתָּפָרְטָן אֵזְוִי פְּרִיקְטִּירָן אָנוֹן אַרְיִינְ-לִיְּגָן אִין גַּעַזְעַצְּן פָון אֵסְטָטָעָם. בְּלוּזָיְגָרְסָעָ טָאָלָאָנְטָן פָּאָרְמָאָגָן דָעַם אַפְּטוֹן, גְּלִיקְלָעָכָן צְנוּנִיפְּפָאָלָן פָון אָנוֹנְגְּעַרְעַגְּטָן אַוְנְטָרְבָּאָוּסְטָזִין צָו זִיעַר בָּאוּסְטָזִין אִין שָׁאָפָּן דֻּעְרָבִּי קְוָנְסָטָ-וּוּרָקָ, וּוּאָסּ בָּאָצְוּבָעָרָן דָעַם לִיְּעַנְעָר, הָעָרָעָר אָנוֹן צְוּשְׁוּיָעָר. אָבָּעָר אָפְּלוֹ טָאָלָאָנְטָפְּולָעָ מַעַנְטָשָׁן (אָנוֹן זִין סִיסְטָטָעָם הָאָט ער

אויסגעאָרבעט און געשריבן בלוייז פאר טַאַלְאַגְּנִיטִירְטֵעַ) זענען אָפֶט פֿאָרְלוֹוִוָּן
מייט זיעדר טַאַלְאָנְטָה, נִישְׁתָּוִיסְׁנְדִּיקָה, וַיְיַצְּרָוּ צָוְרָאָזְצִירָן אָוֹן זִיךְ בְּרֻעְנְגָעָן
איַן אֲ צַוְשְׁטָאנְד פָּוֹן אַנְגְּגָרְעָגְטָן שָׁאָפָן. אַיְבָּעָרְהַוִּיפָּט, וּוֹעֵן דָּעָר שְׂוִישְׁפְּילְעָר אַיְזָה
גְּלִיכְצִיְּטִיק דָּעָר אַבְּיַעַקְט אָוֹן סּוּבְּיַעַקְט פָּוֹן זִין שָׁאָפָן. אָוֹן דָּאָן בְּרֻעְנְגָעָן עַד
אָרוֹיסְׁ זִינְׁגָעָן בָּאַרְיִמְטָע גּוֹעַזְעָן אָוֹן אַיְבָּוְגָעָן, זִינְׁגָעָן פָּאָדְעָרְנוּגָעָן פָּוֹן דִּיסְטְּפִילְעָן,
פָּוֹן עַטְּיק אָוֹן עַסְטְּעַטְּיק, זִין טַעַרְיִיעָה פָּוֹן גְּלִיבָּוֹן, פָּוֹן שָׁאָפָן דִּי גַּעַהְעַרְיקָע
טַעַרְבָּאָוּסְׁטִיזָן אָוֹן בִּילְדוֹן פָּאָר אִים דִּי גַּעַהְעַרְיקָע בָּאַדְיוֹגָעָן עַד זָאָל עַפְּעָן
זִינְׁגָעָן קְוָאָלָן פָּאָר שָׁאָפָונְגָה.

סְטָאַנִּיסְׁלָאָוְסְׁקִי בָּאַגְּנוּגָנְט זִיךְ נִישְׁתָּוִיסְׁנְדִּיקָה מִיט דָּעָר טַעַנְיִשְׁעָר זִימָה, וּוּלְכָעָן
שְׁפִילְט אֲ וַיְכִטְיַקָּעָ רָאָל. פִּילְ פְּלָאָזְזָ וּוּדְיִמְעָט עַד דָּאָס אִידְיָאִישָׁע אָוֹן דָּעָר
קוֹנְסָטָן. הַאַלְטָנְדִּיק, אָוֹן אַרְיכְּטִיק גַּעַפְּנוּגָעָן אִידְיִיע אִין דָּעָר אוּסְׁגָּאָנְגָּ-פְּוּנְקָט
פָּאָר יַעַדְן שָׁאָפָן. אָוֹן דִּי אִידְיִיעָה רָעָגָט דָּעָם בָּאָוּסְׁטִיזָן, דִּי אִינְטָאִיצְׁעָ אָוֹן
פָּאָנְטָאִיעָה פָּוֹן קִינְסְׁטָלְעָר אָוֹן שְׁפִיּוֹת אָוֹן רָעָגָט דָּעָם אַונְטָעַרְבָּאָוּסְׁטִיזָן. דָּרְרִיָּה
בְּעַד זִינְׁגָעָן דִּי גַּרְעַסְׁטָע שָׁאָפָונְגָעָן, גְּלִיכְצִיְּטִיק שָׁאָפָונְגָעָן פָּוֹן אַגְּרִיסְׁן מְעַנְשָׁתָן
לְעַכְן אָוֹן אִידְיָאִישָׁן וּוּרְטָת. אָוֹן דָּעַרְיַבְּדָר הָאָט עַד גַּעַפְּאַדְעָרְטָה פָּוֹן שְׂוִישְׁפְּילְעָר
נִישְׁתָּוִיסְׁנְדִּיקָה בָּלְוִיְּז שְׁפִילְן, נָאָר קְעַנְעָן פָּאָרְאָלְגָּעְמִינְעָרָן אָוֹן אַרְוִיסְׁבָּרְעָנְגָעָן אֲ גַּעַדְאָנָּק.

איַן 1898 שָׁאָפָט סְטָאַנִּיסְׁלָאָוְסְׁקִי צְוֹאָמָעָן מִיט דָּעָם בָּאָוּסְׁטָן פָּעַדְאָגָּג אָוֹן
דָּרְאַמְּאַטְּוָרָג, גַּעַמְּרַאְוִיטָשׁ דָּאַנְטָשְׁעַנְקָא, דָּעָם מַאְסְׁקָוּעָר קִינְסְׁטָלְעָרִישָׁן טַעַטְאָטָר,
וּוּלְכָעָן קִרְיגְּט שְׁפַעְטָעָר אֲ שָׁמֶן אַיְבָּעָר גָּאָר דָּעָר וּוּלְכָעָן. דָּאָ אַיְזָן טַעַטְאָטָר, אַוְיָחָד
דִּי וּוּרְקָה פָּוֹן טְשַׁבְּכָאָו אָוֹן גָּאָרְקִי, דָּאַסְׁטָאִיעְוּסְׁקִי, מַעְטָעַרְלִינְקָה, בָּאַמְּאָרְשָׁע, פִּירְט
עַד דָּוְרָךְ זִין סִיסְטָעָם אָיַן דָּעָר פְּרָאָקְטִיק. עַס אַנְטָפְּלָעָקָט זִיךְ פָּאָר גָּאָר דָּעָר
וּוּלְכָעָן אֲ נִיעָה טַעַטְאָטָר-קוֹנְסָטָן. אֲ קוֹנְסָטָן, וּוּלְכָעָן שְׁטִיטִית אַוְיָחָד דָּעָר הַוִּיךְ פָּוֹן
עַרְנְסְׁטָעָר אָוֹן גָּרוֹיסְׁעָר לִיטְעַרְאָטָור, מוֹזִיק, מַאְלָדְרִי.

* *

אַיְדָה אָבָּגָהָאָט דָּאָס גְּלִיקָה, אַיְנָאָר 1936, בִּיְצָוְיִינְקָה אַוְיָחָד אַיְנִיקָעָ פְּרָאָבָּן,
מִיט וּוּלְכָעָן עַס הָאָט אַנְגָּעָפְּרִירְט קָאַנְסְּטָאַנְטָה סֻעְרָגְעַיְוּוּטָשׁ סְטָאַנִּיסְׁלָאָוְסְׁקִי.
דָּאָס אַיְזָן גּוֹוֹעָן בִּיְיָ אַיְם אַיְן הוּוִי אַיְן זָאָל מִיט דִּי צְוִוִּי וּוּיְסָעָ קָלָאָנָעָם. עַד
הָאָט אַיְנְטָעַרְפְּרִעְטִירְט מִיט יְגַנְטְּלָעָכָע פָּוֹן זִין לַעֲצַטְעָר סְטוּדִיעָה, וּוּלְכָעָן אַיְזָן
שְׁפַעְטָעָר פָּאָרְוּאָנְדָלָט גּוֹוֹאָרָן אַיְן דָּעָם סְטָאַנִּיסְׁלָאָוְסְׁקִי-טַעַטְאָטָר, דִּי "דָּרִי שְׁוּעָסָ-

טער" פון טשעבאָו. מיר האט באֲגִיסְטֶרֶט דער יונגעטעלעכער ברען פון דעם איבער דריי און זיבעツיך-יעריךן זקן, וועלכער האט אלץ אויפֿגענוּמוּן מיט דער פרישקיט פון אַיונגעטלעכָן. קאנטיק, אויף גרויס קינסטלעָר האט די עלאָטער קײַן אַינְפּוֹלָס נישט. זײַנע פֿאַדערוֹנְגָּעָן צו די יונגע שויישפֿילעָר זענען געוועָן שטרונגע אָזן האָרבָּע. זײַן באַרְיְמָטָע קוּרְצָע פֿרְאָזָע "נֵיָע וְיִעָּדוֹ" (כְּגָלוּבָּיְבָּשִׁיט) האט געַלְגָּעָן אַין זָאָל אָז אויפֿהָעָר. ער האט געַפְּאָדָעָרט אַמְּתָעָ, אויף-רִיכְטִיקָע געַפְּיָלוֹן אָזן אַיבְּעַרְלָעְבוֹנְגָּעָן אויף דער בִּינְעָ, הַונְדָּעָרט פֿרְאַצְעַנְטִיקָן גָּלוּבָּיְן אַין דעם, ווֹאָס דו טוֹסְטָן.

— די געפֿילן פון דער געשטאלט מוון ווערנו אײַיעֶר עגעפֿילן. זייןע לײַידן אונּ פֿריידן באָדָאָרְפּוֹן ווערנו אײַיעֶר לײַידן אונּ פֿריידן, דאָן וועט אַיד אַנְהוּבוֹן ריבֿטִיךְ צוֹ לעַבּוֹן מִיטָּן לעַבּוֹן פון אַיְדָר גַּעַשְׁטָאלְט — אַזְוִי האַט ער זיך גע-
ווענדְעַט צוֹ אַינְיָעֶר פון די אַקְטְּרִיסְעַס.

איבער דריי יאָר האָט ער געָרבעט מיט דער יוגנט פֿון זַיִן לעצטער סטודיע. דער טוּיט אין יאָר 1938 האָט אַיבער געריסן זַיִן טאג-טעלעכע אַסְקָעֵטיש-אַיבער געָרבעט אַרבעט אין טעטאטער אוֹן אַיבער זַיִינַז ווערך, וועלכָע זעפָען דערשינַז אַין אַכְט בענדער.

פָּאָר דַּעַר רְעוּוֹלֶזֶץ פָּוּן 1905.

שלום-עליכם האט אין יענע יארן געטראימט (צומ וויפלטן מאל) צו שפֿן
אין אדעם א יידישן קונסטיטואטער. ער האט געשריבן צו סטאניסלאוּסְקִין,
וועלכבר אין שווין דאן געווען בארים מיט זיין געלונגגען פרוון אינעם
מאסקווער קונסטיטואטער, ער זאל אים גענווי איבערגעבן, ווי איזוי ער האט
אָרגַנְזִירֶת זיַין טעאטער, אויף וועלכע יסודות. ער עטישע און עטטעטישע. ער
גראיסער יידישער שרייבער האט געבעטן סטאניסלאוּסְקִין, ער זאל אים אויך
שריבין וועגן זיין געלונגגען צו די שוישפֿילער. וועגן דער אָרגַנְזִירֶת
רישער זיַיט, וועגן רעפערטואר. סטאניסלאוּסְקִין, וועלכבר האט זיך מיט גראיס
ערנטט באָצְיוֹגֵן צו יען ערנסטן פרוון פון בויען א ניעם טעאטער, האט
ברירות געגענטפֿערט שלום-עליכמען.

שלום-עליכם, נאכן אַרְוִיסְטְּרָעַטְן מֵיט זַיִן בָּאַרְיִמְטְּן שְׁמֶרְ-שְׁפָט אֵין דָעַר לִיטְעָרָצְטָר, האט גַעֲטְרוּמַט מֵיט יִידִישָׁן קָונְסְטְּטָעָטָעָר זַיִן אַנְטְּקָעָגְנְזָוּ שְׁטָעַלְן דָעַם שְׁטָרָאָם פֹוּן שְׁוֹנֵד אָוּן בִּילְיקָן בָּוּלוֹאָרְדְּרָעְפָּרְטָוָאָר, וּוּלְכָעָר האט גַעֲבְּלִיט אַוִיפָּ דָעַר יִדְישָׁעָר בִּינְעָ.

נאָר, זַעַט אָוִיס, די טְרוּיְעִירִיקָע וּוּרְקָלָעְכְּקִיָּיט האט גַעֲשְׁטָעַרְט אָונְדוּעָר גְּרוּיסָן קְלָאַסְיָקָעָר צַו פָּאָרוּיְרָקְלָעָכָן זַיִן טְרוּוִים. זַיִן טְעַטְּקִיָּיט פֹוּן אַרְגָּאַנְזִירָן אַ נְיִיעָט טְעַטְּעָר האט אַרְוִיסְגָּעוּרָפָג, וַיִּמְעַן דְּרָצִילְתָּט, אַ שְׁרָעָק בַּיִּ דִי דִירְקָטָאָרָן אָוּן אַיְמְפָרָעָסָאָרָן פֹוּן דָעַם "יִידִישְׁ-דִּיטְשָׁן" טְעַטְּעָר אָוּן זַיִן האָבָן אַיִם פָּאָרָיָה מְסֻרָּת פָּאָרָן גּוּבְּעָרָגָאָטָאָר, אַיְבָּרְגָּעְבָּנְדִּיק אַ פָּעַטְּצִיעָא, אַז אַיְינִיקָע יִדְיִישָׁע קְולְטוּרְ-טָעוּר קְלִיבָּן זַיִן צַו עֲפָנָעָן אַ "קְרָאָמָּלְנָעָם" טְעַטְּעָר, וַיַּוְסַּע גַעֲשְׁפִּילְט וּוּרְעָן נִישְׁתָּאָר אַוִיפָּ דִּיטְשָׁה, נָאָר אַוִיפָּ זַשְּׁאָרְגָּאָן. פָּאָרְשְׁטִיטִיט זַיִן, אַז דָּאָס אַיִז גְּעוּזָעָן גְּעוּזָעָן, דָעַר פְּרוּוֹן זַאָל נִישְׁתָּאָר פָּאָרוּיְרָקְלָעָכָט וּוּרְעָן. שְׁלוּסָה עַלְיכָם אַיִז פָּאָרְבְּלִיבָּן פָּאָרְבִּיטָעָרָט אָוּן אַנְטוּישָׁט.

**

אין 1918 האט אַ גְּרוּפָע פֹוּן דָעַר מְאַסְקוּוּעָר הַעֲבָרָעָאַישָׁע טְעַטְּעָרָט סְטוּדְיָע "הַבִּימָה" זַיִן גְּעוּזָעָנְדָעָט צַו סְטָאַנִּיסְלָאוּסְקִין, עָר זַאָל וּוּרְעָן זַיִעָר דְּרָצִיעָר אָוּן לְעָרָה. סְטָאַנִּיסְלָאוּסְקִין האט מֵיט גְּרוּסָס סִימְפָּאַטִּיעָ אַיְפָּגְעָנוּמָעָן דִי אַיְנָלָאָדוֹנוֹגָג, נָאָר צָוּם בַּאֲדָיוּרָעָן זַיִן אַיְבָּרְלָאַדְקִיָּיט האט אַיִם נִישְׁתָּאָר גַעְזָבָן אַ מְעַגְּלָעְכְּקִיָּיט עַס אַדְוָרְכָּזְפִּירָן. עָר האט שְׁוִין דָאָן אַגְּעָפִירָט, אַ חָוָז מִיטָּן טְעַטְּעָר, מִיט דְּרָרָיְמָאַטִּישָׁע סְטוּדְיָע אָוּן אַן אַפְּעָרָעָ-סְטוּדְיָע. אַבָּעָר עָר האט אַוִּיסְגָּעְטִיְּלָט פָּאָר דָעַר "הַבִּימָה" זַיִן בַּעַסְטָן אָוּן בַּאֲלִיבְּטָסְטָן שְׁלִילָעָר יְעוּגָעָנִי וּוּאַכְּטָאַנְגָּאָוָו. אַלְיָין אַן אַפְּשָׁטָאַמִּיקָעָר פֹוּן אַרְמָעָנִיָּה האט וּוּאַכְּטָאַנְגָּאָוָו סְפָּעְצִיעָל גַּעֲלָעָרָנְטָן דִי הַעֲבָרָעָאַישָׁע שְׁפָרָאָךְ, כְּדִי צַו פָּאָרְשְׁתִּין דָעַם טְעַקְּסָט פֹוּן דָעַר פִּיעָסָע, וּוּלְכָעָר עָר האט מֵיט דִי יְוָנָגָע שְׁוִישְׁפִּילָעָר אַיְפָּגְעָפִירָט. וּוּאַכְּטָאַנְגָּאָוָו, נִשְׁתָּאָר קְוָנְדִּיק אַוִיפָּ זַיִן שְׁוּעוּדָעָר קְרָאָנְקָהִיטָּה, האט אַפְּגָעָגָעָבָן פִּיל צִיִּיט אָוּן מֵי, כְּדִי אַיְבָּרְצָוָגָעָבָן דִי עַבְּרִית-שְׁוִישְׁפִּילָעָר דָעַם סִיסְטָמָעָם אָוּן לְעָרָעָ פֹוּן זַיִן רְבִין סְטָאַנִּיסְלָאוּסְקִין. אַיִן רְעוּזָלָטָאָט פֹוּן דָעַר דָאַזְיָקָעָר אַרְבָּעָט אָיִז גַעֲבָוִירָן גְּעוּזָאָרָן דָעַר שְׂוִין-בָּאַרְיִמְטָעָר "הַדִּיבָּקָה" אָוּן עַס אַיִז גַעֲשָׁפָן גְּעוּזָאָרָן אַיְנָגָעָר פֹוּן אָונְדוּעָרָעָ בַּעַסְטָע טְעַטְּעָרָעָן דִי "הַבִּימָה".

די שוישפילער פון "הביבה": חנה ראוינה, אהרון מעסקין, דוד ווארדן, תמר ראבינס, יהושע בערטאנגאו, צבי פרידלאנד און פיל אנדערע, זונען פארטבליבן טריי דער לערע פון זיער אוזי באַליבטן וואָקטאנגאָו, און דורך אַים דעם שוישפילער-סיטעם פון קאנסטנטינין סטאָניסלאָזקי.

מייט דער דזוייקער לערע האָבן זיי אַין די אַיבער פִּינְפִּינְ אַון פֿערצִיךְ יָאָר טעטיקיט פון "הביבה" באַשאָפָן צענדייקער אַומְשָׁטֶרְבָּלְעֵד-קִינְסְּטָלְעֵרְישָׁע גַּעַג שטאלטן פון יַדְישָׁן אַון וועטלעָעָן רַעֲפַעַרְטוֹאָר. זַיְעַר דַּעֲרָפָרְנוֹג גִּיבָּן זַיְיַ אַיבער זַיְעַר שִׁילְעָר, די יַונְגָע שוישפילער פון יִשְׂרָאֵלְדִּיקְן טַעַטָּעָר, וּוּלְכָע זַעַנְעָן בָּאַרְיִמְתָּ אַון באַלְיבַּט בַּיִם יִשְׂרָאֵלְדִּיקְן צַוְּשִׁוְעָר.

**מיין טרעדונג
מיט דער
„הביבה“**

צווישן די גרייסע קולטור-אוצרות, וואס מיר האבן געשאָפּן אַין לעצטן
יאָרְהוֹנְדָּעָרט, פֿאָרְגָּעָמֶט דער נַאֲצִיאָנָּאַלְעָר טַעַטָּעָר "הַבִּימָה" אַ גַּאַר וּכְ-
טִיק אָרט.

נאָכוּן לעצטן חַרְבָּן פֿוֹן אָונְזָעָר קַוְלְטוֹר אַין אַיְרָאָפּעָ אַוְן שְׁפַעְטָעָר אַין רָוֵס-
לאָנד, וּוֹעֵן יִדְישׂ טַעַטָּעָר אַיְזָ פֿאָרְשׂוֹווִיגָּן גַּעוֹאוֹרְן, פֿאָרְבְּלִיבִּיטָן, אַיְגְּנְגְּטָלְעָר, די
"הַבִּימָה" דער אַיְנְצִיקְעָר נַאֲצִיאָנָּאַלְעָר קוֹנְסְטַטְעַטָּעָר בַּיִּידָן.

יעָדוּן אָוָונְטָ עַפְנְטָ ער זִינְגָּ בְּרִיטְיָעָ, מִיט לִיכְטִיבָּאַשְׁיִינְטָ טִירְן פֿאָר הַוּבָּ-
דַּעְרָטָעָר צְוֹשְׁוִיעָר, וּוֹאָס פֿאָרְפִּילְן די צְוֹיִי לְאַקְלָן פֿוֹן טַעַטָּעָר. אַיְבָּעָר אַ
הַאֲלָבָעָר מִילְיאָן מַעֲנְטָשָׁן בָּאָזָוָן יָעַרְלָעָךְ די "הַבִּימָה"-פֿאָרְשָׁתְעַלְגָּעָן. אָוְנוּ
דוּעָרָעָ סָאָבְרָעָס בָּאָקָעְנָעָן זִיךְ מִיט דָעָר וּוּלְטָ פֿוֹן זִיְעָרָעָ עַלְתָּעָרָן אַוְן זִידְעָס
דוּרָךְ די גַּעַשְׁטָאָלָטָן פֿוֹן שְׁלוֹם-עַלְיכָם, מַעֲנְדָעָלָעָ מַוכְרָ סְפָרִים, אוּפְּחָדָיִיְהָ סְפָעָקָ-
טָאָקָלָעָן פֿוֹן "הַבִּימָה". זַיְיָ קְוֹמָעָן בִּיטָּאָגָּ אַרְגָּאַנְיוֹירָטָ צְוֹזָעָמָעָן מִיט די לְעַדְרָסָ-
אוּן די טְוִיזָּנְטָ צְוֹיִי הַוְנְדָעָרָטָ פֿלְעַצְעָרָ וּוּלְדָן פֿאָרְפָּוָלָטָ מִיט אַוְן אַומְגָעְדוֹלְדִּיקָּן
עוֹלָם, וּוֹאָס קָוקָט אָרוֹיָס מִיט נִיְגָעָר, וּוֹעֵן עַס וּוּעַט זִיךְ עַפְעָנָעָן דָעָר פֿאָרְהָאנָגָּ-
אוּן זַיְיָ וּוּלְן דָעָרָעָן זִיְעָרָעָ בָּאָלִיבָטָעָ הַעַלְדָּן פֿוֹן שְׁלוֹם-עַלְיכָם "אַיְפָּוּן פִּיְיָ
דָעַלְעָעָ" — אַ הַעַרְלָעָכָעָ קִינְדָּעָר-פֿאָרְשָׁתְעַלְגָּעָן, וּוֹאָס עַס האָט אַוְיְגָעָפִּירָט דָעָר
פֿאָרְשָׁתְאַרְבָּעָנָעָר טְשַׁעְמָרִינָסָקָ.

וּוֹעֵר פֿוֹן יִשְׂרָאֵלִים האָט דָוְרָכְגָּעָלָאָוָט די גַּעַלְגָּהָיִיט צַו זַעַן יְהֹוּשָׁעָ בְּעֵרָ-
טָאָנָאָוָו אַוְן שְׁמָעוֹן פֿינְקָעָלָ אַין דָעָר גַּעַשְׁטָאָלָט פֿוֹן טּוּבִּיהָ?

די עַדְשָׁטָעָ בָּאָקָאנְטָשָׁאָפָּט מִיט די וּוּרָקָ פֿוֹן שְׁעַקְסְּפִּירָ, מַאְלִיעָרָ, טְשַׁעְכָּאָוָיָ-
וּוִי די מַאְדָעָרָנָעָ שְׁרִיבָעָר : בְּרָעְכָּתָ, סָאָטָרָ, אַיְנִילָ, יְאָנָעָסָקָאָ, בָּאָקוּמָטָ דָעָר
יִשְׂרָאֵל-צְוֹשְׁוִיעָר אַין דָעָר "הַבִּימָה".

דָעָר נַאֲצִיאָנָּאַלְעָר טַעַטָּעָר אַיְזָ גַּעַוְעָן די לְאַבָּאָצָטָאָרִיעָ אַוְן אַוְנוּוּרָ-

סִיטָּעָטָ פֿאָר פִּילָּ יִשְׂרָאֵל-דְּרָאָמָטָוָרָגָן, וּוֹאָס האָבָן זִיךְ דָא בָּאוֹיְזָן צָוָם עַרְשָׁטָן

מאל. משה שמייר, אפרים קישון, אשמן, אהרון מגן, זענעו באקאנט געוווארן דורך זיערע געשפיטלטער פיעסן אין דער "הבימה".

"הבימה" פארט אפט ארייס איבערן לאנד מיט אירע פארשטעלונגנען. עס איז גראיס דער יומ-טוב אין קיבוץ, אוער מושב, ווען עס קומען צו פאָרָן די אַזּוֹי באַלְיבַֿטַּע אָזּוֹן גּוֹטְבָּאַקָּאנְטָע אַקְטִיאָרֶן: חנה רָאוּינָאַ, אהָרָן מַעֲסָקִין, שְׁמֻעוֹן פִּינְקָעֵל, וַיְיָוְנְגָעֵ יָוסֵי בְּנָאי, דִּינָה דָּרוֹן, שְׁמוֹלִיק סְגָל אַ, אַנְדַּן. בֵּין שְׁפַעַט אַין אָוֹנְטַן לִיכְתַּן די פְּרָאַשְׁעַקְטָּאָרֶן אַין דָּעַם חָדְרַהְאָכָּל פָּוֹן קִיבּוֹץ, וּוּ אַוְיָף דָּעַרְ קְלִינְגְּעֵר בִּינְעַ וּוּעְרַט גַּעַשְׁפִּילְטַן די פְּרָאַשְׁטָעַלְוָנְג "חָנָה סְנַשׁ". יוֹנְגָעֵ אָזּוֹן אַלְטַן מִיטַּ צְוֹזָאמָעֵן מִיטַּ דָּעַר הָעֲדָאַיְשָׁעַ יִדְיָעַר טָאַכְטָעַר, וּוּאַסְ קְוָמַט אָזּ אַוְיָף קִידּוֹשׁ הַשֵּׁם, רָאַטְעַוּנְדִּיק אָונְגָּאַרְיָשָׁע יִדְן פָּוֹן די נָאַצְיָשַׁע וּוּאַנְדָּאלָן.

* * *

דער נָאַצְיָאַנְאַלְעָר יִשְׂרָאֵל-טָעַטָּעָר "הַבִּימָה" אַין אַרְוִיסְגַּעַוָּאָקָסָן פָּוֹן די רָאַמְעַן פָּוֹן אַ קְוָנְסְטִּיטְוֹדִיעַ, וּוּאַס נָהָום צְמָה הָאָט גַּעַשְׁאָפָן אַין מַאֲסְקוּעַ אַין 1917. אַין שְׁוּעָרָעַ טָעַג פָּוֹן רְעוֹאַלְצִיעַ, בִּירְגָּעַרְ-קְרִיגַּה, הַוּנְגָּר אַון קָעַלְטַן, אַין אַ גְּרוּפַע עַנְטוֹזִיאָסָטַן זִיךְ צְנוּיִינְגַּעַוָּמָעַן בַּילְדוֹן אַין עַבְרִית-טָעַטָּעָר. עַס אַין מִשְׁ צַו שְׁטִוְינְעַן, וַיְיָ שְׁטָאָרָק עַס הָאָט בַּאֲדָאָרְפַּט זִיְּן די וּזְיַעַן אַון גְּזִוְיָבָן, כְּדַי אַין יְעַנְעַ וּוּיְיַעַט טָעַג צַו פָּאַרְמָאָגַן די זִיכְעָרְקִיט אַון אַבְּעַרְצִיְּגָוָן, אַן דָּאַס וּוּעְרַט בַּאֲשָׁאָפָן אַ טָּעַטָּעָר פָּאָר דָּעַם מָאָרָגַן פָּוֹן אַן אַוְיָסְגַּעַלְיוֹת יִשְׂרָאֵל.

עַס אַין שְׁוּעָר צַו טְרָעָפַן, וַיְיָ עַס וּוּאַלְט אַוְיָסְגַּעַזְעַן דָּעַר גְּרָהָ פָּוֹן טָעַטָּעָר, וּוּעַן זַיְיָ וּוּעַנְדַּן זִיךְ נִישְׁתַּחַט צַו סְטָאַנִּיסְלָאָוָסְקִין, דָּעַם בַּאֲרִימְטָן טָעַטָּעַר-גָּנוֹן, עַד זַל זַיְיָ אַוִּיסְטִילְן זִיְּן בַּעַסְטַן שְׁילָעָר יְעוֹגָעָנִי וּוּאַכְטָאַנְגָּאָוָו אַלְסָ רְעוֹזִיסְעָר אַין לְעַרְעָרָ.

מִינְ אַרְיִינְקָמָעַן פָּוֹן וּוּאַכְטָאַנְגָּאָוָו אַין דָּעַר קְלִינְגָּר טָעַטָּעָר-סְטוֹדִיעַ אַין אַרְיִינְגָּעַדְרָוָנְגָּעָן דִּי אַטְמָאָסְפָּעָר פָּוֹן פָּאַרְטִּיפְּטָעָר אַוְן הַיְלִיקָּר אַרְבָּעַט אַיבָּעָר פְּרָאַבְּלָעָמָעָן פָּוֹן טָעַטָּעַר-קְוָנָסָן אַוְן שָׁאָפָונָג. מַעַן הָאָט פָּאַרְגָּעָסָן אַן דָּעַר אַוְיָף סְעַרְלָעָכָר וּוּעַלְט. נִשְׁתַּחַט דְּרָגָעָסָן, אַין אַ נִשְׁתַּגְּעַהְיִצְחָן לְאַקָּאָל, הָאָט מַעַן פָּאַרְגָּעָזָעָצָט דִּי פְּרָאָבָן גַּאנְצָע טָעַג. אַן אַיְגָעָרְלָעָכָר פִּיְיָעָר הָאָט גַּעַבְרָעָנָט אַין דִּי יְוֹנְגָעֵ הָעַרְצָעָר, גַּעַבְוָנְדַּן מִיטַּ אַ וַיְיָלַן בִּיְצָוקָמָעָן אַלְעַ שְׁוּעָרְקִיְּתָן, אַבְּיָ צַו פָּאַרְהִיטָּן דָּעַם נִיְּגָעְבּוּרְעָנָעָם טָעַטָּעָר.

תנה ראתיניג און דער מחבר פון דז'יקן בור
נאך דער גענעראל-פראכע פון
די "ביימער שטארבן שטייענדיך".

די נאואטאָרִישׁע פֿאַרְשְׁטָעלְוָנָג "הָדִיבּוֹק" פֿון אַנְסְּקִי אֵין אַרְבָּעֶר די עַנְגָּג
ראָמְעָן פֿון דָּעַר קְלִינְגֶּר בִּינְגַּן. עַס אֵיז גּוֹאוֹאָרֶן אָן אוֹיפֿפְּרוֹנָגָג וּוָאָס הָאָט
פֿאַרְאִינְטָעָרָעָסִירָט נִישְׁתָּנָאָר נָאָר בְּרִיטְיוּשׁ שִׁיכְטָן פֿון דָּעַר רָוּסִיָּי
שְׁעָר אִינְטָעָלִיגְּעָנָה, צְוִישָׁן זַיִי קִינְסְּטָלָעָר, שְׁרִיבְּרָעָר, פֿאַלִּיטְיוּשׁ טּוּרָר, וּוָאָס
הָאָבָּן גַּעֲשְׁפִּילָט אַ וַיְכִטְקָעָ רָאָל אַינְעָם סָאוּוּעָטִישׁן לְעַבָּן נָאָךְ דָּעַר רָעוֹאַלְזִיעָן.

"הָדִיבּוֹק" הָאָבָּן בָּאוּנוֹנְדָּרֶט סְטָאָנוֹסְלָאָוָסְקִי, גָּאָרְקִי, אָוָן דָּעַר בִּילְדוֹנְגָסִי
קָאָמִיסְטָר לְוָנְאָטְשָׁאָרְסִיקִי (דָּעַר זַעַלְבָּר, וּוָאָס הָאָט שְׁפַעְטָעָר גַּעַהְאָלְפָן דָּעַר
טְרָוּפָע אַרוֹיסְצּוֹפָאָרֶן פֿון רָוּסְלָאנְד).

פָּאָר דָּעַם מַאֲסְקוּוּר צְוּשְׁוִיעָר פֿון דָּעַם אַנְהָוִיב צְוָאָנְצִיקָּעָר יָאָרָן אֵיז דִּי
פֿאַרְשְׁטָעלְוָנָג "הָדִיבּוֹק" גּוֹעוֹעָן נִיִּי אָוָן דְּרִיסְטָט. מִיטָּן עַפְעַגְעָן דָּעַם פֿאַרְהָאָנָגָג
אֵיז אַלְץ גּוֹעוֹעָן נִישְׁתָּגְוִינְגָלָעָךְ: דִּי שְׁפָרָאָה, מוֹויָקָה, טָעָנָא, וּשְׁעָסָט. וּויִ דִּי
גַּאנְגָּעָז סִימְבָּאָלִיק אָוָן מִיסְטִיק פֿון אַנְסְּקִיס וּוּרָקָה, וּוָאָס דָּעַר רָוּסְיְפִּיצְיְּדָטָעָר
אַרְמְעַנְשִׁיעָר רְעוֹזִיסְעָר וּוּאַכְטָאָנָגָאָוָה הָאָט אַזְוִי טִיף פֿאַרְשְׁטָאָגָעָן אָוָן אַרוֹיסִיָּה
גַּעֲבָרָאָכְטָה.

דָּעַר שְׁרִיבְּרָעָר מַאֲקָסִים גָּאָרְקִי הָאָט פֿאַרְשְׁרִיבְּבָן נָאָךְ דָּעַר פֿאַרְשְׁטָעלְוָנָג:

"וּוָאָס פָּאָרָא כִּישְׁוֹחָ אֵין דָּעַם דָּאָזְיָקָן קְלִינְגָּעָם הוּוֹי? וּוָיִל אַ מַעְנְטָשׁ זַיִד
אָפְרוּעָן, דָּעְרָגְרִיכְיָן אַ בִּיסְלָה שְׁלוֹה אַינְגָּעָם מַהְוָהָדִיקָן לְעַבָּן, זָאָל עַר אַרְיְגִינְגִּיָּן
אֵין דָּעַם דָּאָזְיָקָן הוּוֹי אָוָן תִּיכְּפָה וּוּעָט עַר זַיִד גַּעַפְּגָעָן אֵין אָן אַנְדָּעָרָעָר וּוּעָלָט.
"הַבִּימָה" אֵיז אַ בָּרְלָטָעָר עֲדוֹת, וּויִ זִיגְעָרִישׁ עַס אֵיז דָּעַר כּוֹחַ פֿון טָאָלָאנְטָה.
דָּאָס דָּאָזְיָקָע וּוּנְדָעָרְלָעְכָּע וּוּעָרָק אֵיז גַּעַשְׁאָפָן גּוֹאוֹאָרָן אֵין הָוּנְגָּעָר, קָעַלְט אָוָן
קְרִיאָה, וּוָאָס הָאָבָּן נִישְׁתָּגְוִינְגָלָעָךְ אָוָן דָּאָס אַלְץ פָּאָרָן זְכוֹת צֹ קַעַנְגָּעָן רָעָדוֹן
אֵין דָּעַר שְׁפָרָאָךְ פֿון תְּגָנְגָה. דָּאָס אֵיז אַ קְלִינְגָּר טָעָטָעָר, באַהְאלָלָן עַרְגָּעָץ אֵיז
אַ פֿאַרְשְׁטוֹיסִן גַּעַסְלָ פֿון מַאֲסְקוּוּר אָוָן גַּעַבְּוִיטָה הָאָבָּן אִים יְוָנָגָע יְיָדָן, וּוָאָס הָאָבָּן
לִיבָּאָהָבָת נְפָשָׁה זַיִעָר וּוּנְדָעָרְלָעְכָּע שְׁפָרָאָךְ. אֵין אַוּמְמַעְטָשְׁלָעְכָּע אַנְשְׁטוּרָעָג
אֵין אַרְיְגָלְיִיגָּט גּוֹאוֹאָרָן אֵין דָּעַם קְלִינְגָּעָם טָעָטָעָר "הַבִּימָה", אֵין אַ טָּעָטָעָר,
מִיטָּה וּוּלְכָן דָּאָס יְדִישָׁע פֿאָלָק מַעַג זַיִד גְּרוּיסִן. דָּאָס דָּאָזְיָקָע גּוֹזְוֹנְטָעָר אָוָן
שִׁינְגָּע קִינְד וּוּעָט אַוִּיסְוָאָקָסָן אָוָן וּוּרָעָן דָּעַר שְׁמָשָׂוָן פֿון זַיִן פֿאָלָק."

אֵין "הָדִיבּוֹק" הָאָבָּן זַיִד אַנְטָפְּלָעָקָט די טָאָלָאנְטָפְּלָעָקְטִיאָרָן: חָנָה רָאוּינְגָאָן,
נְחוֹם צְמָתָה, אַהֲרָן מַעְסָקִין, יְהָוָשׁ בְּרָעְטָאָנָאָוָי, בְּרוּךְ שְׁשִׁימְעָרִינְסִיקִי, מְנָחָם גַּנְעָסִין
דָּוד וּרְדִּי.

עס קומט די צוויתע גרויסע פארשטיילונגס "דער גולם" פון ה. לייוויק. דער יונגער עבריתטעאטער אין געווען דער עילשטער, וואס האט אויפגען פירט די אומשטערבעלעכע דראמאטישע פאעמע פון ה. לייוויק. אַבָּאוֹנְדְּעָרְן אַיְנְדְּרָוק אַוִּיפָּן צוּשְׁוֵיעָר האט געשאָפָּן אַהֲרָן מַעֲסִיקָּן אַיְן דער געשטאלט פון גולם.

ニישט געקוקט אַוִּיפָּן גְּרוּיסֶן דערפָּאָלָג פון "הַדִּיבָּק" אָוּן "גּוֹלָם", ווערָן פָּאָרָן טַעַטָּעָר די באַדְּגָנוֹגָנוֹן אלְּצָ שְׂוּעָרָר אָוּן שְׂוֻעָרָר. עַס בֵּית זִיךְּ רַיְּ דַּי באַצְּיאָנוֹגָן פון די אַפְּיַצְּיעָלָעָ קְרִיּוֹן אַוִּיפָּרָגָעָר. אַיְן זָלְּ זָעַט מַעַן אַפְּטָ קּוֹמֶט אַמְּנִין יִדְּךְ, וואָס קּוֹמֶעָן פון טְשַׁקְּאָוּעָוּוֹגָן אָנוֹזָעָה, ווי מַעַן שְׁפִּילָּת אַיְן עַבְּרִיתָר. די אַקְטִיאָרָן הַיְּבָּן אָז צָו פָּאָרָשְׁטִין, אָז דָּאָס אַרְוִיסְפָּאָרָן אַיְן דער ברִיטָעָר יִדְּיִשְׁעָר וּוּעָלָט קָעָן רָאָטוּוּעָן דָּעַט טַעַטָּעָר. מִיט דער הַיְּלָחָד פון דָּעַטְמָאָנָּטָן לְוָאנְטְשָׁאָרְסִיקִי גַּעֲלִינְגֶּט דער "הַבִּימָה" אַיְן יָאָר 1926 צָו פָּאָרָלָאָן רְוִסְּלָאָנָּד.

מִיטָּן אַרְבִּעְעָרְקָוּמָעָן די גְּרָעָנְצָ פון רְוִסְּלָאָנָּד הַיְּבָּט זִיךְּ אָז אַ נִּיעָרָ קְאַפִּיטָּל אַיְן דער גַּעַשְׁכְּטָעָ פון טַעַטָּעָר. עַס הַיְּבָּנוֹ זִיךְּ אָז חְדִשִּׁים אַיְן יָאָרָן פון אַרְוִמְפָּאָרָן אַיְבָּעָר צְעַנְדְּלִיקָעָר שְׁטַעַטָּעָ פון אַיְרָאָפָּעָ אָוּן אַמְּעָרִיקָעָ. אַומְּעָטָוָם ווערָן די פָּאָרָשְׁטָאָלְוָנְגָּעָן פון "הַבִּימָה" אַוִּיפָּגָעָנוֹמָעָן מִיט באַגִּיסְטָעָרָנוֹגָה. דָּעַט טַעַטָּעָר ווערט גִּיר באָוּסָט אָוּן באַרְיִמְתָּ אַיְבָּעָר דָּעַט גַּעַרְעָר וּוּלְטָלָט. נִישְׁטָנָאָרָן די יִדְּיִשְׁעָ קְרִיטִיקָה אַרְוִיסִּיסְטָרָן די גַּלְעַנְצָעַנְדִּיקָעָ קְוֹנָסָטָן, נָאָר אַוִּיךְ די עַנְגָּיָלִישָׁע, פְּרָאַנְצְּוִיזְּמָעָ, דִּיטְּשָׁעָ, שְׁפָאַנְיִישָׁעָ, פְּרָעָעָ, שְׁרִיבָּטָן וּוּעָגָן "הַבִּימָה" אָז שְׁטַעַטָּעָר זִיךְּ אַרְוִיסָּה וּוּי אַ טַּעַטָּעָר פון אָז אָנוֹזְוּרְדָּסָאָלָן פָּאָרָגָעָם אָוּן פָּאָרָמָעָטָן.

איָן 1927, נָאָכוֹן פָּאָרָלָאָן רְוִסְּלָאָנָּה, שְׁרִיבָּטָן חִים וּוּיִצְמָאָן צָו דָּעַט "הַבִּימָה":

"אַיךְ בֵּין אַ קְנָאָפָעָר מִבֵּין אַוִּיךְ קוֹנָסָט אָוּן מִינְעָ שְׁבָחִים וּוּאָלְטָן זִיכְּעָר נִישְׁטָנָאָר קִיְּין חִשְׁבָּות אָז אַיְיָרָעָ אָוִיגָן. אַבָּעָר אַיךְ בַּעַט אַיךְ, גַּעַטְמָאָן מִינְעָ בְּרִכּוֹת אָזְנָקָ פָּוּן טִיפְסָטָן הָאָרֶצָן. זָלְּ די "הַבִּימָה" זָוָכהּ וַיְיָן אַיְנָן גִּיכָּן צָו דָּעַרְגָּרִיכָּן אַיר צְלִיל אָזְנָקָ פָּאָרָשְׁטָאָרָקָן אַיר פָּאָזִיצְּעָ. אַיר זָלָט אַלְעָ זָוָכהּ וַיְיָן מִמְשִׁיךְ צָו זַיְינָן הַיְּלִיקָעָ אָזְנָקָ רִיְנָעָ אַרְבָּעָט אַוִּיךְ די בָּעָרָגָ פָּוּן צִיּוֹן אָוּן יְרוֹשָׁלָאִים".

עס קומט דָּאָס יָאָר 1931 אָזְנָקָ די טָרָופָע גַּעַטְמָזָיךְ זִיךְּ צְוָנוֹיךְ צָו בָּאַשְׁלִיסָן דָּעַט וּוּיִטְעָרְדִּיקָן גּוֹרָל אָזְנָקָ פָּוּן טַעַטָּעָר. עַס קומט צָו אַ שְׁטָאָרָקָן וּוּיכָותָן אַ קלִינְיָעָר טִילָּיָל, צְוָזָמָעָן מִיט נְחוּם צְמָה, אַיְן בֵּי דָעַט מַיְנָוגָן אָז מַעַן באָ

דארכ זיך באזען איז אמעריקע און בילדן דארט א שטענדיקן עבריית טעאטער. עטלעכע שוישפֿילער פָּאַרְן שפֿעטער צוֹרִיק קִין רַוְלָאנְד. די גְּרֻעֵס טַיִּל מִיט חָנָה רָאוּינְגָּא, אַהֲרֹן מַעֲסִיקָּן, שְׁמַעוֹן פִּינְקָעֵל, יְהֹוּשָׁע בְּעֶרֶתָּגָנָאָו, ברוך טשעמערינגסקי און אנדערע באשליסט צוֹ פָּאַרְן קִין אַרְץִיְּשָׂרָאֵל אַוְן בויען צוֹאמָעָן מִיט אַלְעַיְדָן, מִיט הַלוֹצִים, דָּאַס לְאַנְדָּפָן דָּעַר יִדְישָׁעָר גָּאָולָה.

די גְּשִׁיכְתַּע האָט גַּעֲפְּסָקְנָט, אֹז די לעצטע זענען גַּעֲוָעָן די גְּרֻעֵטְבַּע. פָּוֹן צְמָחָס פְּרוּוֹן האָט זיך גָּאָרְנוּישָׁט אַרְוִיסְבָּאָקְמוּעָן. די עטלעכע חְבָּרִים, ווֹאָס זענען גַּעֲפָרָן צוֹרִיק קִין רַוְלָאנְד, זענען שְׁוִין לאָגָן פָּאַרְשָׁוּוֹנְדָן אַדְעָר זיך אַסְיְּמִילִירְט אַין רַוְסִישָׁע טַעַטָּעָרָן. נָאָר טְרִיאִי זיך אַוְן וַיְיָעָר אַידְעָאָל אַין פָּאָרִיבְּלִין די צוֹרִיק גַּעֲקָרָטָע אַרְץִיְּשָׁרָאֵל-גּוֹפָע, ווֹאָס אַין אַיְסְגָּעָוָאָקָסָן צָוָם גְּרֻעֵטָן נָאָצִיאָנָאָלָן טַעַטָּעָר — "הַבִּימָה".

* * *

דעָר גּוֹרְל האָט מִיךְ צְנוּנִים גַּעֲפִירְט מִיטָּן טַעַטָּעָר "הַבִּימָה" אַין יָאָר 1959. שְׁוִין בַּיְּדַי עַרְשְׁטוּ פְּרָאָבָן פָּוֹן "די בִּימָעָר שְׁטָאָרָבָן שְׁטִיעַנְדִּיק", אַין מִיר קָלָאָר גַּעֲוָאָרָן, אֹז אַיךְ האָבָּפָּאָר זיך גַּלְעַנְצָעַנְדְּקָעָ, גְּשִׁוְלָטָע שְׁוַיְשְׁפִּילָעָר, ווֹאָס זענען אַין דָּעַר מַעֲרָהִיטָּם, פְּאָרְבְּלִיבְּן טְרִיאִי זַיְעָר לְעַרְעָר אַוְן דָּעַרְצִיעָר ווֹאָכְּבָּאָס זַעְנָגָאָו אַוְן דָּוָרָק אִים צָוָם דָּעַם טַעַטָּעָר-סִיסְטָמָם פָּוֹן סְטָאָנִיסְטָלָאָוָסָקִי, ווֹעַלְכָעָר אַיְזָק גַּעֲוָעָן מִין לְעַרְעָר אַין דָּעַר מַאֲסָקוּוּעָר טַעַטָּעָר-אַקָּאָדָעָמִיעָ. זַיְעַנְדִּיק שִׁילָעָר פָּוֹן דָּעַר וַעֲלַבָּעָר טַעַטָּעָר-שִׁיטה, האָבָן מִיר גִּיךְ גַּעֲפָנוּן אַגְּמִינִינִי זַעְמָעָשָׁפְּרָאָךְ בַּיְּדַי דָּעַר אַרְבָּעָט.

דרִיאִי חְדִשִּׁים האָבָן מִיר טָאָגְטָעָגְלָעָךְ דָּוְרְכְּגַעְפִּירְט די פְּרָאָבָן אַיְבָעָר דָּעַר פִּיעָסָע פָּוֹן שְׁפָאָנִיעָר קָאָסָאָנָא. אַין אָונְדוּזָעָר פְּרָאָבָן האָבָּא אַיךְ זיך גַּעֲנַטָּעָר בַּאֲקָעָנָט מִיטָּן אָוָפָן פָּוֹן אַרְבָּעָט אַיְבָעָר אַגְּשָׁטָאָלָט פָּוֹן חָנָה רָאוּינְגָּא, מִיטָּן צָוָם גַּאָנָגָאָו טַעַטָּעָר-קָוָנָסָט פָּוֹן שְׁמַעוֹן פִּינְקָעֵל, רַפָּאָל קְלִיאָטְשָׁקִין, דִּינָה דָּוָרָן.

די פָּאַרְשָׁטָעָלָוָנָג אַיְזָקְגַּעַלְטָעָט גַּעֲוָאָרָן אַיְבָעָר צְוִיִּי הַוְּנַדְעָרָט מַאֲל אַוְן גַּעֲוָיְזָן גַּעֲוָאָרָן אַיְבָעָר גַּאָנָצָן לְאַנְדָּס.

צָוָם צְוִיְּתָן מַאֲל זענען מִיר זיך צְוֹאָמָעָנָגְקָוָמָעָן בַּעַת מִין אַיְפִּיפִּרְן תשעָכָאָוָס פִּיעָסָע "אָנְקָל וְוָאָנְיָא". דָּאַס מַאֲל אַיְזָקְגַּעַלְטָעָט אַיְסְגָּעָפָּאָלָן

זו שפילן שמעון פינקלע. דער שיישפילעэр פינקלע, וועלכער האט מיד בא' אינדריקט אין דער געשטעאלט פון שיילאך, וו ער האט אroiסגעבראכט א ניע אויפפאסונג אין באנעם פון דער שעקספיר-געשטאלט, האט זיך אroiסגעעוין פאר א גאר גרויסן קינסטטלער, מיט א טיפער טעאטראלעэр קולטור אוון וויסן.

פיל פריד אוון גענום האב איך געהאט בי מיין ארבעט מיטן עלטטען ישראלי-אקטיאר יהושע בערטאנאוו, וואס נישט געקוקט אויף זיינע בקרוב פינך אוון אכציך יאָר, איז ער פאַרבלייבּן ענערגיז אונ געוואָלטיק אָרבעט-פֿעאַק. ער האט געשפֿילט אָ קלײַנָה רָאַל אִין "אנקל ווֹאנְיאַ", דאָך אִין זִין באָצְיאָוָנָג געוווען אויף אָוּוֹפֿיל ערנְסְט אָונ פֿאָרָאנְטוֹאָרְטְּלָעָך, אָז ער האט בשום אופּן נישט אַיְנְגַעַשְׁטִימֶט צו אִימְיטִירֵן, אָז ער שפֿילט אויף דער גִּיטְאָרָע, נאָר האט פֿאָר דִּי עַטְלָעַכְעַד חֲדַשִּׁים זיך אַלְיָין אָוִיסְגַּעַלְעַנְט שְׁפִילָן אָז דִּרְיִסְט גַּעַגְעָן אויף דער בִּינָה, מיט זִין גִּיטְאָרָע אַלְיָין גַּעַשְׁפֿילָט, אָז דָּאָם. ווי ער האט מיר פֿאָרוֹזִיכְעָרָט, האט אִים זִיעַר גַּעַהְאַלְפָּן צו לעַבְנָה רִיכְטִיק אָז אַרְגָּאַנִּיש מיטן לעַבְנָה פּוֹן זִין גַעַשְׁטָאָלָט.

פארמאָגְנְדִּיק פֿינְך אָז פֿעַרְצִיך יאָר פּוֹן אַנְגַּעַשְׁטְּרַעַנְגְּטָעָר, שׂוּוּרָעָר אַרְבָּעָט, פֿאָרְבְּלִיבְּט דער טַעַטָּעָר יוֹנָג אָז שְׁעַפְּעָרִיש.

אַיִן הָאַלְמָת

ז'יימט

בריוו פון מאַראָק שאָגָאָל צוּ יוֹסֵף שִׁין 15

I

19	דער אָנוּהַיִב
29	מאַראָק שאָגָאָל אַיִן מַאֲסְקוּוּעֶר יִידְישָׁן טַעַטְעָר
39	"די כִּיְשׁוֹפְּמַאֲכָעָרִין" לוּיט גַּאלְדְּפָאָדָן
55	שְׁלוֹם-עַלְיכֶם "דָּאָס גְּרוּיסָע גְּעוּווִינְס"
69	י. ל. פְּרָצָעָס "בִּינְאָכָט אוּפָּן אַלְטָן מַאֲרָק"
81	מענדעַלָּע מַוְכֵּר סְפָרִים: "מִסּוּתָּן בְּנֵמִין הַשְׁלִישִׁי"
99	דוֹד בּּעַרְגָּעַלְסָאָנָס "דָּעָר טַוְיבָּעָר"

II

115	סְטוּדָעַנְטוֹן אַיִן פְּרִיְידָן
129	סְטוּדָעַנְטוֹן אַיִן לִיְידָן
139	אַיִן יְעַנְעַר נַאֲכָט
157	פָּאָרְשָׁנִיטְעָנָע פְּרִיְיד
173	מיַכְאָעָלָס רַעַדְתָ מִיטָ יְוָנְגָע אַקְטִיאָרָן
189	די לעַצְטָע טָעָג פָּוּן שְׁלָמָה מַיְכָאָעָלָס

III

217	די עַרְשְׁטָע שָׁעָהָן נַאֲכָן מַאֲרָד
225	דָעָר מַאֲלָעָר רַאֲבָעָרָט פָּאַלְק
233	סֻעָרְגִי אַיְזְנְשְׁטַיִן אָוֹן סְטוּאָלִין
241	קָאנְסְטָאָנְטִין סְטוּאָנִיסְלָאוּסְקי
249	מִין טְרַעְפּוֹנְג מִיטָ דָעָר "הַבִּימָה"

פָּאַטָּאָס — אַילּוּסְטֶרְאַצְּיָעִים :

דיבר

5—4 דער מאקעט צו דער ואנט-מאלערדי פון מאסקווער יידישן טעאטער דורך מאرك שאגאל.	25
א. גראנאאוסקי.	25
מייכאעלס אוֹן שטיינמאָן אֵין "מוֹלְדוֹב" פון שלום-עליכם.	33
"די כישופמאכערין".	45
א. גראנאאוסקי בעט א פראבע.	49
זוסקין אֵין רָאֵל פָּוּן לְץ אֵין "קָעְנִיגְגַּלְּרִידְ" פָּוּן שְׁעַקְסְּפִיר.	65
מייכאעלס אֵין וַיָּאֵל פָּוּן עֲרַשְׁתָּן בְּדָחֵן אֵין "בִּינָאָכְטָ אָוִיפְּן אלְטָן מַאֲרָךְ" פָּוּן י. ל. פרץ.	75
זוסקין אוֹן מִיכְאָעֵלָס אֵין "מִסּוּות בְּנִימִין הַשְׁלִישִׁי" פָּוּן מענדעלע מוכר ספרדים.	87
מייכאעלס אֵין דער רָאֵל פָּוּן "טוֹבִין" פָּוּן דוד בערגעלסאָן.	107
בערגעלסאָן אוֹן זוסקין אֵין דער מאסקווער יידישער טְעָאָ טְעָרִיסְטּוֹדִיעַ.	119
מייכאעלס אוֹן ל. רָאֵם אֵין "טְבִיה דָעֵר מִילְבִּיכְעָר" פָּוּן שלום- עליכם.	135
ש. מִיכְאָעֵלָס אוֹן י. שִׁין בעט א גַּעַשְׁפָּרָעֵךְ מִיט יָונְגָע שְׁוִישְׁפִּילְעָר.	179
שלמה מִיכְאָעֵלָס לְעַצְּטָע פָּאַטָּא.	195
חנה דָּאוֹוִינָא אוֹן יוֹסֵף שִׁין.	255

Le présent ouvrage est édité sous les auspices de la Commission du Plan d'Action Culturelle, grâce aux fonds du département culturel de la Claims Conference.

ACHEVÉ D'IMPRIMER LE 30 JANVIER 1964
SUR LES PRESSES DE L'IMPRIMERIE
« LES ÉDITIONS POLYGLOTTES »
232, RUE DE CHARENTON, PARIS

